

**OCENA ZASOBÓW POMOCY
SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE
ZA ROK 2017**

1	WSTĘP	11
2	ANALIZA LOKALNEJ SYTUACJI SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW	12
2.1	Miasto Kraków – dane ogólne	12
2.2	Struktura demograficzna ludności Krakowa.....	12
2.3	Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych	15
2.4	Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych	20
2.5	Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie	27
2.6	Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego.....	29
2.7	Osoby pobierające świadczenia wychowawcze	30
3	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW – PRACA SOCJALNA 32	
3.1	Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe	32
3.2	Rewitalizacja społeczna – organizowanie społeczności lokalnej.....	35
3.2.1	Programy aktywności lokalnej (PAL).....	35
3.2.1.1	Programy aktywności lokalnej terytorialne	36
3.2.1.2	Program aktywności lokalnej kategoryjny	38
3.3	Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych	39
4	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ – PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE, TERAPIA RODZIN ORAZ INTERWENCJA KRYZYSOWA	41
4.1	Poradnictwo specjalistyczne	41
4.1.1	Infrastruktura	41
4.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	41
4.1.3	Kadra.....	41
4.1.4	Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego	42
4.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	43
4.1.6	Wnioski	43
4.2	Interwencja kryzysowa	43
4.2.1	Infrastruktura	44
4.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	44
4.2.3	Kadra.....	44
4.2.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej	44
4.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	45
4.2.6	Wnioski	46
5	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM STARSZYM	47
5.1	Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków	47
5.2	Świadczenia na rzecz osób starszych.....	54

5.2.1	Praca socjalna z osobami starszymi	54
5.2.2	Usługi opiekuńcze	55
5.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	55
5.2.2.2	Kadra	55
5.2.2.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	56
5.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	58
5.2.2.5	Wnioski	58
5.2.3	Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych	59
5.2.3.1	Infrastruktura	59
5.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	60
5.2.3.3	Kadra	61
5.2.3.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	61
5.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	62
5.2.3.6	Wnioski	63
5.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych	64
5.2.4.1	Infrastruktura	65
5.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	67
5.2.4.3	Kadra	67
5.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy ..	68
5.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	70
5.2.4.6	Wnioski	70
5.2.5	Rodzinne Domy Pomocy	71
5.2.5.1	Infrastruktura	71
5.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	71
5.2.5.3	Kadra	72
5.2.5.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	72
5.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	72
5.2.5.6	Wnioski	72
5.2.6	Mieszkania chronione dla osób starszych	72
5.2.6.1	Infrastruktura	72
5.2.6.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	73
5.2.6.3	Kadra	73
5.2.6.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	73
5.2.6.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	73
5.2.6.6	Wnioski	73
5.2.7	Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	73
5.2.7.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	73
5.2.7.2	Kadra	74
5.2.7.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	74
5.2.7.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	74
5.2.7.5	Wnioski	74

6 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI 75

6.1	Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa	75
6.2	Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi	76
6.2.1	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	76
6.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	77
6.2.1.2	Kadra	77

6.2.1.3	Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	77
6.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	80
6.2.1.5	Wnioski	80
6.2.2	Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	82
6.2.2.1	Infrastruktura.....	82
6.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	82
6.2.2.3	Kadra	83
6.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	83
6.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	83
6.2.2.6	Wnioski	83
6.2.3	Środowiskowe Domy Samopomocy	83
6.2.3.1	Infrastruktura.....	84
6.2.3.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	86
6.2.3.3	Kadra	86
6.2.3.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	86
6.2.3.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	88
6.2.3.6	Wnioski	88
6.2.4	Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	88
6.2.4.1	Infrastruktura.....	89
6.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	91
6.2.4.3	Kadra	91
6.2.4.4	Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	92
6.2.4.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	93
6.2.4.6	Wnioski	93
6.2.5	Warsztaty terapii zajęciowej	94
6.2.5.1	Infrastruktura.....	94
6.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	95
6.2.5.3	Kadra	95
6.2.5.4	Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej	95
6.2.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	96
6.2.5.6	Wnioski	97

7 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM NIEPEŁNOSPRAWNYM 98

7.1	Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa	98
7.2	Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych	101
7.2.1	Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi	101
7.2.2	Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej	101
7.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	101
7.2.2.2	Kadra	101
7.2.2.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	101
7.2.2.4	Wnioski	102
7.2.3	Zasiłek stały	102
7.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	102
7.2.3.2	Kadra	102
7.2.3.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	102
7.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	104
7.2.3.5	Wnioski	105
7.2.4	Turnusy rehabilitacyjne	105
7.2.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	105

7.2.4.2	Kadra	106
7.2.4.3	Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych	106
7.2.4.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	106
7.2.4.5	Wnioski	106
7.2.5	Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	107
7.2.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	108
7.2.5.2	Kadra.....	108
7.2.5.3	Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych.....	108
7.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	109
7.2.5.5	Wnioski	110
7.2.6	Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym	110
7.2.6.1	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	110
7.2.6.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	110
7.2.6.1.2	Kadra.....	110
7.2.6.1.3	Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny	110
7.2.6.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	111
7.2.6.1.5	Wnioski	111
7.2.6.2	Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika.....	111
7.2.6.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	111
7.2.6.2.2	Kadra.....	112
7.2.6.2.3	Nakłady finansowe	112
7.2.6.2.4	Wnioski	112
7.2.6.3	Program „Aktywny Samorząd”	112
7.2.6.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	113
7.2.6.3.2	Kadra.....	113
7.2.6.3.3	Nakłady finansowe	113
7.2.6.3.4	Wnioski	113

8 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY RODZINOM Z DZIEĆMI 114

8.1	Praca socjalna z rodzinami z dziećmi.....	114
8.2	Rodziny wspierające	114
8.3	Usługa „pomoc w domu”	114
8.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	115
8.3.2	Kadra.....	115
8.3.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	115
8.3.4	Wnioski	115
8.4	Usługa asystenta rodziny	115
8.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	116
8.4.2	Kadra.....	116
8.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	116
8.4.4	Wnioski	116
8.5	Placówki wsparcia dziennego	118
8.5.1	Infrastruktura	118
8.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	119
8.5.3	Kadra.....	119
8.5.4	Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	119
8.5.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	119
8.5.6	Wnioski	120
8.6	Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	120

8.6.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	121
8.6.2	Kadra.....	121
8.6.3	Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	121
8.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	123
8.6.5	Wnioski	123
8.7	Rodzinna Piecza Zastępcza.....	124
8.7.1	Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem	126
8.7.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	127
8.7.1.2	Kadra.....	127
8.7.1.3	Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	127
8.7.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	129
8.7.1.5	Wnioski	129
8.7.2	Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka.....	129
8.7.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	131
8.7.2.2	Kadra.....	131
8.7.2.3	Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	131
8.7.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	131
8.7.2.5	Wnioski	132
8.8	Placówki opiekuńczo–wychowawcze.....	132
8.8.1	Infrastruktura	132
8.8.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	133
8.8.3	Kadra.....	133
8.8.4	Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	133
8.8.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	135
8.8.6	Wnioski	135
8.9	Pomoc dla osób usamodzielnianych	135
8.9.1	Infrastruktura	136
8.9.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	136
8.9.3	Kadra.....	136
8.9.4	Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	137
8.9.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	139
8.9.6	Wnioski	139
8.10	Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi	139
8.10.1	Realizacja projektu „Rodzicu nie jesteś sam!”	139
8.10.2	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku	139
8.10.2.1	Wnioski	140
8.10.3	Kluby Rodziców	140
8.10.4	Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne	141
8.10.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	143
8.10.4.2	Kadra.....	143
8.10.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	143
8.10.4.4	Wnioski	143
8.10.5	Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2017 roku – „Wyprawka szkolna”	144
8.10.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	145
8.10.5.2	Kadra.....	145
8.10.5.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	145
8.10.5.4	Wnioski	145

9 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY146

9.1	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.....	146
9.1.1	Infrastruktura	147
9.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	147
9.1.3	Kadra.....	147
9.1.4	Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie	147
9.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	149
9.1.6	Wnioski	150
9.2	Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą.....	151
9.2.1	Infrastruktura	151
9.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	151
9.2.3	Kadra.....	152
9.2.4	Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą	152
9.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	152
9.2.6	Wnioski	152
10	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZROBOTNYM.....	153
10.1	Bezrobocie w Krakowie	153
10.2	Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych	156
10.2.1	Praca socjalna z osobami bezrobotnymi	156
10.2.2	Zatrudnienie socjalne	156
10.2.2.1	Kluby Integracji Społecznej	156
10.2.2.1.1	Infrastruktura	157
10.2.2.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	157
10.2.2.1.3	Kadra.....	157
10.2.2.1.4	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	157
10.2.2.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	161
10.2.2.2	Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej	161
10.2.2.2.1	Infrastruktura	161
10.2.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	161
10.2.2.2.3	Kadra.....	161
10.2.2.2.4	Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	162
10.2.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	163
10.2.2.3	Wnioski	163
11	ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM I RODZINOM O NISKICH DOCHODACH.....	164
11.1	Ubóstwo	164
11.2	Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach.....	165
11.2.1	Zasiłek okresowy	165
11.2.1.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	165
11.2.1.2	Kadra.....	165
11.2.1.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	165
11.2.1.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	168
11.2.1.5	Wnioski	169
11.2.2	Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy	170
11.2.2.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	170
11.2.2.2	Kadra.....	170

11.2.2.3	Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	170
11.2.2.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	174
11.2.2.5	Wnioski	174
11.2.3	Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku	174
11.2.3.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	175
11.2.3.2	Kadra	175
11.2.3.3	Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	175
11.2.3.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	179
11.2.3.5	Wnioski	179
11.2.4	Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej	179
11.2.4.1	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	180
11.2.4.2	Kadra	180
11.2.4.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	180
11.2.5	Lokalny Program Oślonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych .	180
11.2.5.1	Organizacje pozarządowe realizujące projekt	182
11.2.5.2	Kadra	182
11.2.5.3	Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu oślonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	182
11.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania.....	184
11.2.5.5	Wnioski	185

12 ZASOBY POMOCY SPOŁECZNEJ GMINY MIEJSKIEJ KRAKÓW W ZAKRESIE POMOCY OSOBOM BEZDOMNYM.....186

12.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa 186

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych 192

12.2.1	Schronienie.....	192
12.2.1.1	Infrastruktura.....	192
12.2.1.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	195
12.2.1.3	Kadra	196
12.2.1.4	Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy	196
12.2.1.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	199
12.2.1.6	Wnioski	199
12.2.2	Mieszkania chronione dla osób bezdomnych	200
12.2.2.1	Infrastruktura.....	200
12.2.2.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	201
12.2.2.3	Kadra	201
12.2.2.4	Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.....	201
12.2.2.5	Nakłady finansowe na realizację zadania	202
12.2.2.6	Wnioski	202
12.2.3	Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu	202
12.2.3.1	Organizacje pozarządowe	203
12.2.3.2	Kadra	203
12.2.3.3	Wnioski	203
12.2.4	Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej	203
12.2.4.1	Infrastruktura.....	203
12.2.4.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	203
12.2.4.3	Kadra	203
12.2.4.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	204
12.2.4.5	Wnioski	204
12.2.5	Pomoc w formie gorącego posiłku	204

12.2.5.1	Infrastruktura.....	204
12.2.5.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	205
12.2.5.3	Kadra.....	205
12.2.5.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	205
12.2.5.5	Wnioski	205
12.2.6	Łaźnia dla osób bezdomnych	205
12.2.6.1	Infrastruktura.....	206
12.2.6.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	206
12.2.6.3	Kadra.....	206
12.2.6.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	206
12.2.6.5	Wnioski	206
12.2.7	Przychodnia dla Osób Bezdomnych	207
12.2.7.1	Infrastruktura.....	207
12.2.7.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie.....	207
12.2.7.3	Kadra.....	207
12.2.7.4	Nakłady finansowe na realizację zadania	207
12.2.7.5	Wnioski	207
12.2.8	Wigilia dla bezdomnych i samotnych	208
12.2.8.1	Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie	208
12.2.8.2	Kadra.....	208
12.2.8.3	Nakłady finansowe na realizację zadania	208
12.2.8.4	Wnioski	208
13	DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „BARIERY ZAMIENIAMY NA SZANSE” ..	209
13.1	Organizacje partnerskie wspólnie realizujące projekt	210
13.2	Kadra	210
13.3	Beneficjenci projektu	210
13.4	Nakłady finansowe w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”	211
13.5	Wnioski	211
14	DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „RODZICU, NIE JESTEŚ SAM!”	212
14.1	Organizacje współrealizujące projekt	212
14.2	Kadra	213
14.3	Beneficjenci projektu	213
14.4	Nakłady finansowe w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”	213
14.5	Wnioski	213
15	DZIAŁANIA W RAMACH PROJEKTU „W SILE WIEKU”	214
15.1	Infrastruktura	215
15.2	Organizacje pozarządowe realizujące zadanie	215
15.3	Kadra	215
15.4	Beneficjenci projektu	215
15.5	Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku”	216

15.6	Wnioski	216
16	MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W KRAKOWIE	217
16.1	Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.....	218
16.2	Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2016 – 2017	219
16.3	Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne	223

1 Wstęp

Art. 16a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej nakłada na gminy, powiaty i województwa obowiązek przygotowywania corocznie oceny zasobów pomocy społecznej i przedstawienia jej odpowiednio: radzie gminy, radzie powiatu oraz sejmikowi województwa. Ocena zasobów wraz z rekomendacjami stanowi podstawę do planowania budżetu na rok następny.

Ocena zasobów pomocy społecznej w Gminie Miejskiej Kraków za rok 2017 powstała w oparciu o dane i materiały, które były dostępne w momencie przygotowania niniejszego dokumentu. Dla zobrazowania stanu i trendów zmian w strukturze społeczności lokalnej Krakowa przywołano dane liczbowe uzyskane z banku danych lokalnych GUS, w wyniku Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2011 roku przeprowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny, dane sprawozdawcze Grodzkiego Urzędu Pracy, jak również dane wydziałów Urzędu Miasta Krakowa, miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i firm działających na terenie Krakowa, zawarte w Raportach o Stanie Miasta Krakowa.

Zgodnie z intencją ustawodawcy, dokonując oceny uwzględniono infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej. Sporządzona ocena obejmuje ponadto osoby i rodziny korzystające w 2017 roku z pomocy społecznej, rodzaje występujących problemów oraz ich rozkład ilościowy.

W rozdziale 2 dokonano analizy sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków, z perspektywy potrzeb pomocy społecznej. Przedstawiono podstawowe cechy demograficzne społeczności Krakowa, strukturę rodzin krakowskich i ich zasobność oraz dostępne prognozy w tym zakresie.

Rozdziały 3 i 4 charakteryzują świadczenia pomocy społecznej wspólne dla wszystkich grup osób i rodzin, korzystających z pomocy. Tematem rozdziału 3 jest praca socjalna jako istotne świadczenie pomocy społecznej, w rozdziale 4 skupiono się na poradnictwie specjalistycznym, w tym terapii rodzin i interwencji kryzysowej.

W rozdziałach 5–12 dokonano oceny zasobów pomocy społecznej wg świadczeń charakterystycznych dla poszczególnych kategorii klientów: osób starszych, osób z zaburzeniami psychicznymi, osób niepełnosprawnych, rodzin z dziećmi, osób dotkniętych przemocą w rodzinie, osób bezrobotnych, osób i rodzin o niskich dochodach oraz osób bezdomnych.

W rozdziale 13 opisano działania w ramach projektu pn. „Bariery zamieniamy na szanse”, w rozdziale 14 działania w ramach projektu pn. „Rodzicu, nie jesteś sam!”, a w rozdziale 15 działania w ramach projektu pn. „W sile wieku”.

W ostatnim rozdziale przedstawiono najważniejsze informacje dotyczące kadry, infrastruktury oraz planów wydatków Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie.

2 Analiza lokalnej sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków

2.1 Miasto Kraków – dane ogólne

Kraków jest drugim co do wielkości miastem w Polsce, zarówno pod względem ludności jak i powierzchni. Zajmuje obszar 326,88 km² i jest podzielony na 18 pomocniczych dzielnic (I–XVIII). Jest stolicą województwa małopolskiego z siedzibą Wojewody Małopolskiego oraz Marszałka Województwa Małopolskiego, Starosty krakowskiego.

Miasto Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków miejskich w kraju. Pełni rolę regionalnego i międzynarodowego centrum życia społecznego, kulturalnego i gospodarczego.

Mieszkańcy Miasta Krakowa tworzą wspólnotę samorządową – gminę miejską. Kraków jest miastem na prawach powiatu. Gmina wykonuje zadania publiczne własne gminy i powiatu oraz zadania zlecone gminie i powiatowi z zakresu administracji rządowej. Organami Gminy Miejskiej Kraków są: Rada Miasta, która sprawuje władzę uchwałodawczą i kontrolną oraz Prezydent Miasta sprawujący władzę wykonawczą. O ustroju gminy stanowi jej Statut. Prezydent wykonuje swoje zadania przy pomocy Urzędu Miasta Krakowa oraz miejskich jednostek organizacyjnych i powiatowych służb, inspekcji i straży.

2.2 Struktura demograficzna ludności Krakowa

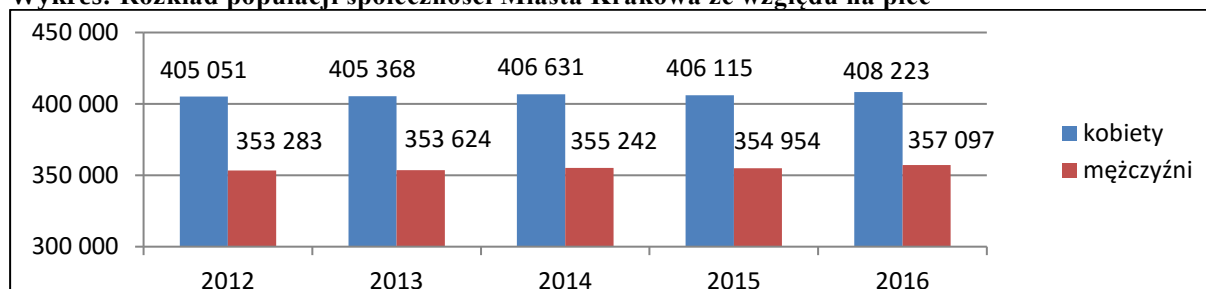
Podstawowe cechy demograficzne społeczności lokalnej Krakowa takie jak: wykształcenie, struktura rodzin i gospodarstw domowych, sytuacja ekonomiczna zostały określone na podstawie danych spisowych z 2011 r., interpolacji tychże danych oraz, w sytuacji dostępności, danych z lat 2012 – 2017.

Według stanu na koniec roku 2016 Kraków liczył 765 320 mieszkańców¹ tzw. ludności faktycznej, tj.:

- zamieszkałej w Krakowie na stałe,
- przebywającej w Krakowie czasowo przez okres powyżej 3 miesięcy.

W porównaniu do roku 2015 zwiększyła się liczba ludności Krakowa o 4 251 osób. Najwięcej (72 046) mieszkańców zameldowanych (na stałe i czasowo) było w Dzielnicy IV – Prądnik Biały, najmniej (15 822) mieszkańców zameldowanych było w Dzielnicy IX – Łagiewniki – Borek Fałęcki. W 2016 roku mieszkańcy Krakowa stanowili 2% ludności Polski i 22,6% mieszkańców województwa małopolskiego. Średnia gęstość zaludnienia w roku 2016 wynosiła 2 342 mieszkańców na 1 km². Dla porównania średnia gęstość zaludnienia dla województwa w tym samym okresie wyniosła 223. Kobiety stanowiły 53,3% populacji Krakowa. Na 100 mężczyzn przypadało 114 kobiet. W województwie małopolskim ten wskaźnik wyniósł 106 kobiet na 100 mężczyzn.

Wykres: Rozkład populacji społeczności Miasta Krakowa ze względu na płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Raportu o Stanie Miasta Krakowa 2016 r.

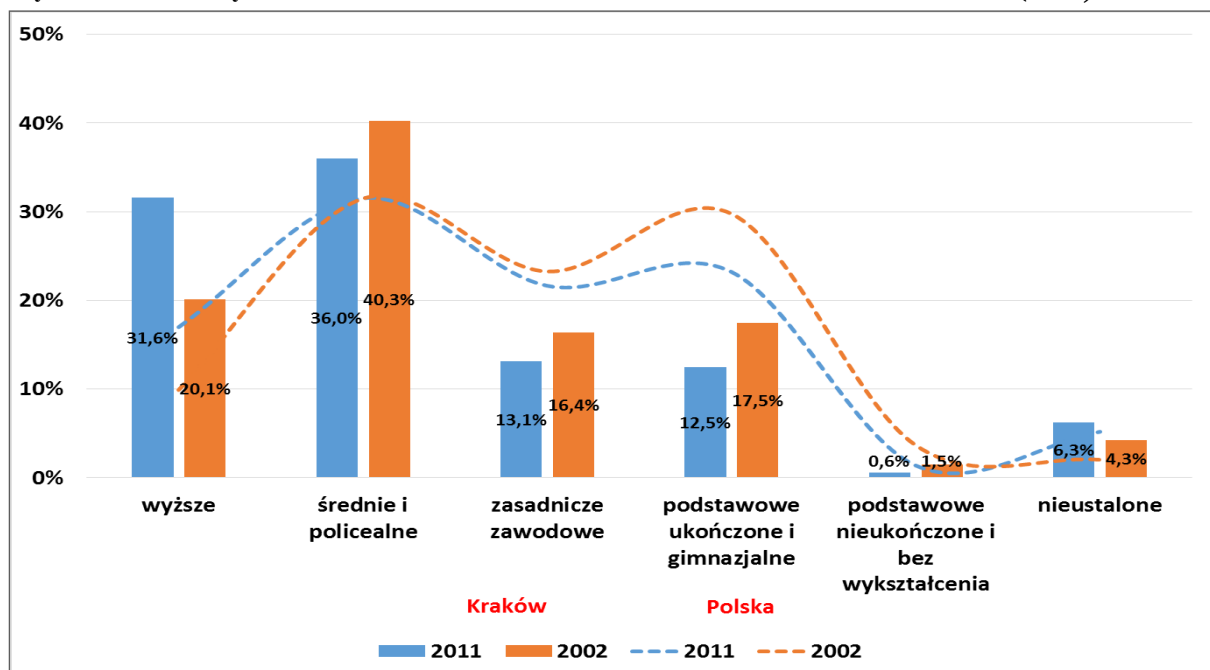
¹ Raport o Stanie Miasta Krakowa 2016 r.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2011 wskazują na wzrost poziomu wykształcenia ludności w skali całego kraju.

W okresie międzyspisowym odsetek osób o wykształceniu co najmniej średnim wzrósł z 41,4% w 2002 roku do 48,6% w 2011 roku tj. o 7,2%. Największą dynamikę odnotowano w odniesieniu do osób o wykształceniu wyższym, których udział zwiększył się z 9,9% w 2002 roku do 17% w 2011 roku (tj. 7,1 %).

Porównanie aktualnych wyników NSP 2011 z danymi pochodzącymi z NSP 2002 wykazało iż, podobnie jak to miało miejsce w województwie małopolskim i Polsce, także w Krakowie nastąpił istotny wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym – o ponad 11%, co wskazuje poniższy wykres. Z badań wynika, że ponad 67% mieszkańców Krakowa posiada co najmniej średnie wykształcenie. W 2002 r. liczba ta wynosiła 60,4 %.

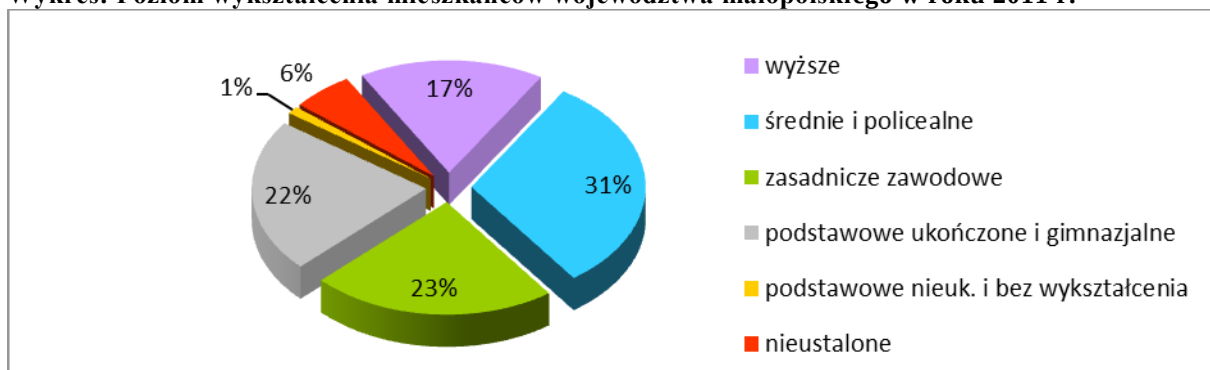
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa i Polski w latach 2002 i 2011 (w %)

Źródło: opracowania własne na podstawie GUS (w 2002 bez wykształcenia gimnazjalnego)

Poziom wykształcenia mieszkańców Małopolski niewiele różni się od średniej krajowej.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców województwa małopolskiego w roku 2011 r.

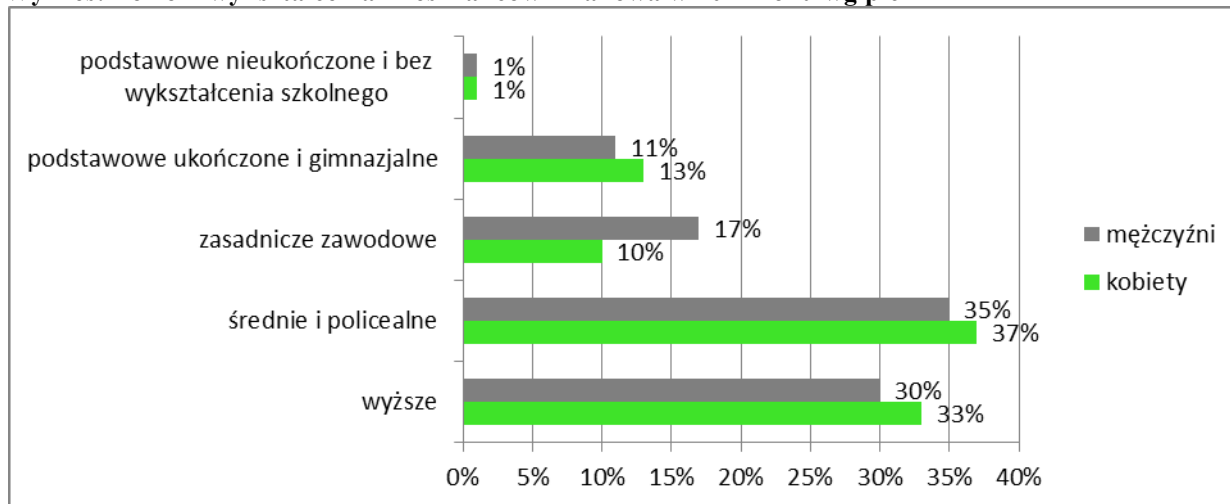
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS („Ludność w województwie małopolskim. Stan i struktura demograficzno-społeczna”. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Kraków 2013)

Struktura ludności według poziomu wykształcenia różni się w zależności od płci. Nadal lepiej wykształcone są kobiety. W 2011 roku wśród ogółu mężczyzn 14,8% ukończyło szkoły wyższe, i w porównaniu do 2002 roku odnotowujemy wzrost o 5,5 %. Natomiast znacznie lepiej

przedstawia się sytuacja kobiet w tym zakresie. W 2002 roku co 10 kobieta posiadała dyplom ukończenia szkoły wyższej, natomiast 9 lat później już niemal co 5 kobieta (19%) była absolwentką szkoły wyższej.

W Krakowie pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic wśród osób z średnim i policealnym oraz wyższym wykształceniem. Jedynie wśród osób z zawodowym wykształceniem, można zaobserwować większy odsetek mężczyzn – 17% w stosunku do kobiet – 10%.

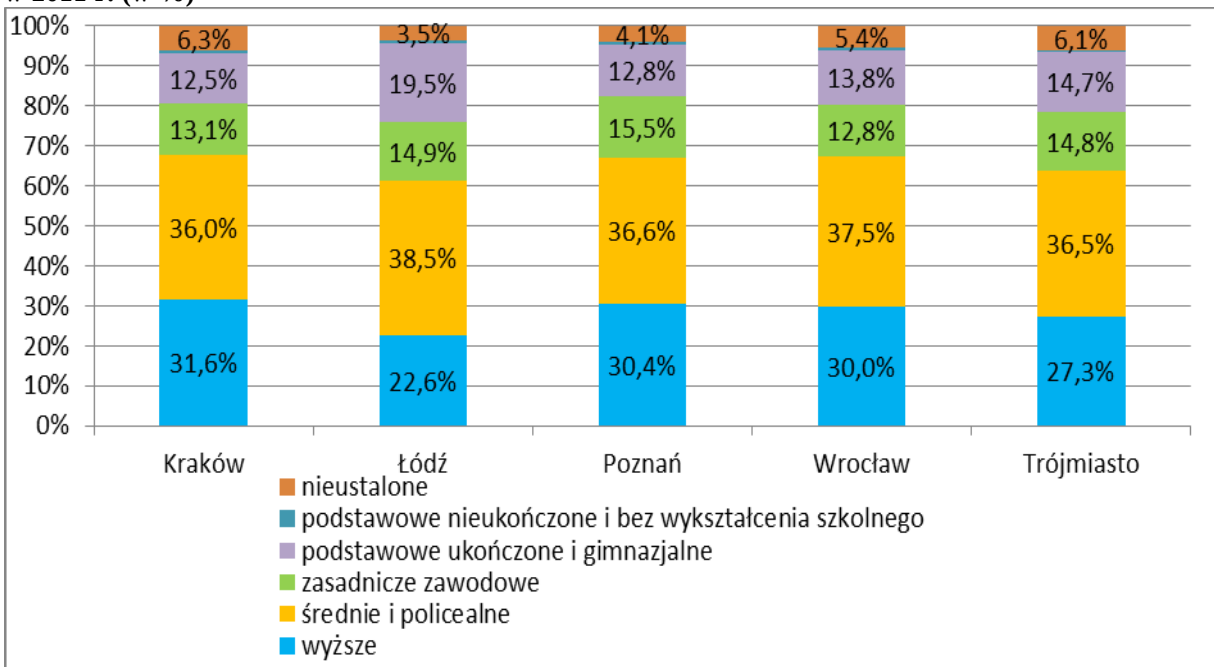
Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa w 2011 roku wg płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Poniższy wykres wskazuje różnice w poziomie wykształcenia pomiędzy Krakowem, a wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem.

Wykres: Poziom wykształcenia mieszkańców Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W porównaniu z wybranymi miastami wojewódzkimi i Trójmiastem, Kraków charakteryzuje się najwyższym odsetkiem osób z wykształceniem wyższym, którzy stanowią

31,6% populacji osób wykształconych². Najbardziej zbliżona do krakowskiej struktura wykształcenia występuje w Poznaniu i Wrocławiu. Biorąc pod uwagę stopień wykształcenia mieszkańców Krakowa należy stwierdzić, iż Kraków jest jedną z najlepiej wykształconych społeczności miejskich w Polsce.

2.3 Struktura demograficzna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

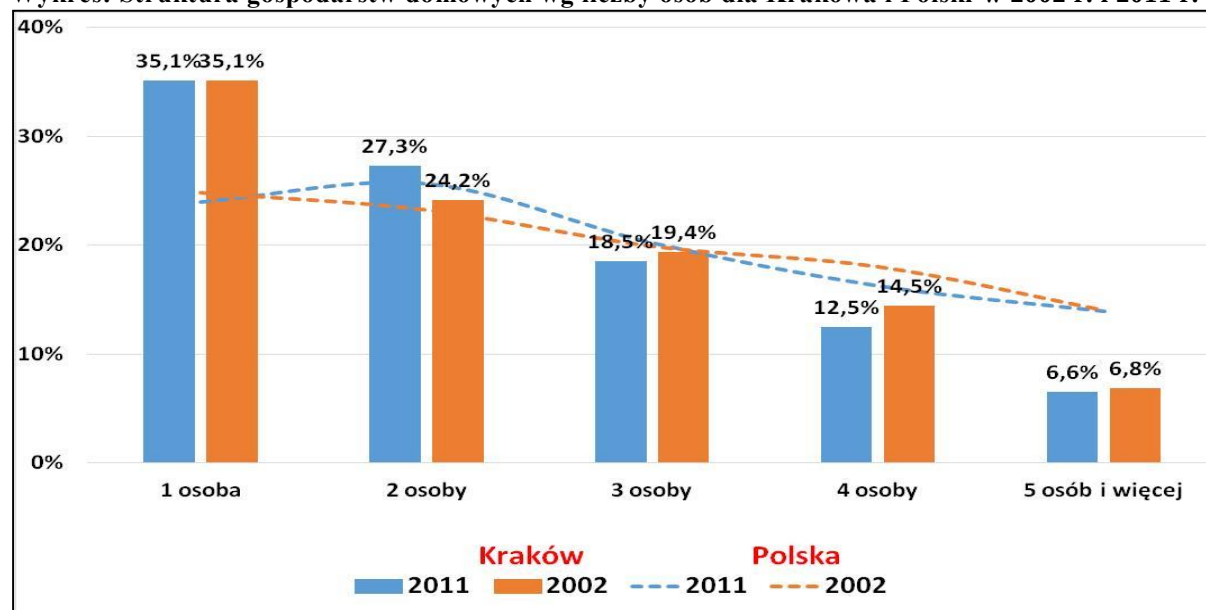
Poniższe informacje opisują strukturę demograficzną krakowskich rodzin i gospodarstw domowych na podstawie dostępnych w tym zakresie danych.

Według Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011 w końcu marca 2011 r. w Polsce istniało 13 568 tys. gospodarstw domowych³. W porównaniu do roku 2002 jest ich o 231 tys. więcej tj. blisko 2% więcej. Z kolei nieznacznie zmniejszeniu uległa średnia liczba osób w gospodarstwach domowych z 2,84 w roku 2002 do 2,82 w roku 2011.

Dostępne informacje wskazują, że w Krakowie liczba gospodarstw domowych, definiowanych jako zespół osób mieszkających razem i wspólnie utrzymujących się bez względu na stopień pokrewieństwa, wynosiła w roku 2011 ponad 320 tysięcy. W skład gospodarstw domowych wchodzi około 98% mieszkańców Krakowa⁴.

Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym wynosiła 2,32, przy średniej dla województwa małopolskiego wynoszącej 3,07 (dla kraju, jak wyżej wskazano, 2,82). Dominującą grupę stanowią gospodarstwa jednorodzinne, stanowiące 57,2% ogółu gospodarstw.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa i Polski w 2002 r. i 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Jak wskazuje powyższy wykres, w Krakowie dominują jednoosobowe gospodarstwa, które stanowią ponad 35% ogółu oraz gospodarstwa tworzone przez dwie osoby, których jest ponad 27%. W okresie międzypisowym odnotowano dość wyraźny wzrost liczby gospodarstw dwuosobowych – w roku 2011 było ich o 13,5 tys. więcej niż w roku 2002 oraz jednoosobowych – było ich o ponad 5 tys. więcej. Zwraca również uwagę dużo niższa niż średnia krajowa liczba gospodarstw 4 i więcej osobowych – 19,1% w Krakowie (30,1% dla

² Poziom wykształcenia został określony dla osób w wieku 13 lat i więcej.

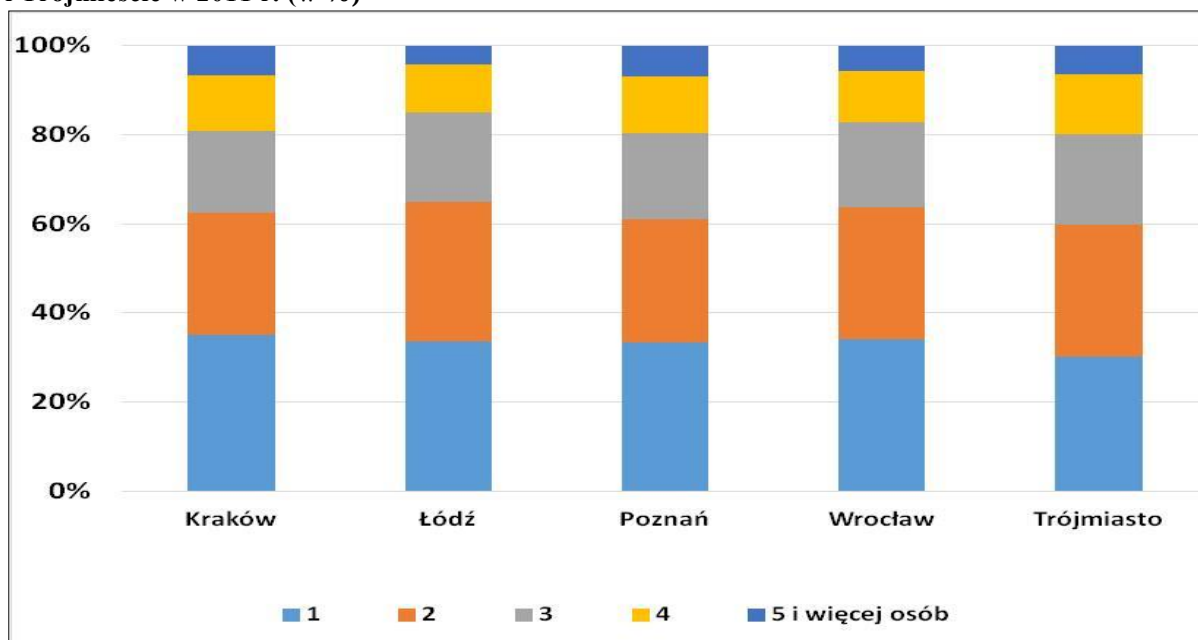
³ Główny Urząd Statystyczny, *Gospodarstwa domowe i rodziny. Charakterystyka demograficzna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2014 r.

⁴ Pozostali mieszkańcy Krakowa wchodzi w skład gospodarstw zbiorowych w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Polski). Wynika to między innymi z faktu, iż w Krakowie występuje duża liczba osób owdowiałych, w podeszłym wieku, mieszkających samotnie. Natomiast powstawaniu gospodarstw dwuosobowych sprzyja przede wszystkim odkładanie przez młodych ludzi decyzji o posiadaniu potomstwa.

Poniższy wykres obrazuje strukturę gospodarstw domowych wg liczby osób dla Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta.

Wykres: Struktura gospodarstw domowych wg liczby osób w Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Wrocławiu i Trójmieście w 2011 r. (w %)

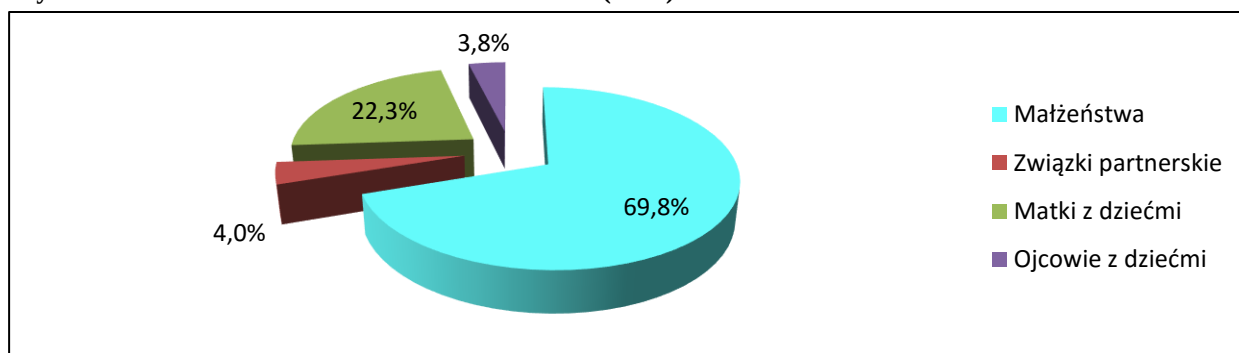
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wynika z niego, iż struktura gospodarstw domowych Krakowa nie odbiega znacząco od tej występującej w pozostałych poddanych analizie miastach. Trzeba jednak podkreślić, że to właśnie w Krakowie występuje najwięcej 1-osobowych gospodarstw domowych – 35,1%, najmniej jest ich natomiast w Trójmieście – 30,2%. Pod względem liczby gospodarstw 3 i więcej osobowych przoduje Trójmiasto, gdzie łącznie stanowią one 40,1% wszystkich gospodarstw domowych.

Wśród ponad 320 tysięcy krakowskich gospodarstw domowych 60,9% stanowią gospodarstwa tworzone przez co najmniej 1 rodzinę (dla Polski wskaźnik ten wynosi 72,9%). Liczba rodzin w Krakowie w roku 2011 r. wyniosła 208 tys. (nastąpił wzrost w porównaniu z rokiem 2002 o około 7 tys.). Za rodzinę uznaje się parę (małżeństwo lub partnerów) bez dzieci lub parę z jednym bądź większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci. Pod względem struktury dominują rodziny pełne, czyli mające obydwoje współmałżonków, jednak ponad 26% rodzin stanowią rodziny niepełne, przy czym na jednego samotnego ojca przypada 5 samotnych matek. W okresie międzypisowym nastąpił wzrost rodzin niepełnych o 2,1%.

W opisywanej grupie odnotowano, obejmującą ponad 8 tysięcy rodzin, grupę rodzin opartych na związkach partnerskich (wśród których blisko 40% posiada na utrzymaniu co najmniej jedno dziecko). Należy zaznaczyć, iż w okresie międzypisowym nastąpił dwukrotny wzrost liczby rodzin opartych na związkach partnerskich.

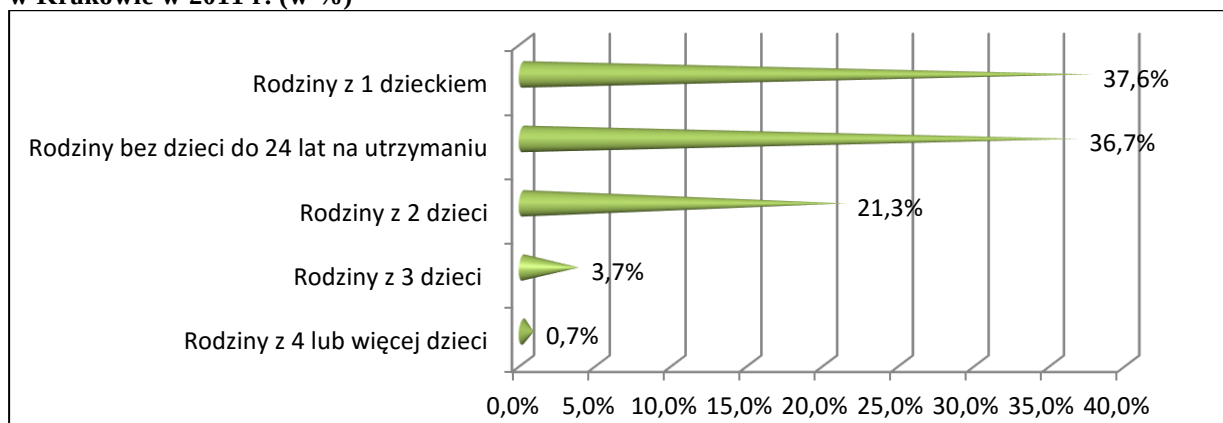
Wykres: Struktura rodzin w Krakowie w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Informacje demograficzne wskazują⁵, że około 148 tysięcy rodzin w Krakowie (prawie 71% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi⁶, a około 94 tys. (45% ogółu rodzin) to rodziny z dziećmi do lat 24⁷ pozostającymi na utrzymaniu rodziny⁸.

Wykres: Struktura rodzin z dziećmi wg liczby dzieci do 24 lat pozostających na utrzymaniu w Krakowie w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Krakowie wśród grupy rodzin z dziećmi do lat 24 pozostającymi na utrzymaniu dominują rodziny z jednym dzieckiem, które stanowią 37,6%. Rodziny wielodzietne (3 i więcej dzieci) stanowią zaledwie 4,4% ogółu rodzin z dziećmi do 24 lat pozostającymi na utrzymaniu.

Łączna liczba dzieci w rodzinach to prawie 220 tys. Dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu jest blisko 140 tys. Przeciętna liczba dzieci do lat 24 pozostających na utrzymaniu w rodzinach to 1,49 osoby (w woj. małopolskim 1,72 osoby, w Polsce 1,62 osoby).

Dane statystyczne udostępniane przez GUS wskazują, że w Krakowie populacja dzieci w przedziale wiekowym 0–17 lat systematycznie malała w okresie 2000–2011 (ubytek o około 27 tys. osób), począwszy jednak od 2012 roku nastąpiła zmiana trendu i lekki wzrost liczby dzieci. Związane jest to zapewne z częstszym podejmowaniem decyzji o posiadaniu potomstwa przez osoby z wyżu demograficznego z początku lat osiemdziesiątych.

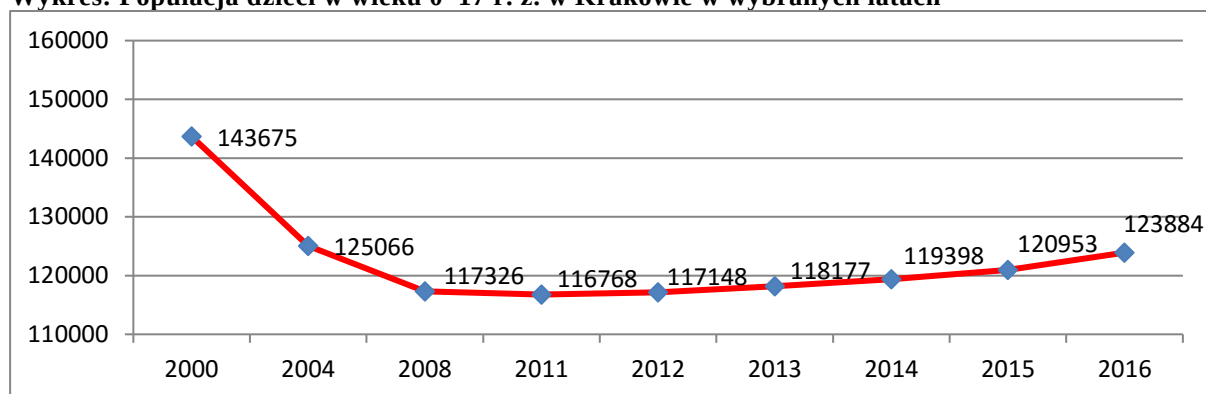
⁵ Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych.

⁶ Jako dziecko określa się osobę w każdym wieku, która pozostaje w gospodarstwie domowym (lub przebywa w gospodarstwie zbiorowym) wraz z obojgiem lub jednym z rodziców. Do dzieci zalicza się również pasierbów oraz dzieci przysposobione.

⁷ Dziecko do lat 24 pozostające na utrzymaniu to osoba w wieku 0–24 lat, która nie posiada własnego źródła utrzymania i pozostaje na utrzymaniu innej osoby wchodzącej w skład gospodarstwa domowego.

⁸ Około 54 tys. rodzin to rodziny, w których albo nie ma dzieci w wieku 0–24 lat, albo dzieci w wieku poniżej 25 lat mają własne źródło utrzymania i nie pozostają na utrzymaniu rodzica.

Wykres: Populacja dzieci w wieku 0–17 r. ż. w Krakowie w wybranych latach

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

Opracowana w 2014 r. przez GUS⁹ prognoza wykazuje, że liczba dzieci w Krakowie w wieku 0–17 r. ż. będzie rosła do roku 2025, po czym zacznie spadać.

Tabela: Prognoza liczby dzieci dla Krakowa do 2035 roku

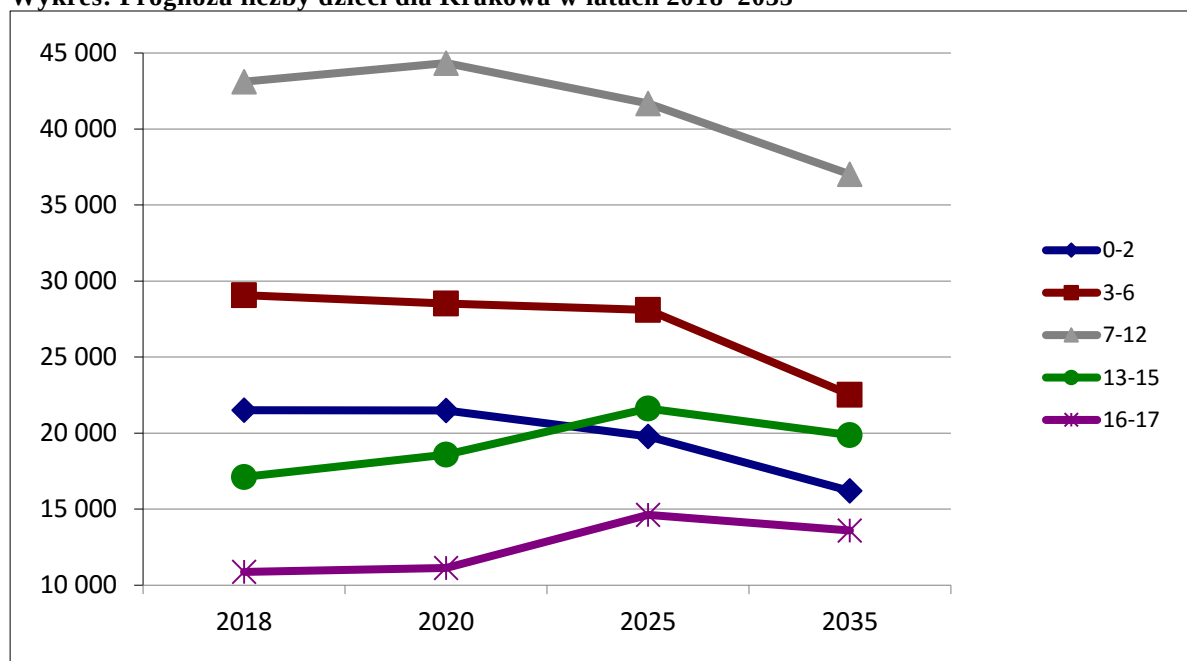
	PROGNOZA dla miasta Krakowa				
wiek	2018	2020	2025	2030	2035
0–2	21 509	21 486	19 793	17 295	16 201
3–6	29 074	28 522	28 107	25 400	22 529
7–12	43 111	44 340	41 672	40 806	37 021
13–15	17 123	18 586	21 620	20 187	19 863
16–17	10 874	11 125	14 626	13 597	13 391
suma	121 691	124 059	125 818	117 285	109 071

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najbardziej optymistyczne prognozy dotyczą populacji dzieci w wieku 7–12 lat gdzie będzie następował stały wzrost liczebności do 2020 roku, natomiast najgorzej przedstawia się prognoza dla grupy obejmującej dzieci w wieku 0–2 lat, oraz 3–6 lat gdzie prognozowany jest w zasadzie stały spadek populacji. W przypadku pozostałych przedziałów wiekowych ich liczebność będzie się wahać.

⁹Główny Urząd Statystyczny, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014–2050 (opracowana w 2014 r.).

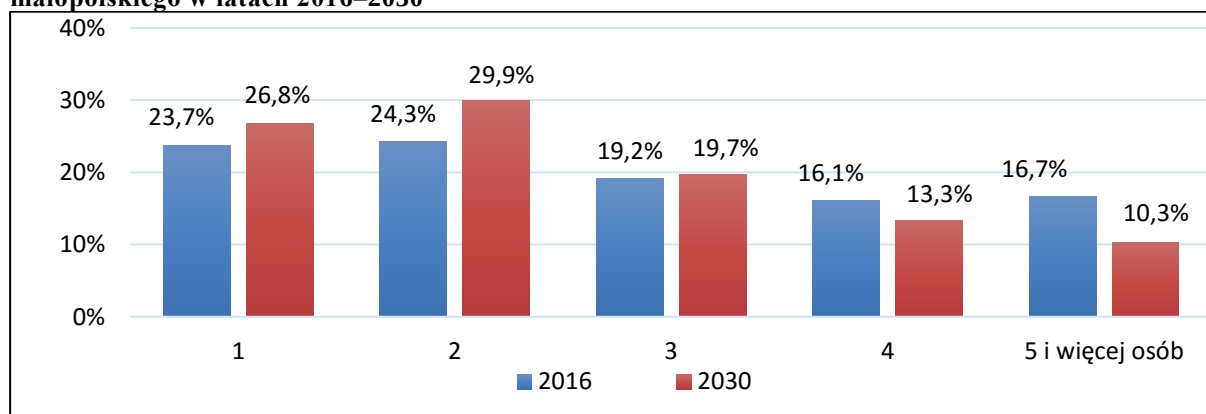
Wykres: Prognoza liczby dzieci dla Krakowa w latach 2018–2035

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014–2050 (opracowana w 2014 r.)

Wyniki opracowanej przez GUS długookresowej prognozy gospodarstw domowych na lata 2016–2050¹⁰ dla województwa małopolskiego wskazują, że w latach 2016 – 2030 ogólna liczba gospodarstw domowych wzrośnie. Tempo przyrostu zwiększy się o około 14% i będzie to największy zakładany wzrost w Polsce¹¹. Prognoza zakłada wzrost gospodarstw domowych w całym omawianym okresie. W perspektywie 2030 roku przewiduje się znaczące zmiany w strukturze gospodarstw domowych pod względem ich wielkości. Łącznie liczba gospodarstw 1– i 2– osobowych w 2030 r. wzrośnie w stosunku do 2016 r. o 8,7%, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wyniesie 56,7%, natomiast łączna liczba gospodarstw 3–osobowych i większych zmaleje w tym samym okresie o 8,7%. Gospodarstwa te będą stanowić 43,3% wszystkich gospodarstw domowych.

Wykres Prognozowana struktura gospodarstw domowych wg liczby osób dla województwa małopolskiego w latach 2016–2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹⁰ Główny Urząd Statystyczny, *Prognoza gospodarstw domowych GUS na lata 2016–2050*, Warszawa 2016 r.

¹¹ P. Szukalski, Uniwersytet Łódzki, Instytut Socjologii, „Prognoza gospodarstw domowych GUS z 2016 r. – co z niej wynika?”, *Demografia i Gerontologia Społeczna. Biuletyn Informacyjny*, 2016, nr 5, strona 3.

Gospodarstwa 2-osobowe pozostaną grupą najliczniejszą. Najmniej liczną grupę stanowią gospodarstwa 5-osobowe i większe. Udział gospodarstw 1-osobowych w strukturze ogółem wzrośnie z 23,7% w 2016 r. do 26,8% w 2030 r. Tendencję wzrostową będą wykazywać również gospodarstwa domowe 2- i 3-osobowe. Ponadto prognozowany jest spadek przeciętnej liczby dzieci (0–17 lat) w gospodarstwie domowym z 0,55 w 2016 r. do 0,44 w 2030 r. W okresie do 2030 roku zmaleje także przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym – z 2,94 osób w 2016 r. do 2,59 w 2030 r.

Według danych Głównego Urzędu statystycznego zwiększa się liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym mieszkających samotnie. Biorąc pod uwagę obecną strukturę wieku ludności – w perspektywie 20 lat zjawisko to nasili się, tj. wzrośnie liczba osób w starszym wieku, tym samym wzrośnie liczba gospodarstw domowych z osobami starszymi, w tym starych osób samotnych¹².

2.4 Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych

Istotne znaczenie dla analizy ekonomicznych aspektów funkcjonowania gospodarstw domowych ma określenie źródeł ich utrzymania. Źródła utrzymania gospodarstwa domowego wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego. Jako główne źródło utrzymania przyjmuje się to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa.

Spośród wyodrębnionych ponad 320 tysięcy gospodarstw domowych (w 2002 – 307 tys.), najliczniejszą grupę, bo liczącą około 181 tysięcy, stanowią gospodarstwa, których głównym źródłem utrzymania są dochody uzyskiwane z tytułu pracy (bez względu na charakter zatrudnienia)¹³. W ich obrębie zdecydowana większość – aż 52,9% gospodarstw utrzymuje się z dochodów z pracy świadczonej w sektorze prywatnym. Mniejszą ilościowo jest zbiorowość gospodarstw utrzymujących się z pracy świadczonej w sektorze publicznym – około 31,7%. Dane dotyczące udziału poszczególnych typów gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw w Krakowie przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Gospodarstwa domowe w Krakowie według głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Praca				
	Najemna		Na rachunek własny	
	W sektorze publicznym	W sektorze prywatnym	Poza rolnictwem	W rolnictwie
Ogółem w tys.	57 348	95 763	27 529	508
% ogółu	17,9%	29,8%	8,6%	0,2%
Ogółem %	56,5%			

Niezarobkowe źródło				Dochody z własności i inne	Na utrzymaniu	Nieustalone
	Emerytura	Renta	Pozostałe niezarobkowe źródło			
Ogółem w tysiącach	83 307	15 862	2 906	24 312	1 062	12 332

¹² Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja demograficzna osób starszych i konsekwencje starzenia się ludności Polski w świetle prognozy na lata 2014–2050* Warszawa 2014 r., strona 15.

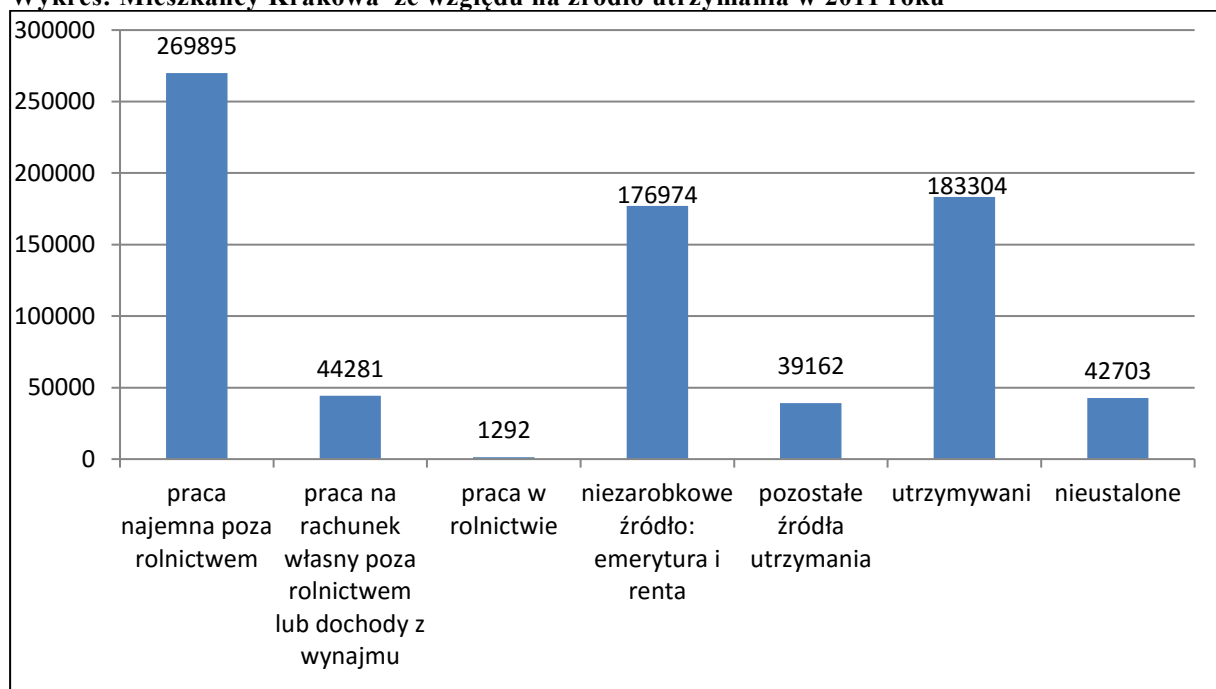
¹³ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Kraków 2014, str. 210–211.

% ogółu	26,0%	4,9%	0,9%	7,6%	0,3%	3,8%
Ogółem %	31,8%			11,7%		

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS – Urząd Statystyczny w Krakowie

W oparciu o dostępne dane dotyczące sytuacji ekonomicznej krakowskich gospodarstw domowych można stwierdzić, że dla znaczącej większości gospodarstw domowych głównym źródłem utrzymania są dochody z pracy świadczonej poza rolnictwem – dotyczy to aż 56,3% gospodarstw domowych. Praca wykonywana w rolnictwie stanowi główne źródło utrzymania w znikomym odsetku gospodarstw domowych (0,2%). Liczną zbiorowość gospodarstw domowych stanowią gospodarstwa, których główne źródło utrzymania pochodzi z niezarobkowego źródła tj. emerytur, rent i pozostałych źródeł niezarobkowych (31,8%). Analiza niezarobkowych źródeł utrzymania wskazuje, że w Krakowie najliczniejszą pod tym względem grupę stanowią gospodarstwa emerytów i rencistów – w stosunku do ogółu gospodarstw domowych stanowią 30,9%.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa ze względu na źródło utrzymania w 2011 roku

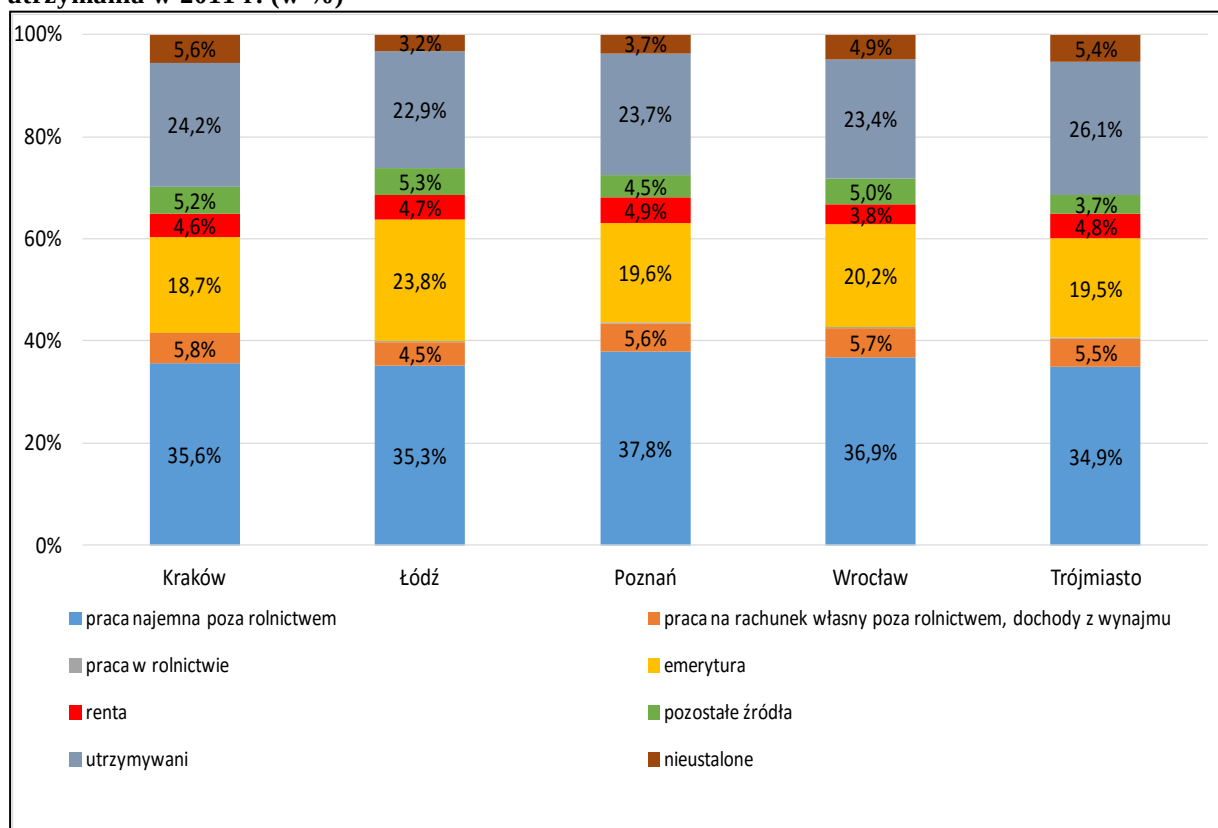

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (Bank Danych Lokalnych)

W oparciu o dane z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku należy stwierdzić, że najwięcej mieszkańców Krakowa – 35,6% utrzymywało się z pracy najemnej poza rolnictwem (przy średniej dla woj. małopolskiego wynoszącej 30,4%), 24,2% osób pozostawało na utrzymaniu innych osób (w woj. małopolskim średnio 31,6%), a dla 23,3% głównym źródłem utrzymania była renta lub emerytura (w woj. małopolskim średnio 22,5%).

Poniższy wykres prezentuje różnice dotyczące głównych źródeł utrzymania pomiędzy mieszkańcami Krakowa, oraz wybranych miast wojewódzkich i Trójmiasta. Struktura dochodów najbardziej zbliżona do krakowskiej występuje w Poznaniu i Trójmieście.

Wykres: Mieszkańcy Krakowa, Łodzi, Poznania, Wrocławia i Trójmiasta ze względu na główne źródło utrzymania w 2011 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z dostępnych badań budżetów gospodarstw domowych (w okresie prac nad opracowaniem Oceny Zasobów Pomocy Społecznej), przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny¹⁴ wynika, że w roku 2016 wystąpiła wyraźna poprawa sytuacji materialnej wszystkich grup społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych w Polsce. Wpływ na poprawę warunków życia gospodarstw domowych miała dobra koniunktura na rynku pracy, jak i w istotnym stopniu wypłacane od II kwartału 2016 r. świadczenie wychowawcze¹⁵. Gospodarstwa domowe miały wyższe dochody i więcej wydawały. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę ukształtował się w 2016 r. na poziomie 1 475 zł i był realnie wyższy o 7% od dochodu z roku 2015. Świadczenie wychowawcze (Rodzina 500+) uruchomione od 1 kwietnia 2016 r. stanowiło przeciętnie w gospodarstwach domowych otrzymujących to świadczenie 16,8% dochodów rozporządzalnych na 1 osobę (na podstawie wyników za II–IV kwartał 2016 r.).

Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę w 2016 r. wyniosły 1 132 zł, były realnie wyższe o 4,3% od wydatków z roku 2015.

Wydatki na towary i usługi konsumpcyjne wyniosły średnio 1 083 zł i były realnie wyższe o 4,5% w stosunku do 2015 r.

Należy jednocześnie zaznaczyć, że w miastach liczących co najmniej 500 tys. mieszkańców przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę był aż o 43% wyższy,

¹⁴ Główny Urząd Statystyczny, *Sytuacja gospodarstw domowych w 2016 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, Warszawa, 02.06.2017 r.

¹⁵ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz, *Sytuacja społeczno-ekonomiczna gospodarstw domowych w Polsce w latach 2015-2016*, Warszawa, Styczeń 2018 r.
str. 28

niż przeciętnie w kraju (spadek o 10,1% w porównaniu do 2015 r.). Natomiast wydatki były wyższe od przeciętnych krajowych o 40,3% (o 8,5% mniej niż przed rokiem).

Podobnie jak w latach poprzednich, w roku 2016 utrzymał się wzrost odsetka gospodarstw oceniających swoją sytuację materialną jako raczej dobrą albo bardzo dobrą (33,5% gospodarstw domowych ogółem wobec 28,5% w 2015 r.). Obniżył się odsetek gospodarstw postrzegających ją jako raczej złą albo złą (13,0% wobec 15,7% w 2015 r.).

Z badania budżetów gospodarstw domowych wynika, iż w ujęciu rocznym w 2016 r. nastąpiła wyraźna poprawa sytuacji materialnej gospodarstw domowych w Polsce, co znalazło odzwierciedlenie w znaczącym zmniejszeniu się zasięgu ubóstwa.

Podstawowe wskaźniki służące do opisywania poziomu ubóstwa w społeczeństwie to: relatywna granica ubóstwa, ustawowa granica ubóstwa oraz minimum egzystencji.

Wskaźnik relatywnej granicy ubóstwa określa się na poziomie 50% średnich miesięcznych wydatków ogółu gospodarstw domowych. Wskaźnik ten w roku 2016 wyniósł 770 zł dla gospodarstwa jednoosobowego oraz 2 080 zł dla gospodarstwa 4 – osobowego (poziom granic w IV kwartale 2016 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14)¹⁶.

Ustawowa granica ubóstwa to kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do interwencji socjalnej. Od 1 października 2015 r. kwota kryteriów dochodowych uprawniających do ubiegania się o pomoc wynosi 634 zł dla gospodarstwa jednoosobowego i 514 zł na osobę w rodzinie, tj. 2 056 zł dla gospodarstwa 4 – osobowego.

Z kolei minimum egzystencji nazywane też minimum biologicznym określane jako zasięg ubóstwa skrajnego, stanowi dolne kryterium ubóstwa i uwzględnia jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia. Takie ubóstwo nie wynika jedynie z krótkotrwałego pogorszenia się sytuacji rodzin, ale nabiera cech trwałości, przyczyniając się do długotrwałego pozbawienia możliwości korzystania z dóbr i usług, a tym samym prowadzi do wykluczenia społecznego. Minimum egzystencji uznaje się za dolną granicę obszaru ubóstwa. Wysokość minimum egzystencji ustala corocznie Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Dla jednoosobowego gospodarstwa wyniósł on w 2016 roku 550 zł, a dla gospodarstwa 4-osobowego (poziom granic w IV kwartale 2016 r. – dwie osoby dorosłe + dwoje dzieci do lat 14) – 1 486 zł¹⁷.

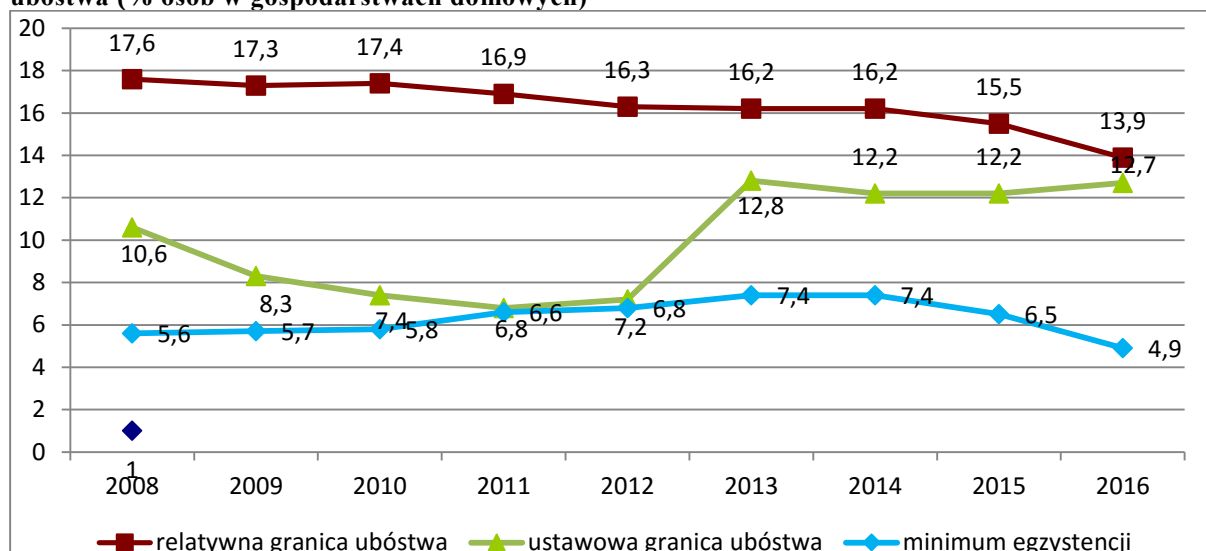
W opracowaniu przygotowanym przez GUS¹⁸, w 2016 roku w gospodarstwach domowych odnotowano znaczący spadek zasięgu ubóstwa skrajnego oraz ubóstwa relatywnego. W 2016 r. w ubóstwie skrajnym żyło prawie 5% osób (wobec 6,5% w 2015 r.), a w ubóstwie relatywnym – nieco mniej niż 14% osób (wobec 15,5% w 2015 r.). Obserwowane w 2016 r. ograniczenie rozmiarów ubóstwa skrajnego oraz relatywnego dotyczyło zdecydowanej większości analizowanych grup ludności, w tym wszystkich grup społeczno– ekonomicznych.

¹⁶ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r., GUS, Warszawa, 23.06.2017 r.

¹⁷ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r., GUS, Warszawa, 23.06.2017 r.

¹⁸ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r., GUS, Warszawa, 23.06.2017 r.

Wykres: Zasięg ubóstwa w Polsce w latach 2008 – 2016 według przyjętych w danym roku granic ubóstwa (% osób w gospodarstwach domowych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ubóstwo w różnym stopniu dotyka poszczególne grupy ludności, jednak społeczna i terytorialna mapa zagrożenia ubóstwem w Polsce istotnie nie zmienia się od lat. Grupami szczególnie narażonymi na doświadczanie ubóstwa skrajnego były w 2016 r. gospodarstwa osób utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł (w tym przede wszystkim świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty), gospodarstwa domowe rolników i rencistów, rodziny wielodzietne (z 3 lub większą liczbą dzieci na utrzymaniu), dzieci w wieku 0 – 17 lat, gospodarstwa z głową gospodarstwa posiadającą wykształcenie co najwyżej gimnazjalne, a także gospodarstwa z osobami niepełnosprawnymi. Biorąc pod uwagę terytorialne zróżnicowanie zasięgu ubóstwa, częściej niż przeciętnie biedy doświadczali mieszkańcy wsi i małych miast. Należy zauważyć, iż w latach 2015– 2016 zaobserwowano zmniejszenie się zasięgu ubóstwa we wszystkich wymienionych grupach¹⁹.

Najnowsze dostępne badania budżetów gospodarstw domowych w województwie małopolskim przeprowadzone w 2016 roku objęły około 8,5% (w roku 2015 – 8,4%) wszystkich gospodarstw zbadanych w kraju.

W strukturze dochodu gospodarstwa domowego dominowały dochody z pracy najemnej. W 2016 roku stanowiły one 53,4% ogółu (dla kraju – 52,8%). Drugim, co do wielkości, źródłem dochodów gospodarstwa domowego, były dochody ze świadczeń z ubezpieczeń społecznych i pozostałych świadczeń społecznych.

Sytuacja materialna badanych gospodarstw domowych w województwie małopolskim w ujęciu rocznym w 2016 r. poprawiła się. Na przestrzeni roku nastąpił wzrost dochodu rozporządzalnego przy jednoczesnym wzroście wydatków na jedną osobę w gospodarstwach domowych. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę wyniósł 1 423,46 zł i był wyższy o 9,0% niż przed rokiem. Przeciętne miesięczne wydatki w gospodarstwach domowych na osobę wyniosły 1 040,73 zł i były wyższe o 5,6% niż przed rokiem²⁰.

Według badań pt.: „Diagnoza Społeczna 2015...”²¹ województwami o najwyższej ogólnej jakości życia były w 2015 r. małopolskie, pomorskie i wielkopolskie. W przekroju większych miast najlepiej żyje się mieszkańcom Poznania, Zielonej Góry i Krakowa.

¹⁹ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2016 r., GUS, Warszawa, 23.06.2017 r.

²⁰ Budżety gospodarstw domowych w województwie małopolskim w 2016 r., Urząd Statystyczny w Krakowie, październik 2017 r.

²¹ J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa, 2015, strona 16.

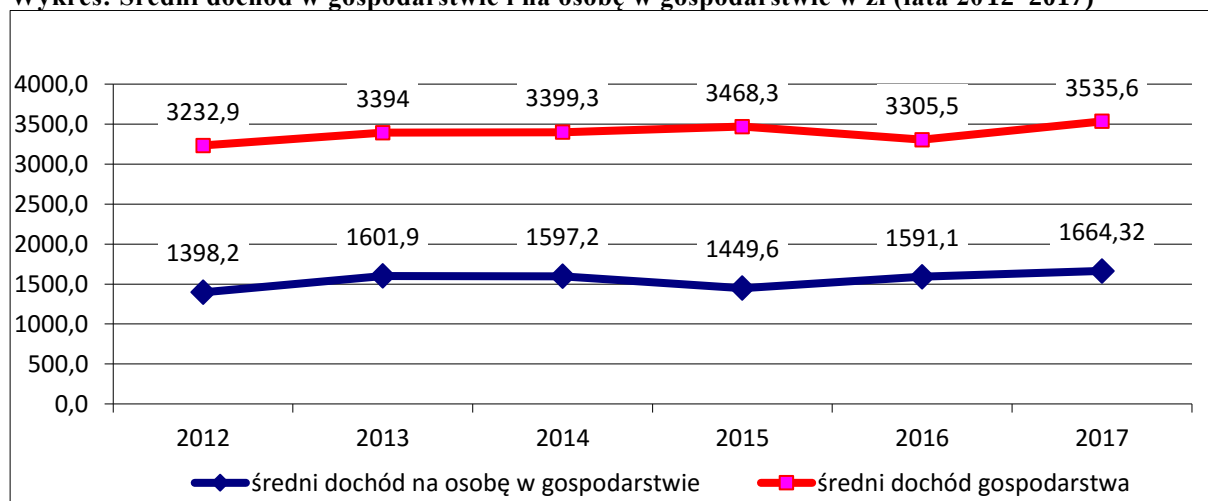
Sytuację finansową gospodarstw domowych, mieszkańców Krakowa obrazują raporty z badań zleczanych od 1999 roku przez Krakowski Holding Komunalny S.A. Badania są przeprowadzane wśród mieszkańców Krakowa i dotyczą oceny jakości wykonywanych usług komunalnych oraz stopnia obciążenia budżetów domowych wydatkami na te usługi, stąd dane dotyczące budżetów gospodarstw domowych krakowian nie są pełne.

Ostatnie badania przeprowadzono w 2017 r. Badaniem objęto 1 308 losowo wyłonionych gospodarstw domowych z obszaru Krakowa. Doбору respondentów dokonano warstwowo dla każdej z 18 dzielnic samorządowych, proporcjonalnie do liczby mieszkańców dzielnicy. Wywiady przeprowadzono z dorosłymi osobami reprezentującymi gospodarstwa domowe, mającymi kluczowy wpływ na decyzje finansowe. Podobnie jak w latach poprzednich w badaniu uczestniczył większy odsetek kobiet niż mężczyzn (64,2% kobiet i 35,8% mężczyzn). Średnia liczba osób w badanych gospodarstwach domowych wynosiła 2,69 (w 2016 roku – 2,67). Najliczniejszą grupę respondentów – 64,6% stanowiły osoby nie mające na utrzymaniu dzieci, 20% stanowiły osoby posiadające – 1 dziecko, 12,6% – 2 dzieci, 2,8% – 3 dzieci i więcej.

Ankietowani zostali poproszeni m.in. o oszacowanie łącznych dochodów wszystkich członków ich gospodarstwa domowego. Średnia wartość dochodu miesięcznego na osobę, obliczona dla wszystkich gospodarstw domowych ogółem, wyniosła 1 664,32 zł. W badaniach z roku 2016 analogiczna średnia wyniosła 1 591 zł, zaś w roku 2015 – 1 450 zł.

Analizując poniższy wykres widoczny jest jednocześnie wzrost średniego dochodu na gospodarstwo oraz wzrost średniego dochodu na osobę. Wskazuje to na poprawę sytuacji finansowej krakowskich gospodarstw domowych. Można przypuszczać, że ta tendencja będzie utrzymywać się w najbliższych latach.

Wykres: Średni dochód w gospodarstwie i na osobę w gospodarstwie w zł (lata 2012–2017)

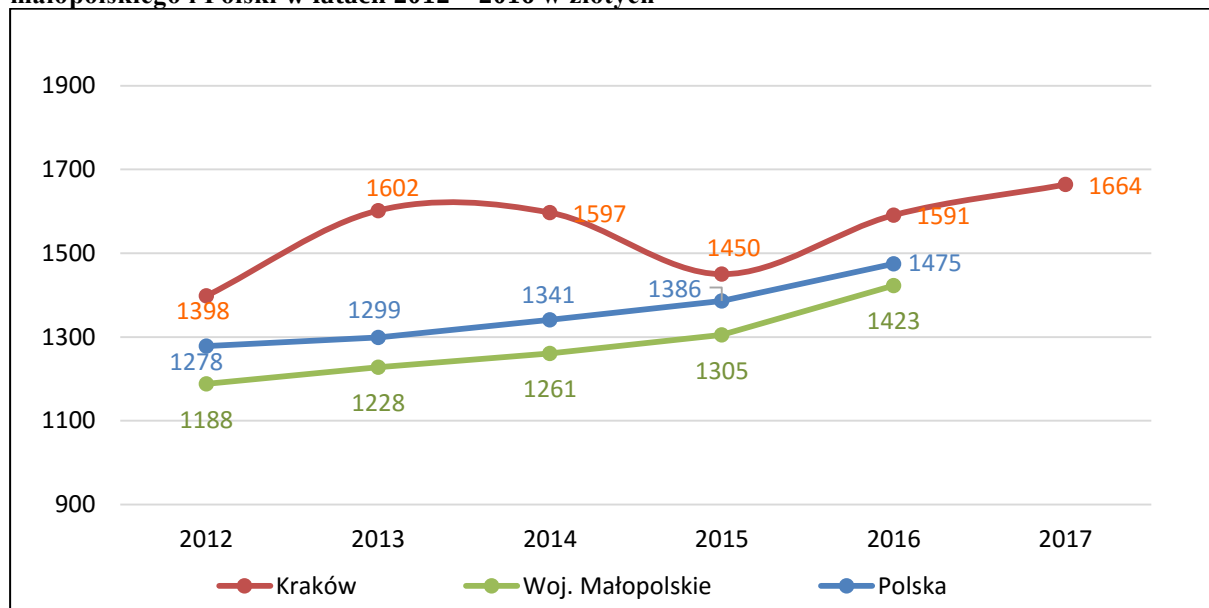

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2017 r.

Należy podkreślić, że w badaniach za dochód przyjęto miesięczne przychody gospodarstwa domowego, po odliczeniu należnego podatku i składek. Uzyskane wartości można jednak uznać za porównywalne z wartościami dochodu rozporządzalnego, którymi posługuje się Główny Urząd Statystyczny.

Zestawienie danych za rok 2016 wskazuje, że średnie miesięczne dochody krakowskich gospodarstw domowych przewyższają średnie miesięczne dochody gospodarstw domowych w Polsce i Małopolsce. Średnie miesięczne dochody 1 mieszkańca Krakowa (wg danych KHK) są o 116 zł (w 2015 roku o 64 zł) wyższe niż w Polsce i o 168 zł wyższe niż średnia wojewódzka (w 2015 roku o 145 zł).

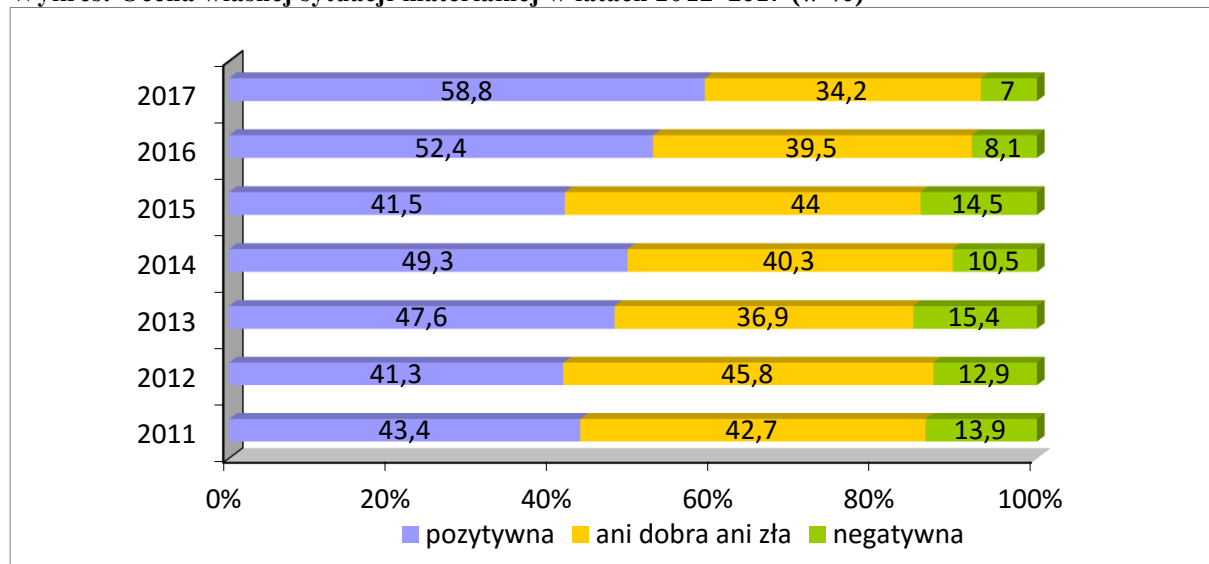
Wykres: Średni miesięczny dochód na osobę w gospodarstwie dla Krakowa, dla województwa małopolskiego i Polski w latach 2012 – 2016 w złotych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krakowskiego Holdingu Komunalnego S.A. 2016 (dane dla Krakowa), GUS (dane dla woj. małopolskiego i Polski).

Fakt, że większość krakowian nieźle ocenia swoją sytuację ekonomiczną potwierdzają wyniki subiektywnej oceny sytuacji materialnej. W roku 2017 odnotowano wzrost odsetka respondentów oceniających pozytywnie sytuację materialną rodzin (o około 6 % w porównaniu z ubiegłym rokiem). Osoby oceniające negatywnie swoją sytuację materialną stanowiły 7% badanych.

Wykres: Ocena własnej sytuacji materialnej w latach 2012–2017 (w %)

Źródło: Krakowski Holding Komunalny S.A. 2017 r.

Zgodnie z wynikami badań²² Kraków pozostaje atrakcyjnym miejscem do zamieszkania – w 2015 r. ponad 70% krakowian przyznało, że jest bardzo zadowolonych i zadowolonych ze swojego miejsca zamieszkania.

²²J. Czapiński, T. Panek, *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków. Raport*, Warszawa 2015, s. 191.

2.5 Beneficjenci świadczeń rodzinnych w Krakowie

Informacji na temat krakowskich rodzin, w tym również odnoszących się do ich sytuacji ekonomicznej, dostarczają także dane dotyczące świadczeniobiorców świadczeń rodzinnych. W 2017 r. świadczenia rodzinne w Krakowie otrzymały 27 483 rodziny. Ze świadczeń skorzystało 39 424 dzieci. Rodziny z dziećmi na utrzymaniu, w których dochód w przeliczeniu na członka rodziny nie przekracza kwoty 674 zł, a w przypadku rodzin, w skład których wchodzi dziecko niepełnosprawne – kwoty 764 zł²³, otrzymywały świadczenia rodzinne uzależnione od dochodu, czyli zasiłki rodzinne z dodatkami²⁴. Z zasiłku rodzinnego mogą korzystać wszystkie dzieci do ukończenia 18 lat oraz starsza młodzież ucząca się w szkole lub w szkole wyższej. Górna granica wieku określona jest na „nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności”²⁵. Według stanu na koniec grudnia 2017 r. zasiłek rodzinny wypłacono 11 345 rodzinom dla 19 853 dzieci. Rodziny te stanowiły 41% ogółu rodzin otrzymujących świadczenia. W przypadku dodatków do zasiłku rodzinnego, z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej wypłacono świadczenie dla 1 817 rodzin (2 442 dzieci), z tytułu samotnego wychowywania dziecka dla 1 181 rodzin; (1 476 dzieci) oraz z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego zarówno do jak i powyżej 5 lat dla 1 080 rodzin (1 142 dzieci).

Bardziej szczegółową analizę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc październik 2017 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych).

Tabela: Rodziny pobierające zasiłki rodzinne wg stanu – październik 2017 r.

Wyszczególnienie	Wykonanie miesięczne – październik 2017 r.				
	Liczba rodzin				
	z 1 dzieckiem	z 2 dziećmi	z 3 dziećmi	z 4 i więcej dziećmi	Suma
Liczba rodzin pełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 048	2 169	1 707	775	5 699
bez dochodu*	107	173	94	47	421
do 400 zł	376	874	733	349	2 332
od 400,01 do 574 zł	347	654	493	221	1 715
od 574,01 do 674 zł	187	365	297	121	970
od 674,01 do 754 zł	24	92	83	32	231
od 754,01 do 1 100 zł	7	10	6	5	28

²³ Dziennik Ustaw RP Warszawa, dnia 27 sierpnia 2015 r. poz. 1238 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2015 r. w sprawie wysokości dochodu rodziny albo dochodu osoby uczącej się stanowiących podstawę ubiegania się o zasiłek rodzinny i specjalny zasiłek opiekuńczy, wysokości świadczeń rodzinnych oraz wysokości zasiłku dla opiekuna.

²⁴ W przypadku przekroczenia kwoty uprawniającej daną rodzinę do zasiłku rodzinnego, o której mowa w ust. 3, zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku rodzinnego przysługują w wysokości różnicy między łączną kwotą zasiłków rodzinnych wraz z dodatkami, o której mowa w ust. 3, a kwotą, o którą został przekroczony dochód rodziny - Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1952).

²⁵ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1952).

od 1 100,01 do 1500 zł	0	1	1	0	2
od 1500,01 do 1922 zł	0	0	0	0	0
pow. 1922 zł	0	0	0	0	0
Liczba rodzin pełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	77	210	194	118	599
bez dochodu*	4	18	10	14	46
do 400 zł	27	78	85	54	244
od 400,01 do 664 zł	30	82	71	38	221
od 664,01 do 764 zł	12	24	19	7	62
od 764,01 do 844 zł	4	4	5	4	17
od 844,01 do 1 100 zł	0	4	4	1	9
od 1 100,01 do 1500 zł	0	0	0	0	0
od 1500,01 do 1922 zł	0	0	0	0	0
pow. 1922 zł	0	0	0	0	0
Liczba rodzin niepełnych bez dziecka niepełnosprawnego, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	1 461	932	311	107	2 811
bez dochodu*	230	68	23	4	325
do 400 zł	635	447	158	62	1 302
od 400,01 do 574 zł	311	248	77	27	663
od 574,01 do 674 zł	201	125	41	11	378
od 674,01 do 754 zł	70	39	10	2	121
od 754,01 do 1 100 zł	11	4	2	1	18
od 1 100,01 do 1500 zł	0	0	0	0	0
od 1500,01 do 1922 zł	1	1	0	0	2
pow. 1922 zł	2	0	0	0	2
Liczba rodzin niepełnych z dzieckiem niepełnosprawnym, pobierających zasiłki rodzinne z dodatkami, z tego o dochodzie rodziny w przeliczeniu na osobę	137	109	41	16	303
bez dochodu*	19	10	3	0	32
do 400 zł	64	58	24	10	156
od 400,01 do 664 zł	42	33	12	4	91
od 664,01 do 764 zł	9	7	2	2	20
od 764,01 do 844 zł	1	0	0	0	1
od 844,01 do 1 100 zł	2	1	0	0	3
od 1 100,01 do 1500 zł	0	0	0	0	0

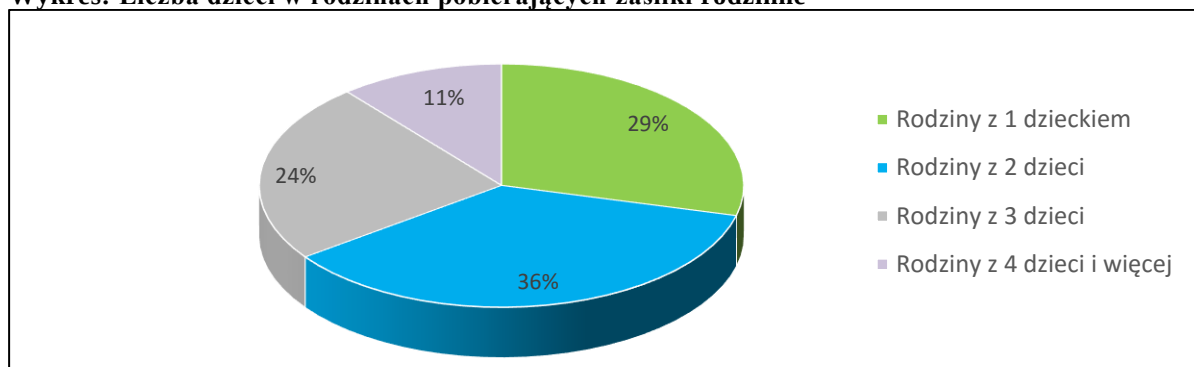
od 1500,01 do 1922 zł	0	0	0	0	0
pow. 1922 zł	0	0	0	0	0

*obliczone zgodnie z Ustawą o świadczeniach rodzinnych

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK

W rodzinach pobierających zasiłki rodzinne dominują rodziny pełne, które stanowią 67% ogółu. Wśród ogółu rodzin największy odsetek stanowią rodziny z jednym lub dwójką dzieci – odpowiednio po 29% i 36%. Rodziny z trojgiem dzieci stanowią 24%, a rodziny z czworgiem i więcej dzieci 11%. Ogółem rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne pobierających zasiłki rodzinne jest prawie 10%. W zbiorowości rodzin pełnych, w kontekście liczby dzieci, najwyższy jest odsetek rodzin z dwójką dzieci, natomiast w przypadku rodzin niepełnych najwięcej jest rodziców wychowujących jedno dziecko.

Wykres: Liczba dzieci w rodzinach pobierających zasiłki rodzinne

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

Analiza sytuacji dochodowej rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne wskazuje, że największy odsetek rodzin – 52% wykazuje dochód w przeliczeniu na osobę poniżej 400 zł. Rodziny w najtrudniejszej sytuacji finansowej, tj. bez dochodu stanowią – 9%. W porównaniu z rokiem 2016 widoczny jest niewielki wzrost świadczeniobiorców zasiłków rodzinnych – o ponad 1% zwiększyła się liczba rodzin pobierających zasiłki rodzinne.

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne dotyczące dzieci dla Krakowa, zgodnie z którymi w najbliższych latach będzie się zwiększać ich liczba, mając jednocześnie na uwadze poprawiającą się sytuację ekonomiczną mieszkańców Krakowa, można przypuszczać, że liczba rodzin spełniających kryteria dochodowe uprawniające do pobierania zasiłków rodzinnych będzie się utrzymywać na zbliżonym poziomie.

2.6 Osoby pobierające świadczenia z funduszu alimentacyjnego

Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów²⁶. Do świadczenia z funduszu alimentacyjnego ma prawo osoba uprawniona do alimentów od rodzica na podstawie tytułu wykonawczego pochodzącego lub zatwierdzonego przez sąd, jeżeli egzekucja okazała się bezskuteczna. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują osobie uprawnionej do ukończenia przez nią 18 roku życia albo w przypadku gdy uczy się w szkole lub szkole wyższej do ukończenia przez nią 25 roku życia, albo w przypadku posiadania orzeczenia o znacznym stopniu niepełnosprawności – bezterminowo. Świadczenia z funduszu alimentacyjnego przysługują, jeżeli dochód rodziny w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 725 zł.

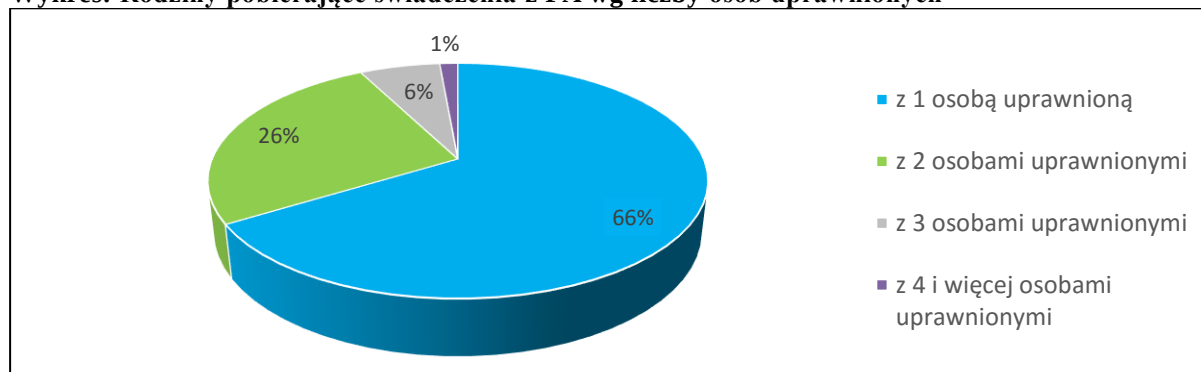
²⁶Dz. U. z 2017 r. poz. 489, 624, 777, 952, 1428.

W 2017 r. liczba rodzin otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego wyniosła 2 929, natomiast liczba osób uprawnionych 3 771.

Analizę świadczeniobiorców otrzymujących świadczenia z funduszu alimentacyjnego przeprowadzono na podstawie danych za miesiąc wrzesień 2017 r. (jest to najbardziej reprezentatywny miesiąc w roku, jeżeli chodzi o liczbę świadczeniobiorców pobierających świadczenia z funduszu alimentacyjnego).

Wśród rodzin, które pobierają świadczenia z funduszu alimentacyjnego największy odsetek stanowią rodziny z jedną osobą uprawnioną – 66%. Rodzin wielodzietnych, tj. z trojgiem i więcej dzieci jest 7%.

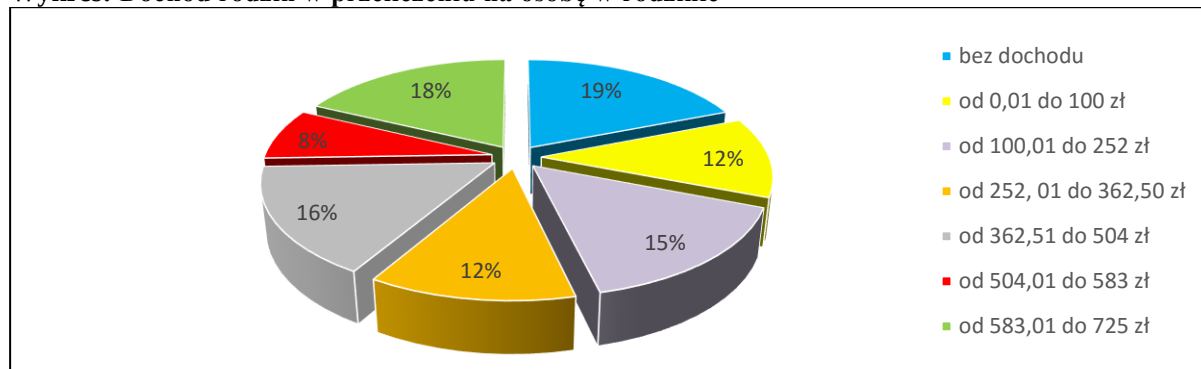
Wykres: Rodziny pobierające świadczenia z FA wg liczby osób uprawnionych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

W odniesieniu do sytuacji dochodowej rodzin widoczne jest, że dominują rodziny bez dochodu* oraz o dochodzie w przeliczeniu na osobę w rodzinie mieszczącym się w przedziale pomiędzy 583,01 zł do 725 oraz pomiędzy 362,51 zł do 504,00 zł.

Wykres: Dochód rodzin w przeliczeniu na osobę w rodzinie

*obliczone zgodnie z Ustawą o pomocy osobom uprawnionym do alimentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Wydziału Spraw Społecznych UMK

2.7 Osoby pobierające świadczenia wychowawcze

Świadczenie wychowawcze przyznawane są na warunkach określonych w ustawie z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci²⁷. Z pomocy mogą korzystać rodzice oraz opiekunowie dzieci do 18 r.ż. Każda rodzina z minimum dwojgiem niepełnoletnich dzieci może otrzymać 500 zł na drugie i każde kolejne dziecko. W przypadku rodzin z dochodem poniżej 800 zł na osobę rodzina otrzymuje wsparcie także na pierwsze dziecko. Dla rodzin wychowujących dziecko niepełnosprawne kryterium dochodowe jest

²⁷ Dz. U. z 2016 r., poz. 195 z późn. zm.

wyższe i wynosi 1 200 zł. Ze świadczeń w ramach tzw. Programu Rodzina 500 plus rodziny mogły korzystać od dnia 1 kwietnia 2016 roku.

Dodatkowe wsparcie w wysokości 500 zł otrzymają także rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego oraz rodzinne domy dziecka, na każde dziecko, na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Świadczenie wychowawcze w wysokości 500 zł nie jest wliczane do dochodu przy ustalaniu prawa do świadczeń z innych systemów wsparcia, dotyczy to w szczególności świadczeń z pomocy społecznej, funduszu alimentacyjnego, świadczeń rodzinnych, dodatków mieszkaniowych, oraz stypendiów dla uczniów i studentów.

W Krakowie w roku 2017 świadczenie otrzymało 49 010 rodzin. Ze świadczeń skorzystało 63 296 dzieci.

Tabela: Rodziny pobierające świadczenia wychowawcze i spełniające kryterium dochodowe (pobierające świadczenie na pierwsze dziecko – wrzesień 2017 r.)

Liczba rodzin bez dziecka niepełnosprawnego pobierających świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko, z tego o dochodzie w przeliczeniu na osobę (kryterium 800 zł/ osobę w rodzinie)	15 495
bez dochodu*	1 909
do 400 zł	5 538
od 400,01 do 574 zł	3 650
od 574,01 do 674 zł	2 136
od 674,01 do 754 zł	1 398
od 754,01 do 800 zł	864
Liczba rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym pobierających świadczenie wychowawcze na pierwsze dziecko, z tego o dochodzie w przeliczeniu na osobę (kryterium 1 200 zł/osobę w rodzinie)	570
bez dochodu*	49
do 400 zł	145
od 400,01 do 664 zł	119
od 664,01 do 764 zł	46
od 764,01 do 800 zł	22
od 800,01 do 844 zł	23
od 844,01 do 1 100 zł	126
od 1 100,01 do 1 200 zł	40

*obliczone zgodnie z Ustawą o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci

Źródło: Wydział Spraw Społecznych UMK.

3 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna

W 2017 roku 13 188 rodzin zostało objętych wsparciem w ramach prowadzonych działań wynikających z art. 119 ustawy o pomocy społecznej, w tym pracą socjalną.

Praca socjalna jest procesem, w ramach którego podejmowane czynności pozostają ze sobą w logicznym związku i zmierzają w określonym celu. Jest nim zmiana sytuacji życiowej osoby/rodziny rozumiana jako poprawa lub zapobieganie pogorszeniu się. Pracą socjalną nie są zatem pojedyncze działania ograniczające się do udzielenia informacji, wskazówek lub doraźnej pomocy w zakresie rozwiązywania spraw życiowych.

3.1 Praca socjalna prowadzona z osobami i rodzinami oraz działania pomocowe

Fundamentem pracy socjalnej i czynnikiem determinującym jej skuteczność jest relacja pomocowa nawiązująca się między osobą a pracownikiem socjalnym, służąca wsparciu osoby/rodziny w dążeniu do poprawy sytuacji życiowej i lepszego funkcjonowania. Kierunki poszukiwań skutecznych podejść teoretycznych i metod budowania relacji pomocowej wyznaczają aksjologiczne ramy wartości i zasad pracy socjalnej, a rolę wspomagającą pełnią narzędzia pracy socjalnej, porządkując i organizując działania pracownika socjalnego. Dzięki temu, praca socjalna realizowana jest w warunkach uwzględniających jej maksymalne dostosowanie do indywidualnych potrzeb odbiorców usługi. Odzwierciedla się to między innymi w zróżnicowanym charakterze i intensywności działań podejmowanych przez pracowników socjalnych. Poznawanie zasobów, doświadczeń i oczekiwań odbiorców usługi umożliwia nawiązanie współpracy zmierzającej do osiągnięcia celu, którym jest świadomie zobrazowana przez osobę/rodzinę pozytywna zmiana jej sytuacji życiowej.

Procesualny charakter pracy socjalnej, wywołując u odbiorców usługi własną motywację do zmiany, przyczynia się do odbudowania ich poczucia wartości, wpływu i odpowiedzialności za inicjowanie życiowych zmian, pozwalając tym samym na osiągnięcie bardziej trwałych i ważnych, z perspektywy społecznego funkcjonowania, rezultatów. Systematyczna ewaluacja uzgodnionych rozwiązań i regularne monitorowanie realizacji wspólnych ustaleń, modyfikują współpracę pomiędzy pracownikiem socjalnym a osobą/rodziną, adekwatnie do zachodzących zmian, stanowiąc jednocześnie formę oddziaływania wyzwającego i wzmacniającego motywację osób/rodzin w dążeniu do założonych celów.

Wykres: Rezultaty pracy socjalnej prowadzonej z osobą i rodziną w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Powyższy wykres przedstawia rezultaty pracy socjalnej prowadzonej z osobą/ rodziną w 2017 roku. Rodzaje działań oraz intensywność ich realizacji są maksymalnie zindywidualizowane, odpowiadając specyfice potrzeb osób i rodzin, najczęściej jednak ich rezultaty odnoszą się do polepszenia sytuacji ekonomicznej oraz zdrowotnej osób i rodzin, zmiany sytuacji osób biernych zawodowo, a także poprawy funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych.

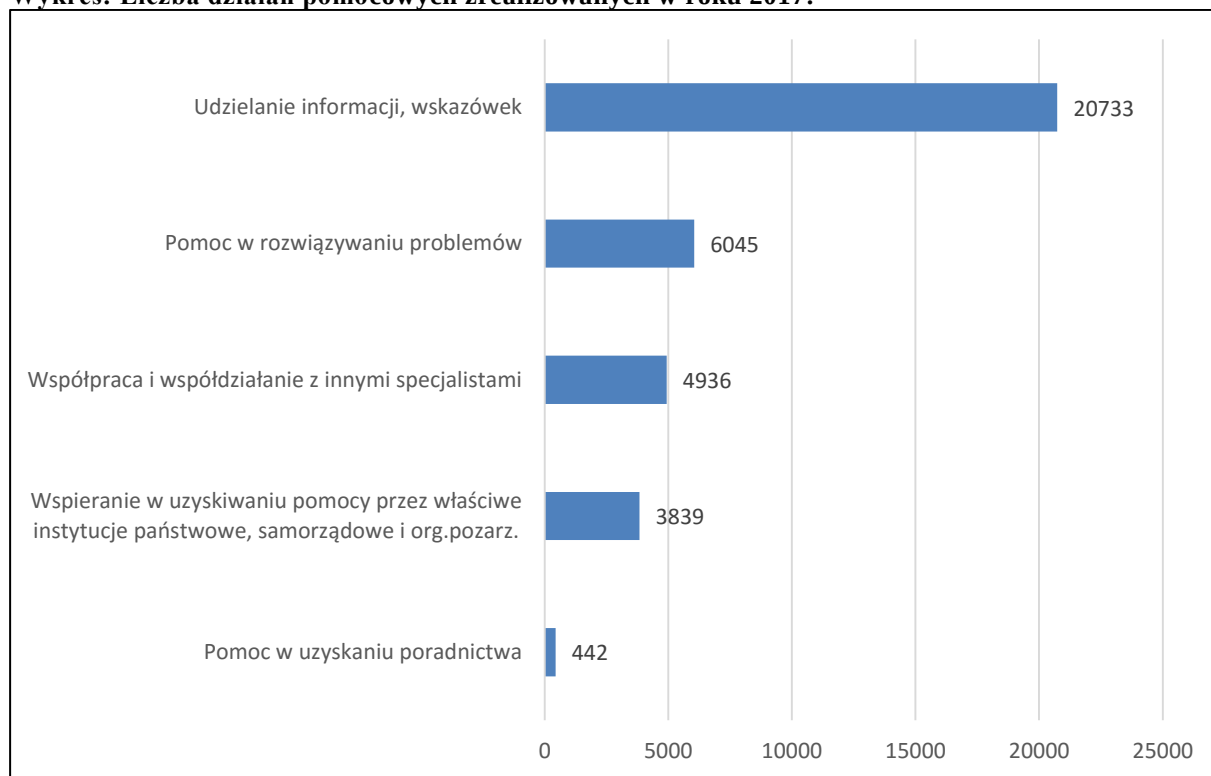
Odbiorcy usługi pracy socjalnej w badaniach ankietowych pozwalających poznać stopień satysfakcji z udzielonego wsparcia, również zauważają wpływ współpracy z pracownikiem socjalnym na wzrost poziomu ich motywacji w dążeniu do poprawy sytuacji życiowej.

Zwracają także uwagę na wzrost poczucia bycia zrozumianym, wysłuchanym, większe zainteresowanie ich problemami i zaangażowanie pracowników w poszukiwanie zindywidualizowanych rozwiązań występujących trudności.

W odróżnieniu od pracy socjalnej działania pomocowe mają charakter jednorazowy i nie są podejmowane w ramach zaplanowanej sekwencji działań zmierzających w określonym przez osoby/rodziny i pracownika socjalnego celu. Stanowią odpowiedź na prośbę osoby/rodziny, która poprzez uzyskanie informacji, wskazówek i pomocy jest w stanie samodzielnie rozwiązywać swoje problemy będące przyczyną trudnej sytuacji życiowej.

Poniższy wykres prezentuje rodzaj i liczbę działań pomocowych, jakie były podejmowane przez pracowników socjalnych w 2017 roku.

Wykres: Liczba działań pomocowych zrealizowanych w roku 2017:

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Dążąc do stałego podnoszenia jakości usługi pracy socjalnej, rozwijany jest system wsparcia merytorycznego dla pracowników socjalnych. Dostępność konsultacji, regularne spotkania zespołowe przyczyniają się do zwiększenia poziomu refleksji nad posiadanym warsztatem pracy, umożliwiają wymianę doświadczeń i implementację nowych rozwiązań. W 2017 roku, zainicjowany został proces wdrażania pracy socjalnej z osobą/rodziną prowadzonej z wykorzystaniem metody zarządzania przypadkiem. Taka koncepcja organizowania wsparcia, dzięki połączeniu zindywidualizowanego podejścia z multiprofesjonalną współpracą, umożliwia osobom/rodzinom, zmagającym się z wieloma problemami jednocześnie, efektywne korzystanie z różnorodnych form pomocy świadczonych przez przedstawicieli różnych dyscyplin, instytucji, organizacji.

3.2 Rewitalizacja społeczna – organizowanie społeczności lokalnej

Rewitalizacja społeczna to wieloletni proces różnorodnych działań zmierzających do poprawy życia społecznego w obszarach, gdzie wymagają one przemian w obszarach kryzysowych. Pod pojęciem rewitalizacji społecznej rozumie się „wieloletni proces podejmowania spójnych, zintegrowanych działań, związanych z zatrzymaniem rozwoju negatywnych tendencji społecznych, przeciwdziałaniem patologiom i wykluczeniu społecznemu oraz poprawą bezpieczeństwa, inicjowany i koordynowany przez samorząd gminy i/lub jego jednostki organizacyjne w celu wyprowadzenia ze stanu kryzysowego określonych obszarów miast i gmin”.²⁸ Organizowanie społeczności lokalnej czyli praca socjalna ze społecznością lokalną wychodzi poza obszar działań pomocy społecznej i w swoisty sposób łączy ze sobą pracę socjalną z innymi działaniami z obszaru polityki społecznej. Dzięki temu wieloletnie, wielostronne i wieloelementowe działania prowadzą do trwałej zmiany społecznej.

Podstawowymi narzędziami wykorzystywanymi w OSL są praca ze społecznością kategoryalną i społecznością terytorialną oraz narzędzia wspierające czyli wolontariat, partnerstwa lokalne z przedstawicielami lokalnych instytucji i organizacji. Organizowanie społeczności lokalnej to metoda aktywizująca, która w swoich założeniach zawiera elementy organizowania się społeczności, a więc działania oddolne, co najwyżej inicjowane przez organizatora, który raczej animuje i koordynuje proces zmiany społecznej niż nim zarządza na zasadzie władztwa administracyjnego. Model Organizowania Społeczności Lokalnej (OSL) opiera się bowiem na aktywizacji i integracji społeczności lokalnych przede wszystkim w oparciu o sieci i więzi poziome, a nie relacje hierarchiczne. W modelu tym osoby i grupy w systemie pomocy społecznej nie są traktowane jako klienci pomocy społecznej, ale jako partnerzy, którzy mają swój potencjał.

Działania PAL wpisują się w cele operacyjne polityk i programów miejskich, np. „Miejskiego Programu Rewitalizacji Krakowa na lata 2014–2020”, „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Krakowa na lata 2015–2020”, „Programu Aktywnego Ograniczania Ubóstwa w Gminie Miejskiej Kraków na lata 2016–2020” oraz „Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2016–2018”.

3.2.1 Programy aktywności lokalnej (PAL)

W Gminie Miejskiej Kraków prowadzenie pracy socjalnej metodą środowiskową realizowane jest przez Programy Aktywności Lokalnej (PAL). Celem PAL jest integracja i aktywizacja społeczności lokalnych albo grup osób o podobnych problemach, które do tej pory nie podejmowały skutecznych działań poprawiających wzajemne relacje i jakość życia, przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu, podnoszenie kwalifikacji i kompetencji mieszkańców, wzrost poczucia identyfikacji z miejscem, w którym się mieszka.

W 2017 r. funkcjonowało 14 PAL, w tym 1 PAL jako zadanie zlecone organizacji pozarządowej:

- PAL „Jezioro” dla mieszkańców os. Ruszcza, w szczególności dla mieszkańców bloku przy ul. Jezioro 42 E,
- PAL „Ugórek” dla mieszkańców os. Ugórek,
- PAL „Stare Podgórze – Zabłocie” dla mieszkańców wyodrębnionego fragmentu dzielnicy XIII Gminy Miejskiej Kraków – Stare Podgórze i Zabłocie,
- PAL „Na Olszy” dla mieszkańców ul. Brogi oraz sąsiadujących z nią ulic: Jaśminowej, Mieszka I, Dobrej, Partyzantów, Żukowskiej, al. 29 listopada,

²⁸ *Pilotażowe programy rewitalizacji społecznej realizowane w partnerstwach lokalnych*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich.

- PAL „Sikorki” dla mieszkańców ulic: Sikorki, Sołtysowskiej, Centralnej, Kamionka, Na Załączu, ze szczególnym uwzględnieniem bloków przy ul. Sikorki 15 oraz ul. Sołtysowskiej 10c,
- PAL „Siemaszki” dla mieszkańców ul. Ks. Siemaszki,
- PAL „Złota Jesień” dla mieszkańców os. Złotej Jesieni, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców bloków na os. Złotej Jesieni 11A i 11B,
- PAL „Zesławice i Kantorowice” dla mieszkańców os. Zesławice oraz os. Kantorowice,
- PAL „Na Skarpie” dla mieszkańców os. Na Skarpie,
- PAL „Azory” dla mieszkańców os. Azory,
- PAL „Rybitwy” dla mieszkańców ul. Rybitwy, ze szczególnym uwzględnieniem mieszkańców bloku przy ul. Rybitwy 21,
- PAL „Streetwork – Odkryj potencjał osiedla” dla młodzieży w wieku 17 – 25 lat, zagrożonej wykluczeniem społecznym z terenu dzielnic IV, XIV, XVI, XVII oraz XVIII Gminy Miejskiej Kraków,
- PAL „Znaczenie Rodziny” dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich opiekunów,
- PAL skierowany do rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych z terenu Gminy Miejskiej Kraków, realizowany jako zadanie zlecone przez Fundację Nowe Centrum.

3.2.1.1 Programy aktywności lokalnej terytorialne

W 2017 r. zrealizowano 32 933 godziny wsparcia animacji lokalnej, w tym treningów kompetencji społecznych oraz 266 godzin wsparcia w postaci doradztwa psychologicznego. Łączna liczba uczestników wyniosła 1 277 osób.

Cele szczegółowe działań podejmowanych w ramach PAL były dostosowane do zdiagnozowanych indywidualnie poszczególnych społeczności. Te, które powielały się najczęściej, to: zwiększenie kompetencji społecznych mieszkańców oraz motywacji do działania na rzecz społeczności lokalnej, kształcenie postawy odpowiedzialności za miejsce zamieszkania; wzrost jakości życia mieszkańców, wzrost kompetencji wychowawczych i kształtowanie postaw odpowiedzialnego rodzicielstwa, wdrażanie modelu współdziałania instytucji publicznych na rzecz mieszkańców, zwiększenie zaufania mieszkańców do instytucji publicznych.

W roku 2017 w PAL odbywały się m.in.:

- **w ramach zajęć edukacyjnych** – warsztaty twórczości, warsztaty majsterkowicza, warsztaty krawieckie, warsztaty kulinarne, warsztaty ogrodnicze, WenDo – warsztaty samoobrony i asertywności dla kobiet, w tym kobiet z niepełnosprawnością ruchową, warsztaty plastyczne, warsztaty filmowe, warsztaty z rękodzieła artystycznego, zajęcia z ceramiki, Laboratorium Małych Projektantów – zajęcia architektoniczne dla dzieci, warsztaty z aranżacji wnętrz, zajęcia z batiku, klub Podróżnika, klub filmowy, warsztaty teatralne, mała szwalnia – zajęcia krawieckie, warsztaty tworzenia eko– kosmetyków, zajęcia dla dzieci (m.in. Klub Malucha), spotkania z coachem, warsztaty profilaktyki uzależnień dla młodzieży (m.in. we współpracy z Miejskim Centrum Profilaktyki Uzależnień), korepetycje;
- **w ramach wydarzeń lokalnych** – akcja recyklingowa, impreza okolicznościowa „Dni Zesławic”, realizacja Ogrodów Społecznych (m.in. maraton pikników sąsiedzkich w osiedlowym ogrodzie społecznym Siemaszki), akcja krwiodawstwa, udział w akcji „Budki na książki”, warsztaty graffiti – projekt „Razem możemy więcej”, Piknik Świętojański, gra miejska dla mieszkańców Podgórza;
- **w ramach zajęć ruchowych** – zajęcia tańca towarzyskiego, fitness dla mam z małymi dziećmi, biegi crossowe, zajęcia ruchowe „Zdrowy Kręgosłup”, zajęcia pilates;
- **w ramach akcji społecznych** – „Wspieraj Psiaka i Kociaka”, „Paczka dla dzieciaczka”, „Ciuchowisko” – sąsiedzka wymiana ubrań i zabawek.

W ramach PAL 61 wolontariuszy zaangażowało się w pomoc animatorkom lokalnym poprzez: udzielanie korepetycji dzieciom i młodzieży w siedzibach PAL, w świetlicach i w miejscach zamieszkania osób. Wolontariusze prowadzili bądź współprowadzili zajęcia językowe, zajęcia w grupach wsparcia, warsztatach, pomagali osobom starszym i niepełnosprawnym.

Zrealizowano dwa projekty w ramach Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa: projekt o zasięgu dzielnicowym „Pikniki dla mieszkańców Nowej Huty” (cykl 4 wydarzeń na terenie Dzielnicy XVIII, podczas których mieszkańcy mieli okazję spotkać się, porozmawiać, spędzić czas z rodziną, ze znajomymi, z sąsiadami, w każdym wydarzeniu wzięło udział ok. 300 osób, na realizację zadania wydatkowano 11 971,19 zł) oraz projekt o zasięgu ogólnomiejskim „Trening samoobrony i asertywności dla dziewcząt” (zrealizowano 10 dwudniowych warsztatów w dwóch semestrach szkolnych: kwiecień – maj 2017 oraz październik – grudzień 2017, wzięło w nich udział łącznie 107 dziewcząt, na realizację zadania wydatkowano 34 267,94 zł).

Wybrane inicjatywy realizowane w 2017 roku:

- Od 2012 roku uczestnicy PAL Jeziorko wraz z animatorami starali się o poprawę dostępu do transportu publicznego z uwagi na peryferyjną lokalizację osiedla Ruszcza w stosunku do centrum miasta, brak infrastruktury społecznego użytku oraz oddalenie od głównych ciągów komunikacyjnych. Mieszkańcy pisali liczne petycje do ZIKiT, odbyło się kilka spotkań z przedstawicielami Rady Dzielnicy XVIII, ZIKiT oraz MOPS. 25 stycznia 2017 r., po długich staraniach o wydłużenie kursu linii autobusowej nr 110 o 1,5 km przez tunel w Wadowie do przystanku Ruszcza, nastąpiło uruchomienie zamontowanej sygnalizacji świetlnej. 24 lutego 2017 r. do dyspozycji mieszkańców została oddana nowa linia autobusowa nr 160 łącząca Wadów z Ruszczą.
- W 2017 roku otwarty został ogród społeczny na os. Złotej Jesieni pn. „Oaza na Złotej”. Aktywni mieszkańcy os. Złotej Jesieni 11a i 11b postanowili uporządkować przestrzeń wokół swoich bloków. Cyklicznie brali udział w akcji Dni Ziemi, w której wymieniali zebrane plastikowe butelki na sadzonki krzewów i kwiatów. Następnie nasadzali je przed blokiem. Odbywały się konsultacje mieszkańców z Pracownią Animacji Ekologicznej Ośrodka Kultury im. C. K. Norwida. W trakcie spotkań mieszkańcy zgłaszali swoje pomysły co do wyglądu i funkcji ogrodu. Nasadzono ponad 500 roślin, wstawiono ławki, kosze na śmieci oraz pieńki do zabaw dla dzieci. Prace trwały od listopada 2016 r. W powstanie Ogrodu włączyło się wiele instytucji: 1) Zarząd Budynków Komunalnych sfinansował zakup ławek oraz koszy na śmieci, przeprowadził kompleksową usługę rekultywacji terenu za blokami, poszerzył dojście do ogrodu; 2) Zarząd Zieleni Miejskiej dostarczył pieńki do zaaranżowania miejsca do zabaw dla dzieci; 3) Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania użyczyło kosiarki; 4) Rada Dzielnicy XVI od początku towarzyszyła i wspierała całe przedsięwzięcie; 5) Straż Pożarna pomogła w usunięciu dwóch leżących, wrosniętych w ziemię słupów betonowych.
- Realizowano zajęcia w ramach Akademii Młodego Krakowianina koordynowanej przez Urząd Miasta Krakowa. W szkołach podstawowych pracownicy MOPS prowadzili zajęcia w trzech tematach: „Uchodźcy”, „Osoby starsze – uwrażliwianie na sytuację osób starszych”, „NIE przemocy”. Ponadto organizowano wizyty studyjne w dziennym domu Senior–WIGOR przy ul. Zielony Dół 4. W zajęciach wzięło udział łącznie 615 uczniów.
- Realizacja projektów socjalnych: ze środków Rady Dzielnicy III – „Dzielnicowe pośrednictwo w pomocy osobom niepełnosprawnym i starszym” przez PAL Ugorek,
- Ze środków Rady Dzielnicy IV – PAL Siemaszki oraz PAL Azory, ze środków Rady Dzielnicy XVI – „Organizacja spotkania wigilijnego” w PAL Złota Jesień, ze środków

Rady Dzielnicy XVII – „Międzypokoleniowa Integracja...Być Aniołem” oraz „Rozruch” w PAL Zesławice.

- Realizacja projektu „Dla juniora i seniora” sfinansowanego ze środków firmy Budimex Nieruchomości w ramach konkursu Mikrogranty „Dobre sąsiedztwo” – miał on charakter międzypokoleniowy i skierowany był do grup, które wymagają szczególnego wsparcia z uwagi na zagrożenie wykluczeniem społecznym – seniorów, młodzieży, matek z małymi dziećmi (w wieku 1–3 lat). Głównym celem projektu było tworzenie lepszych warunków życia dla mieszkańców dzielnicy poprzez wzmocnienie relacji sąsiedzkich. Udział w projekcie pomógł im w aktywnym spędzaniu czasu wolnego, nabyciu nowych umiejętności, integracji sąsiedzkiej oraz rozbudzeniu potrzeby dbania o sprawność fizyczną i zdrowie. W ramach projektu mieszkańcy Prądnika Czerwonego brali udział w cyklu zajęć ruchowo – tanecznych (dla osób w różnym wieku), które obejmowały: Zdrowy Kręgosłup, taniec towarzyski, zajęcia ogólnorozwojowe fitness, zajęcia fitness dla mam z małymi dziećmi oraz międzypokoleniową potańcówkę. Zajęcia odbywały się na terenie osiedla Olsza II – w siedzibie PAL „Na Olszy” oraz na terenie osiedla Ugorek – w wynajmowanej sali.
- W ramach projektu „Trzy kolory” podejmowane były działania dotyczące poprawy warunków mieszkaniowych 5 rodzin korzystających z pomocy MOPS

Kwota środków finansowych przeznaczona na realizację oferty PAL ze środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosła 167 975,59 zł. W 2017 roku w ramach Działu Rewitalizacji Społecznej MOPS zatrudnione były 33 osoby w wymiarze 30,9 etatów.

3.2.1.2 Program aktywności lokalnej kategoriałne

- **Praca socjalna na ulicy – streetworking**

Praca socjalna prowadzona metodą streetwork w Dziale Rewitalizacji Społecznej MOPS w 2017 roku realizowana była w ramach dwóch PAL: „Streetwork – odkryj potencjał osiedla” oraz „Na Olszy”.

Streetworkerzy swoje działania kierowali przede wszystkim do osób marginalizowanych i wykluczanych społecznie w wieku do 25 roku życia. Pracowano również z otoczeniem tych osób w środowisku lokalnym. Wsparcie realizowane było m.in. poprzez towarzyszenie, rzecznictwo interesów, pomoc w procesie edukacyjnym i przy podjęciu zatrudnienia, współpracę z instytucjami, organizacjami, aktywizowanie sportowe, kulturalne i społeczne. Tego typu wsparcie w 2017 roku otrzymało 265 osób w wieku do 25 roku życia. W wyniku wsparcia streetworkerów 112 osób podjęło pracę, 37 rozpoczęło naukę, szkolenie lub kurs.

Praca socjalna metodą streetwork realizowana była także w Dziale Pomocy Bezdomnym MOPS. (szerzej zob. podrozdział 12.2.3: „Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu”)

- **Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny”**

Program Aktywności Lokalnej „Znaczenie Rodziny” jest programem skierowanym do osób z zaburzeniami psychicznymi i wspólnie z nimi zamieszkujących oraz osób spokrewnionych zamieszkujących osobno spełniających kryteria zagrożenia wykluczeniem społecznym. Celem głównym PAL jest podniesienie aktywności społecznej i wzrost integracji społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi, ich rodzin i opiekunów.

W 2017 roku program był realizowany w dwóch lokalizacjach: przy ul. Ugorek 1 oraz przy ul. Chmielowskiego 6A. Wsparciem zostało objętych łącznie 99 osób.

W 2017 roku w ramach PAL realizowane były następujące formy wsparcia:

- psychoterapia grupowa,
- grupa wsparcia dla rodzin osób chorujących psychicznie,
- grupa wsparcia dla osób z problemami w obszarze zdrowia psychicznego.

Uczestnicy PAL wzięli udział w treningach kompetencji społecznych realizowanych w formie warsztatów o różnorodnej tematyce, między innymi:

- trening asertywności, trening metapoznawczy, warsztaty relaksacyjne, terapia ruchem, trening autoprezentacji,
- warsztaty rękodzielnicze, warsztaty plastyczne – decoupage, kurs malarstwa, rysunku i rzeźby w glinie,
- warsztaty kulinarne, warsztaty spędzania wolnego czasu, warsztaty dbania o higienę osobistą i otoczenia, kurs wizażu, warsztaty funkcjonowania w grupie,
- wyjścia grupowe do instytucji kultury (np. do kina, teatru, muzeum, galerii sztuki),
- nauka języka angielskiego.

W miarę potrzeb uczestnicy korzystali ze spotkań indywidualnych z psychoterapeutami – wolontariuszami oraz ze wsparcia animatorów lokalnych.

Animatorzy lokalni współpracowali z osobami i instytucjami działającymi w środowisku lokalnym na rzecz ochrony zdrowia psychicznego. Podejmowane działania wpływają na zmianę postawy w stosunku do osób z zaburzeniami psychicznymi.

Program finansowany jest ze środków pozyskanych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”. (szerzej o projekcie zob. rozdział 13) W 2017 r. na realizację zadania przekazano 497 915,12 zł

• Program Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych

PAL skierowany jest do rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych z terenu Gminy Miejskiej Kraków. Zadanie realizowane jest na zlecenie GMK przez Fundację Nowe Centrum.

W zajęciach organizowanych przez PAL uczestniczyło w 2017 r. łącznie 315 osób. W zajęciach grupowych wzięło udział 68 rodzin zastępczych, natomiast w indywidualnych 107 rodzin.

W ramach PAL realizowana była w roku 2017 aktywizacja i integracja rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych poprzez działania indywidualne: konsultacje logopedyczne, konsultacje dietetyczne, poradnictwo prawne, mediacje, pomoc w nauce, jazdę konną, naukę gry na gitarze, naukę pływania oraz poprzez działania grupowe: robotykę, zajęcia rozwijające zainteresowania, zajęcia w obiektach kulturalnych i sportowych znajdujących się na terenie Krakowa, zajęcia z podstaw komunikacji w języku obcym, zajęcia o charakterze środowiskowym, zajęcia w świetlicy weekendowej, wyjazdy integracyjno – edukacyjne oraz tygodniowy cykl zajęć o charakterze ogólnorozwojowym w okresie wakacji.

Łączna kwota środków Gminy wydatkowanych na realizację zadania w 2017 r. wyniosła 185 226,62 zł.

3.3 Praca socjalna prowadzona w ramach projektów socjalnych

W ramach wsparcia osób i rodzin, obok pracy socjalnej prowadzonej metodą indywidualnego przypadku, w MOPS realizowane są projekty socjalne oparte na oddziaływaniach grupowych.

Pracownicy socjalni na podstawie rozeznaczonych potrzeb osób objętych pomocą społeczną opracowują i wdrażają działania mające na celu integrację, reintegrację społeczną i tworzenie sieci współpracy. Projekty służą również przełamywaniu stereotypu osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, a poprzez angażowanie grup odbiorców niebędących klientami Ośrodka, także poprawę wizerunku instytucji pomocy społecznej i zwiększenie wiedzy na temat jej roli i zadań. Projekty socjalne tworzone są z myślą o poszczególnych

grupach odbiorców i kierowane do dzieci i młodzieży, osób starszych i rodzin (w tym niepełnych i wielodzietnych), a także lokalnych społeczności. Celem podejmowanych działań jest zaktywizowanie osób i rodzin oraz zachęcanie ich do udziału w życiu społecznym.

W ramach projektów budowana jest sieć współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym. Środki na realizację projektów socjalnych w większości przekazywane są przez Dzielnice Miasta Krakowa, ale są również pozyskiwane przez pracowników socjalnych ze źródeł zewnętrznych. W 2017 roku działania podejmowane przez pracowników socjalnych wsparły firmy i osoby prywatne, przekazując na realizację projektów m. in.: produkty żywnościowe, obuwie sportowe, materiały remontowo – budowlane i przybory szkolne.

Środki z Dzielnic Miasta Krakowa wydatkowano w wysokości 107 925 zł. W 2017 r. zrealizowano łącznie 41 projektów socjalnych, w tym:

- 35 projektów, które miały na celu reintegrację społeczną klientów MOPS i ich rodzin,
- 3 projekty dotyczące tworzenia sieci współpracy z podmiotami działającymi w środowisku lokalnym, specjalistami innych instytucji,
- 1 projekt odnoszący się do integracji ze środowiskiem.
- 2 projekty w zakresie tworzenia grup wsparcia

4 Zasoby pomocy społecznej – poradnictwo specjalistyczne, terapia rodzin oraz interwencja kryzysowa

4.1 Poradnictwo specjalistyczne

Poradnictwo specjalistyczne, w szczególności prawne, psychologiczne i rodzinne, jest świadczone osobom i rodzinom, które mają trudności lub wykazują potrzebę wsparcia w rozwiązywaniu swoich problemów życiowych, bez względu na posiadany dochód. Poradnictwo prawne realizowane jest poprzez udzielanie informacji o obowiązujących przepisach między innymi z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów. Poradnictwo psychologiczne realizowane jest poprzez procesy diagnozowania, profilaktyki i terapii. Poradnictwo rodzinne obejmuje zaś szeroko rozumiane problemy funkcjonowania rodziny, w tym problemy wychowawcze w rodzinach naturalnych i zastępczych oraz problemy opieki nad osobą niepełnosprawną, a także terapię rodzinną.

4.1.1 Infrastruktura

W 2017 roku zadanie to było realizowane przez prawników i psychologów zatrudnionych w MOPS Kraków (poradnictwo prawne i psychologiczne) oraz przez 4 ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone na zlecenie Gminy Miejskie Kraków przez dwie organizacje pozarządowe. Zakres świadczonych usług obejmował działania diagnostyczne, terapeutyczne oraz z zakresu poradnictwa specjalistycznego, w szczególności pomocy psychologicznej. Pomoc świadczona przez ośrodki terapii i poradnictwa skoncentrowana była głównie wokół złożonej problematyki wychowawczej, między innymi napotykanych przez rodziców trudności w postępowaniu z dziećmi, nieprawidłowych relacji rodzic – dziecko, problemu rozvodu rodziców, zachowań destrukcyjnych dzieci (wagary, ucieczki, używki, itp.), a także wspieraniu osób znajdujących się w kryzysie psychicznym. Podmioty prowadzące ośrodki terapii i poradnictwa zapewniały funkcjonowanie ośrodków co najmniej 5 dni w tygodniu w wymiarze nie mniejszym niż 40 godzin tygodniowo, w godzinach pomiędzy 10.00 a 20.00.

Tabela: Wykaz jednostek realizujących zadanie poradnictwa rodzinnego i terapii rodzin

Nazwa jednostki i podmiot prowadzący	Adres jednostki
Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone przez Stowarzyszenie Siemacha	ul. Podbrzezie 6
	ul. Ptaszyckiego 6
	os. Krakowiaków 2
Ośrodek terapii i poradnictwa prowadzony przez Stowarzyszenie Dobrej Nadziei	ul. Batorego 5 i ul. Stoczniovców 7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodki terapii i poradnictwa prowadzone były przez Stowarzyszenie Siemacha oraz Stowarzyszenie Dobrej Nadziei w ramach zlecenia realizacji zadań.

4.1.3 Kadra

Poradnictwo specjalistyczne świadczone w ramach MOPS w 2017 r. realizowane było przez 6 pracowników (5,35 etatu). W realizację zadania w ramach zlecenia zadania publicznego w 2017 r. było zaangażowanych w organizacjach pozarządowych łącznie 51 osób (ponad 28 etatów).

4.1.4 Osoby i rodziny korzystające ze świadczeń w formie poradnictwa specjalistycznego

Podstawowym celem realizacji poradnictwa specjalistycznego jest poprawa jakości życia osób zwracających się o pomoc, ich rozwój i optymalizacja poczynąń związanych z różnymi aspektami funkcjonowania indywidualnego, grupowego, rodzinnego, zawodowego, itp. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do poradnictwa specjalistycznego, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

Ze wsparcia w ramach poradnictwa psychologicznego świadczonego przez pracowników MOPS skorzystało 371 osób, w ramach poradnictwa prawnego 1 178 osób.

Udzielono łącznie 6 977 porad, w tym 3 340 porad prawnych oraz 3 637 porad psychologicznych.

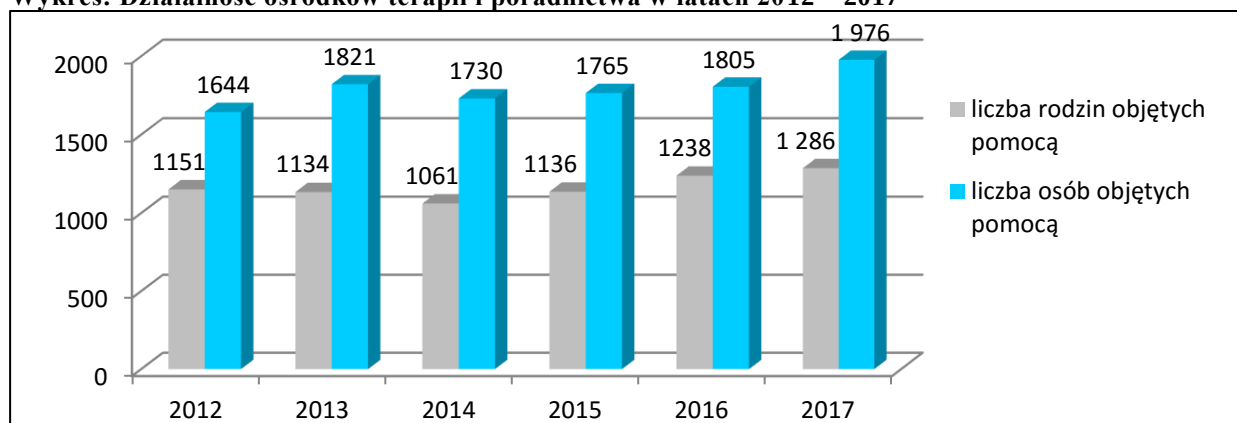
W ramach porad prawnych pracownicy Ośrodka pomagali w wyjaśnieniu obowiązujących przepisów, sporządzaniu pism procesowych, a przede wszystkim, poszukiwaniu takiego rozwiązania, które będzie najkorzystniejsze dla osoby zgłaszającej się po pomoc. Najwięcej porad prawnych udzielonych zostało z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego oraz prawa lokalowego, w tym w kwestiach dotyczących eksmisji, zadłużenia, utraty tytułu prawnego do lokalu. Ponadto prawnicy udzielali porad z zakresu zabezpieczenia społecznego, czyli spraw związanych z bezpieczeństwem socjalnym, niezdolnością do pracy z przyczyn zdrowotnych, bezrobociem, orzekaniem o niepełnosprawności, świadczeniami rodzinnymi, dodatkami mieszkaniowymi, ubezpieczeniem społecznym w tym rentami, emeryturami oraz zasiłkami chorobowymi, zasiłkiem macierzyńskim, a także świadczeniami rehabilitacyjnymi. We wskazanych powyżej sprawach, pomoc prawników Ośrodka polegała również na sporządzaniu, wspólnie z klientem, pism procesowych.

Porady psychologiczne natomiast udzielane były najczęściej z zakresu zdrowia psychicznego. Dotyczyły również rozwiązywania problemów rodzinnych i wychowawczych, funkcjonowania społecznego poza rodziną, problemów dotyczących przemocy w rodzinie, uzależnień.

Działania ośrodków poradnictwa i terapii obejmują rodziny i osoby zamieszkałe na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W ramach prowadzonej działalności ośrodki poradnictwa i terapii udzielają wsparcia rodzinom, w których występują problemy związane z: przemocą, przeżywaniem żałoby, chorobą psychiczną, występującymi uzależnieniami w rodzinie, sytuacjami kryzysowymi. Ponadto prowadzone są terapie grupowe mające na celu wspieranie i rozwijanie kompetencji społecznych uczestników. Najczęstszą przyczyną korzystania ze wsparcia udzielanego przez ośrodki były kryzys i konflikt rodzinny, zaburzenia osobowości i zachowania, różnorakie zaburzenia nerwicowe oraz uzależnienia. W ośrodkach znajdują wsparcie również osoby z zaburzeniami lękowymi, zaburzeniami depresyjnymi, stanami po próbach samobójczych, zaburzeniami psychotycznymi.

W 2017 r. z pomocy ośrodków skorzystało 1 286 rodzin, ogółem wsparciem objęto 1 976 osób. W ośrodkach przeprowadzono 1 867 diagnoz oraz 7 673 spotkań terapeutycznych (indywidualne, rodzinne, grupowe). Ponadto udzielono 2 120 porad specjalistycznych.

Wykres: Działalność ośrodków terapii i poradnictwa w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania polegającego na prowadzeniu ośrodków terapii i poradnictwa przekazano dotację w wysokości:

- w 2012 r. – 1 482 139,63 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 827 766,00 zł oraz ze środków unijnych kwotę 654 373,63 zł;
- w 2013 r. – 1 440 159,04 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 047 100,00 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność” w ramach POKL kwotę 393 059,04 zł;
- w 2014 r. – 1 556 931,34 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 047 100,00 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność” w ramach POKL kwotę 509 831,34 zł;
- w 2015 r. – 1 495 160,12 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków dotację w wysokości 1 282 900 zł oraz zgodnie z zawartą umową partnerską na rzecz realizacji projektu „Pora na aktywność” w ramach POKL kwotę 212 260,12 zł;
- w 2016 r. – 1 484 000 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2017 r. – 1 484 000 zł, dotacja ze środków Gminy Miejskiej Kraków.

4.1.6 Wnioski

Od 2012 roku liczba osób korzystających z poradnictwa specjalistycznego utrzymuje się na względnie stałym poziomie, co oznacza, że wśród mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków istnieje zapotrzebowanie na tę formę pomocy.

4.2 Interwencja kryzysowa

W stosunku do osób i rodzin znajdujących się w sytuacji kryzysu konieczne jest podjęcie szeregu działań interdyscyplinarnych zwanych interwencją kryzysową. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb, poradnictwa socjalnego lub prawnego oraz, w szczególnych sytuacjach, schronienia do 3 miesięcy²⁹.

²⁹ Art. 47 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.)

4.2.1 Infrastruktura

Zadanie interwencji kryzysowej w Krakowie realizowane jest przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą. Szczegółowe informacje dotyczące OODP znajdują się w podrozdziale 9.2 „*Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą*”.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej zapewnia kompleksową pomoc psychologiczną dla osób i rodzin w sytuacji kryzysu, poprzez prowadzenie pomocy w ramach interwencji kryzysowej w siedzibie Ośrodka oraz w miejscu pobytu, prowadzenie interwencji telefonicznych, długoterminową pomoc psychologiczną w sytuacjach skrajnie urazowych, a także poradnictwo prawne i pomoc socjalną. Celem interdyscyplinarnych działań, podejmowanych przez specjalistów ośrodka jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie z życiowymi problemami. W sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa osoby z uwagi na doświadczany kryzys, Ośrodek zapewnia interwencyjne miejsca całodobowego pobytu. Ośrodek Interwencji Kryzysowej do końca 2017 roku realizował zadanie interwencji kryzysowej również dla mieszkańców powiatu krakowskiego, na podstawie porozumienia Gminy Miejskiej Kraków z powiatem krakowskim, z dnia 21 listopada 2016 roku na lata: 2017 – 2019.

Dane przedstawione poniżej dotyczą działań OIK realizowanych na rzecz mieszkańców Krakowa.

4.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie prowadzenia Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą. (szerzej zob. podrozdział 9.2: „*Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą*”)

4.2.3 Kadra

Zadanie interwencji kryzysowej realizowane było w 2017 roku przez 28 pracowników Ośrodka Interwencji Kryzysowej w łącznym wymiarze 24,5 etatu (pracownicy realizują też zadania na rzecz powiatu krakowskiego).

4.2.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach interwencji kryzysowej

W roku 2017 ze wsparcia świadczonego przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej dla mieszkańców Krakowa skorzystało 4 138 osób, dla których była to pomoc świadczona po raz pierwszy w okresie sprawozdawczym. Spośród mieszkańców powiatu krakowskiego z pomocy OIK skorzystało 347 osób. Ze względu na wynikające z ustawy o pomocy społecznej kryteria dostępności do pomocy w formie interwencji kryzysowej, brak jest podstaw do gromadzenia danych dotyczących sytuacji społeczno – demograficznej świadczeniobiorców tego rodzaju wsparcia. Tym samym nie ma możliwości dokonania szczegółowej analizy tej grupy osób.

Od stycznia 2016 roku Ośrodek Interwencji Kryzysowej realizuje Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będący elementem Programu Przeciwdziałania Przemocy oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków.

W 2017 roku Ośrodek Interwencji Kryzysowej rozpoczął realizację projektu pn. „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 – 2020.

W ramach projektu mieszkańcom Krakowa, osobom i rodzinom w kryzysie, oferowana jest rozszerzona forma specjalistycznej pomocy psychologicznej i terapia kryzysu dla osób i rodzin. Osoby znajdujące się w przewlekłych sytuacjach kryzysowych wymagające

długotrwałej pomocy po zakończeniu interwencji kryzysowej, dzięki udziałowi w projekcie mogą pozostać pod opieką Ośrodka i nadal otrzymywać specjalistyczną pomoc psychologiczną w postaci terapii kryzysu.

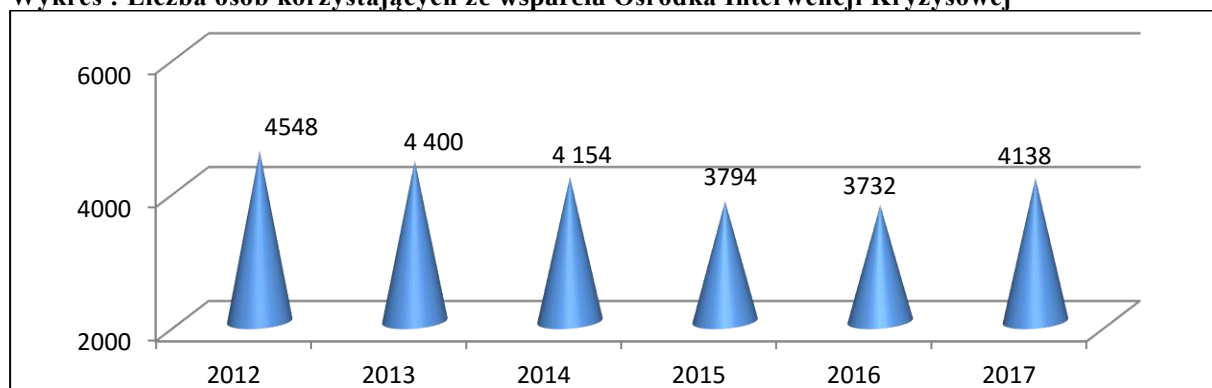
Kolejnym działaniem w ramach projektu jest pomoc psychologiczną dla dzieci i młodzieży szczególnie w sytuacjach kryzysów traumatycznych wywołanych przemocą seksualną, traumatyczną żałobą czy innymi zdarzeniami o charakterze skrajnie urazowym. W 2017 r. w ramach projektu odbyło się 1 229 spotkań.

Od listopada 2017 r. odbywają się również grupowe zajęcia psychoedukacyjne dla rodziców. W tym samym czasie odbywają się grupowe zajęcia dla dzieci. W 2017 r. odbyły się po 3 spotkania dla obu grup. W zajęciach grupy rodziców uczestniczyło 7 osób, w drugiej grupie 7 dzieci. Cykl zajęć obejmuje 12 spotkań zakończonych dwudniowymi zajęciami warsztatowo – terapeutycznymi, które będą odbywały się poza Krakowem.

W ramach projektu osoby korzystające z różnych form pomocy psychologicznej mają także możliwość odbycia konsultacji z lekarzem psychiatrą, zwłaszcza w sytuacjach nasilenia objawów pourazowych, traumatycznej żałoby lub w przypadku stanów samobójczych. W 2017 roku odbyło się 89 takich konsultacji.

Jednym z elementów projektu są również działania skierowane do seniorów w postaci indywidualnej pomocy psychologicznej, grupy wsparcia oraz Telefonu Zaufania, który działa od początku kwietnia 2017 r. Dyżury Telefonu Zaufania odbywają się od poniedziałku do piątku w godzinach od 13.00 – 16.00. W grupie wsparcia dla seniorów uczestniczy 9 osób, grupa ma charakter otwarty. W 2017 r. odbyło się 8 dwugodzinnych spotkań grupy. Cykl zajęć grupowych obejmuje 16 spotkań i zakończony będzie dwudniowymi zajęciami warsztatowo – terapeutycznymi, które będą odbywały się poza Krakowem.

Wykres : Liczba osób korzystających ze wsparcia Ośrodka Interwencji Kryzysowej³⁰

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

4.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Koszty realizacji zadania interwencji kryzysowej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej wyniosły:

w 2012 r. – 1 446 943 zł;

w 2013 r. – 1 428 322,89 zł oraz 109 823,65 zł pochodzące ze środków POKL (Środki na funkcjonowanie OIK w 2013 r. pochodziły z budżetu Gminy Miejskiej Kraków oraz ze środków POKL w związku z realizowanym pilotażowym wdrożeniem standardu interwencji kryzysowej);

w 2014 r. – 1 488 979 zł;

w 2015 r. – 1 621 134 zł;

³⁰ Mieszkańcy Krakowa, którzy w danym roku po raz pierwszy skorzystali z pomocy w OIK.

w 2016 r. – 1 865 874 zł;

w 2017 r. – 2 201 425 zł w tym środki w wysokości 217 785 zł na realizację projektu pn. „Rozszerzenie usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego 2014 – 2020.

4.2.6 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w 2017 roku wzrosła liczba osób korzystających z pomocy w obszarze interwencji kryzysowej, co ukazuje potrzebę realizacji tej formy pomocy.

Zmieniające się potrzeby mieszkańców miasta oraz rodzaj problemów, z jakimi osoby zgłaszają się do Ośrodka, wpłynęły na decyzję o rozszerzeniu zakresu realizowanego wsparcia poprzez realizację zadań na rzecz rodzin z dziećmi oraz osób starszych, dla których od 2017 roku prowadzone są oddziaływania w ramach projektu pn. „Rozszerzenie oferty usług wsparcia psychologicznego dla osób i rodzin w sytuacjach trudnych i kryzysowych”, realizowanego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.2. Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2. Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT. Projekt będzie realizowany w latach 2017 – 2019.

5 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom starszym

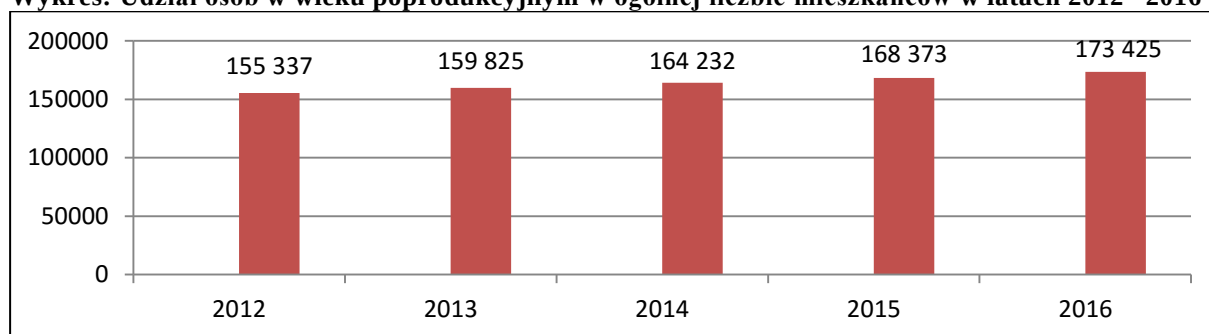
5.1 Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków

Ludność Krakowa, podobnie jak ludność Polski i Europy charakteryzuje wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym ma bezpośredni wpływ na stan i strukturę rodzin i gospodarstw domowych zamieszkujących Kraków.

Miarą stopnia zaawansowania starości demograficznej jest procentowy udział ludzi starszych w ogólnej liczbie ludności. W świetle opracowań ONZ za społeczeństwa młode pod względem demograficznym uznaje się te, które w swojej strukturze mają mniej niż 4% osób w wieku 65 lat i starszych. Jeśli odsetek tych osób wynosi od 4% do 7%, mamy do czynienia ze społeczeństwem dojrzałym, powyżej 7% – ze społeczeństwem starym, natomiast powyżej 10% – ze społeczeństwem, które przekroczyło próg starości zaawansowanej³¹.

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 roku życia w przypadku kobiet i powyżej 65 lat dla mężczyzn) w ogólnej populacji mieszkańców Krakowa w 2016 roku wyniósł 22,7%³² (w roku 2012 odsetek ten wyniósł 20,5%, w roku 2013 – 21,1%, w roku 2014 – 21,6%, w roku 2015 – 22,1%).

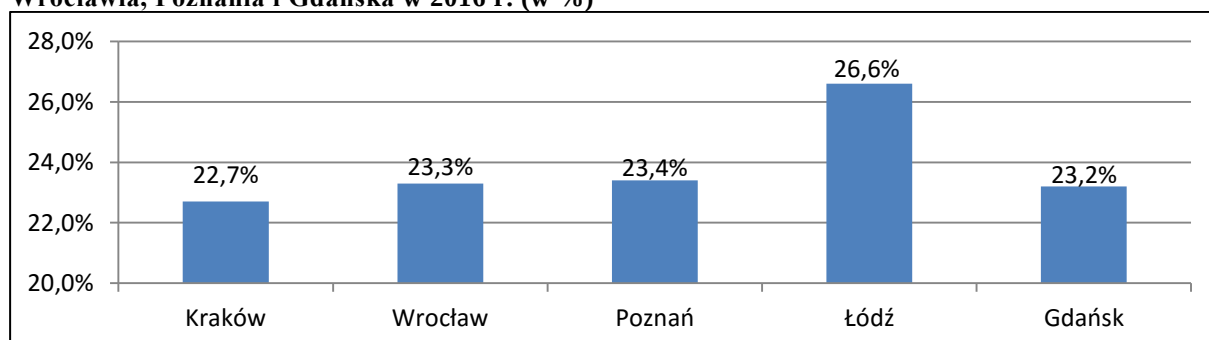
Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w latach 2012– 2016

Źródło: Raport o stanie miasta za rok 2016

Wobec powyższego Kraków już obecnie jest miastem, które znacznie przekracza próg starości zaawansowanej, podobnie jak duże miasta Polski ujęte na wykresie poniżej.

Wykres: Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Krakowa, Łodzi, Wrocławia, Poznania i Gdańska w 2016 r. (w %)

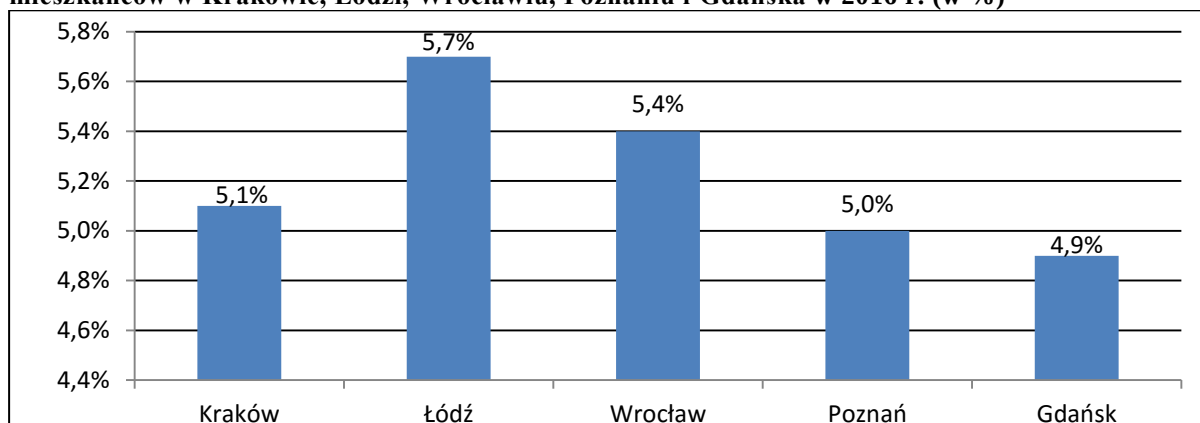
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

³¹ M. Pakuła, *Postawy osób starszych wobec edukacji. Studium teoretyczno – diagnostyczne*, Lublin, 2010, s. 39 –40.

³² *Raport o Stanie Miasta Kraków 2016*.

Kraków posiada także podobną jak Wrocław, Poznań, Gdańsk liczbę seniorów powyżej 80 r. ż. w ogólnej liczbie mieszkańców. Największa ich liczba występuje w Łodzi – 5,7%.

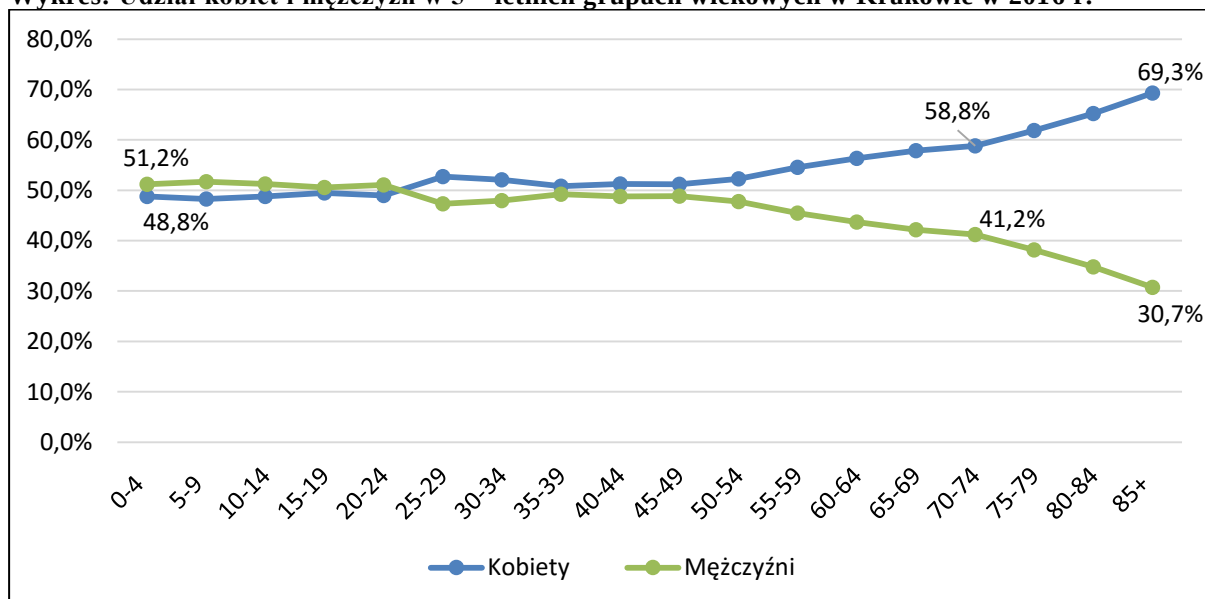
Wykres: Udział seniorów tzw. sędziwych starców (osoby powyżej 80 r. ż.) w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu, Poznaniu i Gdańsku w 2016 r. (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Należy podkreślić, że w grupie mieszkańców Krakowa w wieku poprodukcyjnym w roku 2016 ponad 68% stanowiły kobiety. Przewagę liczebną kobiet odnotowuje się również we wszystkich rocznikach powyżej 24 roku życia. Wraz z wiekiem ta dysproporcja staje się coraz większa. W grupie wiekowej 65 – 69 lat populacja kobiet liczyła 27 169 osób, a populacja mężczyzn wynosiła 19 809 osób (nadwyżka liczby kobiet nad liczbą mężczyzn wynosiła 7 360 osób).

Wykres: Udział kobiet i mężczyzn w 5 – letnich grupach wiekowych w Krakowie w 2016 r.

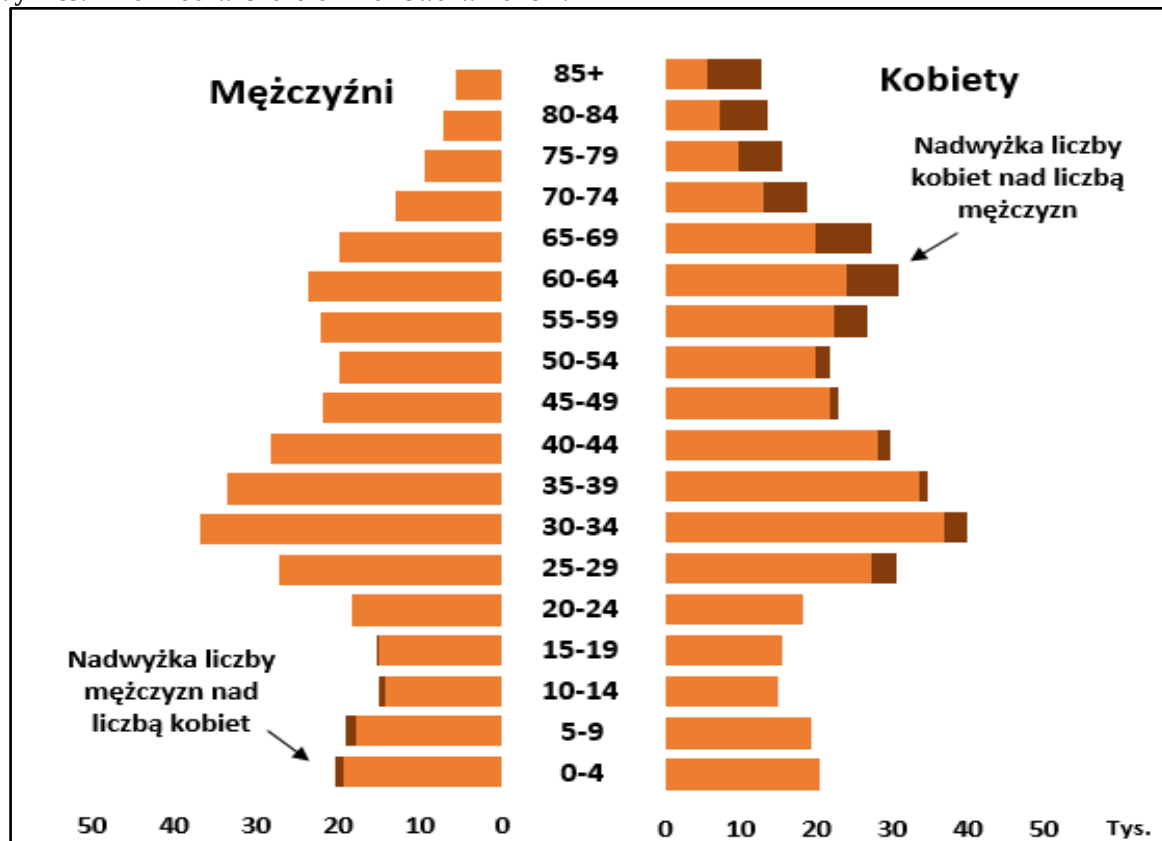
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Największa liczba ludności występowała w przedziale wiekowym 30 – 34 lata i wynosiła 36 826 osób w populacji mężczyzn oraz 39 970 kobiet. Stosunkowo duża liczebność w tym przedziale wiekowym wynika z faktu, że są to osoby urodzone w latach 1982– 1986, czyli w okresie wyżu demograficznego.

Piramida wieku dla Krakowa w 2016 roku wskazuje ponadto na niski potencjał pielęgnacyjny społeczności, czyli proporcję liczby kobiet w wieku 45–64 do liczby osób w wieku 80 lat i więcej, co może stanowić zagrożenie dla osób wchodzących obecnie i w przyszłości w wiek poprodukcyjny oraz wyzwanie dla polityki społecznej.

Coraz później podejmowane są również decyzje o posiadaniu pierwszego dziecka – średni wiek matek³³ wyniósł w Polsce w 2013 r. nieco ponad 27 lat³⁴ (w 2000 r. było to niespełna 24 lata). Związane jest to z wyborami jakich coraz częściej dokonują młodzi ludzie decydując się najpierw na osiągnięcie określonego poziomu wykształcenia oraz stabilizacji ekonomicznej, a dopiero potem (około 30 roku życia) na założenie rodziny oraz jej powiększenie.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (BDL)

Dokonując analizy wskaźników dotyczących prognoz liczby ludności społeczności Miasta Krakowa warto odnotować pozytywne zjawisko jakim jest obserwowane od kilku lat dodatnie saldo migracji wewnętrznej (w 2016 roku – 2,37‰) – więcej osób przyjeżdża na pobyt stały do Krakowa z innych rejonów Polski niż się z niego wyprowadza. W obliczu prognoz demograficznych istotny jest również fakt, że od 2008 r. obserwujemy w Krakowie dodatni przyrost naturalny. W roku 2016 przyrost naturalny był dodatni (o 1 665 osób). W przeliczeniu na 1 000 ludności wyniósł 2,18‰ (w Małopolsce 1,66‰, w Polsce odnotowano ujemny przyrost natomiast – 0,15‰), wobec 0,54‰ rok wcześniej.

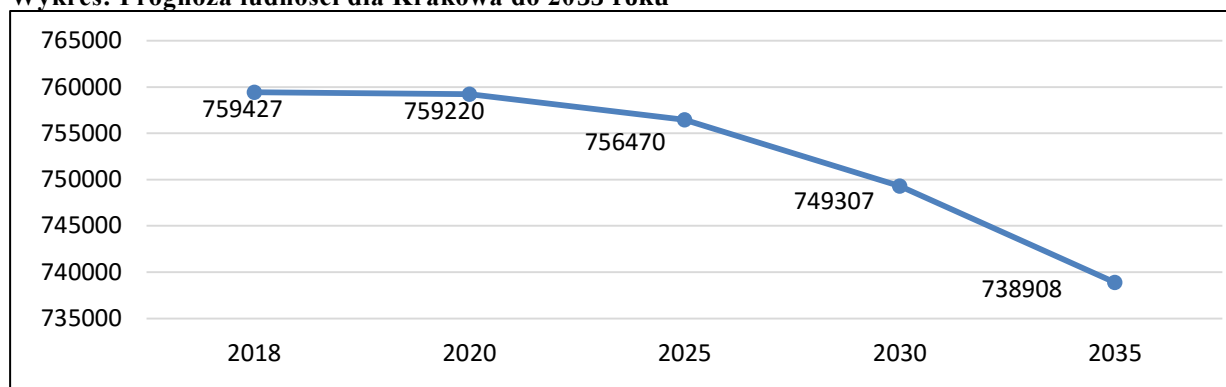
Liczba ludności mieszkańców Krakowa w latach 2010 – 2016 uległa zwiększeniu. Wzrost był jednak niewielki i wyniósł w całym analizowanym okresie ponad 7,5 tys. mieszkańców.

Według prognoz, liczebność populacji Krakowa do 2025 r. zmniejszy się do liczby 756 470 osób tj. o ponad 4,5 tys. osób w stosunku do 2015 roku, a do roku 2035 zmniejszy się do liczby 738 908 osób tj. o ponad 22 tys. osób w stosunku do roku 2015 roku.

³³ Wiek średni (mediana wieku) matek wyznacza granicę wieku, którą połowa matek już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

³⁴ „Małżeństwa oraz dzietność w Polsce”, GUS, Warszawa 2016, strona 7.

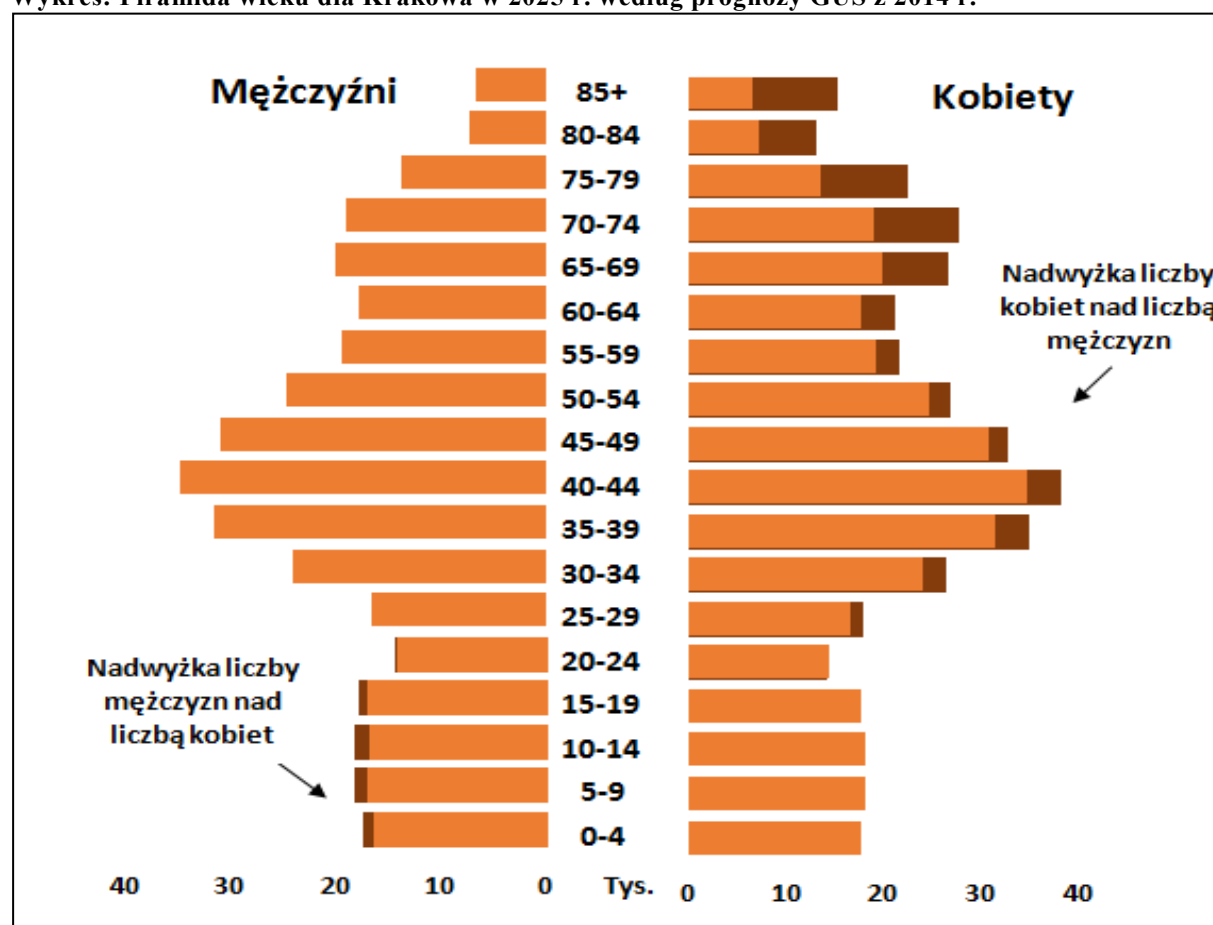
Wykres: Prognoza ludności dla Krakowa do 2035 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Postępować będzie proces starzenia się społeczeństwa miasta. W 2035 roku najliczniejszym rocznikiem (obecnie są to osoby w wieku 34 lat) będzie grupa osób w wieku 52 lat. W wiek produkcyjny niemobilny zaczną wchodzić pokolenia wyżu demograficznego lat 70/80 XX wieku. W 2025 roku 22,6% ludności będą stanowić osoby w wieku poprodukcyjnym³⁵. Spowoduje to dalsze zwiększenie liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku – głównie kobiet, których udział w grupie osób w wieku poprodukcyjnym wyniesie 65,6%. Jednocześnie dalszy spadek liczby ludności w wieku produkcyjnym (z 61,9% w 2015 r. do 60,7% w roku 2025) może pociągnąć za sobą niedobór siły roboczej.

Wykres: Piramida wieku dla Krakowa w 2025 r. według prognozy GUS z 2014 r.

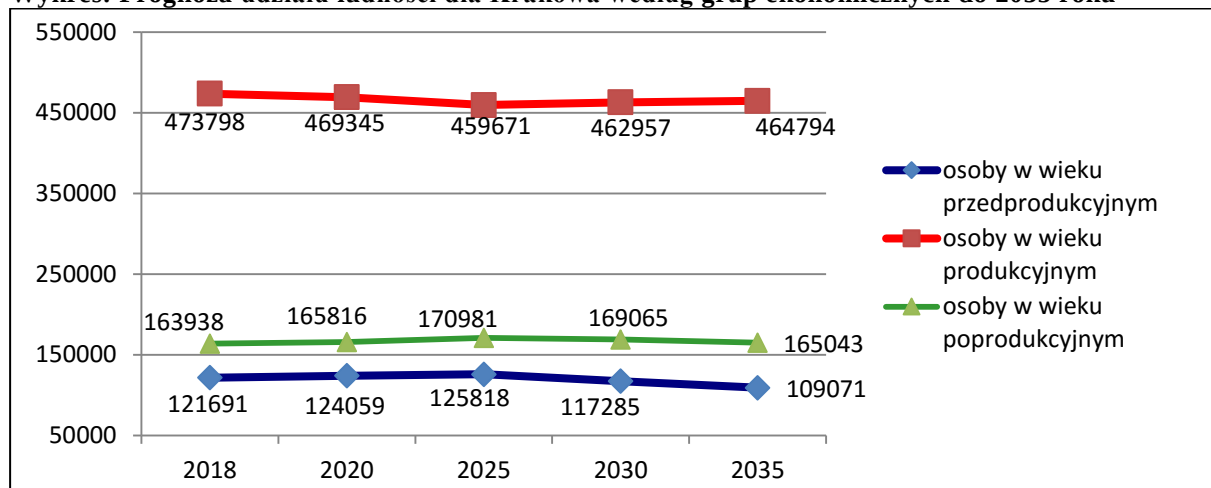
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

³⁵ Główny Urząd Statystyczny, *Prognoza dla powiatów i miast na prawie powiatu oraz podregionów na lata 2014-2050* (opracowana w 2014 roku).

Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym), który w 2016 r. wyniósł 63 (w 2013 r. – 58, w 2014 r. – 59, w 2015 r. – 61) w roku 2025, wg szacunkowych danych, wzrośnie do 64,5.

Wykres poniżej obrazuje prognozę ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych³⁶. Przez ludność w wieku produkcyjnym rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Prognozy według ekonomicznych grup wieku zostały oszacowane zgodnie z obowiązującymi zasadami w momencie opracowania prognozy.

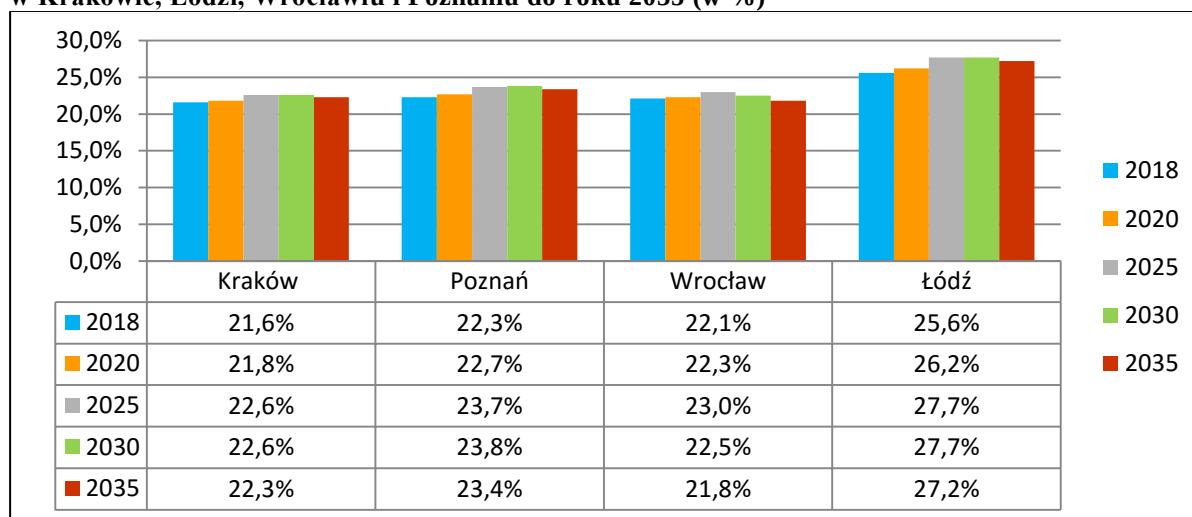
Wykres: Prognoza udziału ludności dla Krakowa według grup ekonomicznych do 2035 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według prognoz, podobnie jak w Krakowie, w najbliższych latach będzie wzrastać również liczba osób w wieku poprodukcyjnym w miastach Polski.

Wykres: Prognoza udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Wrocławiu i Poznaniu do roku 2035 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wzrost odsetka ludzi starszych w społeczeństwach jest nieuniknioną konsekwencją długookresowych przemian dwóch składowych ruchu naturalnego – rozrodczości i umieralności. Dla pełniejszego obrazu tego procesu należy dodać jeszcze zjawisko systematycznego wydłużania się przeciętnego dalszego trwania życia (tabela poniżej).

³⁶ Prognoza dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2014–2050, GUS (opracowana w 2014 r.).

Tabela: Przeciętne dalsze trwanie życia mieszkańców Krakowa

Przeciętna liczba lat dalszego trwania życia dla osób w wieku lat					
	0	15	30	45	60
2000					
Kobiety	79,9	65,5	50,8	36,4	23,1
Mężczyźni	73,2	58,8	44,1	30,2	18,3
2012					
Kobiety	82,0	67,3	52,5	38,0	24,3
Mężczyźni	75,1	60,5	46,0	32,0	20,0
2013					
Kobiety	82,0	67,2	52,3	37,6	24,0
Mężczyźni	75,9	61,3	46,8	32,7	20,5
2014					
Kobiety	82,5	67,8	52,9	38,3	24,8
Mężczyźni	76,8	62,2	47,5	33,4	20,8
2015					
Kobiety	82,6	67,9	53,0	38,4	24,6
Mężczyźni	76,3	61,7	47,1	32,9	20,5
2016					
Kobiety	83,1	68,3	53,4	38,3	24,6
Mężczyźni	77,1	62,5	47,9	33,6	21,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Korzyści wynikające z rozwoju nowych technologii medycznych i nowoczesnych metod diagnostycznych oraz poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców Polski realizowana przez prozdrowotny styl życia, wpływają na trwający już od ponad dwudziestu lat spadek natężenia zgonów, a tym samym wydłużanie przeciętnego trwania życia. Średnia długość życia w Polsce w 2016 roku dla mężczyzn wyniosła 73,9 lat, a dla kobiet 81,9³⁷. W stosunku do 2000 roku długość życia Polaków wydłużyła się o ponad 4 lata dla mężczyzn i o 3,9 dla kobiet. W województwie małopolskim przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 75,3 lat, a kobiet 82,9 lat. Mieszkańcy województwa małopolskiego żyją dłużej niż ludność w większości województw, lepsza sytuacja występuje tylko województwie podkarpackim – gdzie kobiety żyją przeciętnie – 83 lata, a mężczyźni 75,4 lat³⁸. W Krakowie przeciętna długość życia dla mężczyzn wynosi 77,1 lat dla kobiet 83,1 lat.

Tak duża różnica pomiędzy długością trwania życia u mężczyzn i kobiet, jest skutkiem występującej zarówno w Polsce jak i województwie wysokiej nadumieralności mężczyzn.

Mimo pozytywnych zmian przeciętnego trwania życia, Polska nadal wypada niekorzystnie na tle czołówki krajów europejskich. Wiek dożywania Polaków jest krótszy

³⁷ Trwanie życia w 2016 r. GUS, Warszawa 2017, strona 15.

³⁸ Trwanie życia w 2016 r. GUS, Warszawa 2017, strona 26.

o kilka lat: mężczyzn o ponad 7 lat, kobiet o ok. 4 lata. Wśród 40 krajów nasz kraj zajmuje lokatę dopiero w trzeciej dziesiątce: mężczyźni 27, kobiety 23 miejsce³⁹.

Z charakterystyki społeczno-demograficznej osób w podeszłym wieku w Polsce opracowanej przez MRPiPS⁴⁰ wynika, że w końcu 2016 roku prawie 24% ludności Polski stanowiły osoby w wieku 60 lat i więcej. Prawie 18% osób starszych stanowiły osoby w wieku co najmniej 80 lat. Wśród populacji osób w starszym wieku większość stanowiły kobiety – prawie 59%. Przewaga liczebna kobiet wzrasta wraz z przechodzeniem do kolejnych grup podeszłego wieku, np. w grupie wieku 60–64 lata kobiety stanowiły ponad 53%, a wśród osób co najmniej 85-letnich już ponad 72% to kobiety. Rosnący wraz z wiekiem udział kobiet w populacji jest konsekwencją nadumieralności mężczyzn i zróżnicowania parametrów trwania życia.

Zgodnie z wynikami badania budżetów gospodarstw domowych w 2016 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby starsze, w wieku 60 lat i więcej wyniósł 1 828,44 zł i był o 24,3% wyższy niż w gospodarstwach, w skład których wchodziły wyłącznie osoby młodsze, w wieku poniżej 60 lat. Analizując te dane należy wziąć pod uwagę średnią liczbę osób w tych gospodarstwach. W gospodarstwach domowych wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej dominowały gospodarstwa 1- i 2-osobowe, podczas gdy w skład gospodarstw domowych bez osób starszych wchodziło przeciętnie około 3 osób (w tym dzieci, które pozostawały na utrzymaniu). Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej utrzymywały się przede wszystkim z emerytur lub rent. Gospodarstwa domowe wyłącznie z osobami w wieku 60 lat i więcej, w porównaniu z gospodarstwami bez osób starszych, rzadziej oceniały swoją sytuację materialną jako bardzo dobrą lub dobrą, a częściej jako przeciętną i raczej złą lub złą. Szczególnie negatywnie swoją sytuację materialną oceniały osoby w wieku 60 lat i więcej, zamieszkujące samotnie na wsi – 27,7% z nich oceniła swoją sytuację jako raczej złą lub złą. Czynnikiem istotnie różnicującym poziom, dynamikę i strukturę dochodów oraz wydatków jest miejsce zamieszkania gospodarstwa domowego. Sytuacja dochodowa gospodarstw domowych zamieszkujących w miastach jest lepsza niż gospodarstw domowych na wsi. Ta ogólna tendencja dotyczyła również gospodarstw zamieszkiwanych wyłącznie przez osoby w wieku 60 lat i więcej.

W strukturze ludności według stanu cywilnego wśród osób starszych (60 lat i więcej) w małżeństwie żyje 78% mężczyzn i tylko 42% kobiet. Wśród osób w wieku sędziwym – aż 2/3 to osoby owdowiałe, w tym ponad 90% to samotnie żyjące kobiety. Przedstawione tendencje wynikają ze zjawiska wyższej umieralności mężczyzn, która – w konsekwencji – powoduje częstsze owdowienia kobiet. W miarę przechodzenia do starszych grup wieku proces nasila się – w rezultacie starsi mężczyźni najczęściej do końca życia pozostają żonaci, a starsze kobiety są wdowami.

Cechą charakterystyczną starzejącego się organizmu ludzkiego jest zmniejszająca się sprawność zarówno fizyczna, jak i psychiczna. Po przekroczeniu 75 roku życia, proces starzenia postępuje stosunkowo szybko, co jednocześnie wymusza zapotrzebowanie na świadczenia zdrowotne i usługi opiekuńcze. W przedziale wiekowym 80–85 lat znaczny odsetek osób potrzebuje już najczęściej stałej opieki. Grupa osób starszych wymagających opieki będzie stale wzrastać, a liczba potencjalnych opiekunów stopniowo maleć. W Małopolsce według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego do 2050 roku potencjał pielęgnacyjny (tj. stosunek liczby kobiet w wieku 45–64 lat do osób w wieku 80+) zmaleje i będzie wynosić 128 opiekunów na 100 osób potrzebujących w stosunku do 325 potencjalnych opiekunów rodzinnych w roku 2013⁴¹.

³⁹ *Trwanie życia w 2016 r.*, GUS, Warszawa, 2017, strona 29.

⁴⁰ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2016*.

⁴¹ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, *Opiekunowie rodzeni osób starszych – problemy, potrzeby wyzwania dla polityki społecznej. Raport z badania*, Kraków 2015 r.

„Wprawdzie założona po 1989 r. doktryna pomocy społecznej wyraźnie przewiduje podejmowanie takich działań, które umożliwiają pozostawienie seniora jak najdłużej w miejscu zamieszkania, to jednak nie można nie doceniać znaczenia stacjonarnych form opieki. Konieczność tworzenia placówek instytucjonalnych, to przede wszystkim wynik przemian demograficznych i kulturowych rodziny. Seniorzy coraz częściej nie mogą liczyć na pomoc najbliższych. Niemalże procent wśród seniorów stanowią osoby, które nie mają żadnej rodziny, im również trzeba stworzyć takie warunki, aby starzenie przebiegało z godnością i jednocześnie z zachowaniem poczucia bezpieczeństwa”⁴².

Głównym postulatem w zakresie opieki nad seniorami w Polsce zdaniem specjalistów „powinno być stworzenie holistycznego systemu opieki nad osobami niesamodzielnymi (...). Zwiększenie efektywności opieki jest niezbędne w kontekście starzenia się ludności i konieczności zapewnienia wsparcia zwiększającej się liczbie osób starszych, które ze względu na wertykalizację sieci rodzinnej nie będą mogły uzyskać wsparcia ze strony krewnych. Opracowanie i wdrożenie kompleksowego programu wspierania nie tylko osoby starszej, lecz również rodziny i bliskich, którzy mogą być potencjalnym źródłem wsparcia wydaje się niezbędnym działaniem, zapobiegającym sytuacji, w której seniorzy nie będą mieli zapewnionej opieki i będą pozbawieni jakiegokolwiek wsparcia”⁴³. Zachodzące zmiany demograficzne w społeczeństwie polskim wymagają aby prowadzona polityka publiczna dostosowana była do rosnących oraz zmieniających się potrzeb i oczekiwań osób starszych⁴⁴.

5.2 Świadczenia na rzecz osób starszych

Podstawowym założeniem systemu wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych w Krakowie jest umożliwienie im jak najpełniejszego i najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Instytucjonalne, całodobowe formy opieki są formą pomocy, która powinna być stosowana tylko w przypadku niemożności rozwiązywania problemów innymi sposobami. Jednocześnie działania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zmierzają do tego, aby system wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych był na tyle zróżnicowany, by zapewniał ofertę dostosowaną do stanu zdrowia oraz sytuacji rodzinnej i bytowej każdej osoby wymagającej wsparcia.

5.2.1 Praca socjalna z osobami starszymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest podeszły wiek. Podeszły wiek jest stanem, który nie wynika z zakłócenia funkcjonowania osobistego czy społecznego. Jego nadejście jest naturalne i obszar zmiany nie dotyczy „wyjścia z sytuacji podeszłego wieku”, jak w przypadku innych wyróżnionych obszarów problemowych. Zmiana polegać ma na zmianie podejścia do siebie, postrzeganiu siebie i swojej sytuacji. Praca socjalna w tym obszarze skupia się przede wszystkim na utrzymywaniu, wspieraniu i poszerzaniu niezależności osobistej oraz aktywności poprzez wzmacnianie jej zdolności sprawczej, a także rozwiązywaniu (lub pomocy w rozwiązywaniu) problemów w osobistych związkach z innymi osobami oraz szerszym otoczeniu.

Całościową informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: *„Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”*.

⁴² A. Zawada, *O zadaniach domów opieki społecznej raz jeszcze*. Praca Socjalna 5/2010, s. 63–64.

⁴³ Z. Szweka – Lewandowska, *Modele opieki nad osobami niesamodzielnymi*, [w:] W. Koczur, A. Rączaszek [red.], *Polityka społeczna wobec problemu bezpieczeństwa socjalnego w dobie przeobrażeń społeczno-gospodarczych*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 179/14, str. 223.

⁴⁴ Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, *Informacja o sytuacji osób starszych w Polsce za rok 2016*.

5.2.2 Usługi opiekuńcze

Pomoc w formie usług przyznawana jest osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona. Usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni, nie mogą takiej pomocy zapewnić. Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem⁴⁵.

Kwestie dotyczące szczegółowych zasad przyznawania pomocy w formie usług opiekuńczych w Krakowie, zakresu czynności wchodzących w skład usług opiekuńczych oraz szczegółowych zasad ustalania wysokości odpłatności za usługi opiekuńcze reguluje Uchwała Nr XXI/272/07 Rady Miasta Krakowa z dnia 26 września 2007 roku (t.j. Uchwała Nr LIX/1294/16 z dn. 07.12.2016 z późn. zm.). Realizacja zadania odbywa się w oparciu o umowy zlecenia realizacji zadania publicznego zawarte z podmiotami świadczącymi usługi.

Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określana indywidualnie, w zależności od sytuacji i potrzeb danej osoby. Zakres przyznawanych usług wynika z indywidualnej sytuacji: stanu zdrowia, sytuacji rodzinnej, potrzeb zgłaszanych przez samą osobę objętą usługami bądź jej rodzinę. Usługi nie przysługują w sytuacji, gdy dochód osoby lub rodziny przekracza 450% kryterium dochodowego (w przypadku osoby samotnie gospodarującej jest to 2 853 zł, natomiast w przypadku osoby w rodzinie 2 313 zł). Ograniczenie to nie dotyczy osób samotnych, czyli takich, które samotnie gospodarują, nie pozostają w związku małżeńskim i nie posiadają wstępnych ani zstępnych.

W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o pomocy społecznej (634 zł dla osoby samotnie gospodarującej oraz 514 zł na osobę w rodzinie), świadczeniobiorcy korzystają z usług nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabele odpłatności zamieszczone w w/w uchwale. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2017 roku 19,20 zł.

Usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu, w godzinach 6.00 – 21.00. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 8 godzin dziennie. W przypadku osób samotnych, w szczególnie uzasadnionych okolicznościach, w tym zwłaszcza w przypadku osób wymagających opieki w większym zakresie ze względu na stan zdrowia, czas świadczenia usług może zostać wydłużony maksymalnie do 10 godzin dziennie. Maksymalny czas świadczenia usług może przekroczyć 10 godzin dziennie tylko w przypadku osób, wobec których wydana została decyzja administracyjna o skierowaniu do domu pomocy społecznej, oczekujących na jej realizację.

5.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze świadczone są przez podmioty wyłonione w drodze otwartych konkursów ofert, którymi były w 2017 roku Fundacja na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy, Małopolski Zarząd Wojewódzki Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej oraz Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

5.2.2.2 Kadra

W realizację zadania polegającego na świadczeniu usług opiekuńczych w roku 2017 bezpośrednio zaangażowanych było w organizacjach pozarządowych wskazanych powyżej: 745 osób (opiekunów) świadczących usługi opiekuńcze w ramach umowy zlecenia oraz 21

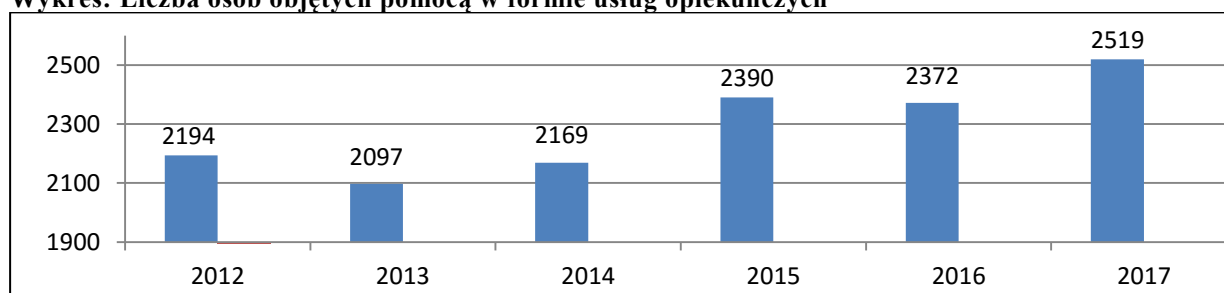
⁴⁵ Art. 17 ust.1 pkt 11, art. 50 ust. 1–3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

osób (17,5 etatu) koordynujących realizację usług opiekuńczych. Wykonano 818 357,5 godzin usług opiekuńczych.

5.2.2.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie usług opiekuńczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych w latach 2012 – 2013 spadała, natomiast w roku 2014 i 2015 obserwowany był wzrost. W 2014 r. był to nieznaczny wzrost w stosunku do roku poprzedniego o 3,4%, a w 2015 r. bardziej znaczący o 10,2%. W 2017 r. nastąpił kolejny wzrost liczby osób objętych usługami opiekuńczymi o 6,2% w stosunku do roku poprzedniego. Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim kobiety, które stanowią blisko 78% ogółu objętych wsparciem.

Wykres: Liczba osób objętych pomocą w formie usług opiekuńczych⁴⁶

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Zdecydowana większość odbiorców usług opiekuńczych to osoby w starszym wieku tj. 65 lat i więcej. Zbiorowość ta obejmuje 85,8% ogółu świadczeniobiorców. Ponad 90% kobiet oraz 70% mężczyzn objętych usługami opiekuńczymi to osoby powyżej 65 roku życia. Kobiety korzystające z usług opiekuńczych to przede wszystkim wdowy (57,5%) oraz panny (ponad 20%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (29,6%), osoby pozostające w związku małżeńskim (29,6%), i wdowcy (24,6%). W populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych największą grupę stanowią osoby z wykształceniem średnim (ponad 38% ogółu). Drugą, co do wielkości grupą są osoby legitymujące się wykształceniem gimnazjalnym lub niższym (24,3%). Odnosząc te dane do płci świadczeniobiorców można stwierdzić, że wykształceniem średnim legitymuje się więcej kobiet niż mężczyzn. Porównywalny, w obu grupach, jest odsetek osób z wykształceniem policealnym i wyższym. W porównaniu z rokiem 2016 cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Cechy demograficzno- społeczne świadczeniobiorców usług opiekuńczych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0– 24	0,0%	0,4%	0,1%
25– 34	0,2%	0,9%	0,3%
35– 44	0,5%	2,3%	0,9%
45– 59	4,2%	14,6%	6,6%
60– 64	4,8%	11,6%	6,3%
65 i więcej	90,3%	70,2%	85,8%

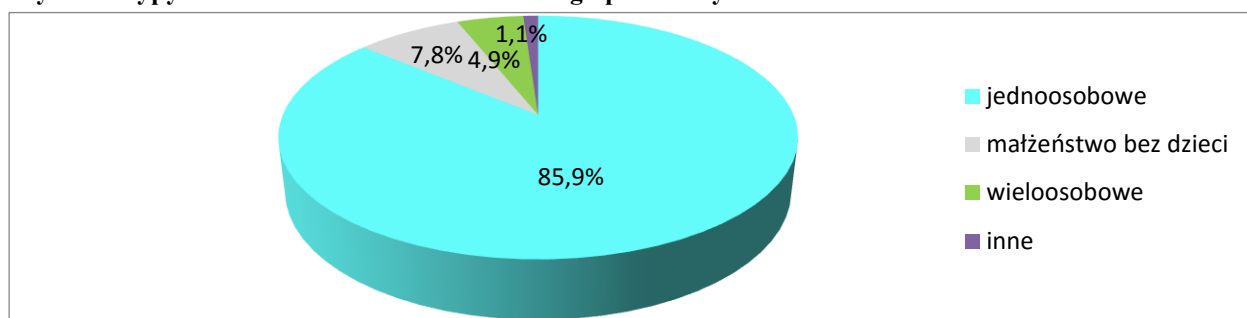
⁴⁶ Źródło: Pomost Std.

stan cywilny			
panna/kawaler	20,3%	29,6%	22,4%
rozwidziona/rozwidziony	9,7%	15,7%	11,0%
separowana/separowany	1,0%	0,4%	0,8%
wdowa/wdowiec	57,5%	24,6%	50,2%
zamężna/zonaty	11,6%	29,6%	15,6%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	25,5%	20,2%	24,3%
zasadnicze zawodowe	11,7%	27,7%	15,3%
średnie ogólne i zawodowe	41,2%	27,7%	38,2%
policealne	0,7%	0,2%	0,6%
wyższe	13,7%	16,1%	14,2%
nieustalony poziom wykształcenia	7,1%	8,2%	7,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy usług opiekuńczych to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (85,9%).

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców usług opiekuńczych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Osoby korzystające z pomocy w formie usług opiekuńczych żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – ponad 92% ogółu. Generalnie wysokość dochodu na osobę w rodzinie świadczeniobiorców usług opiekuńczych kształtuje się w przedziale pomiędzy 1 000 – 1 999 zł miesięcznie (ponad 70%), z tego 37,6% rodzin osiąga dochód w przedziale 1000 – 1 499 zł miesięcznie, 32,5% osiąga dochód w przedziale 1 500 – 1 999 zł miesięcznie, natomiast 12,1% osiąga dochód w wysokości 2 000 – 2 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie

0	2,9%
1– 499	3,1%
500– 999	9,5%
1000– 1499	37,6%
1500– 1999	32,5%
2000– 2499	12,1%
2500– 2999	1,8%
3000 i powyżej	0,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najczęstszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców usług opiekuńczych należy długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

5.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

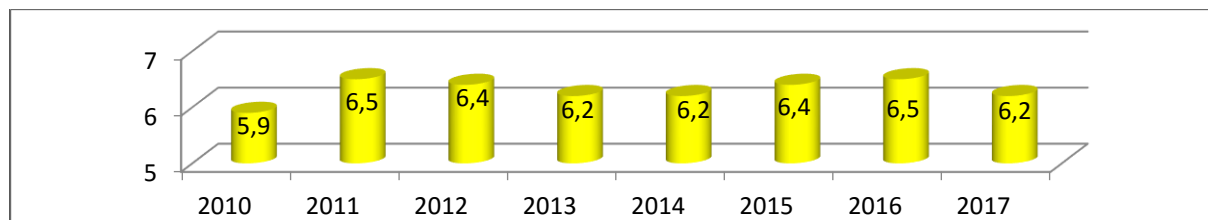
Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków na świadczenie usług opiekuńczych wyniosły:

- w roku 2012: 8 057 367 zł;
- w roku 2013: 8 215 775 zł;
- w roku 2014: 8 425 500 zł;
- w roku 2015: 9 779 278 zł;
- w roku 2016: 13 973 461 zł;
- w roku 2017: 15 431 324 zł.

5.2.2.5 Wnioski

W związku ze wzrostem kosztów pracy osób świadczących usługi opiekuńcze oraz w celu zapewnienia odpowiedniego poziomu świadczenia usług opiekuńczych w 2015 r. przeprowadzono proces zwiększania stawki za godzinę usług – w październiku 2015 r. podpisano umowę na świadczenie usług opiekuńczych na terenie Dzielnic IV–VII w okresie od 1.X.2015 r. do 30.IX.2019 r., zgodnie z którą koszt 1 godziny usługi wynosił 18 zł, a zleceniobiorca miał obowiązek zapewnienia osobom wykonującym czynności opiekuńcze minimalnego wynagrodzenia w wysokości 10 zł brutto. Na terenie pozostałych Dzielnic Gminy Miejskiej Kraków wzrost stawki za godzinę usług oraz wzrost wynagrodzenia opiekunek obowiązywał od 1 stycznia 2016 r. W 2017 r. w związku z wprowadzeniem minimalnej stawki godzinowej dla osób pracujących w ramach umów cywilnoprawnych płaca opiekunek nie mogła być niższa niż 13 zł za godzinę, co wiązało się ze wzrostem stawki za 1 godz. usług opiekuńczych do kwoty 19,20 zł.

Wykres: Średnia liczba godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Wzrost liczby osób objętych usługami opiekuńczymi pomimo zwiększenia liczby godzin usług opiekuńczych spowodował spadek średniej liczby godzin przypadających na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu. Biorąc pod uwagę aktualną średnią tygodniową liczbę godzin usług opiekuńczych na 1 świadczeniobiorcę w kontekście cech charakteryzujących grupę adresatów świadczenia (osoby starsze o ograniczonej możliwości funkcjonowania), można postawić tezę, że ogólna liczba godzin usług powinna zostać zwiększona, zwłaszcza uwzględniając ogólnie przyjęty kierunek działań polegający na podejmowaniu działań, mających na celu zapewnienie możliwości jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku i zapobieganie instytucjonalizacji.

W celu poszerzenia diagnozy potrzeb i barier osób objętych usługami zaangażowano przedstawicieli Podmiotów realizujących usługi w proces diagnozy sytuacji osób ubiegających się o wsparcie w formie usług opiekuńczych polegający na udziale przedstawiciela Zleceniobiorcy w spotkaniu diagnostycznym przeprowadzanym u osoby obejmowanej usługami.

Jak wskazano w podrozdziale 5.1 *Procesy demograficzne zachodzące w społeczności lokalnej Gminy Miejskiej Kraków*, prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS

wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku, głównie kobiet. Już teraz znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców usług opiekuńczych, którymi w zdecydowanej większości są kobiety prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Starzenie się przynosi również pogorszenie stanu zdrowia, a w konsekwencji potencjalny wzrost liczby osób wymagających ze względu na wiek zintensyfikowanej opieki. Ze względu na obniżający się potencjał pielęgnacyjny rodziny, w przyszłości można spodziewać się dalszego zwiększania się liczby osób wymagających przyznania i dofinansowania pomocy w tej formie.

5.2.3 Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych

Podstawową formą pomocy, dzięki której osoby w wieku podeszłym mogą zaspokajać bardzo ważną potrzebę kontaktu i integracji społecznej, bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym są ośrodki wsparcia dziennego pobytu. Ich uczestnikami mogą być osoby, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych⁴⁷.

Celem działania ośrodków jest podtrzymywanie sprawności psychofizycznej osób starszych dla umożliwienia im jak najdłuższego funkcjonowania w środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, w miejscu zamieszkania. Dzięki pomocy w tej formie, osoby starsze mogą zaspokoić potrzebę kontaktu i integracji społecznej bez ostatecznego zerwania więzi z rodziną i środowiskiem lokalnym. Placówki te świadczą osobom starszym określone usługi, pomoc, porady i zapewniają rozrywkę. Wszystkie zajęcia odbywają się pod opieką doświadczonych specjalistów – pracowników socjalnych, terapeutów zajęciowych.

5.2.3.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa w roku 2017 funkcjonował Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej będący jednostką budżetową, w skład którego wchodziło 6 Dziennych Domów oraz 5 Klubów Seniora. Ponadto funkcjonowało 6 dziennych ośrodków dla osób starszych prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, w tym 3 ośrodki wsparcia dla osób starszych, 1 Dzienny Dom Senior Wigor oraz 2 ośrodki wsparcia – kluby samopomocy, zadaniem których było prowadzenie działań o charakterze samopomocy z akcentem na integrację pomiędzy osobami starszymi, młodzieżą i dziećmi w wieku szkolnym.

Od 1 marca 2017 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie rozpoczął realizację projektu „W sile wieku” w ramach, którego uruchomiono 5 klubów samopomocy. (szerzej zob. rozdział nr 15.)

Należy zaznaczyć, że infrastruktura Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej wykorzystywana jest dla przygotowywania posiłków dla Domu Pomocy Społecznej na os. Szkolnym 28, klientów Filii nr 4 MOPS oraz klientów noclegowni dla osób bezdomnych, korzystających z pomocy w formie gorącego posiłku.

Ośrodki wsparcia dla osób starszych w roku 2017 dysponowały 850 miejscami. Z pomocy w tej formie skorzystało łącznie 1 268 osób.

⁴⁷ Art. 51 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.)

Tabela: Wykaz ośrodków wsparcia dla osób starszych, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2012–2017 wraz z liczbą miejsc*

Nazwa i adres jednostki	Liczba miejsc 2012	Liczba miejsc 2013	Liczba miejsc 2014	Liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017
Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej	385	385	385	385	385	385
Niepubliczne Ośrodki Wsparcia dla Osób Starszych	120	160	150	210	210	210
Kluby Seniora znajdujące się w strukturze MDDPS**	175	175	175	155	155	155
Kluby Samopomocy „W sile wieku”,	–	–	–	–	–	100
Łączna liczba miejsc	680	720	710	750	750	850

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**funkcjonują w wybrane dni tygodnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Dzielne ośrodki wsparcia dla osób starszych oraz kluby samopomocy, zadaniem których było prowadzenie działań o charakterze samopomocy z akcentem na integrację pomiędzy osobami starszymi, młodzieżą i dziećmi w wieku szkolnym

Lp.	Adres	Liczba miejsc (wg stanu na 31.12.2017 r.)
1	Miejski Dzienny Dom Pomocy Społecznej, os. Szkolne 20	540
2	Ośrodki wsparcia dla osób starszych, os. Zielone 7, ul. Komandosów 18, pl. Gen. Władysława Sikorskiego 14/2	120
3	Dzienny Dom „Senior Wigor”, ul. Zielony Dół 4	30
4	Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych, dzieci i młodzieży, ul. Lea 55	30
5	Ośrodek wsparcia – klub samopomocy dla osób starszych, dzieci i młodzieży, ul. Balicka 289	30
6	Kluby Samopomocy „W sile wieku”, os. Krakowiaków 2, ul. Grzegórzecka 19/1–2, ul. Gdańska 5, ul. Okulickiego 51/279, ul. Bronowicka 19/5.	100
SUMA		850

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

5.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób starszych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Zgromadzenie Służebnic Najświętszego Serca Jezusowego, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes, Stowarzyszenie Miłosierdzia Św. Wincentego A. Paulo w Krakowie, Stowarzyszenie Unicorn oraz Stowarzyszenie Pomocy Ludziom Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II.

W ramach projektu „W sile wieku” prowadzenie jednego z Klubów Samopomocy – Aktywizacyjnych powierzono Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10

5.2.3.3 Kadra

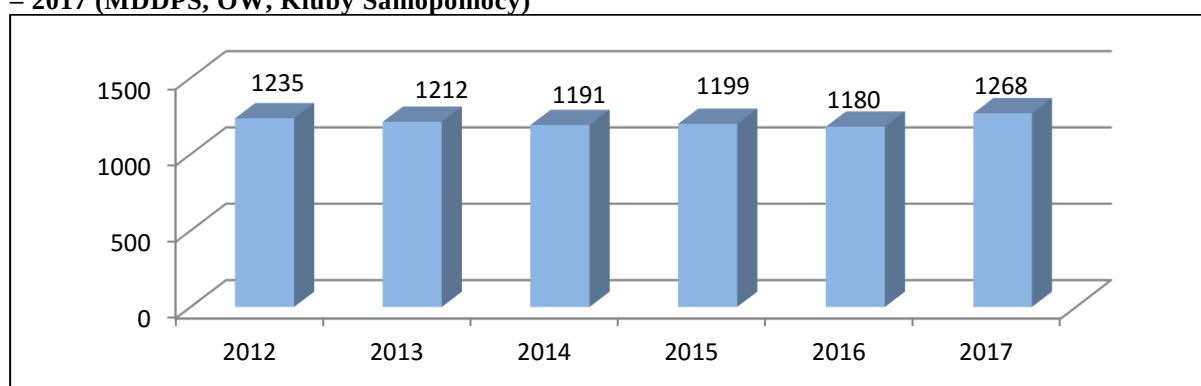
W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było 20 osób (10,37 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 90 pracowników (72,90 etatów) Miejskiego Dziennego Domu Pomocy Społecznej (wg stanu na dzień 31.12.2017 r.).

W ramach projektu „W sile wieku” zaangażowanych było 34 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w wymiarze 29,85 etatu oraz 9 osób w ramach 5,75 etatu z organizacji pozarządowej realizującej projekt.

5.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w ośrodku wsparcia dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze świadczeń oferowanych przez ośrodki w latach 2012 – 2017 średniorocznie korzystało około 1 192 osób starszych. W roku 2017 ze świadczeń skorzystało 1 135 osób.

Wykres: Liczba uczestników krakowskich ośrodków wsparcia dla osób starszych w latach 2012 – 2017 (MDDPS, OW, Kluby Samopomocy)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych w Krakowie wykorzystano informacje z próby 739 osób⁴⁸, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2017. Większość (ponad 70%) uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych stanowią kobiety. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można niepełnosprawność i długotrwałą lub ciężką chorobę.

W analizowanej grupie prawie 77% osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. W grupie kobiet najwięcej jest wdów i panien (75,5%). Wśród mężczyzn korzystających z tej formy pomocy 34,3% jest wdowcami, 29,9% pozostaje w związkach małżeńskich. Ponad jedna trzecia uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych legitymuje się wykształceniem średnim – w grupie tej obserwuje się nieznaczną przewagę kobiet (37,7%). W przypadku mężczyzn największe grupy obejmują osoby posiadające wykształcenie średnie oraz zasadnicze zawodowe (po 27,4%).

Głównym źródłem utrzymania 97% osób jest świadczenie emerytalno-rentowe. Ponad 71% uczestników ośrodka wsparcia dla osób starszych jest w wieku między 70 a 89 rokiem życia. 5% uczestników ma 90 i więcej lat. W porównaniu z rokiem 2016 cechy demograficzno-społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych pozostają na podobnym poziomie.

⁴⁸ Źródło: Pomost Std.

Tabela: Uczestnicy ośrodków wsparcia dla osób starszych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r.ż.	4,1%	5,5%	4,5%
60–69	17,8%	21,9%	18,9%
70–79	39,4%	35,8%	38,4%
80–89	33,8%	31,3%	33,2%
90 i więcej	4,8%	5,5%	5,0%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	15,1%	9,5%	13,5%
zasadnicze zawodowe	13,6%	27,4%	17,3%
średnie ogólne i zawodowe	37,7%	27,4%	34,9%
policealne	0,7%	0,0%	0,5%
wyższe	11,5%	14,9%	12,4%
nieustalony poziom wykształcenia	21,4%	20,9%	21,2%
stan cywilny			
panna/kawaler	19,7%	21,4%	20,2%
rozwidziona/rozwidziony	8,6%	11,9%	9,5%
separowana/separowany	0,4%	2,5%	0,9%
wdowa/wdowiec	55,8%	34,3%	49,9%
zamężna/zonaty	15,6%	29,9%	19,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych zawiera się głównie w przedziale pomiędzy 1 000 zł – 1 999 zł miesięcznie (66%). Najwięcej osób żyje w rodzinach, których dochód na osobę wynosi od 1 000 zł – 1 499 zł miesięcznie.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach uczestników ośrodków wsparcia dla osób starszych (w zł)

0–499	1,2%
500–999	8,7%
1000–1499	35,0%
1500–1999	31,0%
2000–2499	15,7%
2500 i powyżej	8,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

5.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność dziennych ośrodków wsparcia dla osób starszych w ostatnich latach wyniosły:

- w 2012 r.: 5 084 992 zł – całość stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2013 r.: 3 774 040 zł, w tym 3 601 303 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 172 737 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2014 r.: 4 204 935,00 zł – całość stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków;
- w 2015 r.: 4 986 731 zł, w tym 4 667 131 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 319 600 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. (Środki przeznaczone na działalność

Dziennego Domu Senior–Wigor wyniosły 360 500 zł, w tym 98 500 zł stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 262 000 zł to środki pochodzące z budżetu państwa);

- w 2016 r.: 5 464 322,00 zł, w tym 5 377 922,00 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, natomiast 86 400 zł to środki pochodzące z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie GMK przez NGO wyniosły 882 523,98 zł;
- w 2017 r.: 9 000 045,59 zł w tym 86 400 zł pochodziło z budżetu państwa. Wydatki z przeznaczeniem na działalność ośrodków prowadzonych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne wyniosły 1 279 464,73 zł.

Wartość dotacji ze środków UE na działalność ośrodków wsparcia dla osób starszych w ramach projektu „W sile wieku” w 2017 roku wyniosła na zadania realizowane przez MOPS 2 280 790,66 zł oraz 396 667,50 zł na zadania zlecone podmiotom niepublicznym.

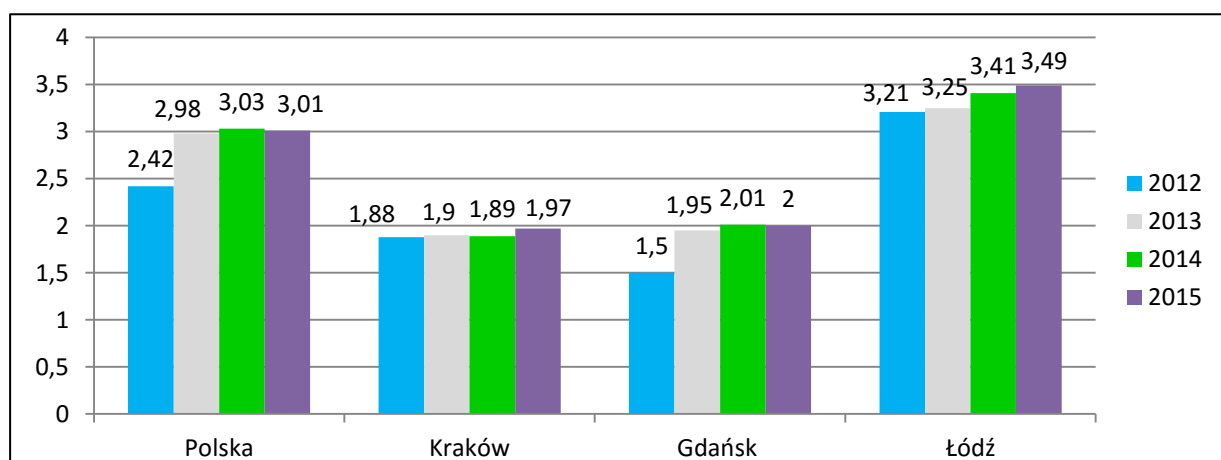
5.2.3.6 Wnioski

W roku 2017 liczba miejsc w ośrodkach wsparcia dla osób w wieku podeszłym w porównaniu do roku 2017 zwiększyła się o 100 w związku z realizacją projektu „W sile wieku”. W roku 2017 dzięki otrzymanemu dofinansowaniu z budżetu Wojewody w ramach zadania „Wspieranie osób w podeszłym wieku w integracji z młodzieżą” kontynuowano zadanie – prowadzenie ośrodka wsparcia – klub samopomocy przeznaczony dla 20 osób starszych i 10 dzieci i młodzieży przy ul. Balickiej 289.

W celu poszerzenia oferty ośrodków wsparcia w roku 2017 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizował projekt w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie, Działania 9.2 Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałania 9.2.2 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT, Typ projektu: B. wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych. W ramach projektu powstała sieć ośrodków wsparcia dla osób starszych – klubów samopomocy pod nazwą „W sile wieku”. Szczegółowe informacje o projekcie znajdują się w rozdziale 15: *Działania w ramach projektu „W sile wieku”*.

W 2015 wskaźnik liczby miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie wynosił roku 1,97 i był znacznie niższy od wskaźnika dla Polski, który wynosił 3,01. Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują również inne formy wspierania aktywności seniorów, np. Centra Aktywności Seniorów.

Wykres: Liczba miejsc w ośrodkach wsparcia w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w Krakowie, Łodzi, Gdańsku i w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

5.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych

Podstawową formą instytucji zapewniających całodobową opiekę są domy pomocy społecznej. Prawo do uzyskania pomocy w tej formie przysługuje osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w środowisku, której nie można zapewnić takiej opieki w miejscu zamieszkania⁴⁹.

Głównym zadaniem domów pomocy społecznej jest świadczenie usług bytowych, opiekuńczych, wspomagających i edukacyjnych, na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb mieszkańców. Organizacja domu oraz świadczony zakres usług musi uwzględniać w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności⁵⁰.

Kierowanie do domów pomocy społecznej osób tego wymagających i ponoszenie odpłatności za pobyt należy do zadań własnych gminy, natomiast do zadań własnych powiatu należy prowadzenie i rozwój infrastruktury domów pomocy społecznej o zasięgu ponadgminnym oraz umieszczanie w nich skierowanych osób⁵¹. Pobyt w domu pomocy społecznej jest odpłatny, a obowiązek opłaty za pobyt ciąży w kolejności na mieszkańcu domu, małżonku, zstępnych i wstępnych mieszkańca, gminie kierującej do domu pomocy społecznej, która wnosi opłatę w wysokości różnicy między średnim miesięcznym kosztem utrzymania, a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i jego rodzinę⁵². W praktyce największe obciążenia finansowe, związane z pobytem osób w domach pomocy społecznej, ciążą na gminach, co sprawia, że przyznanie pomocy w formie pobytu w DPS jest jednym z najbardziej kosztownych świadczeń z pomocy społecznej.

Domy Pomocy Społecznej, w zależności od tego, dla kogo są przeznaczone dzielą się na następujące typy:

- dla osób w podeszłym wieku,
- dla osób przewlekle somatycznie chorych,
- dla osób przewlekle psychicznie chorych,
- dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie,
- dla osób niepełnosprawnych fizycznie,
- dla osób uzależnionych od alkoholu⁵³.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonują wszystkie wymienione typy placówek, poza jednostkami przeznaczonymi dla osób niepełnosprawnych fizycznie.

Osoby starsze zamieszkują praktycznie we wszystkich wymienionych typach domów, z wyjątkiem domu dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Z założenia najwięcej mieszkańców w wieku senioralnym zamieszkuje w domach przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku oraz osób przewlekle somatycznie chorych.

W roku 2017 w domach pomocy społecznej umieszczono 389 nowych osób, z czego 338 w domach zlokalizowanych na terenie Gminy Miejskiej Kraków, a 51 osoby w domach znajdujących się na terenie innych powiatów. W 2017 r. poniesiona została odpłatność za 161 osób umieszczonych w domach pomocy społecznej poza Gminą Miejską Kraków, a wydatki związane z pobytem tych osób wyniosły 3 138 352,34 zł.

⁴⁹ Art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

⁵⁰ Art. 55 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

⁵¹ Art. 17 ust. 1 pkt 16 i art. 19 pkt 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

⁵² Art. 60 i art. 61 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

⁵³ Art. 56 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

5.2.4.1 Infrastruktura

Na terenie Krakowa funkcjonowało w 2017 r. 10 domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych, z czego 6 domów to miejskie jednostki organizacyjne. W roku 2017 zmniejszyła się liczba miejsc dla osób w podeszłym wieku w wyniku zmiany typu DPS ul. Praska 25, który od listopada 2017 roku funkcjonuje na podstawie decyzji Wojewody jako dom przeznaczony dla 81 osób przewlekle somatycznie chorych. Łączna liczba miejsc w DPS dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych w porównaniu do roku 2016 zmniejszyła się o 20 i na dzień 31.12.2017 r. wyniosła 1 072.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2012 – 2017 wraz z liczbą miejsc*

wraz z liczbą miejsc			liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014	liczba miejsc 2015	liczba miejsc 2016	liczba miejsc 2017
	nazwa i adres jednostki	typ Domu						
1	DPS ul. Łanowa 39	dla osób przewlekle somatycznie chorych	140	140	140	140	140	140
2	DPS ul. Radziwiłłowska 8		55	55	55	55	55	55
3	DPS ul. Helclów 2		332	332	332	332	332	312
4	DPS ul. Nowaczyńskiego 1		175	175	175	175	175	175
5	DPS os. Sportowe 9**		40	45	45	45	45	45
	DPS ul. Praska 25						57	81
6	DPS ul. Ułanów 25****		x	x	20	20	20	20
7	DPS ul. Łanowa 1B****		x	x	37	37	37	37
8	DPS ul. Podgórk Tynieckie 96****		50	50	50	50	50	50
			792	797	854	854	911	915
9	DPS ul. Praska 25	dla osób w podeszłym wieku	76	81	81	81	24	0
10	DPS ul. Kluzeka 6		90	90	90	90	90	90
11	DPS ul. Sołtysowska 13d****		67	67	67	67	67	67
			233	238	238	238	181	157
Łączna liczba miejsc			1 025	1035	1092	1092	1092	1072

*wg danych na 31 grudnia danego roku

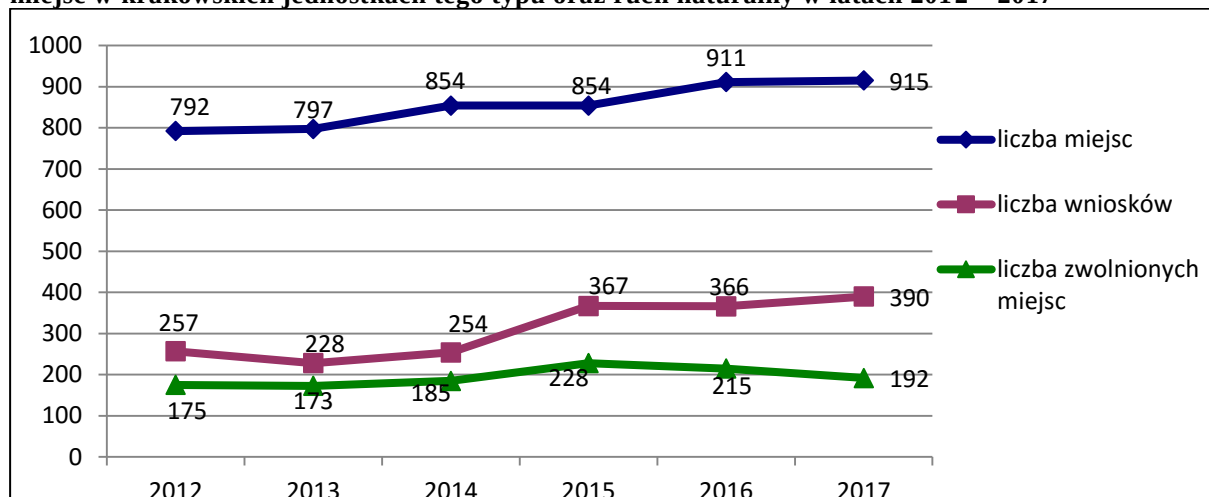
**DPS os. Sportowe 9 – w strukturze DPS os. Szkolne

***jednostki prowadzone na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ogólnej liczbie wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, zdecydowana większość dotyczy przyznania pomocy w formie pobytu w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych. Jest to tendencja utrzymująca się od kilku lat. W roku 2014 wnioski te stanowiły 61% ogólnej liczby wniosków o skierowanie do domu pomocy społecznej, w 2015 roku 74%, a w 2016 odsetek ten wynosił 66%, natomiast w roku 2017 – 64%. W roku 2017 w porównaniu do roku 2016 zmniejszyła się liczba osób opuszczających domy pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych. Ilość wpływających wniosków zwiększyła się o 24 w porównaniu do roku 2016. Na jedno wolne miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych przypada 2,03 nowych wniosków. W 2016 roku ta liczba wyniosła 1,70

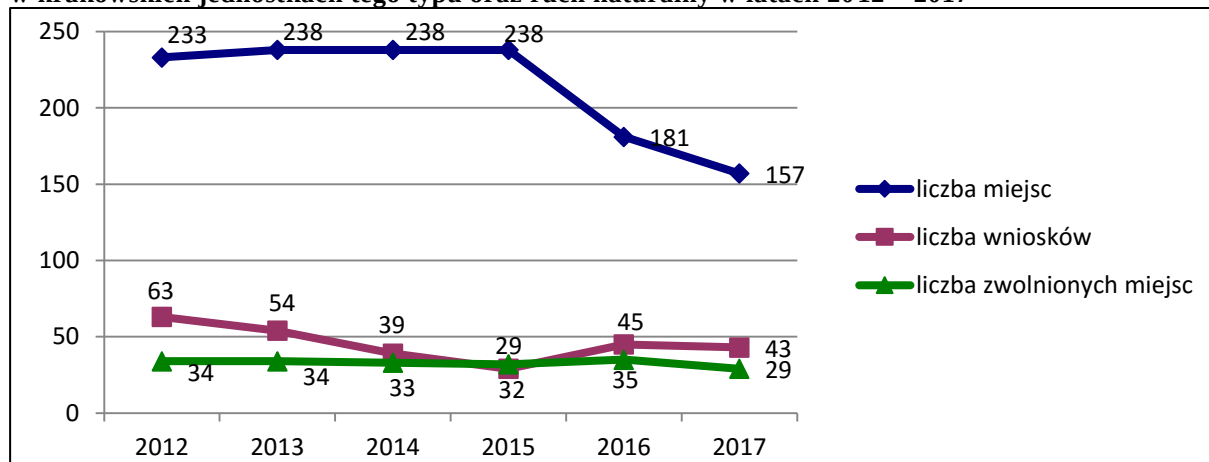
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wnioski osób skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku stanowiły 7% ogółu złożonych wniosków w roku 2017. W roku 2017 ruch naturalny w domach pomocy społecznej przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku zmienił się w porównaniu do roku 2016 – zwiększyła się liczba opuszczających placówkę oraz nowo przyjętych osób. Ilość wpływających wniosków w roku 2017 w porównaniu do roku 2016 pozostała na porównywalnym poziomie. Na jedno wolne miejsce w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku przypada 1,48 nowych wniosków. W 2016 ta liczba wynosiła 1,29.

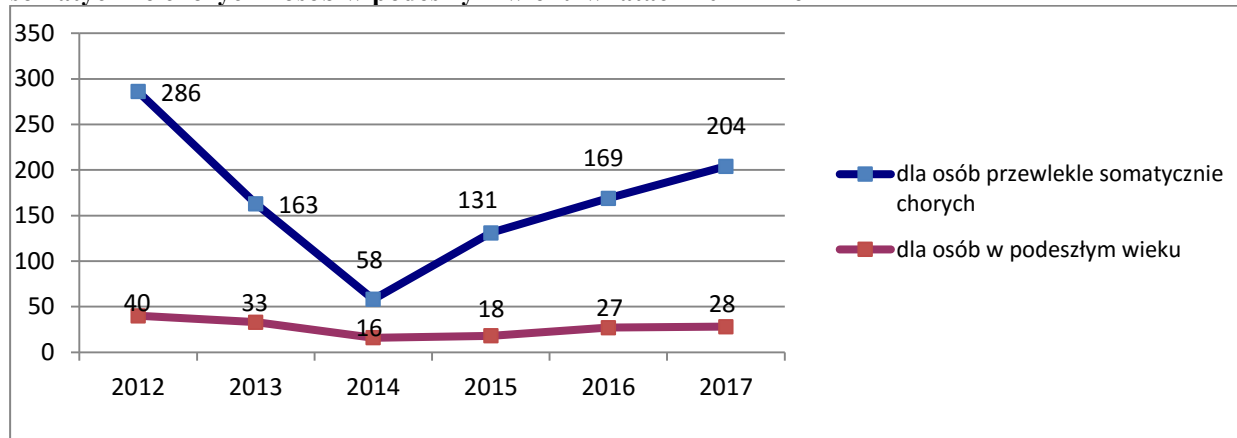
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób w podeszłym wieku, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Od roku 2012 do 2014 obserwowano wyraźny spadek liczby osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (z 286 w 2012 roku do 58 w 2014 roku). Natomiast od roku 2014 rośnie liczba wniosków osób wymagających pomocy w formie umieszczenia w domach dla osób przewlekle somatycznie chorych co ma bezpośredni wpływ na liczbę osób oczekujących na miejsce. Wg stanu na dzień 31.12.2017 r. na umieszczenie w domach dla osób przewlekle somatycznie chorych oczekiwały 204 osoby. Natomiast liczba osób oczekujących na miejsce w placówkach przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku w roku 2017 pozostała na niezmienionym poziomie.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w Domach Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych i osób w podeszłym wieku w latach 2012 – 2017

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2012		2013		2014		2015		2016		2017	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób w podeszłym wieku	12 miesięcy	8 miesięcy	11 miesięcy	8 miesięcy	3 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	3 miesiące	5 miesięcy	5 miesięcy	9 miesięcy	9 miesięcy
dla osób przewlekle somatycznie chorych	20 miesięcy	28 miesięcy	16 miesięcy	20 miesięcy	3 miesiące	3 miesiące	6 miesięcy	6 miesięcy	10 miesięcy	10 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

5.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP NP Prowincja Krakowska, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość”, Fundacja dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelakualnie „Dom z Marzeń” oraz Zakon Przenajświętszej Trójcy OO. Trynitarzy.

5.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było 139 osób (118,27 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 733 pracowników (693,62 etaty) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2017 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób w podeszłym wieku wynosi nie mniej niż 0,4 na jednego mieszkańca, a w przypadku DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych – 0,5 na jednego mieszkańca domu.

5.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób przewlekle somatycznie chorych oraz osób w podeszłym wieku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle somatycznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej tego typu, posłużono się danymi z próby 305 osób⁵⁴, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2017 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych, kobiety stanowią 57% ogółu. Wśród najczęstszych przyczyn wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy wymienić można długotrwałą lub ciężką chorobę i niepełnosprawność.

W analizowanej grupie 63,6% prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Wśród kobiet największy odsetek stanowią osoby owdowiałe – 56,9%, a wśród mężczyzn – żonaci 27,5% oraz kawalerowie 26%. Najwięcej osób posiada wykształcenie średnie ogólne i zawodowe 28,5%. Wykształceniem co najmniej średnim legitymuje się 43% osób.

Najwięcej osób, które zostały skierowane do DPS dla osób przewlekle somatycznie chorych znajduje się w przedziale wiekowym od 80 do 89 lat – 43,3%. Kobiety w tym przedziale wiekowym jest najwięcej – 55,7%. Ponad 40% mężczyzn w chwili złożenia wniosku nie miało ukończonego 70 roku życia. U kobiet analogiczny odsetek wynosi 7,5%. Osób mających 90 i więcej lat jest 14,8%. W grupie tej ponad 77% stanowią kobiety. Głównym źródłem dochodu dla ponad 82% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne osób przewlekle somatycznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 60 r. ż.	2,3%	15,3%	7,9%
60–69	5,2%	25,2%	13,8%
70–79	16,7%	25,2%	20,3%
80–89	55,7%	26,7%	43,3%
90–99	20,1%	7,6%	14,8%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	28,2%	25,2%	26,9%
zasadnicze zawodowe	14,4%	31,3%	21,6%
średnie ogólne i zawodowe	33,3%	22,1%	28,5%
wyższe	13,8%	13,7%	13,8%
policealne	0,6%	0,8%	0,7%
nieustalony poziom wykształcenia	9,2%	5,3%	7,5%
brak danych	0,6%	1,5%	1,0%
stan cywilny			
panna/kawaler	22,4%	26,0%	23,9%
rozwidziona/rozwidziony	8,0%	22,1%	14,1%
wdowa/wdowiec	56,9%	22,9%	42,3%
zamężna/żonaty	11,5%	27,5%	18,4%

⁵⁴ Źródło: Pomost Std.

separowana/separowany	0,6%	0,0%	0,3%
brak danych	0,6%	1,5%	1,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby przewlekle somatycznie chore skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną – ponad 48% dysponuje miesięcznym dochodem przekraczającym 1 500 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych (w zł)

0–499	14,4%
500–999	7,9%
1000–1499	29,2%
1500–1999	24,6%
2000–2499	15,1%
2500 i powyżej	8,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Dla scharakteryzowania grupy osób skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku wykorzystano dane z próby 61 osób⁵⁵, które otrzymały decyzję o skierowaniu do tego typu jednostek.

Wśród skierowanych do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku 54% stanowią kobiety. Najczęstsze przyczyny wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy to: niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba. 76,8% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Największą grupę stanowią osoby owdowiałe ponad 39,3%. Największy odsetek badanych to osoby posiadające wykształcenie średnie ogólne i zawodowe – 41% oraz wykształcenie gimnazjalne i poniżej – 31,1%. Ponad 72% skierowanych do DPS dla osób w podeszłym wieku to osoby znajdujące się w wieku powyżej 70 roku życia.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne osób w podeszłym wieku skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 70 r. ż.	15,2%	42,9%	27,9%
70–79	18,2%	17,9%	18,0%
80–89	54,5%	28,6%	42,6%
90 i więcej	12,1%	10,7%	11,5%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	39,4%	21,4%	31,1%
zasadnicze zawodowe	6,1%	17,9%	11,5%
średnie ogólne i zawodowe	42,4%	39,3%	41,0%
wyższe	9,1%	14,3%	11,5%
nieustalony poziom wykształcenia	3,0%	7,1%	4,9%
stan cywilny			
panna/kawaler	24,2%	17,9%	21,3%
rozwidziona/rozwidziony	3,0%	32,1%	16,4%

⁵⁵ Źródło: Pomost Std.

wdowa/wdowiec	54,5%	21,4%	39,3%
zameżna/zonaty	18,2%	25,0%	21,3%
separowana/separowany	0,0%	3,6%	1,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, osoby w podeszłym wieku skierowane do DPS, są grupą stosunkowo dobrze sytuowaną. Ponad 47% dysponuje dochodem w wysokości od 1 500 zł i wyżej.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku (w zł)

0–499	19,7%
500–999	9,8%
1000–1499	23,0%
1500–1999	19,7%
2000–2499	19,7%
2500 i wyżej	8,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

5.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Pobyt w domu pomocy społecznej jest najbardziej kosztownym świadczeniem z pomocy społecznej. Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych z roku na rok stopniowo się zwiększają a w ostatnich 5 latach kształtowały się na następującym poziomie:

- w 2012 roku 42 500 868 zł, w tym 34 378 790 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 8 122 078 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2013 roku 44 523 375 zł, w tym 35 478 481 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 9 044 894 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2014 roku 46 335 641 zł, w tym 39 780 462 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 555 179 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2015 roku 53 771 835 zł, w tym 48 074 202 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 5 697 633 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2016 roku 58 561 765 zł, w tym 51 973 801 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 587 964 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2017 roku 63 052 975,40 zł, w tym 56 649 635,76 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 6 403 339,64 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.

5.2.4.6 Wnioski

Mając na uwadze procesy demograficzne zasadne jest podjęcie działań mających na celu doprowadzenie do sytuacji, w której osoba wymagająca pomocy byłaby umieszczana w domu pomocy społecznej, bez konieczności oczekiwania na miejsce. Efekty mogłyby zostać osiągnięte poprzez rozszerzenie własnej infrastruktury lub zwiększenie liczby osób kierowanych do domów pomocy społecznej prowadzonych przez inne powiaty.

Z Raportu na temat sytuacji osób starszych w Polsce przygotowanym przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych wynika, że w związku z postępującym procesem starzenia społeczeństwa „(...) w dziedzinie instytucjonalnej pomocy społecznej potrzebna będzie rozbudowa sieci domów pomocy społecznej. Zarówno domy dla osób w podeszłym wieku, jak i domy dla osób

somatycznie chorych będą musiały przygotować się na przyjęcie większej liczby mieszkańców”⁵⁶.

Główne wyzwania w zakresie pomocy instytucjonalnej wynikają z wzrostu populacji seniorów, a w szczególności osób w najstarszych grupach wiekowych. Czynniki demograficzne przyczyniają się z jednej strony do większego zaawansowania procesu starzenia się, a z drugiej strony do zmniejszenia potencjału pielęgnacyjnego rodziny. „Występująca wśród seniorów niepełnosprawność, a w konsekwencji niesamodzielność powoduje, że osoby te wymagają pomocy i wsparcia przy wykonywaniu codziennych czynności. Zmniejszająca się ilość opiekunów powoduje, że rodzina nie zapewnia dostatecznego wsparcia seniorom. Przemiany rodziny, jej struktury i funkcji powodują, że zwiększa się grupa osób oczekujących wsparcia ze strony osób niespokrewnionych, organizacji wyznaniowych, organizacji pozarządowych oraz państwa. Zwiększenie się grupy osób niemogących uzyskać wsparcia ze strony rodziny powoduje, że jednym z najczęściej dyskutowanych zagadnień w najbliższych dekadach będzie kwestia finansowania opieki instytucjonalnej”⁵⁷.

5.2.5 Rodzinne Domy Pomocy

Szczególnym przykładem placówki zapewniającej pomoc całodobową, są rodzinne domy pomocy. Z usług opiekuńczych i bytowych świadczonych w tych jednostkach mogą korzystać osoby wymagające z powodu wieku lub niepełnosprawności pomocy innych osób, w przypadku braku możliwości zapewnienia opieki w miejscu zamieszkania. Cechą różnicującą rodzinne domy pomocy i pozostałe placówki opieki jest to, że są one przeznaczone dla bardzo małej liczby mieszkańców – co najmniej 3 i maksymalnie 8 osób⁵⁸.

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków aktualnie funkcjonuje rodzinny dom pomocy przeznaczony wyłącznie dla osób starszych.

Mieszkańcy rodzinnych domów pomocy, w efekcie prowadzonej działalności mają zapewnioną całodobową opiekę, w warunkach zbliżonych do domowych. Wszystkim umożliwia się dostęp do lekarza podstawowej opieki zdrowotnej oraz zapewnia pomoc w zakupie leków i załatwianiu spraw osobistych. Seniorzy mają również zorganizowany czas wolny. Ważnym aspektem różnicującym rodzinny dom pomocy i dom pomocy społecznej, poza poziomem sprawności psychofizycznej osób skierowanych, jest podejmowanie przez mieszkańców placówek rodzinnych aktywności na rzecz domu i jego użytkowników. Seniorzy przebywający w rodzinnych domach pomocy uczestniczą w przygotowaniu posiłków, pomagają w utrzymaniu czystości, prowadzą przydomowe ogródki. Formy aktywności dostosowane są do indywidualnych możliwości.

5.2.5.1 Infrastruktura

W 2017 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonował 1 rodzinny dom pomocy przeznaczony dla 8 osób.

5.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Funkcjonujący w Krakowie Rodzinny Dom Pomoc prowadzony był na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

⁵⁶ Z. Szveda – Lewandowska, [w:] *Raport na temat sytuacji osób starszych w Polsce*, Instytut Pracy i Spraw Społecznych, Warszawa 2012, strona 29.

⁵⁷ Z. Szveda – Lewandowska, *Pomoc instytucjonalna w perspektywie starzenia się populacji*, [w:] A. Rączaszek [red.], *Demograficzne uwarunkowania Rozwoju społecznego*. Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, 2012 r., nr 103/12, str. 30.

⁵⁸ Art. 52 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

5.2.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowane były 3 osoby (1,5 etatu) w podmiotach niepublicznych.

5.2.5.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa rodzinnych domów pomocy, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w rodzinnym domu pomocy i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z całodobowych usług opiekuńczych w rodzinnym domu pomocy w 2017 roku skorzystało 8 osób.

5.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość przekazanych środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w roku 2012: 303 360 zł;
- w roku 2013: 299 772 zł;
- w roku 2014: 211 200 zł;
- w roku 2015: 213 734 zł;
- w roku 2016: 213 734 zł;
- w roku 2017: 213 734 zł.

5.2.5.6 Wnioski

Wsparcie w formie skierowania do tego rodzaju placówki jest formą pośrednią pomiędzy świadczeniem pomocy w postaci usług opiekuńczych realizowanych w miejscu zamieszkania, a skierowaniem do domu pomocy społecznej, przy czym miesięczny koszt utrzymania osoby w rodzinnym domu pomocy jest niższy niż wysokość nakładów finansowych niezbędnych na zapewnienie pomocy usługowej w wymaganym wymiarze godzinowym. Zasadnym jest zatem dążenie do rozwoju sieci rodzinnych domów pomocy, jednakże należy mieć na uwadze, że iż jest to w dużej mierze uzależnione od posiadania odpowiedniej infrastruktury lokalowej niezbędnej do realizacji zadania.

5.2.6 Mieszkania chronione dla osób starszych

Mieszkanie chronione dla osób starszych jest formą pomocy społecznej dla osób, które ze względu na wiek lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Pod opieką specjalistów osoby zamieszkujące w mieszkaniu chronionym otrzymują istotne wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków.

5.2.6.1 Infrastruktura

W roku 2017 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały 2 mieszkania przeznaczone łącznie dla 8 osób starszych prowadzone przez Dom Pomocy Społecznej os. Szkolne 28 oraz Dom Pomocy Społecznej ul. Praska 25.

5.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Mieszkania chronione dla osób starszych prowadzone było przez jednostki budżetowe.

5.2.6.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było 7 osób (1,19 etatu).

5.2.6.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Ze względu na małą liczbę osób, które korzystają ze świadczenia w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób starszych, biorąc pod uwagę fakt, że do domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i funkcjonujących na terenie Krakowa mieszkań chronionych dla osób starszych, kierowane są osoby o podobnym stanie zdrowia i potrzebach można przyjąć, że charakterystyki seniorów, kwalifikujących się do przyznania pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym i domu pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku są zbliżone. Z pobytu w mieszkaniach chronionych dla osób starszych w 2017 roku skorzystało 13 osób.

5.2.6.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wyniosły:

- w roku 2015 – 48 449,37 zł, w tym na wyposażenie lokalu 37 412,95 zł;
- w roku 2016 – 51 559,55 zł. Ponadto na utworzenie mieszkania chronionego – remont pomieszczeń oraz zakup wyposażenia wydatkowano środki w wysokości 153 016,13 zł, w tym 130 063,70 zł to środki zewnętrzne (realizacja projektu „Pomocna dłoń pod bezpiecznym dachem” współfinansowanego w ramach Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy) oraz 22 952,43 zł to wkład własny Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017 – 74 164,40 zł.

5.2.6.6 Wnioski

Mieszkania chronione dla osób starszych są alternatywą dla instytucjonalnych form pomocy dla osób mniej samodzielnych, którzy w codziennym funkcjonowaniu wymagają wsparcia innych osób.

5.2.7 Dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze

Każda osoba opłacająca składki na ubezpieczenie zdrowotne, w razie potrzeby ma prawo do otrzymania, bezpłatnie lub za częściową odpłatnością, określonego rodzaju zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ze środków Narodowego Funduszu Zdrowia. Dodatkowo osoby niepełnosprawne, które otrzymały dofinansowanie z Narodowego Funduszu Zdrowia mogą starać się również o dofinansowanie z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w przypadku, gdy otrzymane z NFZ dofinansowanie nie pokryło całkowitego kosztu zakupu. Wysokość dofinansowania dla osób niepełnosprawnych wynosi do 150% kwoty limitu przyznanej w ramach NFZ oraz udziału własnego osoby niepełnosprawnej, jeżeli taki udział był wymagany.

5.2.7.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

5.2.7.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

5.2.7.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2017 r. złożonych zostało 2 818 wniosków o dofinansowanie tego zadania. Dofinansowanie otrzymało 1 841 osób niepełnosprawnych w tym 1 733 osoby dorosłe oraz 108 dzieci. Średnia wartość dofinansowania wyniosła 1 387 zł na osobę. Między innymi dofinansowano zakupy: aparatów słuchowych, protez, wózków inwalidzkich, obuwia ortopedycznego i ortez oraz pieluchomajtek.

5.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze wyniosła:

- w roku 2012: 1 494 691 zł;
- w roku 2013: 1 572 960 zł;
- w roku 2014: 1 848 279 zł;
- w roku 2015: 2 310 200 zł;
- w roku 2016: 2 439 535 zł;
- w roku 2017: 2 552 876 zł.

5.2.7.5 Wnioski

Począwszy od 2012 roku Ośrodek zwiększa roczną kwotę dofinansowania do zakupu przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych i planuje, że w przyszłych latach zadanie to będzie również priorytetem, tak aby zapewnić jak największej liczbie osób niepełnosprawnych pomoc finansową przy zakupie podstawowych środków ułatwiających codzienne funkcjonowanie.

6 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi

6.1 Osoby cierpiące na zaburzenia psychiczne w społeczności Krakowa

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, pojęcie „osoba z zaburzeniami psychicznymi” odnosi się do osób, które są:

- chore psychiczne (wykazujące zaburzenia psychotyczne);
- upośledzone umysłowo;
- wykazujące inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, a osoby te wymagają świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym⁵⁹.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami ochronę tę winny zapewnić organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane, w szczególności poprzez działania polegające na:

- promocji zdrowia psychicznego i zapobieganiu zaburzeniom psychicznym,
- zapewnieniu osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnie dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym,
- kształtowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, właściwych postaw społecznych, a zwłaszcza zrozumienia, tolerancji, życzliwości, a także przeciwdziałaniu ich dyskryminacji.

Opieka nad osobami z zaburzeniami psychicznymi jest sprawowana głównie w ramach podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej, zwłaszcza psychiatrycznej opieki zdrowotnej – w formie opieki doraźnej, ambulatoryjnej, dziennej, szpitalnej oraz w ramach świadczeń pomocy społecznej poprzez: m.in.: pracę socjalną, specjalistyczne usługi opiekuńcze, uczestnictwo w środowiskowych domach samopomocy, pobyt w mieszkaniach chronionych czy, w ostateczności, domach pomocy społecznej.

Działania zapobiegawcze w zakresie ochrony zdrowia psychicznego powinny być podejmowane przede wszystkim wobec dzieci, młodzieży, osób starszych oraz wobec osób znajdujących się w sytuacjach stwarzających zagrożenie dla ich zdrowia psychicznego.

Brak aktualnych, wyczerpujących danych statystycznych dotyczących liczby osób chorujących psychicznie będących mieszkańcami Krakowa wynika z faktu, iż w zakresie leczenia psychiatrycznego Kraków nie jest poddawany odrębnym, pełnym analizom lub też niektóre dane w tym zakresie nie są gromadzone systematycznie, a jedynie na potrzeby jednorazowych opracowań, a niektóre z gromadzonych informacji prezentowane są ze znacznym opóźnieniem (często ponad rocznym).

Dane dotyczące liczby osób leczonych psychiatrycznie pochodzą z różnych źródeł, wśród głównych można wymienić dane GUS (dane za 2015 r.⁶⁰), oraz dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego (dane za 2015 r.⁶¹).

Według danych GUS w Polsce w warunkach ambulatoryjnych w ciągu 2015 r.⁶² w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji leczyło się prawie 1,6 mln osób, czyli ponad 4% wszystkich Polaków.

⁵⁹ Art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (j.t.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231 poz. 1375 z późn. zm.).

⁶⁰ *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2016 r.*, GUS, Warszawa 2017 r.

⁶¹ Małopolski Urząd Wojewódzki w Krakowie Wydział Polityki Społecznej, *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego w 2015 roku*, Kraków 2016 r.

⁶² Najnowsze, dostępne dane dotyczą 2015 r. (zawarte w *Zdrowie i ochrona zdrowia w 2016 r.*, GUS, Warszawa 2017 r.).

W województwie małopolskim osób zarejestrowanych w poradniach dla osób z zaburzeniami psychicznymi, uzależnionych od alkoholu i innych substancji było w roku 2015 – ponad 140 tys.

Dane Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego wskazują, iż łączna liczba leczonych osób z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) w województwie małopolskim wyniosła w roku 2015 ponad 125 tys. osób (w 2014 ponad 122 tys. osób), leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu – 11,4 tys. (w 2014 r. – 11,7 tys.), leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem substancji psychoaktywnych – 2,5 tys. (tyle samo co w 2014 r.)⁶³.

Wśród leczonych z zaburzeniami psychicznymi (bez uzależnień) 9,8% pacjentów stanowiły osoby w wieku 0–18 lat. Liczba leczonych po raz pierwszy wynosiła ponad 31 tys. co stanowi ponad 25% ogółu leczonych. Mężczyźni stanowili 40% leczonych. Wśród leczonych z zaburzeniami spowodowanymi używaniem alkoholu mężczyźni stanowili 77%.

W Krakowie wśród osób leczonych z powodu zaburzeń psychicznych (bez uzależnień) w roku 2015 r. (66 119 osób ogółem) najczęstszymi rozpoznaniem były: zaburzenia nerwicowe związane ze stresem i somatoformiczne – 29,5%, epizody afektywne, depresje, zaburzenia dwubiegunowe i inne zaburzenia nastroju – 20%, zaburzenia organiczne – 14%, schizofrenia – 10% oraz zaburzenia schizoafektywne i urojeniowe – 2,4%.

U części chorych głębokość zaburzenia wymaga trwałego bądź okresowego wsparcia, nie tylko służb psychiatrycznych, ale również zróżnicowanych służb społecznych. Ta grupa osób powinna zostać objęta świadczeniami pomocy społecznej ze względu na narastające zagrożenie trwałym społecznym wykluczeniem.

Ponadto na uwagę zasługuje fakt, iż w problem niepełnej sprawności psychicznej jednej osoby, niejednokrotnie uwikłana jest cała rodzina, którą choroba dotyka, zniekształcając podstawowe jej funkcje we wszystkich wymiarach egzystencji. W związku z powyższym, wsparciem w postaci pracy socjalnej, ułatwiającej radzenie sobie z trudnościami, powinny zostać objęte całe rodziny, dotknięte problemem choroby psychicznej jednego z członków.

6.2 Świadczenia skierowane do osób z zaburzeniami psychicznymi

6.2.1 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym⁶⁴. Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym są dostosowane do szczególnych potrzeb, wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności. Usługi te obejmują czynności polegające na:

- 1) uczeniu i rozwijaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia:
 - a) kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania, motywowanie do aktywności, leczenia i rehabilitacji, prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych, wspieranie w codziennych czynnościach życiowych,
 - b) interwencje i pomoc w życiu w rodzinie,
 - c) pomoc w załatwianiu spraw urzędowych,
 - d) pomoc w gospodarowaniu pieniędzmi,
- 2) pielęgnacji, jako wspierania procesu leczenia:

⁶³ *Biuletyn statystyczny ochrony zdrowia województwa małopolskiego ...*, op. cit.

⁶⁴ Art. 18 ust.1 pkt 3, art. 50 ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

- a) pomoc w dostępie do świadczeń zdrowotnych,
- b) uzgadnianie i pilnowanie wizyt lekarskich, badań diagnostycznych, kontakt z lekarzem w sprawach dotyczących zdrowia osoby objętej opieką,
- c) pomoc w wykupywaniu lub zamawianiu leków oraz obserwowanie ewentualnych skutków ubocznych ich stosowania,
- d) w szczególnie uzasadnionych przypadkach zmiana opatrunków, pomoc w użyciu środków pomocniczych i materiałów medycznych, przedmiotów ortopedycznych, a także w utrzymaniu higieny,
- e) pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia,
- f) pomoc w dotarciu do placówek rehabilitacyjnych.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być świadczone przez 7 dni w tygodniu. Liczba godzin dziennie oraz liczba dni w tygodniu, w których świadczone są usługi, jest określona indywidualnie, zależnie od sytuacji i potrzeb danej osoby.

Szczegółowe zasady realizacji specjalistycznych usług opiekuńczych, w tym również zasady ustalania wysokości odpłatności za usługi, określa rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 22 września 2005 r. (z późn. zm.) w sprawie specjalistycznych usług opiekuńczych⁶⁵. W przypadku, gdy dochód osoby lub na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego, określonego w ustawie o pomocy społecznej (art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy), specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach wysokość odpłatności ustalana jest na podstawie tabeli zawartej w rozporządzeniu. Odpłatność maksymalna (tj. 100%) wynosiła w 2017 r. 23 zł za godzinę.

6.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi świadczone są przez podmiot wyłoniony w drodze otwartego konkursu ofert tj. przez Fundację na Rzecz Chorych na SM im. Bł. Anieli Salawy.

6.2.1.2 Kadra

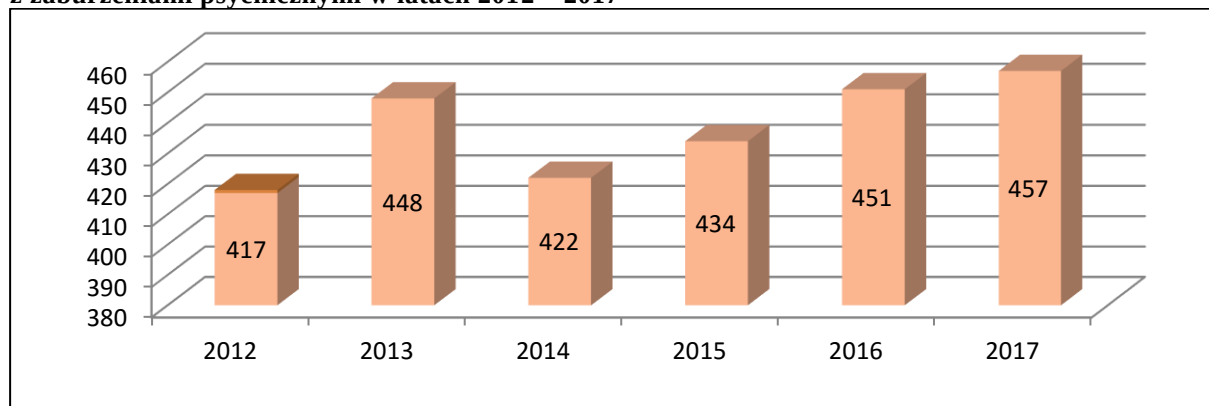
W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w roku 2017 zaangażowanych było 152 opiekunów oraz 8 koordynatorów (łącznie 5 etatów). Wykonano 131 636,5 godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

6.2.1.3 Osoby korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w prezentowanym przedziale czasu kształtowała się na względnie stałym poziomie ponad 400 osób w skali roku.

⁶⁵ Dz. U. Nr 189 poz. 1598 z późn. zm.

Wykres: Liczba świadczeniobiorców pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdania z działalności MOPS w Krakowie

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w Krakowie wykorzystano informacje dotyczące całej populacji osób, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2017⁶⁶. Wśród świadczeniobiorców 58% stanowią kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–25	2%	7%	4%
26–35	6%	11%	8%
36–45	9%	16%	12%
46–55	14%	18%	15%
56–65	27%	27%	27%
66 i więcej	43%	21%	34%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	23%	26%	24%
zasadnicze zawodowe	23%	24%	24%
średnie ogólne i zawodowe	29%	25%	27%
policealne	1%	2%	1%
wyższe	8%	11%	9%
nieustalony poziom wykształcenia	15%	12%	14%
stan cywilny			
konkubinat	0%	1%	0%
panna/kawaler	36%	66%	49%
rozwidziona/rozwidziony	12%	13%	12%
separowana/separowany	2%	1%	1%
wdowiec/wdowa	31%	5%	20%
zamężna/zonaty	19%	14%	17%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	2%	5%	3%

⁶⁶ Źródło: Pomost Std.

bierni zawodowo	97%	92%	95%
pracujący	2%	3%	2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy odbiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi należą osoby w starszym wieku tj. 66 lat i więcej (34%). Analizując zmienną jaką jest wiek w odniesieniu do płci w przypadku kobiet największa jest grupa osób w wieku 66 lat i więcej (43%), natomiast w przypadku mężczyzn najliczniejsza jest grupa osób w przedziale wiekowym 56 – 65 lat (27%). Kobiety korzystające ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi to przede wszystkim panny (36%) oraz wdowy (31%), natomiast mężczyźni to głównie kawalerowie (66%). Liczną grupę mężczyzn korzystających z usług stanowią również osoby żonate (14%) i rozwiedzione (13%). W populacji świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi najbardziej liczebną grupę tworzą osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym (27%). Wśród kobiet osoby z tym wykształceniem stanowiły 29%, natomiast wśród mężczyzn 25%. Zaznać należy, iż wśród mężczyzn najliczniejsza grupa (26%) to osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym.

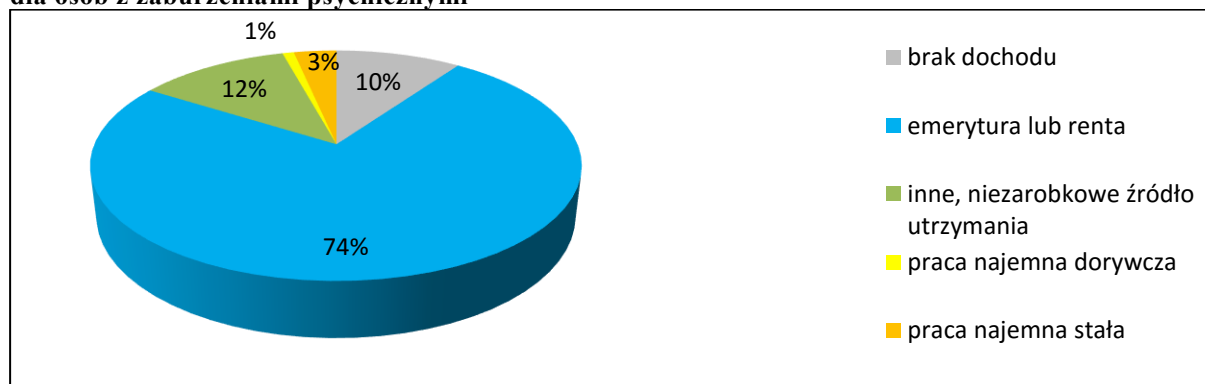
Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Jednoosobowe	73,72%
Małżeństwo bez dzieci	8,69%
Wielooosobowe	6,46%
Inne	4,90%
Matka z jednym dzieckiem	3,79%
Małżeństwo z jednym dzieckiem	2,45%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Większość osób korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe (ponad 73%). Świadczeniobiorcy specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi żyją w większości w gospodarstwach domowych, w których głównym źródłem utrzymania jest emerytura lub renta – 74% ogółu.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Około 61% rodzin świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi osiąga dochód w przedziale 500 – 1 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinie (w zł)

0	10%
1–499	9%
500–999	27%
1000–1499	34%
1500–1999	13%
2000–2499	4%
2500–2999	1%
3000 i powyżej	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

6.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przekazanej podmiotom świadczącym specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ramach środków z budżetu państwa kształtuje się następująco:

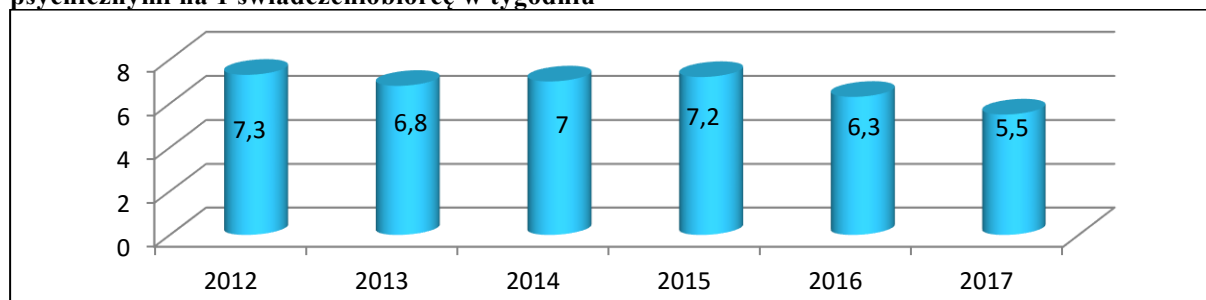
- w roku 2012: 2 536 000 zł;
- w roku 2013: 2 833 668 zł ;
- w roku 2014: 2 851 596 zł;
- w roku 2015: 2 949 840 zł;
- w roku 2016: 3 111 945 zł;
- w roku 2017: 3 030 744 zł.

6.2.1.5 Wnioski

Liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ostatnich latach utrzymuje się na względnie stałym poziomie (średnia liczba osób z ostatnich 6 lat – 438).

Podobnie jak w przypadku usług opiekuńczych, przy ustalaniu wartości wynagrodzenia za 1 godzinę specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi założono, że powinno być ono adekwatne do poziomu wynagrodzeń oczekiwanych przez osoby wykwalifikowane, stosownie do specyfiki usług. W związku z powyższym od 2013 r. podwyższono stawkę do kwoty 18 zł za godzinę, a od 2016 roku do kwoty 23 zł za godzinę w celu ustabilizowania stanu zatrudnienia osób świadczących specjalistyczne usługi opiekuńcze, a przede wszystkim, aby zagwarantować zatrudnienie osób z odpowiednim doświadczeniem i kwalifikacjami. Zgodnie z zawartą umową realizator zobowiązany jest zapewnić pracownikom minimalne wynagrodzenie w wysokości 12 zł brutto za godzinę usług. Wymóg zapewnienia określonej stawki minimalnego i średniego wynagrodzenia opiekunów ma na celu zapewnienie odpowiedniej jakości świadczonych specjalistycznych usług opiekuńczych.

Wykres: Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań z działalności MOPS w Krakowie

Średnia liczba godzin specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi na 1 świadczeniobiorcę w tygodniu spadła w porównaniu do lat ubiegłych. Zauważalny jest również nieznaczny spadek liczby zrealizowanych godzin usług przy jednoczesnym wzroście świadczeniobiorców specjalistycznych usług opiekuńczych.

Warto zauważyć, że potrzeby osób z zaburzeniami psychicznymi zaspakajane są również poprzez udzielanie innych form pomocy, np. warsztaty terapii zajęciowej dla osób chorujących psychicznie, warsztaty terapii zajęciowej dla osób z upośledzeniem umysłowym, mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środowiskowe domy samopomocy, domy pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie. Zatem liczba osób objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest dynamiczna i zależy od formy wsparcia na jaką jest zapotrzebowanie w danym momencie.

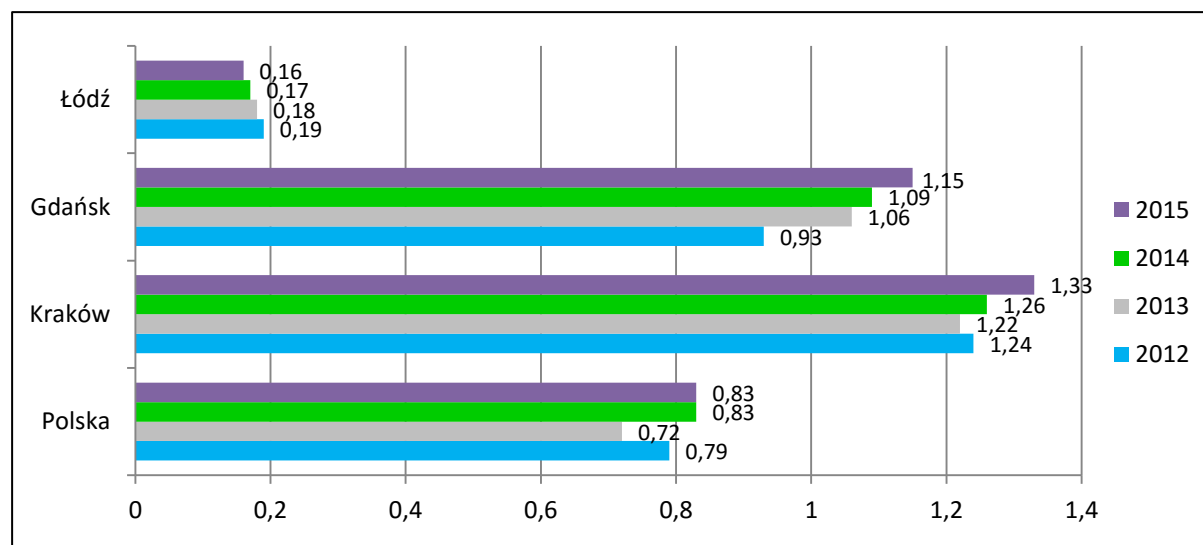
Na poziom realizacji świadczenia w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi mają wpływ oprócz specyfiki przyznawania i realizacji pomocy, również czynniki niezależne od Gminy. Możliwość faktycznej realizacji przez Zleceniobiorcę godziny usług osobie z zaburzeniami psychicznymi zależna jest także od indywidualnej sytuacji osób objętych pomocą. Brak realizacji usług najczęściej wynika z odwołania spowodowanego krótkotrwałym pobytem poza miejscem zamieszkania osoby np. pobyt w szpitalu, sanatorium, u rodziny czy chociażby terminem wizyty u lekarza.

Zadanie polegające na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest zlecane do realizacji w trybie otwartego konkursu ofert organizacji pozarządowej. Wartość umowy równa jest kwocie środków z dotacji otrzymanej przez Wojewodę. Dlatego też w sytuacji niedofinansowania zadania w ciągu roku, Gmina musi ograniczać wymiar przyznawanej pomocy w stosunku do oszacowanych potrzeb rocznych.

Wsparcie w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi przyczynia się do osiągnięcia poprawy jakości życia, wzrostu samodzielności i aktywności świadczeniobiorców, co jednoznacznie wskazuje na poprawę funkcjonowania w społeczeństwie osób objętych pomocą w formie usług.

Na podstawie dostępnych danych wynika, że odsetek osób w Krakowie z zaburzeniami psychicznymi, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze w ogólnej liczbie osób objętych pomocą utrzymuje się na dość wysokim poziomie w stosunku do wskaźnika krajowego. Wskaźnik ten jest wysoki również na tle innych dużych ośrodków miejskich.

Wykres: Udział osób, którym udzielane są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w Krakowie, Polsce Gdańsku i Łodzi (2012–2015)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Systemu Analiz Samorządowych

Biorąc pod uwagę prognozy demograficzne, można spodziewać się wzrostu zapotrzebowania na wsparcie środowiskowe, zwłaszcza w przypadku osób w podeszłym wieku, cierpiących na różnego typu zaburzenia o charakterze dementywnym.

6.2.2 Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Pobyt w mieszkaniu chronionym może być przyznany osobie, która ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebuje wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymaga usług w zakresie świadczonego przez jednostkę całodobowej opieki. Pobyt w mieszkaniu chronionym może zastępować pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę⁶⁷. Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi są uzupełnieniem form wsparcia skierowanych do tej grupy osób, których celem nadrzędnym jest zapobieganie utrwalaniu zależności klientów od instytucji pomocowych. W trakcie pobytu w mieszkaniu chronionym osobom z zaburzeniami psychicznymi udziela się wsparcia w zakresie poprawy kontaktów społecznych, przywrócenia możliwości pełnienia satysfakcjonujących ról społecznych, zapewnienia bezpiecznego, całodobowego zakwaterowania. Wsparcie w wykonywaniu codziennych obowiązków połączone z treningiem umiejętności społecznych może pozwolić na częściowe lub całkowite usamodzielnienie.

6.2.2.1 Infrastruktura

W Krakowie w roku 2017 r. funkcjonowało 10 mieszkań chronionych tego typu, z czego 5 mieszkań funkcjonowało w strukturze jednostek budżetowych i było prowadzonych przez Domy Pomocy Społecznej. Łączna liczba miejsc w mieszkaniach chronionych tego typu wyniosła w 2017 roku – 52.

W 2017 roku uruchomiono dwa nowe mieszkania chronione. Jedno z nich przeznaczone dla 5 osób z zaburzeniami psychicznymi, z problemem alkoholowym, prowadzone jest przez Fundację Pomocy Chorym Psychicznym im. Tomasza Deca. Drugie mieszkanie przeznaczone dla 5 osób z zaburzeniami psychicznymi uruchomiono przy ul. Zakopiańskiej. Prowadzone jest przez Dom Pomocy Społecznej przy ul. Krakowskiej 55, a jego uruchomienie sfinansowane zostało w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem”. Na remont i wyposażenie nowych mieszkań wydatkowano łącznie kwotę 268 829,02 zł, w tym kwota 83 697 zł pochodziła z budżetu państwa.

W ramach reorganizacji, mieszkanie chronione przeznaczone dla 6 osób z zaburzeniami psychicznymi przy ul. Zielińskiego 7/1, prowadzone dotychczas przez Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes od 1 stycznia 2017 r. zostało włączone do struktury jednostki budżetowej – Dom Pomocy Społecznej ul. Nowaczyńskiego 1. Od grudnia 2017 r. mieszkanie funkcjonuje w lokalu przy pl. gen. Sikorskiego 2/5.

6.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Pięć z dziesięciu funkcjonujących w roku 2017 mieszkań chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez podmioty niepubliczne: Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Rodzin „Zdrowie Psychiczne” oraz Fundację Pomocy Chorym Psychicznym im. Tomasza Deca.

⁶⁷ Art. 53 ust. 1 i ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

6.2.2.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było 17 osób, w tym 8 w organizacjach pozarządowych (5,25 etatów w tym: 3,12 etaty w jednostkach niepublicznych oraz 2,13 w jednostkach publicznych).

6.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla osób z zaburzeniami psychicznymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzystało w latach 2011 – 2014 średniorocznie 38 osób z zaburzeniami psychicznymi. W roku 2017 z mieszkań chronionych skorzystały 53 osoby.

Tabela: Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2012 – 2017 w zestawieniu z liczbą miejsc

mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc	liczba miejsc
	29	29	42	43	43	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

6.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady finansowe w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wynosiły:

- w roku 2012: 119 994 zł;
- w roku 2013: 110 329 zł;
- w roku 2014: 213 533 zł;
- w roku 2015: 220 772 zł.
- w roku 2016: 226 689 zł;
- w roku 2017: 489 697,76 zł, oraz 83 697 zł środki z budżetu państwa w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem”.

Miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca w jednostkach tego typu w ostatnim roku wyniósł dla mieszkań chronionych niepublicznych średnio 450 zł, dla mieszkań chronionych publicznych – 500 zł.

6.2.2.6 Wnioski

Liczba miejsc w mieszkaniach chronionych sukcesywnie wzrasta. Co roku wzrasta również liczba osób oczekujących wsparcia w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

W związku z powyższym wskazany jest rozwój mieszkań tego typu, w szczególności ze względu na brak możliwości objęcia pomocą nowych osób.

Wskazany jest również rozwój tej formy pomocy, ze względu na możliwość umieszczania w mieszkaniach chronionych mieszkańców domów pomocy społecznej, rokujących poprawę swojej sytuacji, a w dalszej kolejności usamodzielnienie.

6.2.3 Środowiskowe Domy Samopomocy

Środowiskowe domy samopomocy to ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi różnego typu, w tym przewlekłe psychicznie chorych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, działające w ramach zleconych gminie zadań z zakresu administracji rządowej⁶⁸.

⁶⁸ Art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

Wysokość miesięcznej kwoty dotacji na jednego uczestnika środowiskowego domu samopomocy ustala Małopolski Urząd Wojewódzki, z tym, że dotacja nie może być niższa niż 200% kryterium dochodowego dla osoby samotnie gospodarującej. W roku 2017 wysokość dotacji dla placówek prowadzonych w formie jednostki budżetowej, jak i placówek prowadzonych przez organizacje pozarządowe wynosiła 1 268 zł na jednego uczestnika. Dodatkowo od lipca kwota dotacji została podwyższona o 30% dla 110 osób z niepełnosprawnością sprzężoną lub spektrum autyzmu, uczestniczących w zajęciach siedmiu Środowiskowych domów samopomocy. Środowiskowe domy samopomocy to jednostki organizacyjne pomocy społecznej zapewniające w systemie dziennym różnorodne formy pomocy, do których należą:

- trening umiejętności życia codziennego (np. pranie i higiena, przygotowywanie posiłków, gospodarowanie pieniędzmi),
- trening umiejętności społecznych i interpersonalnych (kontakty społeczne, aktywność, odpowiedzialność),
- terapia zajęciowa (rzeźbienie, malowanie, itp.),
- poradnictwo psychologiczne i socjalne, psychoedukacja.

Pomoc ta ma na celu utrzymanie osoby w jej naturalnym środowisku i przeciwdziałanie instytucjonalizacji, czyli umieszczaniu osoby w placówce całodobowej opieki. Specyfika środowiskowych domów samopomocy polega m.in. na tym, że uczestnictwo w oferowanych zajęciach może stanowić oparcie dla rehabilitacji psychiatrycznej w środowisku poprzez konkretne programy rehabilitacyjne. Usługi w środowiskowym domu samopomocy mogą też pomagać w utrzymaniu się osób w środowisku poprzez kształtowanie akceptowanych przez otoczenie zachowań, wyrabianie nawyków celowej aktywności, treningu w samodzielnym funkcjonowaniu, itp.

Szczególnym przykładem placówek tego typu są funkcjonujące w Krakowie dwa środowiskowe domy samopomocy dla osób z „zespołem otępiennym typu Alzheimera”. Obie jednostki są prowadzone przez organizacje pozarządowe, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej zmieniające rozporządzenie w sprawie środowiskowych domów samopomocy określa m.in. standardy jakie muszą one spełnić do końca 2018. 31.12.2017 r. wszystkie placówki spełniały wymagane standardy.

6.2.3.1 Infrastruktura

Według stanu na 31.12.2017 r. Krakowie funkcjonowało 13 środowiskowych domów samopomocy: jeden działający w formie jednostki budżetowej oraz 12 prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. Wśród środowiskowych domów samopomocy, 5 dysponowało 180 miejscami dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 3 dysponowały 131 miejscami dla osób przewlekłe chorujących psychicznie, a 2 dysponowały miejscami dla 45 osób z innymi rodzajami zaburzeń psychicznych. Ponadto 3 domy obejmujące wsparciem osoby z różnego rodzaju zaburzeniami dysponowały 103 miejscami.

W roku 2017 w ramach Programu Kompleksowego Wsparcia dla Rodzin „Za życiem” w Środowiskowym Domu Samopomocy przy ul. Grottgera 3 od 1.12.2017 r. zwiększono o 7 liczbę miejsc dla osób ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnością sprzężoną. Na ten cel otrzymano łącznie kwotę 254 890,40 zł z tego:

- kwota 65 000 zł została wydatkowana na wyposażenie lokalu,
- kwota 180 000 zł została wydatkowana na remont lokalu,
- kwota 9 890,40 zł została przeznaczona na bieżącą działalność Ośrodka.

Liczba miejsc w ujęciu rocznym w środowiskowych domach samopomocy zwiększyła się o 7. Łącznie placówki dysponują 459 miejscami.

W 2017 r. uruchomiony został pierwszy w Krakowie Klub Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Placówka prowadzona jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

przez Krakowską Fundację Hamlet i jest przeznaczona dla 20 osób. Klub działa w oparciu o aktywność własną uczestników, wspieranych przez pracowników Klubu. W Klubie można skorzystać z warsztatów kulinarnych, tanecznych, plastycznych, kulturalnych. Świadczone jest także poradnictwo psychologiczne. W roku z pomocy Klubu 2017 skorzystało 18 osób. Na adaptację, wyposażenie lokalu i funkcjonowanie Klubu w 2017 r. wydatkowano 57 061,51 zł.

Tabela: Wykaz środowiskowych domów samopomocy, funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków w latach 2012 – 2017 wraz z liczbą miejsc*

lp	nazwa i adres jednostki	typ ŚDS	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014	liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017
1	ŚDS „Vita”, os. Młodości 8**	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	57	57	57	57	57	57
2	ŚDS, ul. Józefa 1	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	27	27	27	27	27	27
3	ŚDS, ul. Czarnowiejska 13/8–9***	dla osób przewlekłe psychicznie chorych	25	25	25	47	47	47
4	ŚDS, ul. Komandosów 18	dla osób z upośledzeniem umysłowym i przewlekłe psychicznie chorych	60	60	60	60	58	58
5	ŚDS, ul. Piekarska 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym	47	47	47	47	48	48
6	ŚDS, os. Szkolne 30	dla osób z upośledzeniem umysłowym oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych	30	30	30	30	30	30
7	ŚDS, os. Tysiąclecia 86	dla osób z upośledzeniem umysłowym	17	27	27	30	29	29
8	ŚDS, ul. Aleksandry 1	dla osób z upośledzeniem umysłowym	42	42	42	60	60	60
9	ŚDS, ul. Prądnicka 10****	dla osób z upośledzeniem umysłowym	15	15	21	21	21	21
10	ŚDS, ul. Ułanów 25	dla osób z upośledzeniem umysłowym	20	20	20	0	0	0
11	ŚDS, ul. Grottgera 3	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm	15	15	15	15	15	22
12	ŚDS, ul. Dobrego Pasterza 110/21– 22*****	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	19	24	24	23	23	23

13	ŚDS, ul. Kurczaba 5	dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (choroba Alzheimera)	22	22	22	22	22	22
14	ŚDS, os. Wandy 23	dla osób z upośledzeniem umysłowym, w tym cierpiących na autyzm lub schorzenia pokrewne oraz dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych					15	15
Łączna liczba miejsc			396	411	417	439	452	459

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**jednostka budżetowa Gminy Miejskiej Kraków

*** w 2014 r. jednostka zmieniła adres na ul. Olszańską 5

**** w 2013 r. jednostka zmieniła adres na al. Pokoju 7

***** w 2014 r. jednostka zmieniła adres na os. Słoneczne 15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.3.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków są: Krakowska Fundacja „Hamlet”, Małopolska Fundacja Pomocy Ludziom Dotkniętym Chorobą Alzheimera, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”, Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Przystanek Betlejem”, Krajowe Towarzystwo Autyzmu – Oddział Kraków, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo” oraz Stowarzyszenie Rodziców i Przyjaciół Dzieci z Zespołem Downa „Tęcza”.

6.2.3.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było 117 osób (98,25 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 12 pracowników (11 etatów) jednostki budżetowej – ŚDS „VITA”.

6.2.3.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie uczestnictwa w środowiskowym domu samopomocy, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Do omówienia charakterystyki uczestników środowiskowych domów samopomocy w Krakowie wykorzystano informacje z próby 528 osób⁶⁹, które korzystały z tej formy pomocy w roku 2017.

Wśród uczestników środowiskowych domów samopomocy przeważają mężczyźni, którzy stanowią 51,7% ogółu. Najczęstszą przyczyną przyznania pomocy jest niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

Większość uczestników środowiskowych domów samopomocy nie założyła własnej rodziny, prawdopodobnie ze względu na występującą chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe – ponad 70% kobiet korzystających z tej formy pomocy to panny, ponad 85% mężczyzn to kawalerowie. Głównym źródłem utrzymania ponad 74% osób jest świadczenie

⁶⁹ Źródło: Pomost Std.

emerytalno–rentowe. Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy to w większości osoby młode – 64,2% ma do 49 lat. Najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej 26,5%, u ponad 25,6% osób nie ustalono poziomu wykształcenia. W porównaniu z rokiem 2016 cechy demograficzno–społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy pozostają na podobnym poziomie.

Tabela: Uczestnicy środowiskowych domów samopomocy według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne uczestników środowiskowych domów samopomocy	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 18 roku życia	0,0%	1,1%	0,6%
18–29	15,7%	17,2%	16,5%
30–39	24,3%	28,9%	26,7%
40–49	18,8%	22,0%	20,5%
50–59	13,3%	11,0%	12,1%
60–69	11,0%	8,4%	9,7%
70–79	9,8%	7,0%	8,3%
80 i więcej	7,1%	4,4%	5,7%
poziom niepełnosprawności ⁷⁰			
brak orzeczenia	20,39%	15,38%	17,80%
znaczny	43,92%	48,72%	46,40%
umiarkowany	31,37%	31,50%	31,44%
lekki	3,14%	2,20%	2,65%
dziecko niepełnosprawne	1,18%	2,20%	1,70%
liczba osób w gospodarstwie domowym			
1	18,7%	20,4%	19,5%
2	34,9%	24,3%	30,0%
3	29,1%	34,7%	31,7%
4	11,4%	13,9%	12,5%
powyżej 5	6%	6,7%	6,3%
stan cywilny			
kawaler/panna	70,6%	85,3%	78,2%
rozwódziona/rozwódziona	3,5%	1,5%	2,5%
wdowiec/wdowa	13,7%	1,5%	7,4%
żonaty/zamężna	11,8%	11,7%	11,7%
separowana/separowany	0,4%	0,0%	0,2%
główne źródło utrzymania			
inne, niezarobkowe źródło utrzymania: w tym emerytura lub renta	87,1% 75,7,9%	84,6% 72,5%	85,8% 74,1%

⁷⁰ Przyjęto jako znaczny poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności”, grupa I (niepełnosprawność w stopniu znacznym), „I grupa inwalidzka (znaczny stopień niepełnosprawności) z prawem do zasiłku pielęgnacyjnego” oraz „całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji”; jako umiarkowany poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności”, grupa II (niepełnosprawność w stopniu umiarkowanym)” oraz „całkowita niezdolność do pracy”; jako lekki poziom niepełnosprawności: „orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności” oraz „częściowa niezdolność do pracy”.

praca najemna stała	11,4%	13,2%	12,3%
praca najemna dorywcza	1,2%	0,4%	0,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród świadczeniobiorców tej formy pomocy przeważają osoby posiadające pełną zdolność do czynności prawnych, jednak prawie 19% osób jest ubezwłasnowolnionych częściowo lub całkowicie.

Prawie 50% gospodarstw domowych uczestników środowiskowych domów samopomocy osiąga dochód na osobę w przedziale pomiędzy 500 a 1 499 zł miesięcznie.

Tabela: Wysokość dochodu na osobę w rodzinach uczestników środowiskowych domów samopomocy (w zł)

0–499	3,2%
500–999	18,6%
1000–1499	31,3%
1500–1999	28,2%
2000–2499	11,0%
2500 i powyżej	7,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

6.2.3.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność środowiskowych domów samopomocy zostały przekazane środki z budżetu państwa w wysokości:

- w roku 2012: 4 533 799 zł;
- w roku 2013: 4 426 309 zł;
- w roku 2014: 4 824 498 zł;
- w roku 2015: 4 837 505,28 zł. Ponadto w roku 2015 środowiskowe domy samopomocy otrzymały z budżetu państwa dodatkowe środki na malowanie pomieszczeń oraz zakup wyposażenia w łącznej wysokości 154 224 zł;
- w roku 2016: 6 662 155,67 zł. Ponadto na utworzenie nowej placówki – remont, adaptację i zakup pierwszego wyposażenia przeznaczono 179 123,88 zł, w tym 93 123,88 zł z budżetu państwa oraz 86 000 zł z budżetu Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 7 378 244,17 zł, w tym 245 000 zł na remont i wyposażenie lokalu przy ul. Grottgera.

6.2.3.6 Wnioski

Z uwagi na wzrastający odsetek osób starszych wśród mieszkańców Krakowa, jak również prognozy ludności wskazujące na trwałość tendencji związanej ze wzrostem populacji osób starszych należy spodziewać się, że w najbliższych latach wzrośnie liczebność osób z zaburzeniami psychicznymi, uwarunkowanymi podeszłym wiekiem. W związku z powyższym, koniecznym staje się rozszerzanie infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w szczególności gdy priorytetowym działaniem jest jak najdłuższe utrzymanie tych osób w środowisku.

6.2.4 Domy Pomocy Społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi

Szczegółową charakterystykę domu pomocy społecznej jako instytucjonalnej formy pomocy dla osób wymagających całodobowej opieki osób innych, przedstawiono w podrozdziale 5.2.4 „Domy Pomocy Społecznej dla osób w podeszłym wieku i osób przewlekle somatycznie chorych”. W niniejszym rozdziale skupiono się na placówkach przeznaczonych

dla osób z zaburzeniami psychicznymi: przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie.

6.2.4.1 Infrastruktura

W okresie od stycznia do listopada 2017 r. krakowski system domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi tworzyło 7 domów pomocy społecznej, z których 2 prowadzone były przez podmioty niepubliczne, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

Od 1 grudnia 2017 r. Dom Pomocy Społecznej, przeznaczony dla 45 osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie na os. Hutniczym 5 został włączony w strukturę jednostki budżetowej – Dom Pomocy Społecznej os. Szkolne 28. Dotychczas placówka prowadzona była przez Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej Gaudium et Spes. Umowa na realizację zadania zawarta ze Stowarzyszeniem wygasła z dniem 30 listopada 2017 r.

Tabela: Wykaz domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków w latach 2012 – 2017 wraz z liczbą miejsc*

	nazwa i adres jednostki	typ Domu	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014	Liczba miejsc 2015	Liczba miejsc 2016	Liczba miejsc 2017
1	DPS ul. Łanowa 43	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie oraz dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	169	165	165	165	165	165
			169	165	165	165	165	165
2	DPS ul. Krakowska 55	dla osób przewlekle psychicznie chorych	208	208	265	235	260	260
3	DPS ul. Łanowa 41		318	318	374	374	378	378
4	DPS os. Szkolne 28**		50	50	50	50	50	50
			576	576	689	659	688	688
5	DPS ul. Babińskiego 25**	dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	87	87	87	87	87	87
6	DPS os. Hutnicze 5***		40	40	40	40	45	45
			127	127	127	127	132	132
7	DPS ul. Ułanów 25****	dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie	25	25	25	25	25	25
			25	25	25	25	25	25
Łączna liczba miejsc			897	893	1006	976	1010	1010

*wg danych na 31 grudnia danego roku

**wyłącznie dla kobiet

***45 miejsc dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w budynku na os. Hutniczym 5, wchodzącym w strukturę DPS os. Szkolne 28

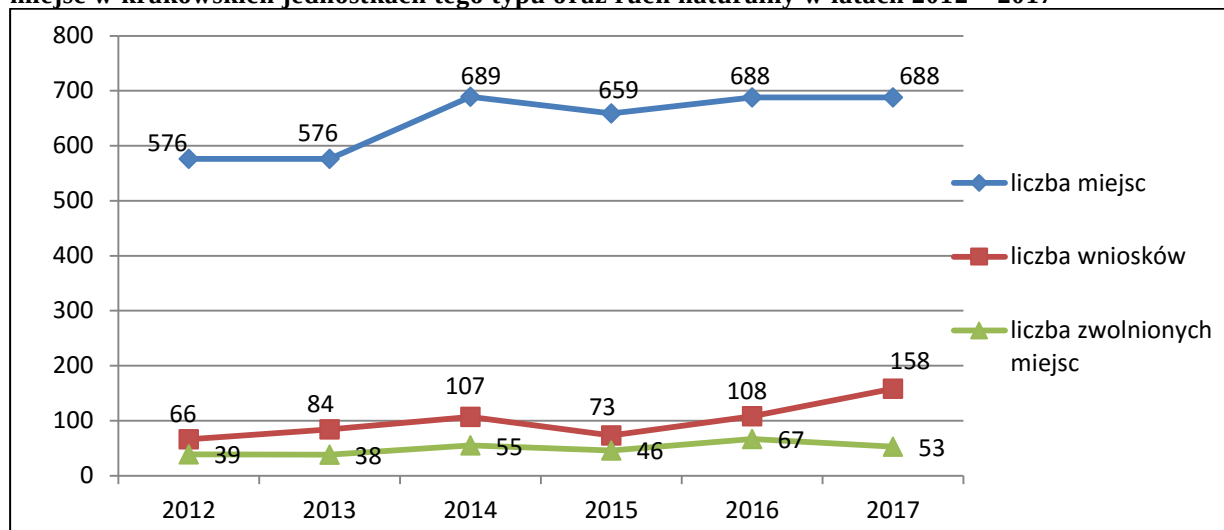
****jednostka prowadzona na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Na podstawie analizy rozpatrzonych pozytywnie wniosków o przyznanie pomocy w formie umieszczenia w DPS należy stwierdzić, że osoby przewlekle psychicznie chore nadal stanowią drugą co do wielkości grupę wymagającą zapewnienia całodobowej opieki

w warunkach domu pomocy społecznej. W roku 2017 stanowiły 26% ogółu wniosków i ich liczba wzrosła w porównaniu do roku 2016. Na jedno zwolnione miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych w roku 2017 przypadało 2,98 nowych wniosków (w 2016 roku – 1,61).

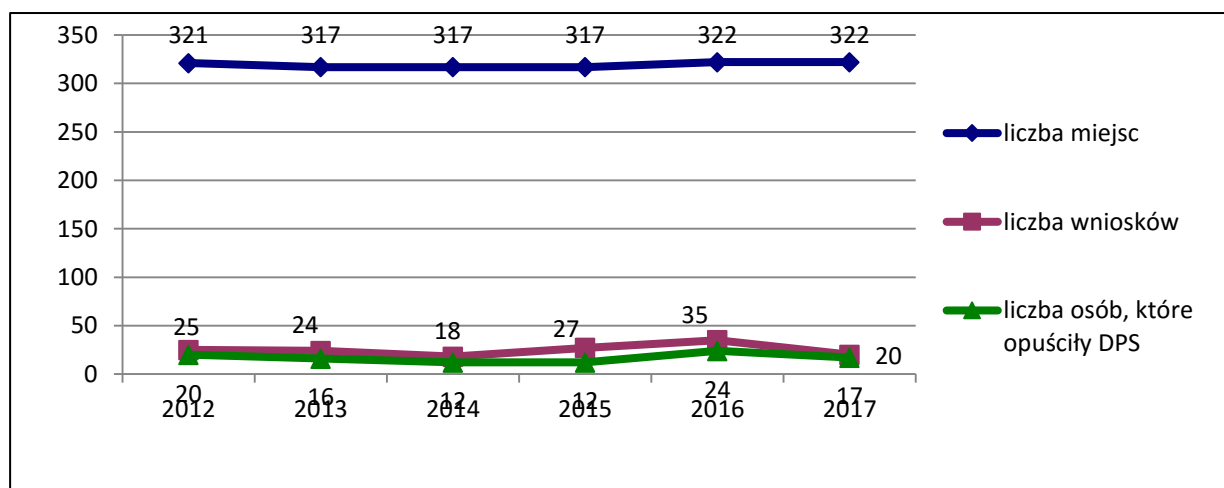
Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Osoby przyjęte do domów pomocy społecznej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie (dzieci, młodzieży i dorosłych) stanowiły w 2017 roku 6% ogółu osób przyjętych do domów pomocy społecznej.

Wykres: Liczba wniosków o umieszczenie w DPS dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, liczba miejsc w krakowskich jednostkach tego typu oraz ruch naturalny w latach 2012 – 2017

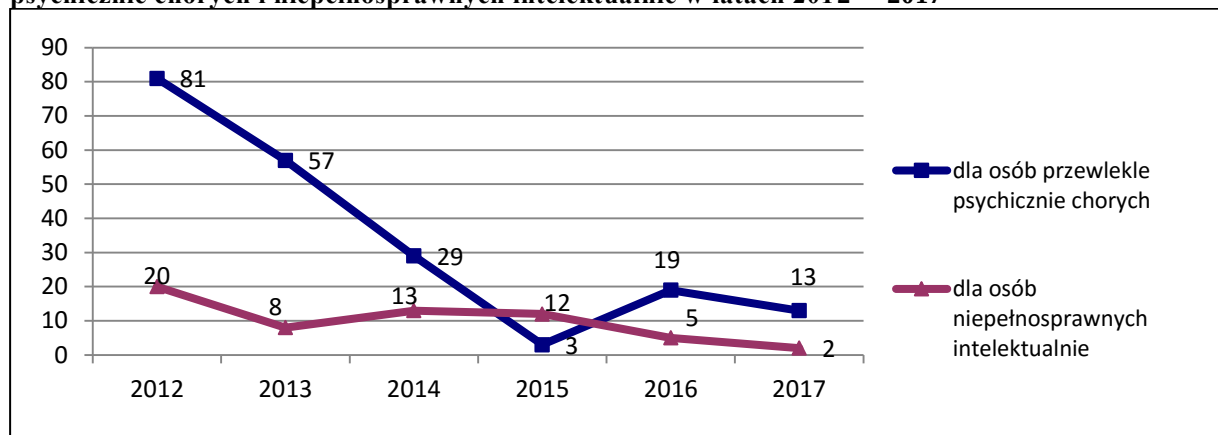

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Dzięki powstaniu nowych miejsc w roku 2014 liczba osób oczekujących na miejsce w DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych znacznie się zmniejszyła i wg stanu na dzień 31.12.2015 r. wyniosła 3. Natomiast w roku 2017 nastąpił wzrost liczby osób oczekujących na miejsce w domach dla osób przewlekle psychicznie chorych. Wg stanu na dzień 31.12.2017 r. na umieszczenie w DPS tego typu oczekiwało 13 osób.

Zmniejszyła się liczba osób niepełnosprawnych intelektualnie oczekujących na umieszczenie z 12 w roku 2015 do 2 w roku 2017.

Wykres: Liczba osób oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Średni czas oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych wyniósł 6 miesięcy natomiast dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wyniósł 3 miesiące. Dzieci i młodzież niepełnosprawna intelektualnie nadal umieszczana jest w DPS na bieżąco.

Tabela: Średni okres oczekiwania na miejsce w domach pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi w latach 2012 – 2017 wg typów

Typ placówki	Średni okres oczekiwania na miejsce w danym roku											
	2012 r.		2013 r.		2014 r.		2015 r.		2016 r.		2017 r.	
	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni
dla osób przewlekle psychicznie chorych	30 miesięcy	30 miesięcy	15 miesięcy	15 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy	0 miesięcy	0 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy	6 miesięcy
dla dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie	5 miesięcy	18 miesięcy	2 miesiące	12 miesięcy	12 miesięcy	18 miesięcy	12 miesięcy	12 miesięcy	3 miesiące	3 miesiące	1 miesiąc	3 miesiące

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie realizowane jest przez dwie organizacje pozarządowe: Fundację dla Dzieci, Młodzieży i Dorosłych Niepełnosprawnych Intelektualnie „Dom z Marzeń” oraz Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes” (do 30 listopada 2017 r.).

6.2.4.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było 28 osób (21,62 etatów) w organizacjach pozarządowych. Ponadto zadanie realizowało 798 pracowników (764,02 etatów) jednostek budżetowych (wg stanu na dzień 31.12.2017 r.). Wszystkie jednostki spełniają wymagany standardem wskaźnik zatrudnienia pracowników zespołu opiekuńczo – terapeutycznego, który dla DPS przeznaczonych dla osób przewlekle psychicznie chorych oraz dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wynosi nie mniej niż 0,5 na jednego mieszkańca a w przypadku DPS dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej intelektualnie – 0,6 na jednego mieszkańca domu.

6.2.4.4 Osoby skierowane do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Dla scharakteryzowania osób przewlekle psychicznie chorych, którym przyznano pomoc w formie skierowania do domu pomocy społecznej posłużono się danymi z próby 106 osób⁷¹, które zostały skierowane do tego typu jednostek w 2017 r.

W grupie osób, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych było tyle samo kobiet i mężczyzn. Najczęstszą przyczyną wystąpienia z wnioskiem o przyznanie pomocy jest tu niepełnosprawność oraz długotrwała lub ciężka choroba.

70% analizowanej grupy prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Istotnych informacji dostarcza charakterystyka osób skierowanych do domu pomocy społecznej dla przewlekle psychicznie chorych ze względu na stan cywilny. Ponad 42% osób nigdy nie założyło własnej rodziny. Brak rodziny oznacza, że główny ciężar opieki nad osobami przewlekle psychicznie chorymi, zwłaszcza w poprodukcyjnej fazie życia, spoczywa na Gminie.

W ogólnym rozkładzie kobiet i mężczyzn wg poziomu wykształcenia największą grupę stanowią osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 28,3%. Wśród mężczyzn największą zbiorowość stanowią osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym – 35,8%, wśród kobiet osoby z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej – 39,6%. Najbardziej liczna grupa osób skierowanych do DPS dla osób przewlekle psychicznie chorych ma ponad 70 lat – ponad 43,4%. Głównym źródłem utrzymania dla 80% osób jest emerytura lub renta.

Tabela: Osoby skierowane do domu pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych według cech demograficzno–społecznych

Cechy demograficzno–społeczne osób przewlekle psychicznie chorych skierowanych do domu pomocy społecznej	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
poniżej 30 r. ż.	3,8%	3,8%	3,8%
30–39	7,5%	9,4%	8,5%
40–49	5,7%	9,4%	7,5%
50–59	11,3%	18,9%	15,1%
60–69	15,1%	28,3%	21,7%
70–79	18,9%	18,9%	18,9%
80 i więcej	37,7%	11,3%	24,5%
wykształcenie			
gimnazjalne i poniżej	39,6%	17,0%	28,3%
zasadnicze zawodowe	15,1%	35,8%	25,5%
średnie ogólne i zawodowe	30,2%	20,8%	25,5%
wyższe	1,9%	9,4%	5,7%
nieustalony poziom wykształcenia	13,2%	15,1%	14,2%
brak danych	0,0%	1,9%	0,9%
stan cywilny			
panna/kawaler	26,4%	58,5%	42,5%
rozwidziona/rozwidziony	15,1%	18,9%	17,0%
wdowa/wdowiec	47,2%	7,5%	27,4%

⁷¹ Źródło: Pomost Std.

zamężna/żonaty	11,3%	11,3%	11,3%
separowana/separowany	0,0%	1,9%	0,9%
brak danych	0,0%	1,9%	0,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Na tle innych świadczeniobiorców pomocy społecznej, analizowana grupa jest stosunkowo dobrze sytuowana. Miesięczny dochód na osobę w przypadku ponad 64% badanych przekracza 1 000 zł.

Tabela: Miesięczny dochód na osobę w rodzinach osób skierowanych do domów pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych (w zł)

brak dochodu	10,4%
0–500	5,7%
500–999	19,8%
1000–1499	28,3%
1500 i powyżej	35,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Z uwagi na małą liczebność próby nie dokonano szczegółowej charakterystyki dzieci, młodzieży i dorosłych skierowanych do domów pomocy społecznej przeznaczonych dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, ustalono jedynie najbardziej charakterystyczne cechy tej grupy świadczeniobiorców.

W grupie osób niepełnosprawnych intelektualnie, które zostały skierowane do domu pomocy społecznej wśród dzieci i młodzieży jest 1 chłopiec i 2 dziewcząt, a wśród dorosłych ponad 62% stanowią kobiety. Wśród dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie wszystkie 16 osób jest stanu wolnego.

6.2.4.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność domów pomocy społecznej dla osób z zaburzeniami psychicznymi wyniosły:

- w 2012 r.: 37 307 721 zł, w tym 23 918 649 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 389 072 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2013 r.: 38 261 621 zł, w tym 22 960 350 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 15 301 271 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2014 r.: 39 007 290 zł, w tym 26 313 974 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 12 693 316 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2015 r.: 47 483 418 zł, w tym 35 814 592 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 11 668 826 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2016 r.: 52 803 386 zł (kwota łączna z zadaniami Dzielnic) w tym 40 105 761 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 12 697 625 zł to środki pochodzące z budżetu państwa;
- w 2017 r.: 58 038 175,67 zł (kwota łączna z zadaniami Dzielnic) w tym 44 396 893,96 zł to środki Gminy Miejskiej Kraków, a 13 641 281,71 zł to środki pochodzące z budżetu państwa.

6.2.4.6 Wnioski

W roku 2016 wzrosła liczba osób oczekujących na umieszczenie w domach pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, w związku z częściowym wstrzymaniem przyjęć nowych osób do DPS ul. Krakowska 55. Ograniczenia te związane były z koniecznością przeprowadzenia w budynkach DPS–u prac remontowych.

W przypadku osób niepełnosprawnych intelektualnie liczba nowych wniosków jest od wielu lat na podobnym poziomie jak liczba osób, które opuściły DPS. W roku 2016 zwiększono

liczbę miejsc dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie co wpłynęło na zmniejszenie kolejki osób oczekujących.

6.2.5 Warsztaty terapii zajęciowej

Zgodnie z ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jedną z podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych jest uczestnictwo tych osób w warsztatach terapii zajęciowej. Dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej należy do zadań powiatu. Warsztat terapii zajęciowej oznacza wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówkę stwarzającą osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskiwania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia⁷². Uczestnikami warsztatów mogą być osoby niepełnosprawne, które posiadają wskazanie do uczestniczenia w warsztatach terapii zajęciowej, przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej realizowanych w ramach pracowni m.in. gospodarstwa domowego, stolarskich, krawieckich, edukacyjnych, plastycznych, komputerowych, gospodarczo – ogrodniczych.

6.2.5.1 Infrastruktura

W 2017 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowało 15 warsztatów terapii zajęciowej, które posiadały łącznie 563 miejsca dla osób niepełnosprawnych.

Tabela: Wykaz warsztatów terapii zajęciowej funkcjonujących w Gminie Miejskiej Kraków w latach 2012– 2017

Lp.							
Lp.	Nazwa i adres warsztatu terapii zajęciowej	Liczba miejsc w poszczególnych latach					
		2012	2013	2014	2015	2016	2017
Warsztaty terapii zajęciowej dla osób z upośledzeniem umysłowym oraz chorujących psychicznie							
1	WTZ ul. Miodowa 9	75	75	75	75	75	75
2	WTZ os. Górali 19	70	70	70	70	70	70
3	WTZ ul. Babińskiego 29*	40	40	40	40	40	40
4	WTZ ul. Królowej Jadwigi 81	30	30	35	35	35	35
5	WTZ ul. Rondo Mogiłskie 1	35	35	35	35	35	35
6	WTZ os. Dywizjonu 303 nr 65	35	35	35	35	35	35
7	WTZ os. Wandy 18	35	35	38	38	38	38
8	WTZ ul. Truskawkowa 4	25	25	25	25	25	25
9	WTZ ul. Łanowa 43**	24	24	24	24	24	24
10	WTZ os. Centrum C 7	35	35	35	35	35	35
11	WTZ ul. Basztowa 3	40	40	40	40	40	40
12	WTZ ul. Za Torem 22	28	28	28	28	28	28
13	WTZ ul. Cechowa 142***	0	0	0	35	35	35

⁷² Art. 10a ust. 1 z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (j.t.: Dz. U. z 2010 r., Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.).

suma		472	472	480	515	515	515
Warsztaty terapii zajęciowej dla osób ze schorzeniami narządu ruchu							
1	WTZ ul. Estery 3	20	20	20	20	20	20
2	WTZ ul. Fatimska 41 a, b	25	25	25	28	28	28
suma		45	45	45	48	48	48
Łączna liczba miejsc		517	517	525	563	563	563

*WTZ przy Szpitalu Specjalistycznym im. dr Józefa Babińskiego

**WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 43

***WTZ przy Domu Pomocy Społecznej ul. Łanowa 41

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W 2017 r. Gmina Miejska Kraków dofinansowywała prowadzenie warsztatów terapii zajęciowej przez następujące organizacje pozarządowe: Fundacja Artes, Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół „KLIKA”, Stowarzyszenie Integracji oraz Aktywizacji Zawodowej i Społecznej Osób Niepełnosprawnych „EMAUS”, Fundacja im. Brata Alberta, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Duszpasterskie Stowarzyszenie Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Stowarzyszenie „Dobrej Nadziei”, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Psychiatrii i Opieki Środowiskowej, Stowarzyszenie Pomocy Socjalnej „Gaudium et Spes”.

6.2.5.3 Kadra

W realizację zadania zaangażowanych było 195 pracowników (159,9 etatów), w tym 168 pracowników (133,4 etatów) w organizacjach pozarządowych.

W zależności od profilu warsztatu bezpośrednią opiekę nad uczestnikami sprawuje kadra, której rodzaj kwalifikacji zawodowych jest zgodny z danym profilem. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2004 r. w sprawie warsztatów terapii zajęciowej, na jedną osobę pracującą bezpośrednio z uczestnikami nie powinno przypadać więcej niż pięciu uczestników warsztatu.

W umowach z warsztatami zawarte są zapisy mające gwarantować minimalne wymagania odnośnie wykształcenia, np. instruktorów terapii zajęciowej tj. zgodnie z przyjętymi zasadami każdy z nich musi posiadać co najmniej wykształcenie średnie o profilu ogólnym lub zawodowym umożliwiającym wykonywanie zadań na stanowisku + szkoła policealna odpowiedniej specjalności.

Ponadto w warsztatach zatrudnieni są psychologowie, rehabilitanci, terapeuci, którzy posiadają również kwalifikacje zgodne z wykonywanym zawodem, co również jest weryfikowane podczas corocznych kontroli.

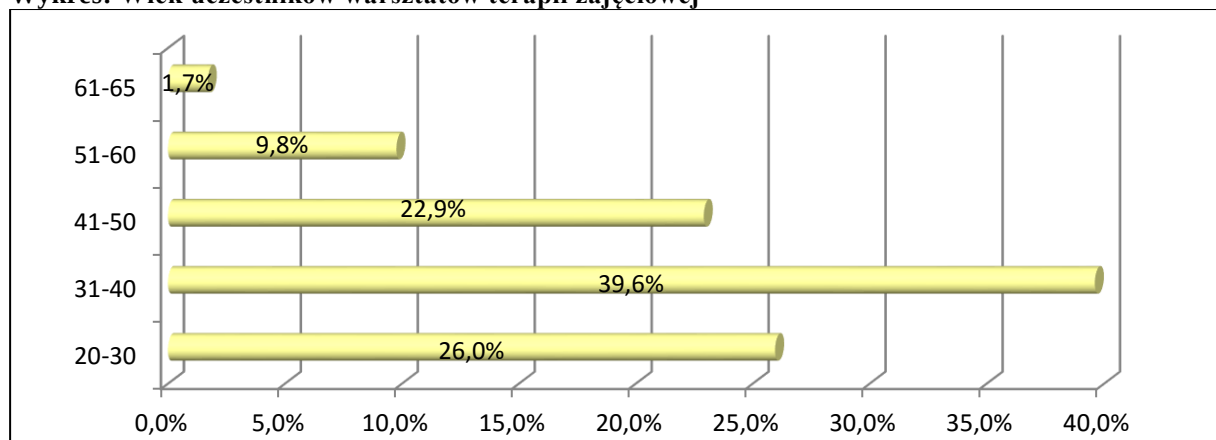
6.2.5.4 Osoby korzystające z uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej

W 2017 r. na terenie Gminy Miejskiej Kraków działało 15 warsztatów terapii zajęciowej, które dysponowały 563 miejscami przeznaczonymi dla osób ze schorzeniami narządu ruchu, schorzeniami psychicznymi oraz umysłowymi. W zajęciach w sumie uczestniczyły 632 osoby niepełnosprawne.

Największy odsetek uczestników warsztatów terapii zajęciowej – prawie 40% stanowią osoby w wieku 31 – 40 lat. Drugą co do wielkości grupę – 26% stanowią osoby w wieku 20 – 30 lat. Najmniej liczną grupą, poza liczącą 10 osób grupą uczestników w wieku powyżej 60

roku życia jest grupa osób w wieku przedemerytalnym, czyli w przedziale 51 – 60 lat. Obejmuje ona 9,8% wszystkich uczestników warsztatów. Osoby w przedziale 41 – 50 lat stanowią 22,9% ogółu uczestników. Największe zainteresowanie udziałem w zajęciach warsztatów występuje u osób młodych. U osób po pięćdziesiątym roku życia to zainteresowanie spada.

Wykres: Wiek uczestników warsztatów terapii zajęciowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

6.2.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Środki finansowe przyznane przez PFRON na działalność warsztatów w danym roku wynosiły:

w 2012 r. – 7 951 572 zł;

w 2013 r. – 7 649 532 zł;

w 2014 r. – 7 649 532 zł;

w 2015 r. – 8 506 894 zł;

w 2016 r. – 8 936 804 zł;

w 2017 r. – 8 961 695 zł.

Kwota kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej jest wyliczana jako iloczyn liczby uczestników WTZ wynikającej z podpisanych umów przez powiat do dnia 31 grudnia roku poprzedzającego rok, na który jest obliczany algorytm, i kwoty środków na dofinansowanie kosztów rocznego pobytu jednego uczestnika w warsztacie terapii zajęciowej. Z kwoty tej PFRON finansuje 90%, a GMK 10%.

W roku 2012 na działalność i utworzenie warsztatów terapii zajęciowej ze środków PFRON wydatkowano kwotę 7 910 860 zł, natomiast ze środków GMK kwotę 910 933 zł, łącznie 8 821 793 zł.

W roku 2013 na działalność i utworzenie warsztatów terapii zajęciowej ze środków PFRON wydatkowano kwotę 7 608 843 zł, natomiast ze środków GMK kwotę 845 427 zł, łącznie 8 454 270 zł.

W roku 2014 na działalność i utworzenie warsztatów terapii zajęciowej ze środków PFRON wydatkowano kwotę 7 608 843 zł, natomiast ze środków GMK kwotę 846 134 zł, łącznie 8 454 977 zł.

W roku 2015 na działalność i utworzenie warsztatów terapii zajęciowej ze środków PFRON wydatkowano kwotę 8 466 206 zł, natomiast ze środków GMK kwotę 1 175 420 zł, łącznie 9 641 626 zł.

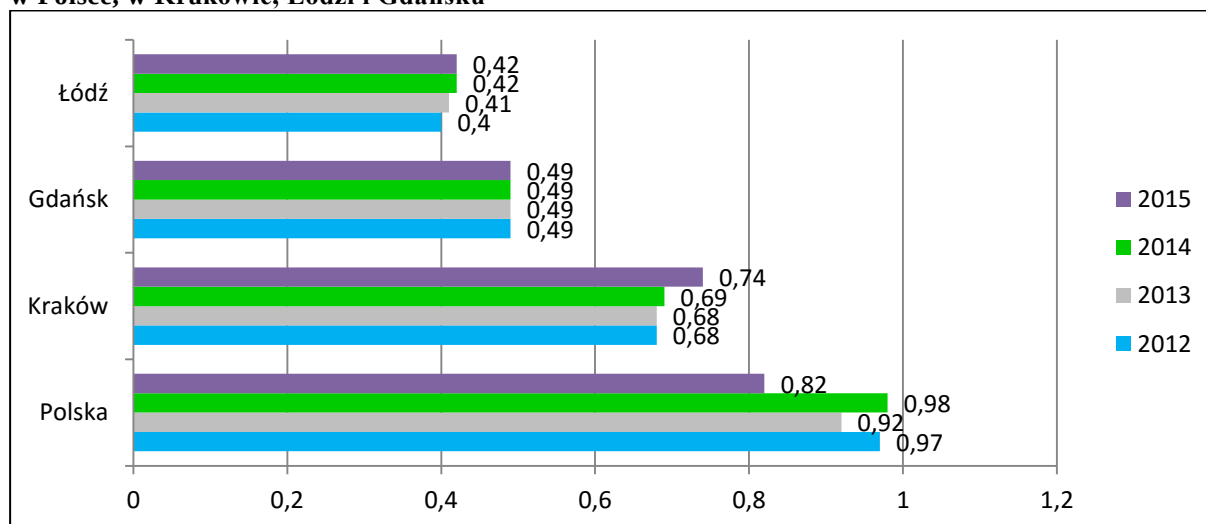
W roku 2016 na działalność i utworzenie warsztatów terapii zajęciowej ze środków PFRON wydatkowano kwotę 8 936 804 zł, natomiast ze środków GMK kwotę 992 686 zł, łącznie 9 929 490 zł.

W roku 2017 na działalność warsztatów terapii zajęciowej ze środków PFRON wydatkowano kwotę 8 961 695 zł, natomiast ze środków GMK kwotę 1 215 147 zł, łącznie 10 176 842 zł.

6.2.5.6 Wnioski

W porównaniu z innymi wybranymi ośrodkami miejskimi, Kraków charakteryzuje dość wysoki wskaźnik liczby miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców – 0,74 w 2015 roku, choć dla Polski ten wskaźnik wynosił w 2015 r. – 0,82.

Wykres: Liczba miejsc w warsztatach terapii zajęciowej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w Polsce, w Krakowie, Łodzi i Gdańsku

Źródło: opracowanie własne na podstawie Internetowego Analiz Samorządowych

W wykresie należałoby uwzględnić procent osób niepełnosprawnych w poszczególnych miastach zestawionych z informacją o ilości osób, które otrzymują wskazanie do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej. Jednak dane w takim zestawieniu nie były dotychczas gromadzone, toteż nie można się do nich odnieść.

W roku 2017 w związku z prowadzoną rehabilitacją warsztaty opuściło 69 osób niepełnosprawnych, w tym w celu podjęcia pracy 13 osób niepełnosprawnych.

Warto zwrócić uwagę na potrzebę zmian legislacyjnych umożliwiających zwiększenie dostępności do warsztatów terapii zajęciowej, poprzez kierowanie nowych osób w przypadku dłuższych nieobecności uczestników. Podobne rozwiązanie zastosowane jest w odniesieniu do środowiskowych domów samopomocy, gdzie w razie częstych nieobecności uczestników, trwających powyżej 10 dni, do domu mogą być kierowane kolejne osoby, przy czym ich liczba nie może przekroczyć liczby uczestników z częstymi nieobecnościami.

7 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym

7.1 Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa

Wykorzystując elementy definicji osoby niepełnosprawnej z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych przyjęto, że osoby niepełnosprawne to osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności zdolności do wykonywania pracy zawodowej. Osoby niepełnosprawne dzieli się według różnych kryteriów: rodzaju niepełnosprawności, okresu życia, w którym ona wystąpiła oraz stopnia niepełnosprawności.

Dane uzyskane w trakcie Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku⁷³ wykazały, że osoby niepełnosprawne stanowiły 12,2% ludności kraju (4 697 tys. osób niepełnosprawnych). W porównaniu do przeprowadzonego w 2002 roku spisu – liczba osób niepełnosprawnych zmniejszyła się o 759,7 tys., tj. o 13,9%.

Należy jednak podkreślić, iż w związku z deklaracyjnym charakterem pytań dotyczących niepełnosprawności ponad 1,3 mln respondentów odmówiło udzielenia odpowiedzi na wszystkie pytania z tego obszaru. Można przypuszczać, że w tej zbiorowości znajdują się osoby niepełnosprawne. Odmowy odpowiedzi, jak i braki danych mogą rzutować na uzyskaną w spisie strukturę osób niepełnosprawnych. Bardzo liczną grupą ludności, o której nie zebrano bardziej szczegółowych danych, są przede wszystkim osoby przebywające za granicą 12 miesięcy lub dłużej.

Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu osób niepełnosprawnych nadal przeważały kobiety (53,9% wobec 46,1% mężczyzn), natomiast w 2002 roku udział kobiet niepełnosprawnych był nieco niższy (52,9%).

Istotne zmiany można zauważyć analizując poszczególne kategorie osób niepełnosprawnych. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w 2011 r. wyniosła 3 131,5 tys. i zmniejszyła się w stosunku do 2002 r. o blisko 30%. Tak znaczne zmniejszenie się udziału osób posiadających potwierdzenie prawne niepełnosprawności świadczyć może o zaostrzeniu kryteriów przez organy uprawnione do przyznawania świadczeń rentowych i uprawnień pozarentowych dla osób starających się o nie, jak również o rezygnacji ze starania się o uprawnienia po ukończeniu aktywności zawodowej. Z kolei należy zwrócić uwagę na fakt, że zwiększyła się istotnie (o ponad 55,5%) – w stosunku do wyników spisu 2002 – liczba osób niepełnosprawnych wyłącznie biologicznie, tj. takich, które nie posiadają orzeczenia prawnego, natomiast odczuwają ograniczenia sprawności (1 565,6 tys.).

W 2011 r. niepełnosprawni w województwie małopolskim stanowili 11,8% z ogółu Małopolan z czego 55,1% stanowiły niepełnosprawne kobiety⁷⁴.

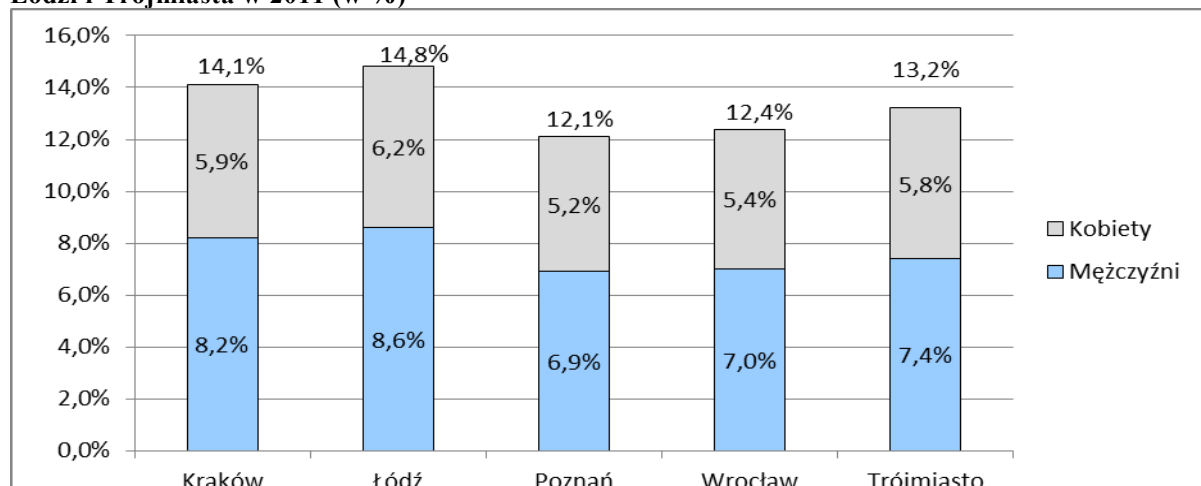
Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 roku populacja osób niepełnosprawnych w Krakowie liczyła 107 460 osób tj. 14% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Na 100 mieszkańców Krakowa przypadało więc 14 mieszkańców niepełnosprawnych. W porównaniu z wynikami z Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002, liczba osób niepełnosprawnych w Krakowie zmalała. W 2002 roku populacja osób niepełnosprawnych stanowiła około 19% ogólnej liczby mieszkańców Krakowa. Sytuacja ta, może mieć wpływ na wysokość środków przeznaczonych przez PFRON na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Środki te wyliczane są na podstawie algorytmu, który obejmuje między innymi liczebność populacji osób niepełnosprawnych w powiecie.

⁷³ GUS, *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i Struktura społeczno-ekonomiczna, Część I. Ludność NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013.

⁷⁴ Urząd Statystyczny w Krakowie, *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie małopolskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna NSP Ludności i mieszkań 2011*, Kraków 2014.

Biorąc pod uwagę wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych w stosunku do ogólnej liczby ludności, Kraków plasuje się na drugim miejscu (po Łodzi) na tle miast o liczbie ludności powyżej 500 tys. mieszkańców. Biorąc pod uwagę ogólną liczbę oraz strukturę osób z niepełnosprawnością wg płci, najbardziej zbliżona do krakowskiej charakterystyka populacji niepełnosprawnych występuje w Łodzi.

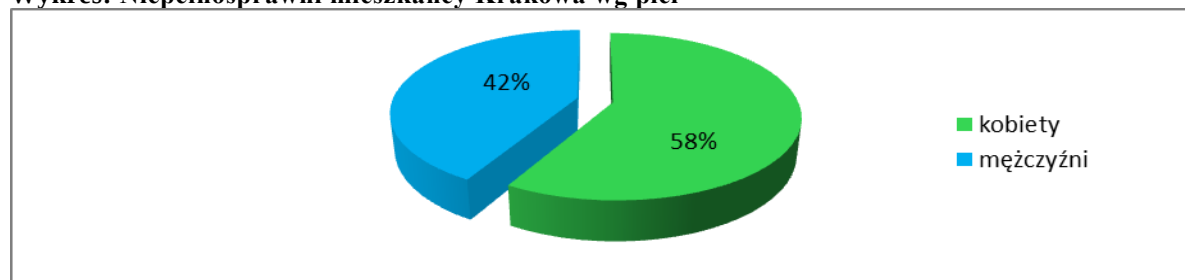
Wykres: Liczba osób niepełnosprawnych w populacji mieszkańców Krakowa, Poznania, Wrocławia, Łodzi i Trójmiasta w 2011 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Większość wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa stanowiły kobiety.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg płci

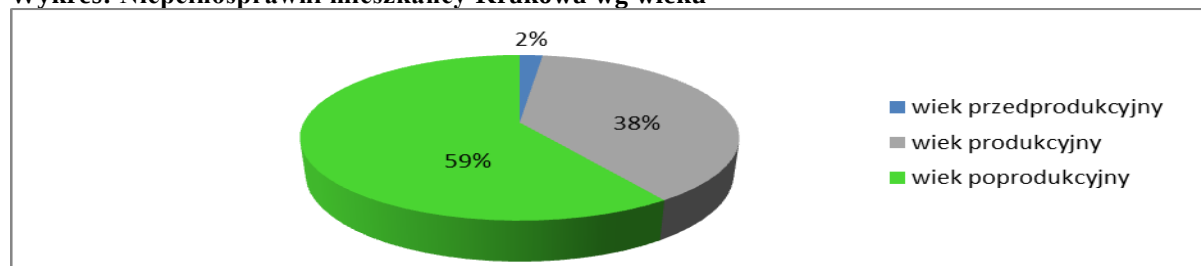
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

U około 76% niepełnosprawność została potwierdzona przez uprawniony organ, pozostała grupa obejmuje osoby niepełnosprawne biologicznie tj. nie posiadające orzeczenia o niepełnosprawności, odczuwające ograniczenie sprawności w wykonywaniu podstawowych dla swojego wieku czynności.

Osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 0 – 15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności było 1 557, co stanowi 1% ogółu osób niepełnosprawnych w Krakowie.

Wśród niepełnosprawnych mieszkańców Krakowa 59% stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym.

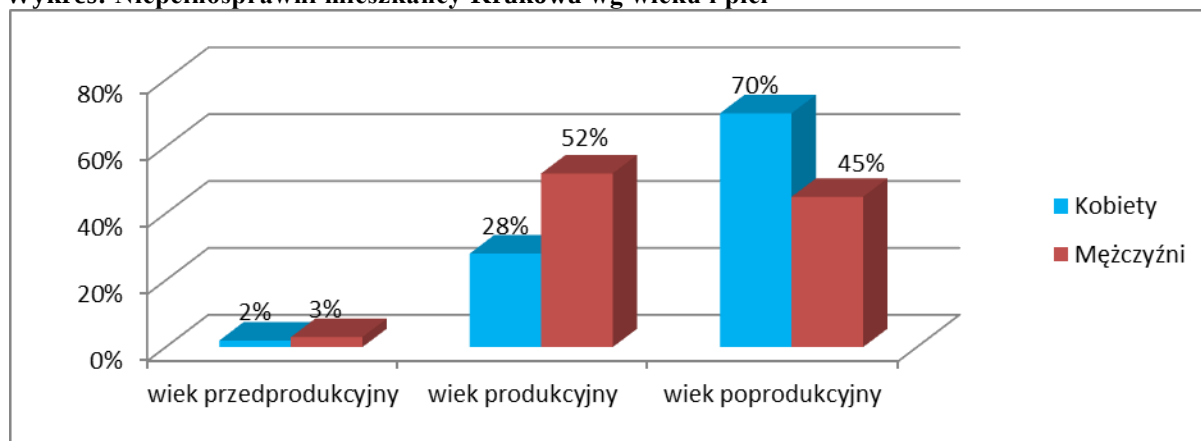
Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród niepełnosprawnych mężczyzn dominowały osoby w wieku produkcyjnym 52%, a wśród kobiet w wieku poprodukcyjnym – 70%.

Wykres: Niepełnosprawni mieszkańcy Krakowa wg wieku i płci

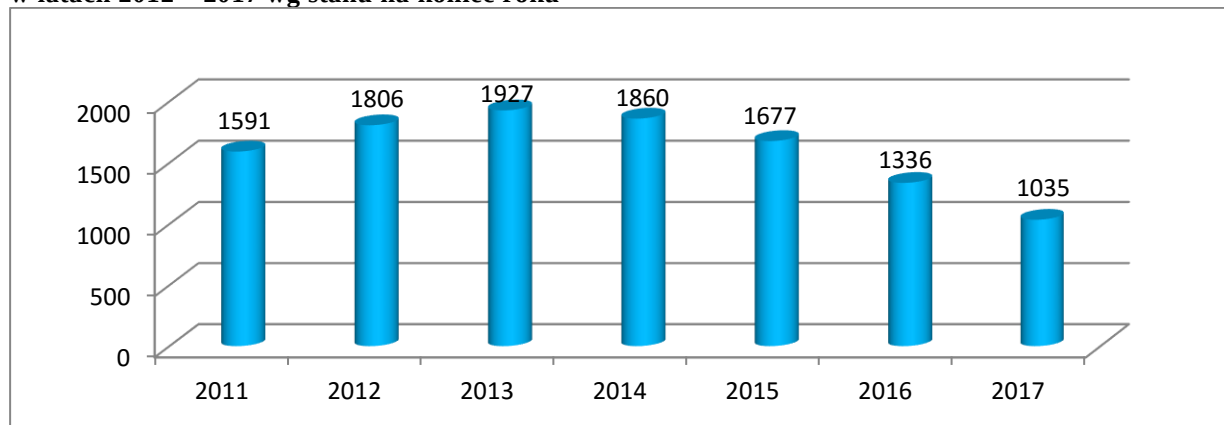

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na podstawie sprawozdań Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Krakowie można natomiast stwierdzić, że do roku 2015 systematycznie wzrastała liczba wydawanych orzeczeń z określonym stopniem niepełnosprawności: z niespełna 7 000 w roku 2005 do ponad 9 000 na koniec dekady. W 2014 roku takich orzeczeń wydano 9 615, a w 2015 r. – 12 739 (w tym o zaliczeniu do stopnia lekkiego 2 459, do stopnia umiarkowanego 8 565 i do stopnia znacznego 1 715). W 2016 roku nastąpił znaczny spadek w stosunku do roku 2015 liczby wydanych orzeczeń – o ponad 42% (7 307 w tym: o zaliczeniu do stopnia lekkiego 1 794, do stopnia umiarkowanego 4 239 i do stopnia znacznego 1 274). W 2017 roku można zaobserwować dalszy spadek liczby wydanych orzeczeń – o ponad 2,5% w stosunku do roku 2016 (7 119 w tym: o zaliczeniu do stopnia lekkiego 1 798, do stopnia umiarkowanego 4 140 i do stopnia znacznego 1 181). W 2017 r. wydano 797 orzeczeń o zaliczeniu do osób niepełnosprawnych (dot. osób które nie ukończyły 16 roku życia), jest to o ponad 5% mniej niż w roku 2016.

Znaczącym problemem osób niepełnosprawnych jest pozostawanie bez pracy. W Grodzkim Urzędzie Pracy na dzień 31 grudnia 2017 roku zarejestrowanych było 1 035 osób niepełnosprawnych. W stosunku do końca 2016 r. liczba osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy uległa obniżeniu o ponad 22% tj. o 301 osób.

Wykres: Liczebność osób niepełnosprawnych pozostających w rejestrach Grodzkiego Urzędu Pracy w latach 2012 – 2017 wg stanu na koniec roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Postępujący proces starzenia się społeczności Krakowa przy uwzględnieniu towarzyszących tej fazie życia deficytów różnego typu, pozwala postawić tezę, że odsetek niepełnosprawnych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w najbliższych latach będzie wzrastał. Należy liczyć się z poważnym narastaniem problemu samodzielnej egzystencji wśród osób starszych, a szczególnie wśród seniorów wymagających pomocy – opieki, leczenia i rehabilitacji.

7.2 Świadczenia na rzecz osób niepełnosprawnych

7.2.1 Praca socjalna z osobami niepełnosprawnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest niepełnosprawność. Celem działań w tym obszarze jest dążenie do stanu, w którym osoba z niepełnosprawnością jest zdolna do samodzielnej egzystencji. Dotyczy to funkcjonowania w warunkach domowych, społecznych i w dziedzinach składających się na całokształt ludzkiego działania.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „*Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna*”.

7.2.2 Usługa asystenta osoby niepełnosprawnej

Zadaniem asystenta osoby niepełnosprawnej jest pomoc w reintegracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych. Asystent poprzez odpowiednie motywowanie, aktywizację i wsparcie rozwija u osoby niepełnosprawnej umiejętności niezbędne do samodzielnego życia poprzez takie działania jak: asystowanie w codziennych czynnościach życiowych, w tym w załatwianiu spraw urzędowych, wspieranie i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia (w tym np. asystowanie w poszukiwaniu informacji o wolnych stanowiskach pracy, kompletowaniu dokumentów, przygotowaniach do rozmowy z potencjalnym pracodawcą). Ponadto asystent poprzez towarzyszenie osobie niepełnosprawnej w czynnościach wspierających proces leczenia tj. pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych, pomoc w zakupie leków, czy też wspomaganie kształtowania właściwych relacji osoby niepełnosprawnej z innymi, w szczególności z osobami z bezpośredniego otoczenia i ze środowiska lokalnego, pomaga przywrócić możliwość funkcjonowania w społeczeństwie.

W 2017 roku usługa asystenta osoby niepełnosprawnej finansowana była ze środków własnych Gminy Miejskiej Kraków. Wsparciem asystenta zostały objęte 73 osoby (w 2016 – 70 osób).

7.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.2.2 Kadra

Usługa realizowana była przez 8 pracowników MOPS.

7.2.2.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano ze środków Gminy Miejskiej Kraków
– w 2016 r.: 93 763 zł;
– w 2017 r.: 123 963 zł.

7.2.2.4 Wnioski

Rekomendowana jest dalsza realizacja usługi w związku z obserwowalną poprawą sytuacji osób nią objętych, jak również pozytywną oceną odbiorców tej formy wsparcia, a także bardziej racjonalnym angażowaniem zasobów ludzkich i usług w proces pomocowy.

Mając na uwadze rosnące zapotrzebowanie na usługę liczba osób objętych usługą w najbliższych latach powinna nadal wzrastać.

7.2.3 Zasiłek stały

Wypłacanie zasiłków stałych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek stały przysługuje:

- a) pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- b) pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Zasiłek stały ustala się w wysokości:

- 1) w przypadku osoby samotnie gospodarującej – różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, z tym że kwota zasiłku nie może być wyższa niż 604 zł miesięcznie;
- 2) w przypadku osoby w rodzinie – różnicy między kryterium dochodowym na osobę w rodzinie a dochodem na osobę w rodzinie.

Kwota zasiłku stałego nie może być niższa niż 30 zł miesięcznie. W przypadku zbiegu uprawnień do zasiłku stałego i renty socjalnej, świadczenia pielęgnacyjnego lub dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka i utraty prawa do zasiłku dla bezrobotnych na skutek upływu ustawowego okresu jego pobierania, zasiłek stały nie przysługuje⁷⁵.

7.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

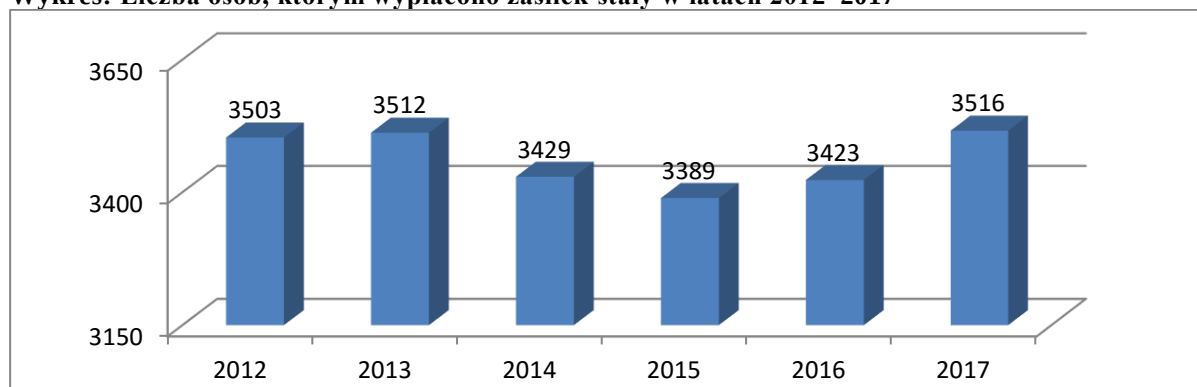
7.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku stałego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W perspektywie wieloletniej, liczbę świadczeniobiorców zasiłku stałego cechuje tendencja spadkowa. W roku 2017 w związku z wejściem w życie od 1 października 2017 r. ustawy z 16 listopada 2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 38), która przywróciła obniżony wiek emerytalny, kilka roczników uzyskało uprawnienie do emerytury/ do zasiłku stałego z tytułu wieku.

W wyniku powyższej zmiany przepisu prawa zanotowano wzrost liczby świadczeniobiorców zasiłków stałych o 2,7% w stosunku do roku poprzedniego.

⁷⁵ Art. 17 ust. 1 pkt 19, art. 37 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

Wykres: Liczba osób, którym wypłacono zasiłek stały w latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 roku pomocy w formie zasiłku stałego udzielono ponad 3,5 tys. osób. Cechy demograficzno– społeczne tej grupy biorców rok do roku nie ulegają znaczącym zmianom, co wynika bezpośrednio ze specyfiki świadczenia (długiego okresu korzystania z tej formy pomocy).

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków stałych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	1,0%	0,6%	0,7%
25–34	3,5%	5,5%	4,9%
35–44	11,7%	10,5%	10,9%
45–59	38,2%	35,5%	36,4%
60–64	26,2%	24,5%	25,1%
65 i więcej	19,4%	23,2%	22,0%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	15,2%	10,9%	12,3%
gimnazjalne i poniżej	28,9%	28,3%	28,5%
zasadnicze zawodowe	23,3%	35,4%	31,5%
średnie ogólne i zawodowe	25,6%	20,5%	22,1%
policealne	1,1%	0,5%	0,7%
wyższe	5,9%	4,5%	4,9%
stan cywilny			
panna/kawaler	30,1%	43,4%	39,1%
konkubina/konkubent	0,4%	0,5%	0,5%
rozwidziona/rozwidziony	30,7%	33,7%	32,7%
separowana/separowany	4,2%	3,1%	3,5%
wdowa/wdowiec	13,6%	4,2%	7,2%
zamężna/żonaty	21,1%	15,0%	17,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

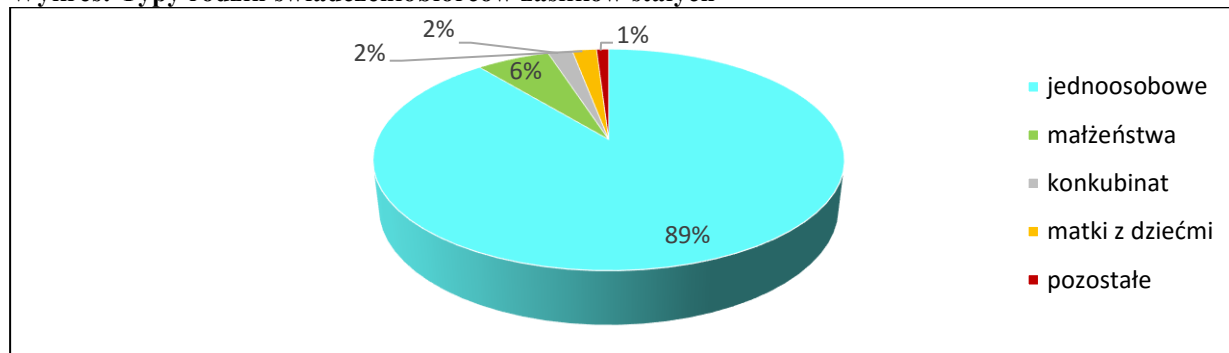
Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim mężczyźni stanowiący 67,7% ogółu osób. Najlichnieszą grupę odbiorców, zarówno wśród kobiet jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w wieku 45 – 59 lat stanowią 38,2%, natomiast mężczyźni 35,5%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 31,5% posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe, 28,5% gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym wynosi 22,1%, a łącznie policealnym i wyższym 5,6%.

Pod względem stanu cywilnego wśród kobiet dominują: osoby po rozwodzie – 30,7% oraz panny – 30,1%. W przypadku mężczyzn: kawalerowie 43,4% oraz osoby po rozwodzie 33,7%.

Pod względem pozycji na rynku pracy 98,7% to osoby nieaktywne na rynku pracy: 88,7% – bierne zawodowo, 10% – bezrobotne. Nie zachodzą tu znaczne rozbieżności jeżeli chodzi o płeć. Zaledwie 1,2% kobiet i 1,3% mężczyzn to osoby pracujące.

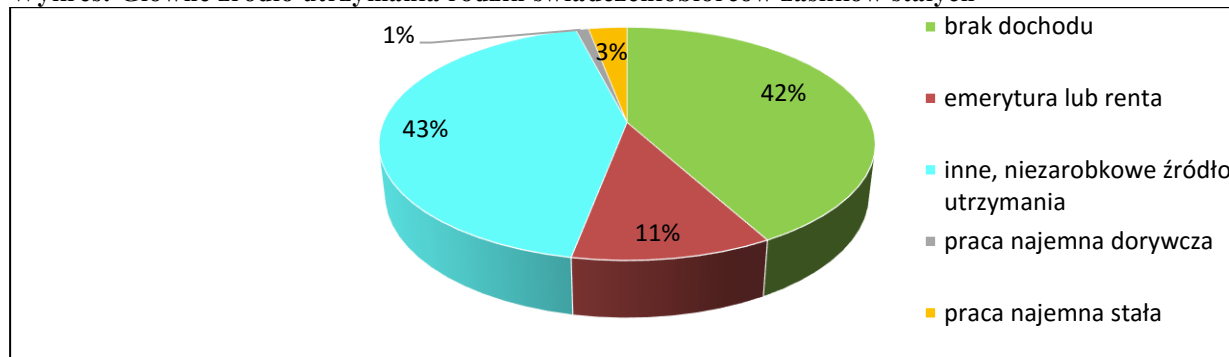
Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych to przede wszystkim osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe – 89% ogółu świadczeniobiorców. Osoby pozostające w rodzinach stanowią 8% ogółu świadczeniobiorców, w tym małżeństwa – 6% oraz rodziny niepełne – 2%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków stałych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków stałych pochodzą najczęściej z gospodarstw domowych nie posiadających żadnego własnego dochodu – 42% oraz takich, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 43%. Świadczenia emerytalno-rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku 11% gospodarstw, dochody z pracy zarobkowej 4%. Ponad 43% osób osiąga dochód nieprzekraczający 500 zł.

Poza niepełnosprawnością głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków stałych są kolejno: ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba, bezrobocie, bezdomność i alkoholizm.

7.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania wydatkowano następujące środki z budżetu państwa:

- w 2012 r. – 12 383 214 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 365 zł;

- w 2013 r. – 14 735 190 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 428 zł;
- w 2014 r. – 15 021 071 zł (dotacja MUW: 14 849 469 zł, środki własne gminy: 171 602 zł); Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 441 zł;
- w 2015 r. – 15 306 209 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 458 zł.
- w 2016 r. – 17 397 611 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 505 zł;
- w 2017 r. – 17 044 351 zł. Średnia miesięczna wysokość świadczenia na osobę wyniosła 495 zł.

7.2.3.5 Wnioski

Szacuje się, że na liczbę świadczeniobiorców zasiłków stałych w kolejnych latach będą wpływać następujące czynniki:

- skala uzyskiwania przez świadczeniobiorców kontynuacji uprawnień wynikających z posiadanych orzeczeń o niepełnosprawności w zakresie stopnia niepełnosprawności. W grupie osób pobierających zasiłek stały mniej niż połowa świadczeniobiorców legitymuje się orzeczeniem o niepełnosprawności wydanym na czas nieokreślony.
- sytuacja demograficzna Gminy Miejskiej Kraków, głównie znaczący wzrost odsetka gospodarstw jednoosobowych w skali zbiorowości oraz wydłużanie się średniej długości życia. Prognoza ludności dla Krakowa opracowana przez GUS wskazuje na trwałość tendencji związanej ze wzrostem liczebności populacji w wieku poprodukcyjnym, co w konsekwencji spowoduje dalsze zwiększanie się liczby jednoosobowych gospodarstw domowych osób w starszym wieku. Znajduje to odzwierciedlenie w populacji świadczeniobiorców zasiłków stałych, którymi w zdecydowanej większości są osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe. Ponadto wydłuża się przeciętne dalsze trwanie życia w związku z czym liczba osób starszych, niepełnosprawnych w populacji będzie wzrastać;
- skala aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, rozumiana jako odpływ świadczeniobiorców, zaktywizowanych zawodowo z powodu uzyskania własnego źródła dochodu z tytułu pracy zarobkowej.

Przewiduje się również, że koszty udzielania świadczeń w formie zasiłków stałych w roku 2018 nieznacznie wzrosną z powodu oczekiwanej waloryzacji kryteriów dochodowych od 1.10.2018 r. Szacuje się, że w roku 2018 nakłady finansowe na realizację zadania będą oscylować około 17,2 miliona złotych.

7.2.4 Turnusy rehabilitacyjne

Formą wsparcia adresowaną do osób niepełnosprawnych jest udział w turnusie rehabilitacyjnym. Turnus oznacza zorganizowaną formę aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także poprzez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Czas trwania turnusów wynosi co najmniej 14 dni. Osoba niepełnosprawna, której przyznano dofinansowanie, dokonuje wyboru turnusu sama, zgodnie z zaleceniami lekarza zawartymi we wniosku lekarskim.

7.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

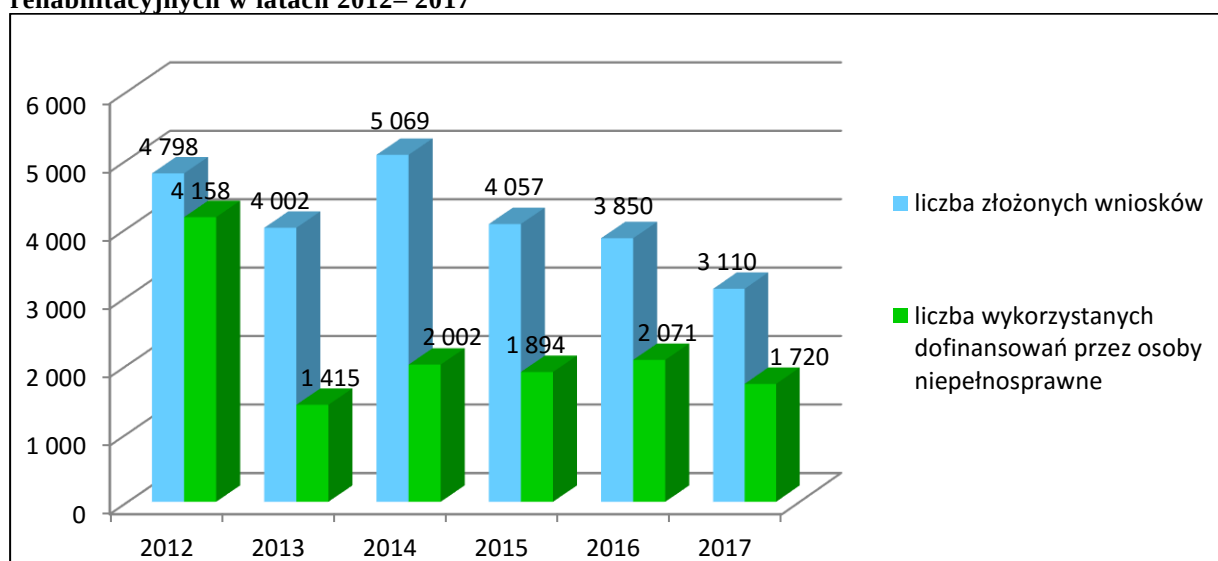
7.2.4.3 Osoby korzystające z dofinansowania uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych

Analiza danych z lat 2012–14 pokazuje zróżnicowaną liczbę osób zainteresowanych ubieganiem się o dofinansowanie uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym.

Od roku 2015 odnotowuje się spadek liczby złożonych wniosków. W roku 2017 zanotowano spadek liczby złożonych wniosków w stosunku do roku 2016 tj. o 19%. W 2017 r. wpłynęło 3 110 wniosków do wyjazdu na turnus rehabilitacyjny.

W związku z limitem środków na realizację zadania, dofinansowanie do udziału w turnusie rehabilitacyjnym otrzymało łącznie 1 720 osób, w tym 938 dorosłych osób niepełnosprawnych, 260 niepełnosprawnych dzieci oraz 522 opiekunów.

Wykres: Wnioski osób niepełnosprawnych o dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych w latach 2012– 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych wyniosła:

w 2012 r. – 4 285 175 zł;

w 2013 r. – 1 698 299 zł;

w 2014 r. – 2 524 186 zł;

w 2015 r. – 1 894 390 zł;

w 2016 r. – 2 096 482 zł;

w 2017 r. – 1 799 116 zł.

Średnie dofinansowanie na osobę niepełnosprawną wyniosło 1 502 zł.

7.2.4.5 Wnioski

Liczba przyznanych dofinansowań do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym uzależniona jest od wysokości środków przekazanych na realizację zadania przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. W roku 2012 w wyniku dużo większej puli środków przeznaczonych na realizację tego zadania z turnusów rehabilitacyjnych skorzystało

86,7% osób, które złożyły wnioski. W 2013 roku odsetek ten wyniósł 35,4%, w 2014 roku 39,49%, a w roku 2015 – 46,68%. Natomiast w roku 2016 – 53,7%, a w roku 2017 r. – 55,3%

Aby zapewnić możliwość skorzystania z udziału w turnusie jak największej liczbie osób Ośrodek stosuje określone w przepisach szczegółowych zasady dotyczące kolejności przyznawania dofinansowania wg hierarchii:

- 1) dzieci i młodzież w wieku do 16 lat;
- 2) osoby w wieku do 24 lat uczące się i nie pracujące bez względu na stopień niepełnosprawności;
- 3) osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności, które nigdy nie otrzymały dofinansowania oraz otrzymały dofinansowanie nie później niż w 2007 roku,
- 4) osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które nigdy nie otrzymały dofinansowania oraz otrzymały dofinansowanie nie później niż w 2007 roku,
- 5) osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności, które otrzymały dofinansowanie w latach 2008 – 2011,
- 6) osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które otrzymały dofinansowanie w latach 2008 – 2011,
- 7) w przypadku nie wykorzystania środków finansowych przez osoby wymienione w pkt 1 – 6, osoby ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, które otrzymały dofinansowanie w latach 2012 – 2015.

Kwota dofinansowania nie może być wyższa od faktycznego kosztu uczestnictwa w turnusie osoby niepełnosprawnej lub opiekuna.

7.2.5 Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

Bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienia występujące w budynku i jego elementach zewnętrznych, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub zmniejszają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym. Likwidacja barier w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej ma na celu umożliwienie jej lub w znacznym stopniu ułatwienie wykonywania podstawowych, codziennych czynności, a przede wszystkim poruszania się w miejscu zamieszkania. W ramach tego zadania najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do budowy pochylni dla osób niepełnosprawnych ruchowo umożliwiającej samodzielne poruszanie się, w przypadku gdy zastosowanie innych rozwiązań z uwagi na warunki techniczne jest niemożliwe; zakupu i montażu podnośników, platform schodowych, transporterów schodowych, wind przyściennych i innych urządzeń do transportu pionowego, w przypadku, gdy zastosowanie urządzeń alternatywnych ze względu na wysokie koszty lub warunki techniczne nie jest możliwe; dostosowania łazienki i innych pomieszczeń pod indywidualne potrzeby osób niepełnosprawnych z uwzględnieniem m. in. wolnego miejsca kąpielowego, uchwytów, krzeselka, dostosowanej umywalki oraz wc., a także wyrównanie powierzchni podłogowej w celu polepszenia warunków samodzielnego funkcjonowania osoby niepełnosprawnej.

Bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się lub przekazywanie informacji.

Bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń.

Likwidacja barier w komunikowaniu się i technicznych ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie osobie niepełnosprawnej wykonywania podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. W ramach tych zadań najczęściej Ośrodek przyznaje dofinansowanie do: sprzętu elektronicznego, oprogramowania, zestawów głośnomówiących, programów udźwiękowiających, zakupu oporęczowania do mieszkania,

podnośników wannowych i transportowo – kąpielowych, schodolazów, wózków toaletowych, czytników, słuchawek do odbioru TV, siedzących prysznicowych, szyn najazdowych.

7.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.5.2 Kadra

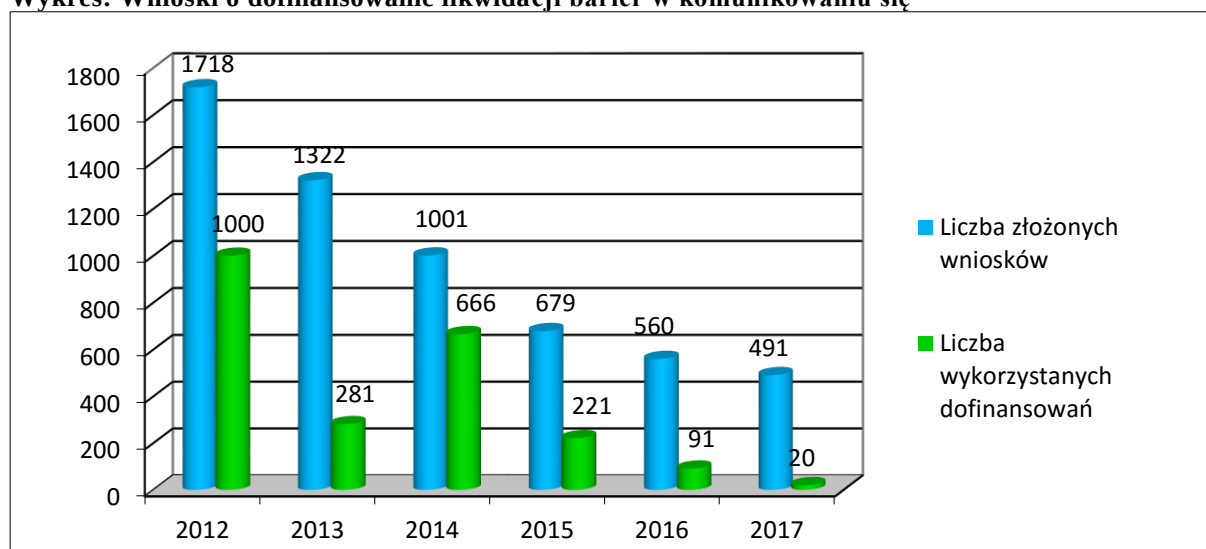
Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.5.3 Osoby korzystające z dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych

W roku 2017 liczba złożonych wniosków w ramach dofinansowania likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych wyniosła 843. W związku z limitem środków na realizację zadania dofinansowanie otrzymało 255 osób.

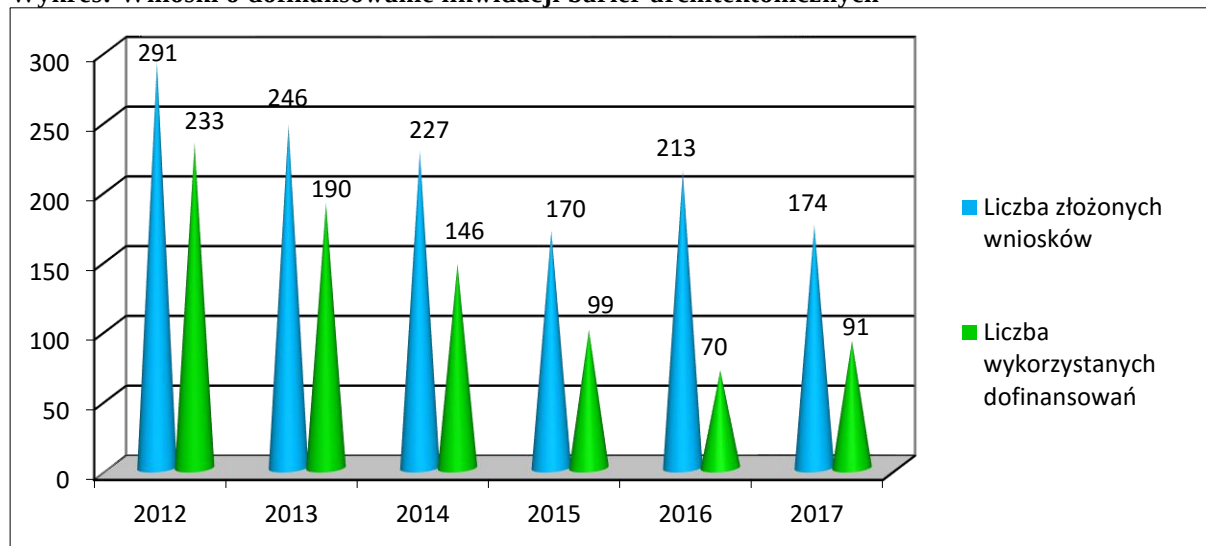
Najwięcej składanych wniosków z zakresu likwidacji barier dotyczy barier w komunikowaniu się.

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się

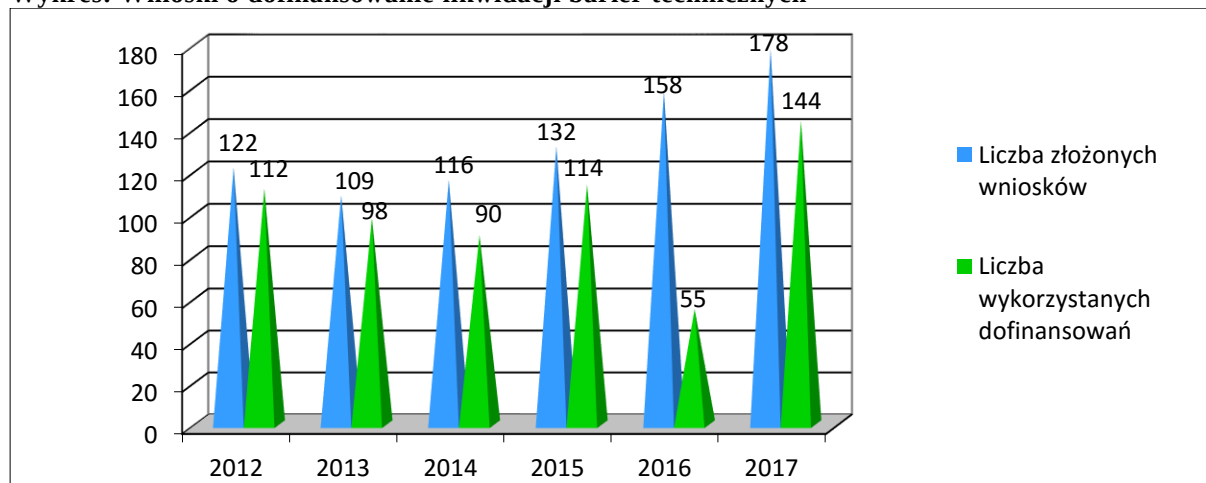
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wykres: Wnioski o dofinansowanie likwidacji barier technicznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

w 2012 r. – 4 062 597,06 zł, w tym na:

- likwidację barier architektonicznych 1 913 073,61 zł;
- likwidację barier technicznych 312 320,83 zł;
- likwidację barier w komunikowaniu się 1 837 202,62 zł.

w 2013 r. – 2 342 838,33 zł, w tym na:

- likwidację barier architektonicznych 1 620 412 zł;
- likwidację barier technicznych 315 964,54 zł;
- likwidację barier w komunikowaniu się 406 461,79 zł.

w 2014 r. – 2 068 569,73 zł, w tym na:

- likwidację barier architektonicznych 1 082 777,01 zł;
- likwidację barier technicznych 315 951,01 zł;
- likwidację barier w komunikowaniu się 669 841,71 zł.

W 2015 r. – 2 166 169 zł, w tym na:

- likwidację barier architektonicznych 1 306 195 zł;

- likwidację barier technicznych 470 944 zł;
- likwidację barier w komunikowaniu się 389 030 zł.

W 2016 r. – 1 798 294 zł, w tym na:

- likwidację barier architektonicznych 1 141 986 zł;
- likwidację barier technicznych 432 157 zł;
- likwidację barier w komunikowaniu się 224 151 zł.

W 2017 r. – 2 006 366 zł, w tym na:

- likwidację barier architektonicznych 1 289 425 zł;
- likwidację barier technicznych 639 425 zł;
- likwidację barier w komunikowaniu się 77 516 zł.

7.2.5.5 Wnioski

Dofinansowanie w zakresie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. Z uwagi na analizę procesów demograficznych można wnioskować, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania tej formy pomocy będzie systematycznie wzrastać.

7.2.6 Pozostałe formy pomocy osobom niepełnosprawnym

7.2.6.1 Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Osoba niepełnosprawna może ubiegać się o dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, stosownie do potrzeb wynikających z jej niepełnosprawności, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny, w rozumieniu przepisów o świadczeniach rodzinnych, podzielony przez liczbę osób we wspólnym gospodarstwie domowym, obliczony za kwartał poprzedzający miesiąc złożenia wniosku, nie przekracza kwoty:

- 65% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia – w przypadku osoby samotnej;
- 50% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia na osobę we wspólnym gospodarstwie domowym oraz zachodzi potrzeba prowadzenia rehabilitacji w warunkach domowych przy użyciu danego sprzętu.

Wysokość dofinansowania wynosiła do 80% kosztów zakupu sprzętu, nie więcej jednak niż do wysokości pięciokrotnego przeciętnego wynagrodzenia. Minimum 20% kosztów ponosił sam zainteresowany.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej proponując wnioskodawcy kwotę dofinansowania, odnosi się do ustalonej, średniej ceny sprzętu, będącego w powszechnej sprzedaży. Dofinansowanie nie może obejmować kosztów zakupu sprzętu poniesionych przed przyznaniem środków finansowych i zawarciem umowy o dofinansowanie ze środków PFRON.

7.2.6.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.1.2 Kadra

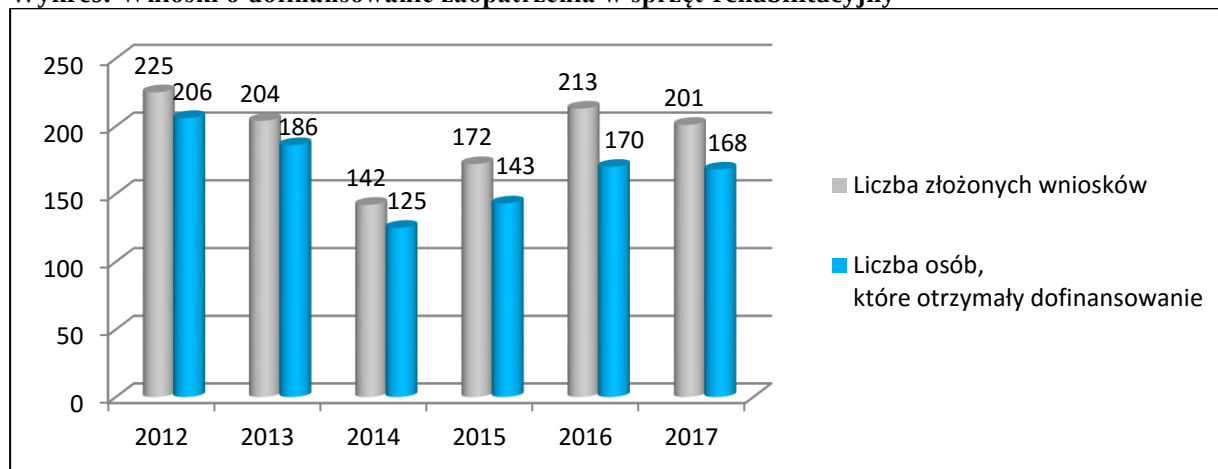
Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

7.2.6.1.3 Osoby korzystające z dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

W 2017 r. złożonych zostało 201 wniosków. W związku z limitem środków na realizację zadania, dofinansowanie otrzymało 168 osób, w tym 154 dorosłych osób niepełnosprawnych i 14 dzieci.

Osoby niepełnosprawne otrzymały między innymi dofinansowanie do zakupu: rowerów rehabilitacyjnych, rotorów, łóżek i materacy rehabilitacyjnych, drobnego sprzętu do wykonywania ćwiczeń (linki, taśmy, kliny, piłki rehabilitacyjne itp.).

Wykres: Wnioski o dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

7.2.6.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

- w roku 2012: 235 987 zł;
- w roku 2013: 226 828 zł;
- w roku 2014: 149 875 zł;
- w roku 2015: 314 298 zł;
- w roku 2016: 332 247 zł;
- w roku 2017: 287 098 zł.

7.2.6.1.5 Wnioski

Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny realizowane jest na wniosek osób zainteresowanych tą formą pomocy. Biorąc pod uwagę występujące procesy demograficzne można wnioskować, że grupa osób niepełnosprawnych i starszych, wymagających przyznania pomocy w formie dofinansowania zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny będzie systematycznie wzrastać.

7.2.6.2 Dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika

Zadanie realizowane jest od kwietnia 2012 roku. W roku 2017, podobnie jak w roku 2016 dofinansowanie otrzymały trzy osoby (w latach 2012 – 2014 dofinansowanie otrzymywały 3 osoby, w roku 2015 – 5 osób). W 2017 roku dofinansowanie dotyczyło 194,75 godzin usług tłumacza języka migowego (w 2016 roku – 343 godzin), które były świadczone przez cały rok przez tłumaczy posiadających wpis do rejestru wojewody. Stawka godzinowa za usługę wyniosła 65 zł.

7.2.6.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.6.2.3 Nakłady finansowe

Wysokość dofinansowania ze środków PFRON wyniosła:

- w roku 2012: 20 000 zł;
- w roku 2013: 20 000 zł;
- w roku 2014: 58 000 zł;
- w roku 2015: 34 892 zł;
- w roku 2016: 21 995 zł;
- w roku 2017: 12 659 zł.

7.2.6.2.4 Wnioski

Analiza danych wskazuje na stabilizację w obszarze realizacji zadania jakim jest dofinansowanie usług tłumacza języka migowego – tłumacza przewodnika, tym samym zasadne jest kontynuowanie działań w dotychczasowym wymiarze i formie.

7.2.6.3 Program „Aktywny Samorząd”

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w 2017 r. kontynuował realizację programu pn. „Aktywny Samorząd”, dofinansowywanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Program ma na celu wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób niepełnosprawnych w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji poprzez:

- likwidację lub ograniczenie barier transportowych;
- likwidację lub ograniczenie bariery w poruszaniu się, umożliwiające uczestnictwo osobom niepełnosprawnym w aktywności społecznej albo wzrost lub utrzymanie istniejącej aktywności;
- umożliwianie osobom niepełnosprawnym pełnienia różnych ról społecznych poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie;
- zwiększenie szans osób niepełnosprawnych na zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższenie ich kwalifikacji.

Osoby niepełnosprawne miały możliwość otrzymać dofinansowanie do:

- szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania;
- zakupu protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne.

Niepełnosprawni mogli też uzyskać w ramach Programu dofinansowanie lub refundację kosztów:

- uzyskania prawa jazdy kategorii B;
- utrzymania sprawności technicznej posiadanego wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym;
- utrzymania sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne;
- opieki nad dzieckiem (opłata za pobyt dziecka w żłobku lub przedszkolu albo inny koszt zapewnienia opieki nad dzieckiem);
- uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym.

W 2017 r. złożono łącznie 655 wniosków. Z pomocy skorzystało 581 osób niepełnosprawnych, w tym 386 niepełnosprawnych studentów.

7.2.6.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

7.2.6.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

7.2.6.3.3 Nakłady finansowe

W ramach programu „Aktywny Samorząd” zrealizowano umowy na kwotę:

- w 2012 r. – 382 546,59 zł;
- w 2013 r. – 1 947 407 zł;
- w 2014 r. – 2 808 223 zł;
- w 2015 r. – 1 705 704 zł;
- w 2016 r. w ramach programu wydatkowano (do dnia 31 stycznia 2017 r.) łącznie 2 093 739,23 zł;
- w 2017 roku – 1 617 512 zł.

7.2.6.3.4 Wnioski

Program Aktywny Samorząd realizowany jest od 2012 roku. Realizacja programu „Aktywny Samorząd” przyczynia się do ograniczania skutków niepełnosprawności poprzez aktywizację osób niepełnosprawnych. Konsekwentnie prowadzi do zmniejszenia się liczby osób, które z powodu wielu barier mają trudności: z pozyskaniem pracy, osiągnięciem życiowej samodzielności oraz z dostępem do edukacji.

Co roku najliczniejsze grono beneficjentów ma moduł II programu tj. dofinansowanie do uzyskania wykształcenia na poziomie wyższym.

8 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy rodzinom z dziećmi

8.1 Praca socjalna z rodzinami z dziećmi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów są trudności w pełnym wykonywaniu funkcji przez rodziny z dziećmi. Zadaniem pracowników socjalnych jest wspieranie rodziny dla wzmocnienia lub odzyskania jej zdolności prawidłowego realizowania funkcji rodziny zapewniających prawidłowy rozwój jej członków, w szczególności dzieci oraz tworzenie sprzyjających ku temu warunków.

Informację na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: *„Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”*.

8.2 Rodziny wspierające

Rodzina wspierająca to forma wsparcia rodziny przeżywającej trudności w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczych i/lub wychowawczych oraz rodziny wychowującej dziecko z niepełnosprawnością. Polega na zaangażowaniu w pomoc rodzinie, rodzin z jej otoczenia rodzinnego – krewnych, środowiska sąsiedzkiego, znajomych.

Główne założenia:

- wsparcie rodziców/opiekunów w prawidłowym pełnieniu funkcji opiekuńczych i wychowawczych – oddziaływanie poprzez własną postawę, system wartości – podstawą wdrażania zmian są osoby i łączące ich relacje,
- wsparcie rodzin wychowujących dziecko z niepełnosprawnością poprzez udzielanie pomocy w obszarze opieki, pielęgnacji i wychowania,
- zapewnienie, tworzenie warunków wspierających prawidłowy rozwój dziecka, w tym przejęcie czasowej opieki nad dzieckiem (np. zapewnienie dziecku możliwości nauki w miejscu zamieszkania rodziny wspierającej, opieka nad dzieckiem w weekendy) oraz realizacja opieki wytchnieniowej dla rodziców dziecka z niepełnosprawnością na czas nieobecności lub odpoczynku rodziców.

W 2017 roku wyłoniono pięć rodzin wspierających, z którymi zawarto umowy dotyczące realizowania tej formy wsparcia oraz refundowania kosztów związanych z pomocą udzielaną przez rodziny wspierające. Dokonana ocena realizacji tej formy pomocy wykazała, że większość rodzin wspieranych deklaruje satysfakcję z otrzymanego wsparcia, które najczęściej dotyczyło obszarów związanych z przejęciem czasowej opieki nad dzieckiem, prowadzeniem gospodarstwa domowego, planowaniem budżetu, udzielaniem pomocy dzieciom w nauce, organizacji im czasu wolnego.

Ponadto, w grudniu 2017 roku wyłoniono kandydatów do pełnienia funkcji rodziny wspierającej dla rodziny z dzieckiem z niepełnosprawnością, co wpisuje się w realizację zadań Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”.

8.3 Usługa „pomoc w domu”

W 2017 roku, w okresie od listopada do grudnia, wsparciem w formie usługi „pomoc w domu” objęte zostały 3 rodziny. Usługa jest realizowana w ramach Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” i jest nieodpłatną formą pomocy dla opiekunów osób niepełnosprawnych lub rodzin, w których wychowywane jest dziecko z niepełnosprawnością, w realizacji codziennych obowiązków domowych w wymiarze do 10 godzin tygodniowo. Z usługi mogą skorzystać rodzice i opiekunowie dzieci posiadających

orzeczenie o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniami: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji lub opiekunowie osób niepełnosprawnych z orzeczonym znacznym stopniem niepełnosprawności.

8.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.3.2 Kadra

Osobami realizującymi usługę są osoby bezrobotne zarejestrowane w Grodzkim Urzędzie Pracy, uczestniczące w zajęciach Klubu Integracji Społecznej. W 2017 roku usługa była realizowana przez 3 uczestników KIS MOPS w ramach prac społecznie użytecznych.

8.3.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano w 2017 r.: 891,00 zł. Koszt jednej godziny usługi wyniósł 8,10 zł. W 2017 roku usługa była realizowana przez 3 uczestników KIS MOPS w ramach prac społecznie użytecznych dla 3 rodzin. W 2017 roku zrealizowano 110 godzin usług. Podana wartość przedstawia łączny koszt wydatków poniesionych na realizację usługi, w całości refundowanych przez GUP na podstawie Porozumienia o współpracy z dnia 4 września 2017 r. dotyczącego określenia zasad współpracy w związku z realizacją priorytetu 3.4. uchwały nr 160 Rady Ministrów w sprawie Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”.

8.3.4 Wnioski

Realizacja usługi „pomoc w domu” została ujęta w ramach Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. Usługa ta wskazuje na szczególną grupę odbiorców jakimi są rodzice i opiekunowie osób z niepełnosprawnością, dostrzegając ich specyficzne potrzeby wynikające z pełnienia przez nich roli opiekunów i pielęgnacyjnych. Usługa daje możliwość wytchnienia od realizacji codziennych obowiązków domowych. Dodatkową korzyścią jest aktywizacja osób bezrobotnych w ramach prac społecznie użytecznych.

8.4 Usługa asystenta rodziny

W 2017 roku wsparciem w formie asystentury rodzinnej objęte były 602 rodziny, co stanowi znaczący wzrost liczby rodzin objętych usługą w stosunku do roku 2016 (452). Asystenci rodziny od początku 2017 roku zatrudniani są wyłącznie na podstawie umowy o pracę. Przyjęcie takiego rozwiązania sprzyja większej ciągłości, stabilności w realizacji usługi, pozwalając na systematyczne doskonalenie jej jakości.

W związku z ustawą o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”, w 2017 roku obszar działań asystenta rodziny uległ rozszerzeniu, między innymi poprzez przypisanie mu funkcji koordynatora kompleksowego wsparcia dedykowanego kobietom w ciąży i ich rodzinom, szczególnie w przypadku ciąży powikłanej, niepowodzeń położniczych oraz wsparcia rodzin dzieci, u których zdiagnozowano ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą ich życiu, która powstała w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. W celu pogłębienia wiedzy i doskonalenia umiejętności niezbędnych do efektywnego organizowania specjalistycznej pomocy umożliwiającej przezwyciężenie trudności w pielęgnacji i wychowaniu dziecka, rehabilitację społeczną i zawodową,

kompleksowe poradnictwo psychologiczne i prawne, a także udzielania emocjonalnego wsparcia, asystentom zapewniono możliwość udziału w szkoleniach, między innymi z zakresu interwencji kryzysowej, standardów pracy asystenta rodziny wynikających z ustawy o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

Usługa asystenta rodziny w 2017 roku była współfinansowana w ramach:

- projektu dofinansowanego ze środków europejskich pn. „Bariery zamieniamy na szanse”,
- programu Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2017”.

8.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.4.2 Kadra

Usługa realizowana jest przez pracowników MOPS.

8.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację usługi wydatkowano:

- w 2013 roku ze środków budżetu państwa kwotę: 69 669 zł;
- w 2014 roku ze środków budżetu państwa kwotę: 83 369 zł;
- w 2015 roku ze środków budżetu państwa 197 049 zł oraz ze środków Gminy Miejskiej Kraków – 287 002 zł;
- w 2016 roku ze środków budżetu państwa 236 978,00 zł, ze środków Unii Europejskiej 125 395,42 zł (dodatkowo 1 021,77 zł – koszty biletów lub/i ryczałtu), ze środków Gminy Miejskiej Kraków 713 041,65 zł;
- w 2017 roku ze środków budżetu państwa 159 470,49 zł, ze środków Funduszu Pracy (środki poza budżetowe) 323 375,87 zł, ze środków Unii Europejskiej 236 239,49 zł, ze środków Gminy Miejskiej Kraków 945 386,02 zł.

8.4.4 Wnioski

Aby poznać opinie rodziców na temat wpływu asystentury na umiejętności radzenia sobie z przeżywanymi problemami, przeprowadzono badanie ankietowe. Jego konstrukcja opierała się na założeniu, że im sprawniej funkcjonujący system rodzinny, tym większa zdolność członków rodziny do przezwyciężania pojawiających się trudności i kryzysów. W badaniu ankietowym wzięło udział 32% rodzin korzystających z asystentury rodzinnej w 2017 roku (192 rodziny spośród 602). Uczestnictwo było całkowicie dobrowolne, natomiast dobór próby badawczej przewidywał konieczność spełnienia kryterium minimum sześciomiesięcznego okresu współpracy z asystentem rodziny i, w przypadku jej zakończenia, osiągnięcie założonych celów. Ponad połowa (61%) ankietowanych zadeklarowała samotne wychowywanie dziecka, przy czym samotni ojcowie stanowili 68% mężczyzn biorących udział w badaniu. W ocenie 93% badanych współpraca z asystentem rodziny sprawiła, że czują się bardziej pewni siebie, wzrosło również ich poczucie pewności w obszarze pełnienia ról rodzicielskich. Zdaniem 40% badanych, współpraca z asystentem rodziny zdecydowanie pomogła im zwiększyć poziom odczuwania wpływu na swoje życie, przy czym jedynie 7% badanych nie dostrzegło różnicy w tym obszarze. 82% respondentów wskazało, iż w mniejszym stopniu obawia się kłopotów, które przyniesie życie, natomiast 16% badanych oceniło, iż współpraca z asystentem rodziny nie zmniejszyła poziomu lęku przed trudnościami, jakie w przyszłości może napotkać ich rodzina. Zgodnie z założeniami badania, konstrukcja

ankiety, umożliwiało poznanie opinii respondentów na temat wpływu asystentury rodzinnej na komunikację w ich rodzinach i kształtowanie się konstruktywnych modeli radzenia sobie z trudnościami. Uzyskane wyniki wskazują, że w przypadku tych obszarów, częściej udzielane były odpowiedzi negatywne. 25% osób biorących udział w badaniu przecząco odniosło się do stwierdzenia „rzadziej ukrywam przed rodziną moje błędy”, a co dziesiąta osoba przyznała, że w jej rodzinie nie rozmawia się o ważnych sprawach. Jednocześnie 87% ankietowanych stwierdziło, iż stara się rozwiązywać problemy w gronie rodzinnym, przy czym zdaniem 12% respondentów, współpraca z asystentem nie miała wpływu na ten obszar funkcjonowania rodziny. Podobna proporcja wystąpiła w przypadku stwierdzenia „rzadziej odkładamy rozwiązywanie trudności na później”, gdzie 13% ankietowanych nie dostrzegło pozytywnej zmiany. Co dziesiąty z rodziców biorących udział w badaniu nie zauważył wpływu asystentury rodzinnej na zwiększenie sprawności rodziny w podejmowaniu trudnych decyzji, jednocześnie 95% respondentów uznało, że współpraca z asystentem przyczyniła się do wzrostu umiejętności rozważania różnych możliwości rozwiązania problemu, a także dostrzegło jej pozytywny wpływ na adaptację do nowych sytuacji i poczucie zdolności do działania. Kolejnym obszarem funkcjonowania rodziny, który został objęty badaniem, był sposób spędzania wolnego czasu i nawiązywania relacji interpersonalnych z otoczeniem, innymi rodzinami z dziećmi. W ocenie 97% ankietowanych, zwiększeniu uległ wymiar czasu spędzanego w gronie rodzinnym, a wpływ współpracy z asystentem rodziny na omawiany wzrost był zauważalny. Jednocześnie, 36% badanych nie odnotowało zwiększenia częstotliwości nawiązywania interakcji z innymi rodzinami z dziećmi, przy czym wskaźnik ten wyniósł aż 59% w przypadku ojców samodzielnie wychowujących potomstwo. Dla 94% ankietowanych, współpraca z asystentem stanowiła cenne źródło informacji, dzięki któremu wzrósł poziom ich wiedzy w obszarze oferty pomocowej, przy czym zdecydowanie częściej ten rezultat i jego związek z realizacją usługi był dostrzegany przez ojców (80%) niż przez matki (57%).

Uzupełniającym elementem badania było poznanie opinii asystentów rodziny na temat wpływu świadczonej przez nich usługi na poziom zdolności systemu rodzinnego do przezwyciężania różnorodnych trudności. W tym celu również wykorzystano kwestionariusz ankiety, którego konstrukcja miała umożliwić analizę przebiegu współpracy asystentów z rodzinami, w przypadku których realizacja usługi została zakończona w 2017 roku z powodu osiągnięcia założonych celów lub jest kontynuowana od minimum 6 miesięcy. To kryterium zostało spełnione w przypadku 191 rodzin objętych wsparciem ze strony 23 asystentów, którzy wzięli udział w badaniu. Uczestnicy badania zauważyli u odbiorców swoich usług wzrost wiedzy na temat sposobów przezwyciężania trudności, radzenia sobie z problemami (65%), a także spadek poczucia bezradności (62%), większą samodzielność i lepszą samoocenę. Zdaniem respondentów, najmniejszy progres był obserwowalny w obszarze kształtowania umiejętności wykorzystywania przeżyć, doświadczeń rodzin w celu budowania rozwiązań. Również w niewielkim stopniu, świadczone wsparcie przyczyniło się do wzrostu poziomu zaufania okazywanego sobie nawzajem przez członków rodziny. Jednocześnie asystenci obserwowali pozytywny wpływ realizowanej usługi na poziom zaangażowania rodziny w proces rozwiązywania trudności, wzrost konsekwencji i systematyczności w działaniu (55%). Asystenci zauważyli większą aktywność w poszukiwaniu możliwości spędzania wspólnie wolnego czasu w przypadku 39% rodzin, natomiast u 38% rodzin dostrzegli wzrost aktywności w kontaktach z otoczeniem. Wpływ asystentury najmocniej odzwierciedlał się w obszarze zewnętrznych granic systemu rodzinnego, przyczyniając się do obserwowalnego zwiększenia poziomu ich elastyczności (75%).

Podsumowując wyniki badania, należy zauważyć, iż pomimo zadawalającego poziomu satysfakcji odbiorców usługi z otrzymanego wsparcia, widoczne są różnice pomiędzy opiniami wyrażonymi przez rodziców, którzy kontynuują współpracę z asystentem, a grupą respondentów, w przypadku której usługa została zakończona. Omawiana różnica ma istotne znaczenie, wskazując na pewną powtarzalność sytuacji, w których, pomimo osiągnięcia

założonych celów współpracy rodziny z asystentem, uzyskana poprawa okazuje się nietrwała lub niewystarczająca do prawidłowego funkcjonowania systemu rodzinnego.

Obserwowany wzrost liczby rodzin objętych asystenturą rodzinną, odzwierciedla rosnące zapotrzebowanie na tego typu wsparcie, natomiast przytoczone wyniki badania ewaluacyjnego oraz rozszerzenie zakresu działań asystentów rodziny związane ze wspieraniem kobiet w ciąży i rodzin, akcentują potrzebę dalszego dążenia do podnoszenia jakości świadczonej usługi.

Rekomendowane jest zatem zarówno rozwijanie dostępności asystentury rodzinnej, jak i rozwój efektywnego wsparcia merytorycznego umożliwiającego tej grupie profesjonalistów doskonalenie kompetencji zawodowych.

8.5 Placówki wsparcia dziennego

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, w celu wsparcia rodziny dziecko może zostać objęte nieodpłatną opieką i wychowaniem w placówce wsparcia dziennego, prowadzonej w formie:

- opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych;
- specjalistycznej;
- pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawcę.

Placówka wsparcia dziennego prowadzona w formie opiekuńczej zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce i organizację czasu wolnego.

Placówki wsparcia dziennego prowadzone w formie specjalistycznej oprócz zapewnienia opieki i wychowania organizują również zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne i logopedyczne oraz realizują indywidualne plany korekcyjne, programy psychoedukacyjne lub psychoprofilaktyczne, w tym terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.

Natomiast placówki prowadzone w formie pracy podwórkowej realizują działania animacyjne i socjoterapeutyczne.

W zakresie realizowanych zadań, placówki wsparcia dziennego są zobowiązane do współpracy z rodzicami lub opiekunami dziecka oraz placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi. Pobyt w placówkach jest dobrowolny, z wyłączeniem przypadków gdy dziecko zostanie skierowane do placówki przez sąd rodzinny⁷⁶.

Podstawowym zadaniem realizowanym przez placówki wsparcia dziennego było zapewnienie wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez pomoc w opiece i wychowaniu dziecka.

Placówki wsparcia dziennego zaspokajają niezbędne potrzeby dziecka: bytowe, rozwojowe, emocjonalne, społeczne. Proponując i ukazując właściwe postawy i wartości, których niejednokrotnie brakuje w rodzinie biologicznej dziecka, placówka zapobiega powielaniu negatywnych wzorców i tworzeniu pokoleniowej patologii. Zadaniem placówek jest nie tylko bezpośrednia praca z dzieckiem, ale również praca z rodzinami wychowanków. Dzieci uczestniczą w zajęciach edukacyjnych, specjalistycznych i rekreacyjnych, mają również zapewniony posiłek. Placówki organizowały swoim wychowankom ponadto wypoczynek letni oraz zimowy w formie np. wyjazdów kolonijnych, obozów sportowych, czy językowych. Placówki funkcjonują przez cały rok, we wszystkie dni robocze.

8.5.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków w 2017 r. funkcjonowało 36 placówek, w których liczba miejsc wyniosła 2 113: 28 placówek w formie opiekuńczej zapewniających 1 045 miejsc, 5 w formie specjalistycznej zapewniających 950 miejsc oraz 3 w formie podwórkowej

⁷⁶ Art. 18 ust. 1, art. 23, art. 24 ust. 1–4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.).

zapewniające 118 miejsc. Placówki prowadzone były przez organizacje pozarządowe na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków.

8.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek wsparcia dziennego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Miejski Krakowski, Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Śródmieście, Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Kraków Nowa Huta, Stowarzyszenie Rozwoju Dzieci i Młodzieży Alf, Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Nowej Huty, Stowarzyszenie Na Rzecz Integracji, Zgromadzenie SS św. Michała, Salezjański Ruch Troski o Młodzież, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Parafia M.B. Częstochowskiej, Stowarzyszenie Siemacha, Kolegium Pijarów Kraków, Parafia pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe, Fundacja Pomocy Rodzinie w Wychowaniu „Dom dla Dziecka”, Fundacja „Mała Przystań”, CPiES Parasol, Fundacja Nowe Centrum, Fundacja Ukryte Skrzydła.

8.5.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było ponad 250 osób w organizacjach pozarządowych posiadających kwalifikacje, o których mowa w art. 25– 27 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Dodatkowo przy zapewnieniu opieki nad dziećmi oraz w wykonywaniu innych czynności w placówce pracę zatrudnionych pracowników wspierali wolontariusze.

8.5.4 Dzieci i młodzież korzystająca ze świadczeń w formie pobytu w placówkach wsparcia dziennego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Liczba dzieci i młodzieży, które w 2017 skorzystały ze świadczeń oferowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie opiekuńczej i specjalistycznej wynosi 2 933.

Około 14% uczestników placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej to dzieci i młodzież z rodzin z problemem alkoholowym. Analogiczny odsetek dla placówek prowadzonych w formie opiekuńczej wynosi około 7%⁷⁷.

Adresatami działań realizowanych przez placówki wsparcia dziennego w formie podwórkowej są dzieci i młodzież do 18 roku życia – osoby spędzające czas w przestrzeni publicznej (podwórko, ulica, środowisko wirtualne – Internet). Przyczyną takiego trybu życia są często problemy w rodzinie, tj. mieszkaniowe, uzależnienia, przemoc, bezrobocie, brak wsparcia ze strony rodziców czy opiekunów. Opisywana grupa dzieci i młodzieży często alienuje się z otoczenia, doświadcza problemów szkolnych, emocjonalnych, jest zagrożona uzależnieniami, wchodzi w konflikt z prawem.

W 2017 r. placówki podwórkowe objęły swoimi działaniami 588 dzieci.

8.5.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na bieżącą działalność placówek wsparcia dziennego w ramach środków Gminy Miejskie Kraków wyniosły:

- w 2012 r.: 8 110 078 zł;
- w 2013 r.: 7 257 890 zł;
- w 2014 r.: 7 147 760 zł;
- w 2015 r.: 7 424 748 zł;
- w 2016 r.: 7 911 599 zł;

⁷⁷ Wg danych z rocznych sprawozdań PARPA–G1 za lata 2010 – 2017

– w 2017 r.: 9 189 530 zł.

8.5.6 Wnioski

Prognozy demograficzne wskazują w najbliższych latach na wzrost ogólnej liczby dzieci i młodzieży (0–17 lat) w Krakowie z 121 691 w roku 2018 do 124 059 w roku 2020 r. i 125 818 w 2025 roku. Według szacunków liczebności grupy w przedziale wiekowym od 7 do 17 lat: zwiększy się ona z 71 108 w 2018 roku do 74 051 w 2020 roku i 77 918 w 2025 r.

Infrastruktura jednostek realizujących zadania wspierania rodziny powinna być sukcesywnie rozbudowywana z uwzględnieniem potrzeb wynikających między innymi z faktu powstawania nowych osiedli, w rejonie których nie funkcjonują placówki wsparcia dziennego. Istotne jest również zwiększanie liczby miejsc w placówkach wsparcia dziennego prowadzonych w formie specjalistycznej. Mogą one stanowić istotny czynnik ograniczający występowanie wśród krakowskiej młodzieży postaw społecznie nieakceptowanych lub zagrażających marginalizacją społeczną.

Ponadto czynnikiem ograniczającym występowanie tego typu postaw mogą być działania prowadzone przez utworzone placówki w formie pracy podwórkowej. Funkcjonowanie takich placówek może spowodować, iż większa liczba młodzieży stanie się odbiorcami działań profilaktycznych.

8.6 Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych, w miejscu zamieszkania z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi⁷⁸. Pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością przeznaczona jest dla rodzin zamieszkałych w Krakowie, w których wychowywane jest przynajmniej jedno dziecko niepełnosprawne i które w związku z niepełnosprawnością dziecka wymagają specjalistycznego wsparcia. Celem przyznania tej formy pomocy jest ograniczenie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

Celem przyznania pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością jest wsparcie rodziny w sposób umożliwiający ograniczenie negatywnego wpływu niepełnosprawności dziecka na kształtowanie wzajemnych relacji pomiędzy członkami rodziny oraz na funkcjonowanie rodziny w otoczeniu społecznym.

Adresatami pomocy są niepełnosprawne dzieci, które mają zdiagnozowane różnego rodzaju dysfunkcje, między innymi autyzm i inne zaburzenia zachowania i rozwoju, dziecięce porażenie mózgowe, epilepsję, choroby nowotworowe, obniżenie poziomu rozwoju intelektualnego, achondroplazję oraz inne choroby uwarunkowane genetycznie.

Specyfika opisywanej formy pomocy polega na tym, że usługi skierowane są nie tylko do dziecka niepełnosprawnego, ale przede wszystkim – do całej jego rodziny (rodzice, rodzeństwo, także dziadkowie). Usługi świadczą osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym, w tym psycholog, pedagog, logopeda, asystent osoby niepełnosprawnej oraz pielęgniarka.

Dobór opiekuna o określonych kwalifikacjach podyktowany jest zdiagnozowanymi potrzebami rodziny. Niejednokrotnie u jednej rodziny usługi świadczy więcej niż jedna osoba (np. psycholog oraz dodatkowo logopeda).

Zakres usług uzależniony jest od sytuacji rodziny, która ma zostać objęta pomocą, w tym w szczególności: liczby osób niepełnosprawnych w rodzinie, stanu zdrowia osób niepełnosprawnych oraz pozostałych członków rodziny, sytuacji zawodowej członków

⁷⁸ Art. 17 ust.1 pkt 11 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

rodziny, a także innych czynników mogących mieć wpływ na zakres koniecznego wsparcia ze strony osób drugih. Maksymalny czas świadczenia usług wynosi 20 godzin tygodniowo, w szczególnie uzasadnionych przypadkach może zostać wydłużony do 30 godzin.

Specjalistyczne usługi opiekuńcze świadczone na terenie Gminy Miejskiej Kraków polegają w szczególności na:

- wspieraniu rodziny w uczeniu i rozwijaniu umiejętności dziecka niepełnosprawnego niezbędnych do samodzielnego życia (kształtowanie umiejętności zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i umiejętności społecznego funkcjonowania; motywowanie do aktywności, leczenia, rehabilitacji; prowadzenie treningów umiejętności samoobsługi i umiejętności społecznych; wspieranie w codziennych czynnościach życiowych);
- interwencji i pomocy w życiu w środowisku i rodzinie (pomoc w radzeniu sobie w sytuacjach kryzysowych; ułatwianie rodzinie dostępu do edukacji i kultury; doradztwo w zakresie możliwości uzyskania pomocy ze strony innych instytucji; pomoc w załatwianiu spraw urzędowych; kształtowanie pozytywnych relacji w rodzinie oraz odpowiednich postaw wobec dziecka niepełnosprawnego);
- wspieraniu i treningu rodziny w zakresie wspomagania procesu leczenia (treningi dotyczące pielęgnacji dziecka, podawania leków, zachowania terminów badań, pomoc w dotarciu do placówek służby zdrowia oraz placówek rehabilitacyjnych).

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością mogą być również świadczone poprzez przejęcie czasowej opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym w celu umożliwienia rodzicom załatwienia spraw związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego, spraw urzędowych, dbania o własne zdrowie a także celem umożliwienia rodzicom dzieci z niepełnosprawnością odpoczynku. Osoba świadcząca specjalistyczne usługi opiekuńcze może również przejąć czasową opiekę nad dzieckiem z niepełnosprawnością celem odprowadzenia bądź przyprowadzenia dziecka do/z przedszkola lub szkoły.

Szczegółowe zasady ustalania wysokości odpłatności za specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz tryb ich pobierania, a także zasady częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat określa Załącznik Nr 2 do Uchwały Nr LXXIV/941/09 Rady Miasta Krakowa z dnia 3 czerwca 2009 r., zmienionej Uchwałą Nr LXI/1340/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 21 grudnia 2016 roku, zmienionej Uchwałą Nr LXIX/1689/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 12 kwietnia 2017 roku. W przypadku rodzin z dzieckiem niepełnosprawnym, gdy dochód na osobę w rodzinie nie przekracza 200% kryterium dochodowego określonego w art. 8 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, usługi świadczone są nieodpłatnie. W pozostałych przypadkach stosuje się tabelę odpłatności zamieszczoną w uchwale.

8.6.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością świadczone są przez Małopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża.

8.6.2 Kadra

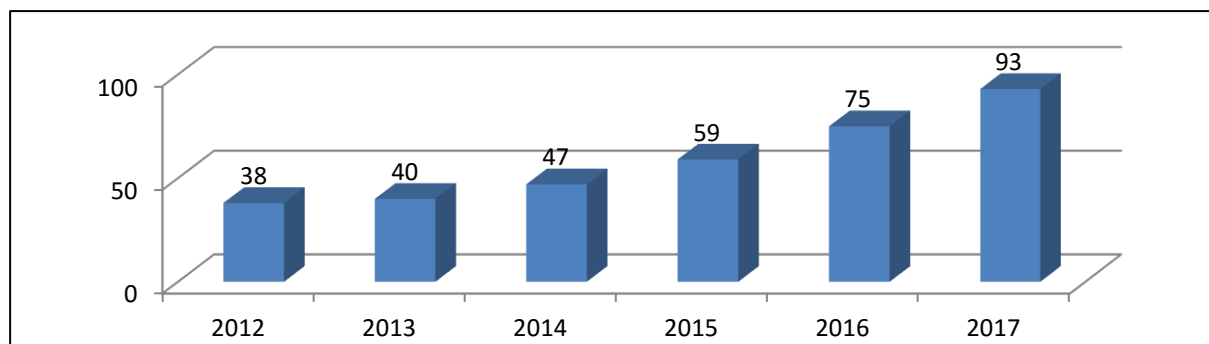
W bezpośrednią realizację zadania polegającego na świadczeniu specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością zaangażowanych w organizacjach pozarządowych było 87 opiekunów oraz 1 koordynator. Zrealizowano 18 521,5 godzin usług.

8.6.3 Rodziny korzystające ze świadczeń w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Pomoc w powyższej formie adresowana jest do rodzin. Pierwszym pełnym rokiem realizacji usług był rok 2010. Objęto wtedy pomocą 43 rodziny. W roku 2011 i 2012 z pomocy korzystało 38 rodzin. W związku z podejmowanymi systematycznie działaniami

zmierzającymi do zwiększenia liczby rodzin objętych wsparciem – w 2016 r. liczba rodzin zwiększyła się do 75, a w roku 2017 do 93 rodzin, utrzymując tendencję wzrostową.

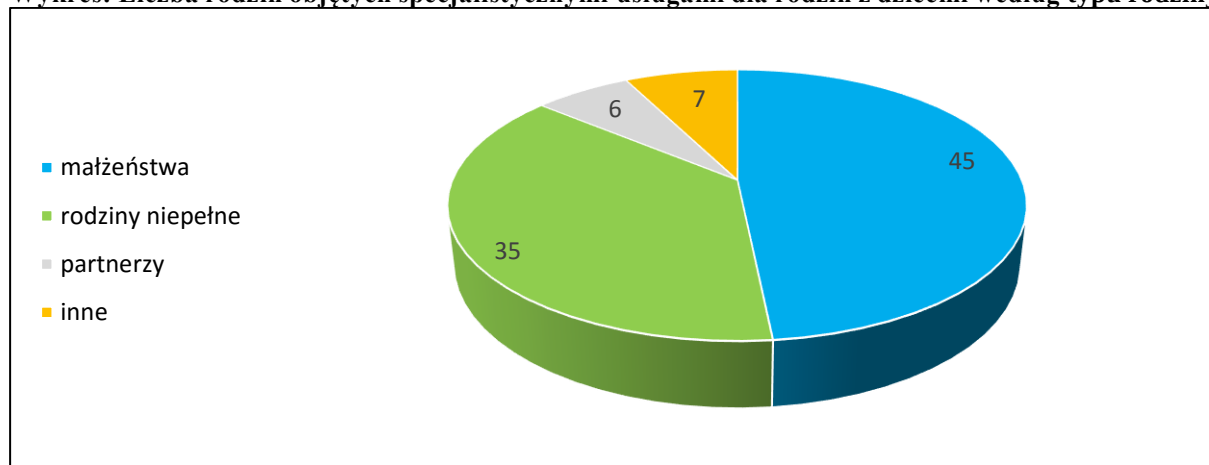
Wykres: Liczba rodzin objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi w latach 2012– 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością korzystają przede wszystkim rodziny pełne, wśród których dominują małżeństwa. W grupie małżeństw najczęściej występują małżeństwa z dwojgiem dzieci (22 rodziny). Rodziny niepełne stanowią 37,6 % wszystkich rodzin, w tym najliczniejsza grupa to matki z jednym dzieckiem (21 rodzin). W porównaniu z rokiem 2016 cechy demograficzno –społeczne rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych pozostają na podobnym poziomie.

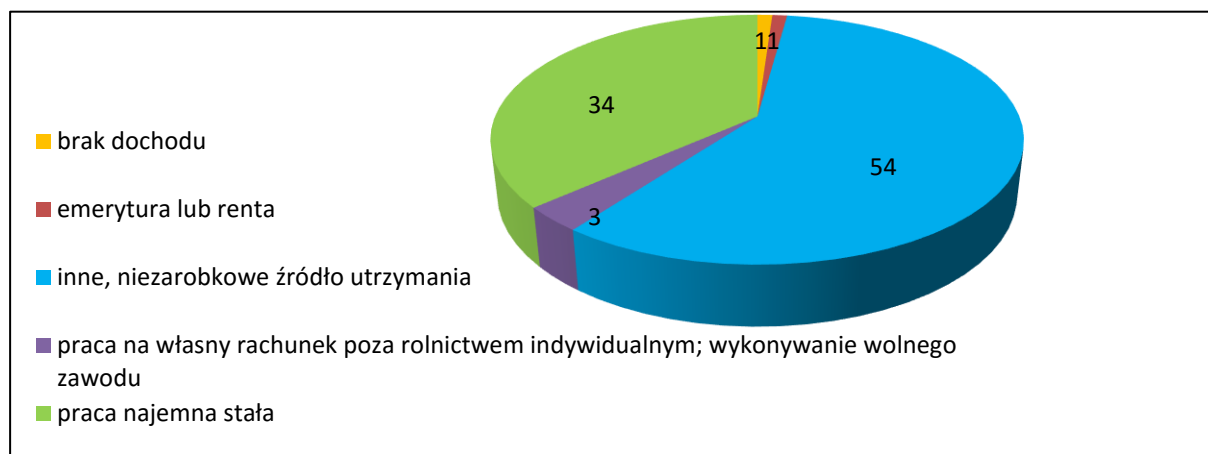
Wykres: Liczba rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi według typu rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 52% świadczeniobiorców pomocy (w rozumieniu osób będących podmiotami decyzji przyznającej pomoc) ma wykształcenie gimnazjalne lub poniżej, a ponad 47% legitymuje się wykształceniem co najmniej średnim. Rodziny korzystające z pomocy uzyskują dochody pochodzące przede wszystkim z niezarobkowych źródeł utrzymania co stanowi ponad 58%. Dla 37% rodzin głównym źródłem utrzymania jest dochód ze stałej pracy najemnej.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin objętych specjalistycznymi usługami dla rodzin z dziećmi

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Najwięcej rodzin będących beneficjentami specjalistycznych usług dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością uzyskuje dochód na osobę w rodzinie w przedziale od 999,01 zł do 1 999 zł, natomiast 38 rodzin posiada dochód na osobę w rodzinie poniżej kwoty 999 zł.

Tabela: Dochód na osobę w rodzinach objętych pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi (w zł)

Wysokość dochodu na osobę w rodzinach korzystających ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi	liczba rodzin
0–999 zł	38
1000–1999 zł	47
2000 zł i powyżej	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

8.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków przekazanej na realizację zadania wynosiła:

- w 2012 r. – 258 954 zł;
- w 2013 r. – 261 766 zł;
- w 2014 r. – 261 765 zł;
- w 2015 r. – 312 312 zł;
- w 2016 r. – 302 082 zł;
- w 2017 r. – 378 597 zł.

8.6.5 Wnioski

Z danych Wydziału Spraw Społecznych UMK w Krakowie wynika, że w 2017 r. 1 080 rodzin otrzymywało dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego. Dodatek ten, mogą uzyskać rodziny, których dochód nie przekracza kryterium dochodowego określonego w ustawie o świadczeniach rodzinnych.

Tym samym można uznać, że znacznie więcej rodzin mogłoby się ubiegać o pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi niepełnosprawnymi.

Świadczone specjalistyczne usługi opiekuńcze wpływają znacząco na poprawę jakości życia dzieci niepełnosprawnych w rodzinach, pozwalają na kształtowanie pozytywnych relacji pomiędzy członkami rodziny, odciążają rodziców/opiekunów dzieci z niepełnosprawnością,

zwiększają samodzielność dzieci i pobudzają do aktywności, ponadto usprawniając funkcjonowanie w otoczeniu społecznym.

Zauważając tendencję wzrostową liczby rodzin korzystających z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla rodzin z dziećmi z niepełnosprawnością oraz mając świadomość wielkości grupy osób w Krakowie potencjalnie uprawnionych do otrzymania tej formy pomocy można wnioskować, że w perspektywie czasu będzie zachodzić konieczność znaczącego zwiększania zakresu w jakim realizowana jest pomoc.

8.7 Rodzinna Piecza Zastępcza

Zasady i formy sprawowania pieczy zastępczej określa ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z zapisami tej ustawy, piecza zastępcza dzieli się na pieczę rodzinną i instytucjonalną.

Rodzinna piecza zastępcza to system, w skład którego wchodzi zawodowe, spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka.

Zadania realizowane przez MOPS, mające na celu rozwój rodzinnej pieczy zastępczej i udzielania wsparcia funkcjonującym rodzinom zastępczym i rodzinnym domom dziecka, obejmują zarówno działania o charakterze indywidualnym, grupowym jak i skierowanym do społeczności miasta Krakowa.

Tabela: Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowane przez MOPS w 2017r.

Wybrane działania o charakterze indywidualnym		2017 r.
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych objętych pomocą koordynatorów	315
	Liczba konsultacji ze specjalistami	1 740
	Liczba wizyt u rodzin zastępczych	4 387
	Liczba zespołów ds. oceny sytuacji dziecka	761
	Liczba pism do sądów rodzinnych w sprawie dzieci przebywających w rodzinnych formach pieczy zastępczej	1 495
	Liczba opracowanych planów i modyfikacji planów pomocy dziecku	745
	Liczba rodzin pomocowych	18
	Liczba dzieci objętych pomocą wolontariuszy	95
	Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w Programie Aktywności Lokalnej dla Rodzin Zastępczych (wsparcie indywidualne)	107
Zapewnienie poradnictwa i terapii dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej, zapewnienie badań psychologicznych osobom sprawującym pieczę	Liczba dzieci objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	184
	Liczba rodzin objętych indywidualnym poradnictwem psychologicznym	221
	Liczba porad psychologicznych	1 342
	Liczba testów psychologicznych	229
	Liczba osób skierowanych do ośrodków poradnictwa i terapii	37
	Liczba osób, które skorzystały z pomocy prawnej w MOPS	48

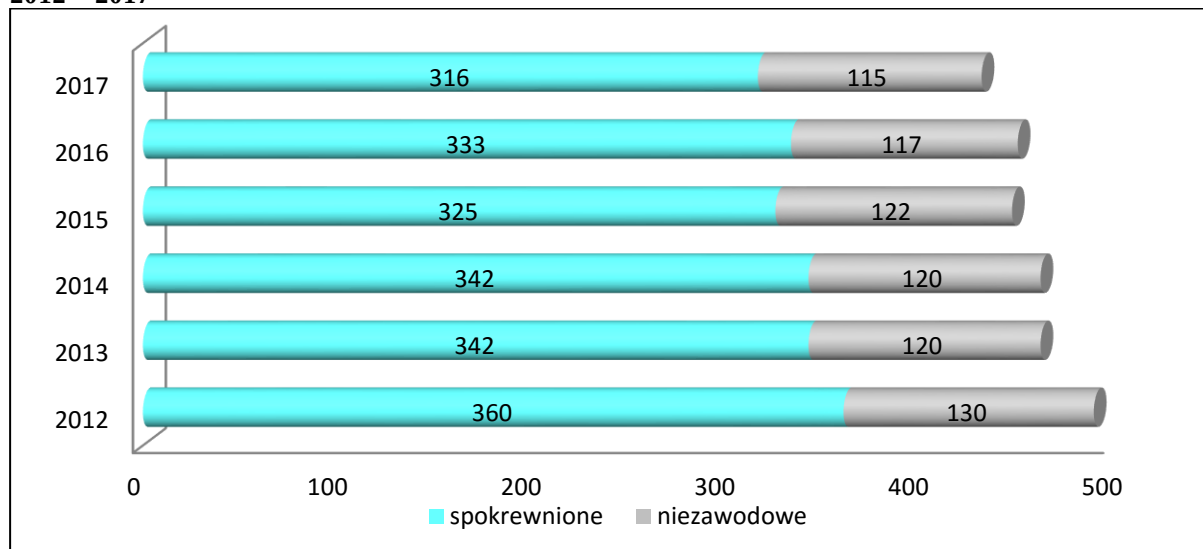
Udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba indywidualnych planów usamodzielnienia oraz ich modyfikacji	187
	Liczba wizyt u wychowanków	300
	Liczba działań mających na celu motywowanie wychowanków do kontynuowania nauki	181
	Liczba działań mających na celu poprawę sytuacji mieszkaniowej	44
Kwalifikowanie kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba przeprowadzonych procedur kwalifikacyjnych	76
Wybrane działania o charakterze grupowym		
Prowadzenie poradnictwa i terapii dla dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej	Liczba grup typu socjoterapeutycznego dla dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych/liczba spotkań grup	3/28
	Liczba uczestników grup	28
Organizowanie grup wsparcia dla rodzin zastępczych	Liczba grup wsparcia/ liczba spotkań grup wsparcia	5/30
	Liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia	63
Zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	214
Szkolenia dla kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej	Liczba zrealizowanych godzin szkoleniowych w roku	132
Udzielanie rodzinom zastępczym pomocy w wypełnianiu ich funkcji	Liczba rodzin zastępczych uczestniczących w Programie Aktywności Lokalnej dla Rodzin Zastępczych (wsparcie grupowe)	68
Wybrane działania skierowane do społeczności lokalnej		
Nabór osób do sprawowania funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka, promocja rodzinnej pieczy zastępczej	Akcje informacyjno – promocyjne prowadzono podczas imprez organizowanych w przestrzeni miejskiej	3
	Liczba rozpropagowanych ulotek	1 535
	Liczba publikacji w lokalnych mediach, w komunikacji miejskiej oraz na stronie internetowej MOPS	17

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.7.1 Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem

Rodziny zastępcze spokrewnione, tworzą wyłącznie wstępni lub rodzeństwo dziecka natomiast w rodzinach zastępczych niezawodowych opiekunami są dalsi krewni lub osoby niespokrewnione z dzieckiem⁷⁹.

Wykres: Spokrewnione i niezawodowe rodziny zastępcze objęte pomocą Ośrodka w latach 2012 – 2017

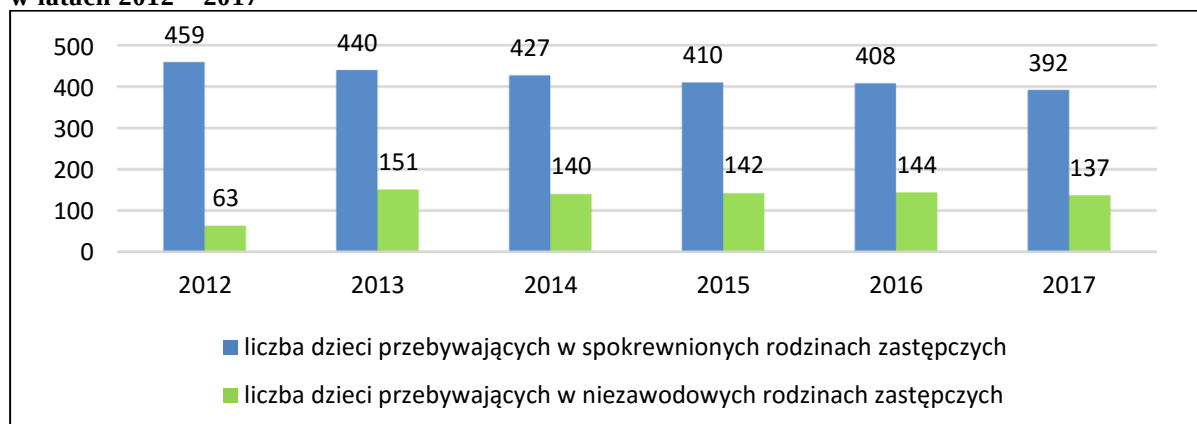
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 roku 529 małoletnich przebywało pod opieką spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych zamieszkujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

W 2017 roku 42 dzieci zostało umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych, a 24 w rodzinach zastępczych niezawodowych. Na mocy obowiązujących przepisów dziecko może pozostawać w rodzinie zastępczej do 18 roku życia lub do zakończenia nauki – nie dłużej niż do 25 roku życia. Powody opuszczenia przez dziecko rodziny zastępczej przed osiągnięciem pełnoletności to: powrót do rodziny biologicznej, umieszczenie w rodzinie adopcyjnej lub w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Corocznie kilka rodzin zastępczych wyprowadza się z Krakowa do powiatów ościennych. W okresie od 2011 r. do 2017 r. było to łącznie 31 rodzin. Decyzje o wyprowadzeniu się z Krakowa zazwyczaj podyktowane są poprawą warunków mieszkaniowych.

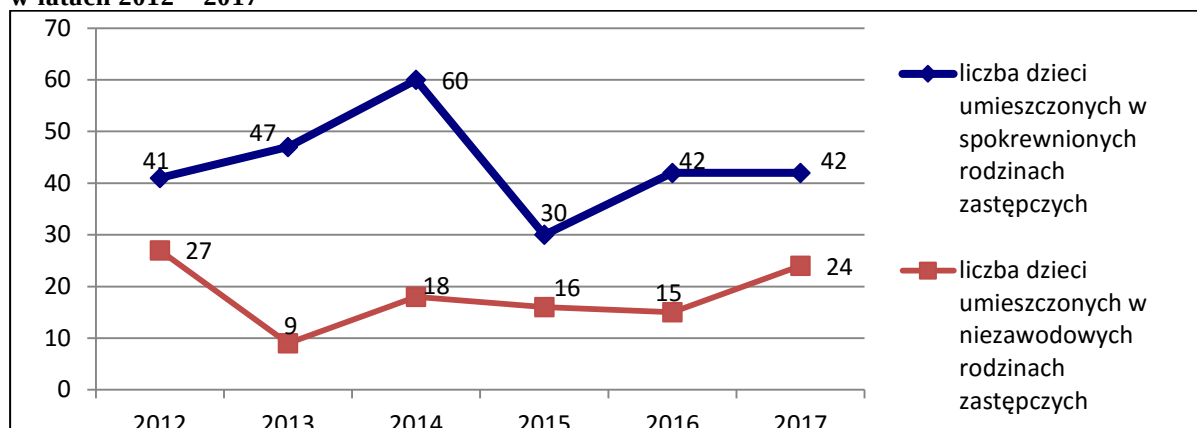
Wykres: Liczba dzieci przebywających w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

⁷⁹ Art. 41 ust. 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

Wykres: Liczba dzieci umieszczanych w spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Wszystkie rodziny zastępcze objęte są wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, który na mocy Zarządzenia z dnia 6.12.2011 r. Nr 2918/2011 Prezydenta Miasta Krakowa został wyznaczony na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

8.7.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje porozumienie o współpracy z Fundacją Ruperta Mayera Dzieło Pomocy Dzieciom w sprawie realizacji pomocy wolontaryjnej na rzecz dzieci przebywających w rodzinach zastępczych.

Realizowana jest także umowa z Fundacją Nowe Centrum o wsparcie realizacji zadania publicznego tj. prowadzenie Programu Aktywności Lokalnej dla rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych z terenu Gminy Miejskiej Kraków.

8.7.1.2 Kadra

Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowało 32 pracowników Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej zatrudnionych na 32 etatach. Rodziny zastępcze wspierało 5 specjalistów – psychologów, 18 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 2 pracowników socjalnych, 3 konsultantów – pracowników organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz 4 pozostałych pracowników Zespołu ds. Rodzinnej Pieczy Zastępczej.

8.7.1.3 Rodziny korzystające ze świadczeń dla spokrewnionych i niezawodowych rodzin zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Z opracowań własnych MOPS wynika, że spośród rodzin zastępczych spokrewnionych 23% opiekunów jest w wieku do 50 lat, 25% w wieku 51 – 60 lat, 40% pomiędzy 61 a 70 rokiem życia, a 12% stanowią opiekunowie powyżej 71 roku życia. Wobec tej struktury wiek wychowanków przedstawia się następująco: dzieci poniżej 13 roku życia stanowią 45% ogółu dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych spokrewnionych, 32% dzieci jest w wieku 14 – 17 lat, a 23% dzieci w wieku 18 lat i powyżej.

Opiekunowie rodzin zastępczych niezawodowych są młodszy niż w rodzinach spokrewnionych – 32% opiekunów jest w wieku do 40 lat, 43% opiekunów w wieku 41 – 50 lat, 20% stanowią opiekunowie między 51 – 60 rokiem życia, a 5% w wieku powyżej 60 lat. Dzieci w wieku poniżej 13 roku życia stanowią 42% dzieci umieszczonych w niezawodowych rodzinach zastępczych, 30% dzieci jest w wieku 14 – 17 lat, a dzieci w wieku 18 lat i więcej stanowią 28%.

Jedną z głównych funkcji rodziny zastępczej jest zapewnianie dziecku poczucia bezpieczeństwa oraz pozytywnych więzi. Nie wszystkie rodziny wypełniają swoje funkcje na

tym samym poziomie. Z analizy akt rodzin zastępczych dokonanej w 2015 roku wynika, że część rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych ma trudności w różnych obszarach problemowych, np. relacje z rodzicami biologicznymi dzieci (występują w 58% rodzin), trudności w komunikacji w rodzinie (32%), w korzystaniu z własnych uprawnień i zasobów (10%), trudności zdrowotne dotyczące rodziców zastępczych mające wpływ na sprawowanie pieczy (11%), zagrożenie demoralizacją u dziecka przebywającego w rodzinie zastępczej (11%). W większości obszarów, trudności występują częściej u spokrewnionych niż u niezawodowych rodzin zastępczych. Mimo występujących deficytów, te formy pieczy zastępczej są preferowane, w szczególności ze względu na potrzebę i prawo dziecka do wychowywania się w środowisku najbardziej zbliżonym do naturalnej rodziny.

Od 2015 r. wśród rodzin zastępczych niezawodowych i spokrewnionych wyłaniane są rodziny, które znajdują się w trudnej sytuacji (m.in. z powodu trudności opiekuńczo-wychowawczych), której nie mogą rozwiązać samodzielnie lub poprzez skorzystanie z usług takich jak poradnictwo, szkolenia, pomoc socjalna. Rodziny te, jak również rodziny ze stażem w sprawowaniu pieczy krótszym niż 2 lata obejmowane są, na ich wniosek, wsparciem koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Limit rodzin pozostających pod opieką koordynatorów został ustawowo ograniczony do 15, co pozwala na objęcie tych rodzin skutecznym wsparciem.

W 2017 r. 315 rodzin zastępczych skorzystało z pomocy koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Natomiast 169 rodzin zastępczych współpracowało z innymi pracownikami organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Tabela: Osoby pozostające w rodzinach zastępczych, a świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania w latach 2012–2017

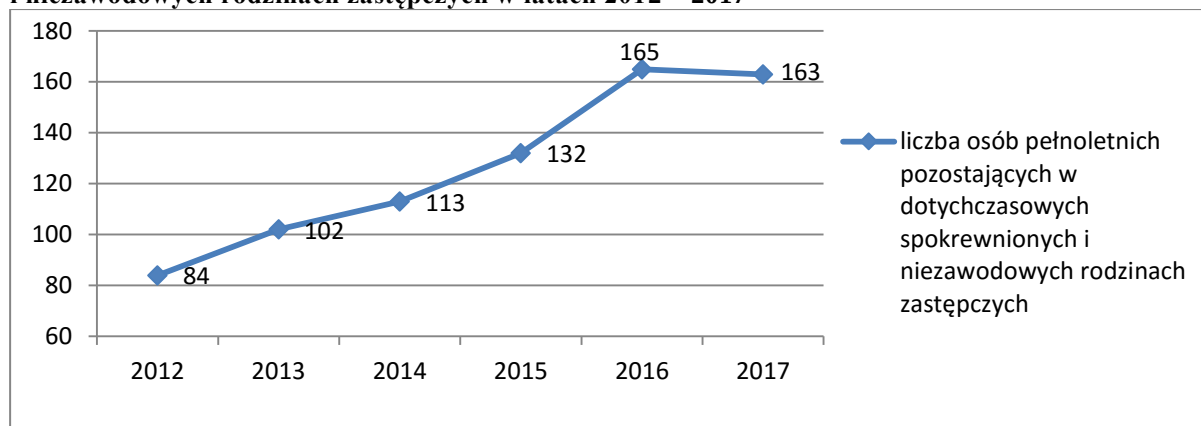
Lata		2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dzieci w rodzinach zastępczych – razem	Liczba dzieci	619	580	569	554	543	529
	Świadczenia na pokrycie kosztów utrzymania dzieci	4 615 493,33 zł	4 482 695,24 zł	4 441 004,00 zł	4 603 131,65 zł	4 542 030,34 zł	4 441 390,59 zł
Pełnoletni pozostający w dotychczasowych rodzinach zastępczych	Liczba osób pełnoletnich	84	102	113	132	165	163
	Świadczenia na pokrycie utrzymania osób pełnoletnich	505 232,69 zł	675 618,15 zł	781 532,13 zł	968 252,46 zł	1 313 539,48 zł	1 286 336,81 zł
Osoby usamodzielniające się z rodzin zastępczych	Liczba osób usamodzielniających się	241	230	215	200	170	177
	Pomoc na kontynuowanie nauki	934 234,31 zł	887 030,77 zł	907 115,03 zł	825 049,04 zł	727 159,24 zł	638 450,26 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W latach 2012 do 2016 corocznie wzrastał koszt utrzymania osób pełnoletnich w dotychczasowych rodzinach zastępczych, co wynikało ze zwiększenia liczby osób pozostających po osiągnięciu pełnoletniości w dotychczasowych rodzinach zastępczych. Wartość miesięcznego świadczenia dla osób pozostających w rodzinie zastępczej niezawodowej i spokrewnionej jest znacznie wyższa od kwoty pomocy przysługującej wychowankowi pieczy zastępczej na kontynuowanie nauki (o 500 zł miesięcznie w niezawodowej rodzinie zastępczej, natomiast o 160 zł w spokrewnionej rodzinie zastępczej).

Tendencja ta w roku 2017 uległa zahamowaniu i liczba osób pełnoletnich pozostających w rodzinach zastępczych nieznacznie różni się od liczby osób z 2016 r.

Wykres: Liczba osób pełnoletnich pozostających w dotychczasowych spokrewnionych i niezawodowych rodzinach zastępczych w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.7.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowity koszt świadczeń przyznanych spokrewnionym i niezawodowym rodzinom zastępczym wyniósł:

- w 2012 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 546 680 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 92 835 zł;
- w 2013 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 496 038 zł;
- w 2014 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 498 478 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 46 784 zł;
- w 2015 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 719 205 zł;
- w 2016 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 731 798,12 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 1 645 530,67 zł;
- w 2017 r.: w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 4 631 200,01zł, w ramach dotacji z budżetu państwa na dodatek wychowawczy: 2 150 127,05 zł.

8.7.1.5 Wnioski

Z uwagi na rozwiązania ustawowe zachęcające osoby pełnoletnie do rezygnacji z usamodzielniania się na rzecz pozostawania w dotychczasowych rodzinach zastępczych do czasu zakończenia nauki, prognozuje się utrwalenie tendencji do dłuższego pozostawania osób pełnoletnich w dotychczasowych rodzinach zastępczych.

Mając na uwadze nasilenie problemów rozwojowych zdiagnozowanych u dzieci przebywających w rodzinach zastępczych oraz związanych z tym trudności opiekuńczo – wychowawczych w tych rodzinach, należy zapewnić rodzicom zastępczym możliwość rozwoju kompetencji rodzicielskich oraz realizować usługi mające na celu poprawę funkcjonowania społecznego dzieci i młodzieży z rodzin zastępczych.

8.7.2 Rodziny zastępcze zawodowe i rodzinne domy dziecka

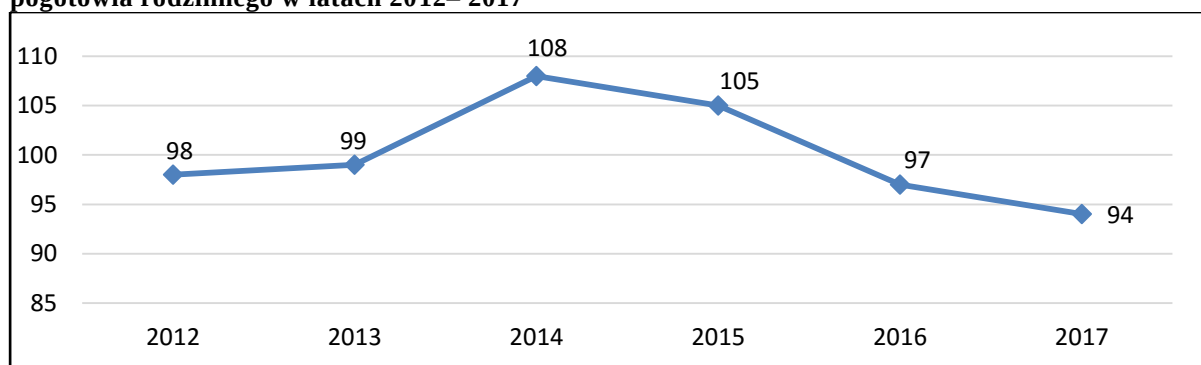
Rodziny zastępcze zawodowe są formą rodzinnej pieczy zastępczej, wśród której w Krakowie wyróżniamy:

- rodziny zastępcze pełniące funkcję pogotowia rodzinnego,
- zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze.

Zawodowa rodzina zastępcza pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego jest interwencyjną, krótkoterminową formą opieki nad dzieckiem, sprawowaną przez odpowiednio przeszkolone rodziny do czasu uregulowania sytuacji prawnej dziecka. W rodzinach tego typu umieszcza się dziecko na maksymalny okres do 8 miesięcy lub do zakończenia postępowania sądowego i powrotu do rodziny, przysposobienia albo skierowania dziecka do stałej formy rodzinnej pieczy zastępczej⁸⁰.

W roku 2017 w Krakowie funkcjonowało łącznie 29 zawodowych rodzin zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, natomiast według stanu na dzień 31 grudnia 2017 r. funkcjonowało 28 rodzin, dysponujących 48 miejscami. Według stanu na ostatni dzień okresu sprawozdawczego przebywało w nich 43 dzieci, z tego 11 rodzin zapewniało miejsce dla 1 dziecka, 10 rodzin – dla 2 dzieci, oraz 4 rodziny dla 3 dzieci, ponadto 3 rodziny pozostawały w gotowości do przyjęcia dziecka. W roku 2017 z tej formy rodzinnej pieczy zastępczej skorzystało łącznie 94 dzieci.

Wykres: Liczba dzieci przebywających w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w latach 2012– 2017

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zawodowa specjalistyczna rodzina zastępcza to forma rodzinnej pieczy zastępczej, której zadaniem jest zapewnienie opieki szczególnej grupie dzieci. Umieszcza się w nich dzieci z różnego typu problemami, w tym:

- dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- dzieci na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich;
- małoletnie matki z dziećmi⁸¹.

W roku 2017 funkcjonowało 9 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych (stan na dzień 31.12.2017 r. również 9 rodzin) zapewniających 12 miejsc. Spośród zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych 6 rodzin sprawuje opiekę nad 1 dzieckiem, natomiast 3 rodziny mają pod opieką 2 dzieci. W powyższej formie pieczy zastępczej przebywały dzieci z problemami zdrowotnymi, wymagające szczególnej opieki i pielęgnacji (m. in. dzieci z zespołem Downa, Zespołem Alkoholowym Płodu).

Rodzinny Dom Dziecka jest formą rodzinnej pieczy zastępczej, którą tworzą małżonkowie lub osoba nie pozostająca w związku małżeńskim. W powyższej formie sprawowana jest opieka nad łącznie nie więcej niż 8 dzieci oraz osobami, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W roku 2017 funkcjonowały 2 rodzinne domy dziecka, w których przebywało łącznie 12 dzieci.

⁸⁰ art. 58 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.)

⁸¹ Art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn zm.).

8.7.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.7.2.2 Kadra

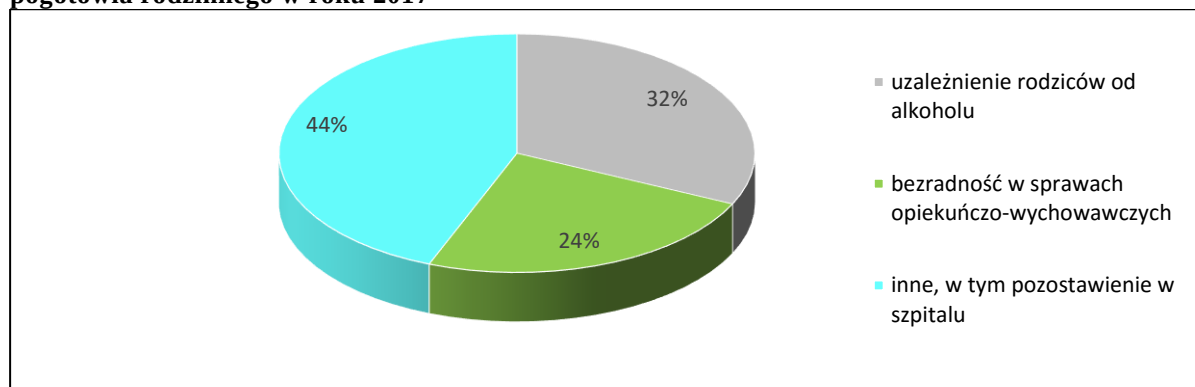
Zadania organizatora rodzinnej pieczy zastępczej realizowało 32 pracowników zatrudnionych w MOPS. Szczegółowe informacje znajdują się w podrozdziale 8.7.1.2. Dodatkowo do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich zatrudnione były 2 osoby.

8.7.2.3 Dzieci umieszczone w zawodowych rodzinach zastępczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Według stanu na dzień 31.12.2017 r. 79% dzieci przebywających w pogotowiach rodzinnych miało od 0 do 3 lat, natomiast 18% dzieci zawiera się w przedziale pomiędzy 4–6 lat, a 3% dzieci w przedziale 7–13 lat.

Umieszczenie dziecka w zawodowej rodzinie zastępczej, pełniącej funkcję pogotowia rodzinnego spowodowane jest głównie: pozostawieniem noworodka przez matkę w szpitalu, uzależnieniem rodziców od alkoholu oraz bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych –wychowawczych skutkującą zaistnieniem sytuacji zagrażających zdrowiu i życiu dziecka.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego w roku 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań wydanych w roku 2017

Wśród dzieci przebywających w dniu 31.12.2017 r. w zawodowych specjalistycznych rodzinach zastępczych 8% było w wieku od 0 do 3 lat, 8% było w wieku od 4 do 6 lat, 68% stanowiły dzieci w wieku 7–13 lat, 8% stanowiły dzieci w przedziale wiekowym 14–17 lat oraz 8% w przedziale 18–24 lata.

8.7.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków wydatkowanych przez GMK na funkcjonowanie zawodowych rodzin zastępczych oraz rodzinnego domu dziecka wyniosła łącznie:

- w roku 2012: 1 112 494 zł;
- w roku 2013: 1 262 147 zł;
- w roku 2014: 1 117 090 zł,
- w roku 2015: 1 081 172 zł;
- w roku 2016: 1 294 741 zł w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków, w ramach dotacji z budżetu państwa: 294 569 zł, w tym w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 284 531,72 zł;

- w roku 2017: 1 145 461,21 zł w tym; w ramach dotacji z budżetu państwa: 42 183,47 zł oraz w ramach dotacji na dodatek wychowawczy: 354 445,77 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym rodzinne formy pieczy zastępczej oraz placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Wpłata dodatku dla osób uprawnionych rozpoczęła się od kwietnia 2016 r.

W przypadku zawodowych form rodzinnej pieczy zastępczej, dodatek został przyznany dla 105 dzieci, w przypadku rodzin specjalistycznych – dla 11 dzieci, natomiast w odniesieniu do rodzinnych domów dziecka – dla 10 dzieci. Wpłacono świadczenia na kwotę 354 445,77 zł.

8.7.2.5 Wnioski

Założenia ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2017 r. poz. 697 z późn. zm.), nakładają na powiat obowiązek umieszczania dzieci poniżej 7 roku w pieczy rodzinnej. Według stanu na 31.12.2017 r. w zawodowych rodzinach zastępczych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego, przebywało 42 dzieci w wieku od 0 do 6 lat. Zaznaczyć należy, iż liczba miejsc w rodzinnych formach pieczy zastępczej w dalszym ciągu jest niewystarczająca i nadal w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej umieszczane są dzieci poniżej 7 roku życia. Według stanu na dzień 31.12.2017 r. w placówkach opiekuńczo – wychowawczych (z wyłączeniem placówek typu rodzinnego) przebywało 35 dzieci poniżej 7 roku życia, w tym dzieci wraz z matkami oraz dzieci, które z uwagi na stan zdrowia wymagają stosowania specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych oraz wyrównywania opóźnień rozwojowych.

Nadal konieczne jest prowadzenie ciągłych działań propagujących ideę rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskania kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych i tym samym zwiększenia ich liczby.

8.8 Placówki opiekuńczo–wychowawcze

Dziecko pozbawione częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej, po wyczerpaniu możliwości udzielenia pomocy w rodzinie naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej, może zostać umieszczone w placówce opiekuńczo – wychowawczej typu:

- interwencyjnego,
- rodzinnego,
- socjalizacyjnego,
- specjalistyczno – terapeutycznego.

Placówki opiekuńczo–wychowawcze zobowiązane są do zapewnienia dziecku całodobowej opieki i wychowania oraz zaspokajania niezbędnych potrzeb rozwojowych i bytowych⁸².

8.8.1 Infrastruktura

Według stanu na 31.12.2017 r. w Krakowie funkcjonowało łącznie 41 placówek opiekuńczo – wychowawczych, zapewniających 455 miejsc. 27 placówek prowadzonych było na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez organizacje pozarządowe, a 14 placówek funkcjonowało jako jednostki publiczne.

⁸² Art. 93 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2017 r. poz. 697 z późn. zm.).

Krakowski system instytucjonalnej pieczy zastępczej tworzyły:

- 3 placówki typu interwencyjnego, zapewniające doraźną opiekę nad dzieckiem w czasie trwania sytuacji kryzysowej, w szczególności w przypadkach wymagających natychmiastowego zapewnienia opieki – do czasu wydania przez sąd postanowienia o umieszczeniu dziecka w placówce, rodzinie zastępczej, adopcyjnej lub powrocie do rodziny biologicznej. W placówkach tego typu w roku 2017 przebywało łącznie 145 dzieci;
- 23 placówki typu socjalizacyjnego, zapewniających opiekę łącznie 292 dzieciom;
- 6 placówek typu rodzinnego, w których w 2017 roku przebywało łącznie 54 dzieci;
- 9 placówek typu specjalistyczno – terapeutycznego – zapewniających opiekę nad dziećmi o indywidualnych potrzebach w tym: legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności lub umiarkowanym i znacznym stopniem niepełnosprawności; wymagających stosowania specjalnych metod wychowawczych i specjalistycznej terapii oraz wymagających wyrównywania opóźnień rozwojowych i edukacyjnych. W placówkach tego typu w roku 2017 przebywało łącznie 125 dzieci.

W roku 2017 placówki opiekuńczo – wychowawcze łącznie zapewniły opiekę i wychowanie 616 dzieciom.

Zgodnie z założeniami ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. 2017 r. poz. 697 z późn. zm.), w placówce opiekuńczo – wychowawczej nie powinno przebywać więcej niż 14 dzieci. W wyniku podejmowanych w latach 2015 – 2017 działań mających na celu dostosowanie placówek do obowiązujących przepisów, standard liczby miejsc został osiągnięty w 39 placówkach na 41 funkcjonujących.

8.8.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotami realizującymi w 2017 roku zadanie polegające na prowadzeniu niepublicznych placówek opiekuńczo – wychowawczych na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków były: Zgromadzenie Sióstr Służebniczek NMP, Prowincja Krakowska, Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. W. a Paulo, Zgromadzenie Zakonne Sług Jezusa, Towarzystwo „Nasz Dom”, Zgromadzenie Sióstr św. Jana Chrzciciela, Krakowskie Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”, Stowarzyszenie „SIEMACHA”, Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Stowarzyszenie Rodzin Adopcyjnych i Zastępczych „Pro Familia”, Fundacja Projekt ROZ, Prowincja Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego, Fundacja im. Św. Scholastyki, Stowarzyszenie Przyjaciół Osób Niepełnosprawnych „Wspólna Radość.

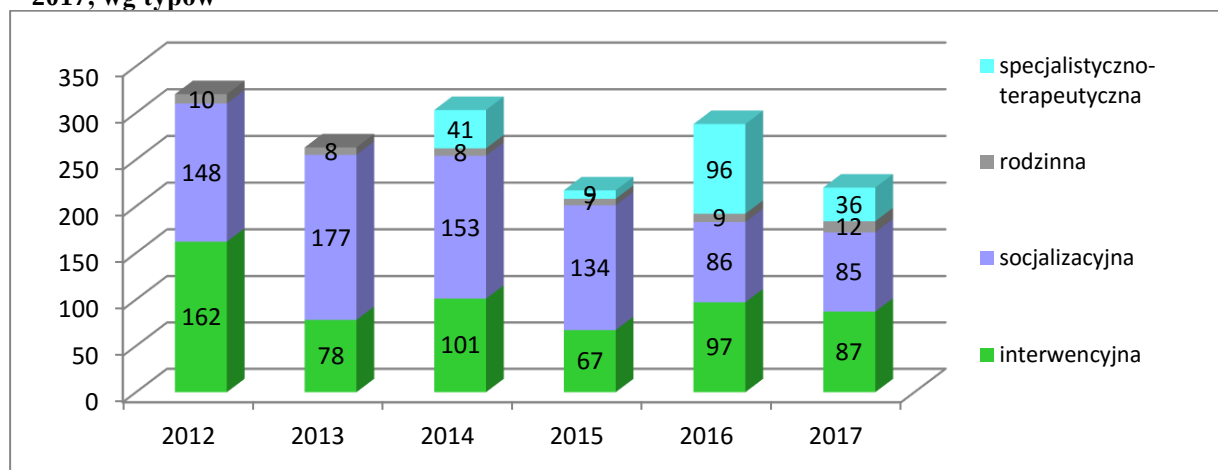
8.8.3 Kadra

W bezpośrednią realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było 217 osób w organizacjach pozarządowych (w wymiarze 171,80 etatów) i 189 pracowników jednostek budżetowych (w wymiarze 174,80 etatów).

8.8.4 Dzieci i młodzież skierowana do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W latach 2012 – 2017 sukcesywnie spadała liczba dzieci korzystających z pomocy poszczególnych typów placówek opiekuńczo – wychowawczych w Krakowie. Obecnie wynosi 616. Zmniejszenie liczby dzieci korzystających z tej formy pomocy wynika między innymi z faktu, iż po usamodzielnieniu się dzieci spoza Krakowa, liczba miejsc została zmniejszona w celu dostosowania systemu do rzeczywistych potrzeb Gminy Miejskiej Kraków. Ponadto obserwowalny jest spadek liczby dzieci, które postanowieniem sądu mają zostać objęte opieką w pieczy instytucjonalnej.

Wykres: Liczba skierowań do placówek opiekuńczo–wychowawczych wydanych w latach 2012 – 2017, wg typów

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych

Śród wszystkich dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych: 51 % stanowią dzieci od 14 do 17 lat, 31 % w wieku od 7 do 13 lat, 5% to dzieci w wieku od 4 do 6 lat, 3% stanowią dzieci poniżej 3 roku życia, dzieci powyżej 18 lat stanowią prawie 10%.

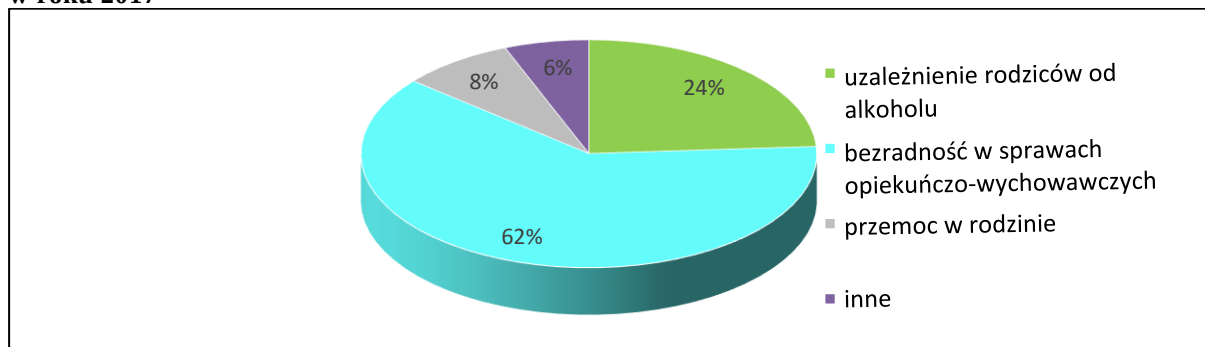
Tabela: Wiek dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo– wychowawczych na dzień 31.12.2017 r.

Wyszczególnienie	w placówkach opiekuńczo– wychowawczych				
	ogółem	typu socjaliza– cyjnego	typu interwen– cyjnego	typu specjalistyczno– terapeutycznego	typu rodzinnego
Dzieci w pieczy zastępczej w wieku:	415	241	39	96	39
poniżej 1 roku	3	–	–	3	–
od 1 roku – 3 lat	10	1	–	8	1
4– 6 lat	22	6	4	9	3
7–13 lat	128	75	12	22	19
14–17 lat	212	137	23	39	13
18– 24 lat	40	22	–	15	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do placówek opiekuńczo – wychowawczych

Na podstawie analizy przyczyn z powodu których małoletni przebywają w placówkach opiekuńczo – wychowawczych należy stwierdzić, że największą grupę 62% stanowią dzieci i młodzież z rodzin, które wykazują bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, skutkującą często nierealizowaniem obowiązku szkolnego. Kolejne pod względem liczebności są dzieci z rodzin z problemem alkoholowym (24%). Przemoc w rodzinie to problem z powodu, którego w placówkach przebywa 8% dzieci.

Wykres: Przyczyny umieszczenia dzieci w całodobowych placówkach opiekuńczo – wychowawczych w roku 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie analizy skierowań do całodobowych placówek opiekuńczo – wychowawczych wydanych w roku 2017

8.8.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wydatki na utrzymanie placówek opiekuńczo – wychowawczych wyniosły:

- w roku 2012: 23 986 955 zł w tym w ramach środków GMK: 23 545 775 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 441 180 zł;
- w roku 2013: 22 222 849 zł w tym w ramach środków GMK: 21 900 480 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 322 369 zł;
- w roku 2014: 23 013 013 zł w tym w ramach środków GMK: 22 659 376 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 235 539 zł;
- w roku 2015: 26 316 029 zł w tym: w ramach środków GMK: 25 897 535 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 418 494 zł,
- w roku 2016: 26 036 136 zł, w tym: w ramach środków GMK: 25 640 762 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 395 374 zł;
- w roku 2017: 26 993 019 zł, w tym: w ramach środków GMK: 26 543 856 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 449 163 zł.

Zgodnie z ustawą z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195), osobom prowadzącym placówki opiekuńczo – wychowawcze typu rodzinnego przysługuje dodatek w wysokości świadczenia wychowawczego na każde umieszczone dziecko, które nie ukończyło 18 roku życia. Pomocą w formie dodatku do zryczałtowanej kwoty na dzieci umieszczone w tego typu placówkach objęto 48 wychowanków. Wypłacono 476 świadczeń na kwotę 229 435,13 zł.

8.8.6 Wnioski

Mając na uwadze założenia ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, główne działania w zakresie zapewniania dzieciom i młodzieży opieki w ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej powinny skupiać się na sukcesywnym zmniejszaniu liczby dzieci poniżej 10 roku życia umieszczanych w placówkach. Ponadto przekształcenia systemu powinny zostać ukierunkowane na zwiększanie liczby placówek typu specjalistyczno– terapeutycznego, aby możliwe było zapewnienie opieki i wychowania rosnącej liczbie dzieci, wykazujących szerokie spektrum zaburzeń. Równocześnie z uwagi na specyfikę problemów młodzieży umieszczanej w placówkach, zasadne jest podnoszenie kompetencji kadry opiekuńczej.

8.9 Pomoc dla osób usamodzielnianych

Osoby opuszczające, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinną lub instytucjonalną pieczę zastępczą, a także m.in. młodzieżowe ośrodki socjoterapii, młodzieżowe ośrodki

wychowawcze lub zakłady poprawcze obejmuje się pomocą mającą na celu ich życiowe usamodzielnienie. Osoby usamodzielniane wymagają pomocy w przezwyciężeniu trudnych sytuacji życiowych, w szczególności w obszarze kwalifikacji zawodowych i wykształcenia, sytuacji mieszkaniowej i bytowej (w tym uzyskania uprawnień do przysługujących świadczeń). Szczegółowe cele i działania służące ich realizacji, są określone w indywidualnym programie usamodzielnienia opracowywanym przez osobę usamodzielnianą, opiekuna usamodzielnienia oraz pracownika socjalnego lub koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Działania prowadzone przez pracowników MOPS w obszarze edukacji i zdobycia kwalifikacji zawodowych przez osoby usamodzielniane to m.in. motywowanie do kontynuowania nauki, weryfikacja frekwencji na zajęciach szkolnych, osobiste rozmowy z pracownikami szkół (rzecznictwo), skierowanie do doradcy zawodowego lub na warsztaty autoprezentacji.

Pomoc w zakresie poprawy sytuacji mieszkaniowej osób usamodzielnianych jest realizowana m.in. poprzez: pomoc w sporządzeniu wniosku o najem lokalu z zasobów gminy i zgromadzeniu wymaganej dokumentacji, pisma popierające wniosek do UMK, rzecznictwo w sprawach o spłatę zaległości mieszkaniowych, skierowanie po poradę prawną.

Jedną z form pomocy dla usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych jest mieszkanie chronione. Głównym celem pobytu w mieszkaniach chronionych jest doprowadzenie do pełnej samodzielności wychowanków we wszystkich sferach dotyczących życia społecznego, rodzinnego i zawodowego. Wsparcie dla mieszkańców stanowią prowadzone treningi psychoedukacyjne, mające na celu rozwijanie umiejętności społecznych i przygotowanie do samodzielnego, dorosłego życia. Poprzez treningi wychowankowie uczą się m. in. jak prowadzić gospodarstwo domowe i gospodarować budżetem domowym.

Z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym korzysta średniorocznie 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych.

Osoby usamodzielniane otrzymują comiesięczną pomoc pieniężną na kontynuowanie nauki, która w przypadku osób usamodzielnianych na mocy ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej jest niezależna od dochodu osiąganego przez świadczeniobiorcę oraz pomoc na zagospodarowanie i – po zakończeniu nauki – pomoc na usamodzielnienie.

8.9.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków funkcjonowały w 2017 r. trzy mieszkania chronione dla 17 usamodzielniających się wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych i rodzin zastępczych. Z tej formy pomocy w roku 2017 skorzystało 20 osób.

8.9.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Pomoc w zaspokojeniu potrzeb mieszkaniowych usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej w formie pobytu w mieszkaniu chronionym realizowane było we współpracy z Fundacją „Ukryte Skrzydła” oraz Krakowskim Stowarzyszeniem Na Rzecz Młodzieży „Nowa Droga”.

8.9.3 Kadra

W zakresie pomocy finansowej i rzeczowej dla osób usamodzielnianych zadanie realizują pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. W realizację zadania w roku 2017 zaangażowanych było 11 pracowników (11 etatów). W realizację pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym w roku 2017 zaangażowany był personel zatrudniony w Fundacjach (3 osoby zatrudnione).

8.9.4 Osoby objęte pomocą na usamodzielnienie, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

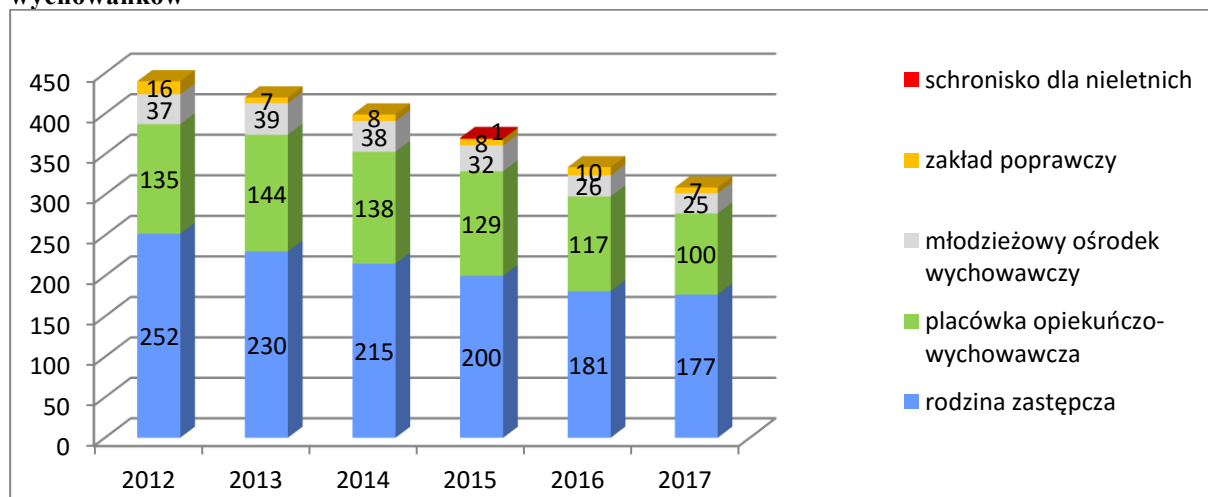
W latach 2012 – 2017 średniorocznie udzielono pomocy finansowej i rzeczowej związanej z usamodzielnieniem dla 357 wychowanków rodzin zastępczych oraz osób opuszczających placówki opiekuńczo – wychowawcze, zakłady poprawcze, schroniska dla nieletnich oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Tabela: Usamodzielnianie wychowanków rodzin zastępczych i placówek

Lp.	Podstawa przyznawania pomocy	Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2017 r.
1.	Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej	238
2.	Na zasadach ustawy o pomocy społecznej (przepisy przejściowe z ustawy o wspieraniu rodziny)	40
3.	Ustawa o pomocy społecznej	31
Suma		309
Miejsce pobytu osoby usamodzielnianej przed usamodzielnieniem		Liczba osób usamodzielnianych objętych pomocą w 2017 r.
1.	Rodziny zastępcze	177
2.	Placówki opiekuńczo – wychowawcze	100
3.	Młodzieżowe ośrodki wychowawcze	25
4.	Specjalny ośrodek szkolno – wychowawczy	0
5.	Schronisko dla nieletnich i zakład poprawczy	0
6.	Zakłady poprawcze	7
Suma		309

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS Kraków

Wykres: Liczba osób usamodzielnionych w latach 2012 – 2017 wg miejsca poprzedniego pobytu wychowanków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

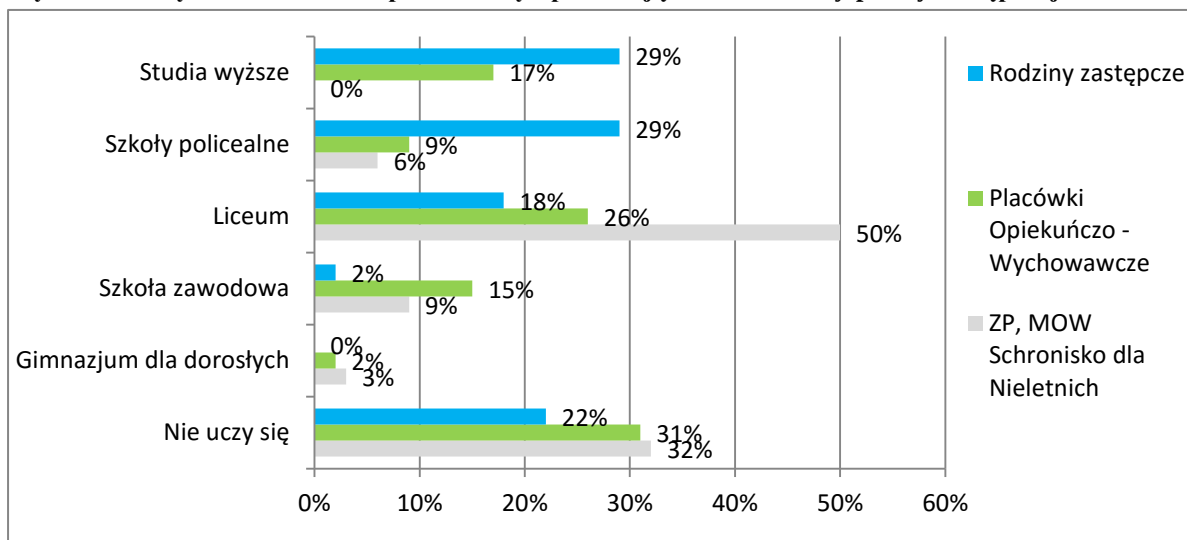
Większość osób usamodzielnianych to wychowankowie rodzin zastępczych, którzy stanowią 57% ogółu oraz wychowankowie placówek opiekuńczo – wychowawczych, którzy stanowią 32% ogółu. Najmniejszy odsetek wychowanków objętych pomocą na usamodzielnienie to osoby opuszczające zakłady poprawcze i schroniska dla nieletnich.

Aspiracje edukacyjne osób usamodzielnianych z rodzin zastępczych są znacznie wyższe niż opuszczających instytucjonalne formy pieczy zastępczej, młodzieżowe ośrodki wychowawcze oraz zakłady poprawcze – 29% wychowanków rodzin zastępczych kontynuuje naukę na studiach. Natomiast spośród osób, które opuściły instytucjonalne formy pieczy zastępczej zaledwie 17% jest słuchaczami wyższych uczelni. Żadna z osób opuszczające

zakłady poprawcze nie uczą się w uczelni wyższej, natomiast prawie 50% z nich uczą się w liceum. Należy jednocześnie zauważyć, że 31% osób opuszczających placówki opiekuńcze i 22% osób opuszczających rodziny zastępcze zaprzestało kontynuacji nauki.

Poziom edukacji, na którym kontynuują naukę osoby usamodzielniane jest zróżnicowany ze względu na formy pieczy zastępczej, w której osoby te przebywały – ilustruje to poniższy wykres.

Wykres: Kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające różne formy pieczy zastępczej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Sytuacja osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej różni się również pod względem posiadanych przez te osoby zasobów mieszkaniowych. 18% wychowanków, którzy opuścili rodziny zastępcze ma uregulowaną sytuację mieszkaniową, to znaczy są najemcami lub właścicielami mieszkania lub figurują w umowie najmu jako osoby uprawnione do zamieszkiwania w lokalu. W takiej sytuacji jest 37% wychowanków placówek opiekuńczo-wychowawczych. Prawie co piąty wychowanek rodziny zastępczej oraz placówki opiekuńczo-wychowawczej wynajmuje lokal na wolnym rynku. 57% wychowanków rodzinnej pieczy zastępczej mieszka nadal u rodziny, natomiast 24% wychowanków po opuszczeniu placówki opiekuńczo-wychowawczej zamieszkuje u rodzin biologicznych.

Spośród osób usamodzielnianych 7% wychowanków rodzin zastępczych i 17% osób opuszczających placówki mieszka w internacie, mieszkaniu chronionym, lokalu zajmowanym bez tytułu prawnego lub po wyroku eksmisyjnym.

Tabela: Sytuacja mieszkaniowa osób opuszczających różne formy pieczy zastępczej

Sytuacja mieszkaniowa	Osoby, które opuściły placówki opiekuńczo-wychowawcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.	Osoby, które opuściły rodziny zastępcze. Udział procentowy w stosunku do wszystkich opuszczających daną formę pieczy zastępczej.
Zamieszkiwanie u rodziny (biologicznej lub dotychczasowej rodziny zastępczej)	24%	57%
Wynajmowanie mieszkania /pokoju na wolnym rynku	22%	18%
Uregulowana sytuacja mieszkaniowa – posiadające własny lokal/zamieszkujące w lokalu, którego są najemcą	37%	18%
Inne w tym: Internat, bursa, lokal komunalny bez tytułu prawnego,	8%	6%

lokal komunalny po wyroku eksmisyjnym		
Przebywające w mieszkaniu chronionym	9%	1%

Źródło: opracowanie własne MOPS na podstawie danych za 2017 r. Dane dotyczą wychowanków, którzy po opuszczeniu pieczy zastępczej oraz MOW i zakładów poprawczych pozostają w kontakcie z pracownikami MOPS.

8.9.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Całkowite koszty pomocy na rzecz usamodzielniających się wychowanków wynosiły:

- w 2012 roku 2 320 941,45 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 72 016,74 zł), w tym w ramach środków GMK: 2 160 913,14 zł, w ramach środków POKL: 160 028,31 zł;
- w 2013 roku 2 100 913,38 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 54 810,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 2 055 460,38 zł, w ramach środków POKL: 45 453 zł;
- w 2014 roku łącznie 1 955 838,00 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 53 880,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 1 901 311,43 zł, w ramach środków POKL: 54 526,57 zł;
- w 2015 roku łącznie 1 941 429,32 zł (z czego na funkcjonowanie mieszkań chronionych 53 880,00 zł), w tym w ramach środków GMK: 1 938 429,32 zł, w ramach środków POKL: 3 000 zł;
- w 2016 roku łącznie 1 623 073,10 zł (w tym: 114 465,21 zł na funkcjonowanie i doposażenie mieszkań chronionych);
- w 2017 roku łącznie 1 566 489,13 zł (w tym: 88 400 zł na funkcjonowanie mieszkań chronionych – kwota przekazana podmiotom).

–

8.9.6 Wnioski

Analiza dotycząca sytuacji osób usamodzielnianych pozwala na wskazanie dwóch najważniejszych obszarów, w których osoby te wymagają wsparcia: jest to pomoc w uzyskaniu wykształcenia i kwalifikacji pozwalających na podjęcie pracy zawodowej oraz w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych

8.10 Pozostałe formy pomocy na rzecz rodzin z dziećmi

8.10.1 Realizacja projektu „Rodzicu nie jesteś sam!”

Szczegółowe informacje na temat realizacji projektu znajdują się w rozdziale 14 „Działania w ramach projektu „Rodzicu nie jesteś sam!”.

8.10.2 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

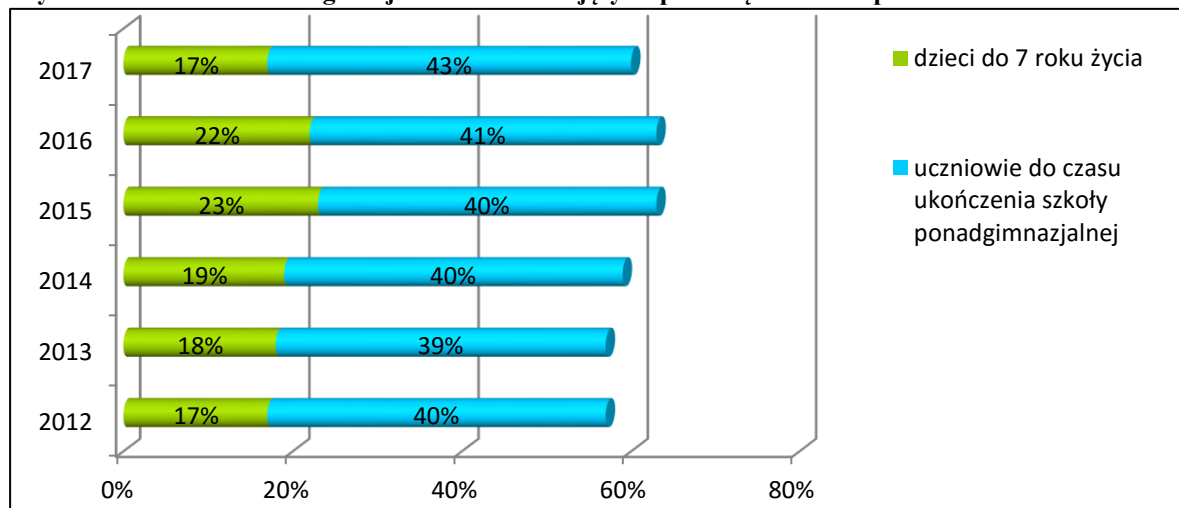
Wskazana forma pomocy została opisana w rozdziale 11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach, podrozdział 11.2.3.

Należy podkreślić, że szczególną grupą odbiorców Programu dożywiania są dzieci i młodzież⁸³. Udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób otrzymujących pomoc w formie

⁸³Dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią 31% wszystkich osób korzystających z Programu.

posiłku wyniósł 60% w skali roku (4 670 osób). Dzieci do 7 r.ż. stanowiły 17% świadczeniobiorców, natomiast odsetek uczniów w wieku od lat 7 do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej, w ogólnej liczbie świadczeniobiorców wyniósł około 43%. W 2017 roku udział dzieci i uczniów w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków był nieznacznie niższy niż w 2015 i 2016 roku.

Wykres: Udział dzieci w ogólnej liczbie osób objętych pomocą w formie posiłków latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu wyraża chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola udziela pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka, o udzieleniu pomocy. Przyznanie pomocy, o której mowa powyżej, nie wymaga ustalania sytuacji rodziny w drodze rodzinnego wywiadu środowiskowego oraz wydania przez ośrodek pomocy społecznej decyzji administracyjnej. Środki na zakup posiłku, są przekazywane przez ośrodek pomocy społecznej na podstawie sporządzonej listy uczniów lub dzieci oraz liczby spożytych posiłków w przyjętym okresie rozliczeniowym. W 2017 r. z posiłków przyznawanych na podstawie decyzji dyrektora szkoły skorzystało 946 dzieci i uczniów.

8.10.2.1 Wnioski

Analiza danych dotyczących realizacji programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania za lata 2012 – 2017 wskazuje, że dzieci do 7 roku życia oraz uczniowie do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią znaczącą, bo około 60% grupę odbiorców Programu. Udział tej grupy odbiorców w ogólnej liczbie osób objętych programem utrzymuje się w ostatnich latach na porównywalnym poziomie. W 2016 roku zaobserwowano spadek liczby dzieci i uczniów objętych pomocą w postaci posiłku, którego prawdopodobną przyczyną było wprowadzenie programu „Rodzina 500 plus”. W 2017 r. liczba dzieci i uczniów objętych pomocą w formie posiłku utrzymała się na poziomie II połowy 2016 r., nie zanotowano dalszego spadku.

8.10.3 Kluby Rodziców

W roku 2017 w ramach programów aktywności lokalnej MOPS funkcjonowały dwa Kluby Rodziców: przy ul. Jaremy 1 oraz przy ul. Dąbrówki 7/4. Głównym celem działań klubów jest wzmacnianie więzi i budowanie pozytywnych relacji pomiędzy dziećmi i ich rodzicami oraz podnoszenie kompetencji rodziny. W okresie od stycznia do grudnia 2017 roku

odbyło się łącznie 96 spotkań (140 godz. zajęć). W sumie skorzystało z nich 137 dzieci (w tym 56 dzieci w roku 2017 skorzystało ze wsparcia po raz pierwszy) oraz 142 rodziców (w tym 61 osób po raz pierwszy w 2017 roku). Funkcjonujące Kluby są miejscami otwartych spotkań rodziców, dzieci oraz przyszłych matek i ojców. Biorą oni udział w przygotowaniu oferty Klubów. Podczas organizowanych zajęć i warsztatów udało się stworzyć przestrzeń dla rozwoju uczestników, promowano także ideę świadomego macierzyństwa. Funkcjonowanie Klubów zaowocowało integracją kobiet, które miały szansę podzielić się swoimi doświadczeniami

w przyjaznej atmosferze. Dużym zainteresowaniem cieszyły się zajęcia z Bobojogi oraz spotkania ze specjalistami: logopedą, dietetykiem oraz zajęcia z sensoryki.

Środki finansowe z przeznaczeniem na realizację działań w ramach Klubów wyniosły w 2017 roku 19 930,84 zł.

8.10.4 Pomoc materialna o charakterze socjalnym dla uczniów: stypendia szkolne, zasiłki szkolne

W 2017 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizował zadanie polegające na przyznawaniu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zgodnie z Uchwałą Nr LVIII/1238/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 23 listopada 2016 r. w sprawie regulaminu udzielania pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Miejskiej Kraków (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2016 r. poz. 7695). Pomoc materialna o charakterze socjalnym przyznawana jest w formie stypendium szkolnego oraz zasiłku szkolnego.

Pomoc w formie stypendium szkolnego adresowana jest do uczniów z rodzin, w których miesięczna wysokość dochodu na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty, o której mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej tj. 514 zł.

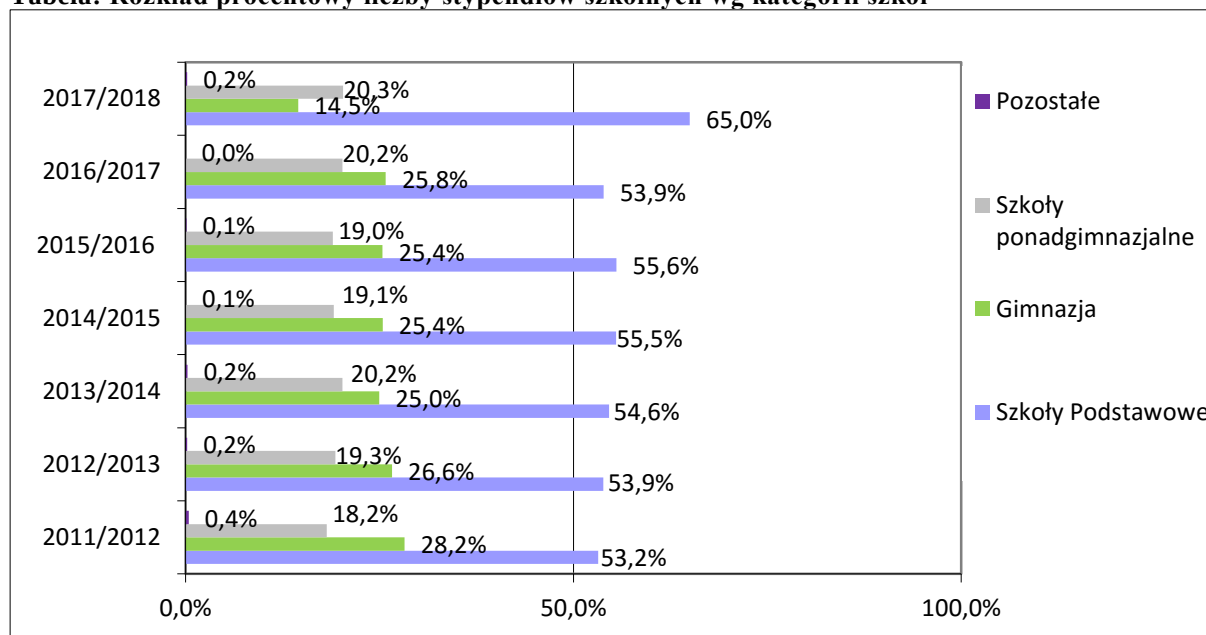
W roku 2017 wypłacono łącznie 2 716 stypendiów szkolnych.

Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono stypendia szkolne w I semestrze roku szkolnego 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015, 2015/2016 i 2016/2017, 2017/2018

I semestr roku szkolnego	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2011/2012	947	502	324	7	1 780
2012/2013	1 334	660	478	5	2 477
2013/2014	1 365	624	506	6	2 501
2014/2015	1 202	551	413	1	2 167
2015/2016	1 160	530	396	2	2 088
2016/2017	922	442	346	0	1 710
2017/2018	940	210	293	3	1 446

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Z zebranych danych wynika, że w 2017 roku (I semestr roku szkolnego 2017/2018) nastąpił spadek liczby uczniów, którym wypłacono pomoc w formie stypendium w stosunku do 2016 roku (I semestr roku szkolnego 2016/2017). Największą grupę osób objętych pomocą w 2017 roku stanowili uczniowie szkół podstawowych (65% ogólnej liczby uczniów), następnie szkół ponadgimnazjalnych oraz gimnazjów. W roku 2017 r. nastąpił odwrót od tendencji, w której stosunek liczby uczniów objętych pomocą uczęszczających do poszczególnych rodzajów szkół, w stosunku do liczby wszystkich uczniów objętych pomocą w kolejnych okresach był na zbliżonym poziomie. Wynika to z reformy edukacji likwidującej gimnazja.

Tabela: Rozkład procentowy liczby stypendiów szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zasiłek szkolny może być przyznany uczniowi znajdującemu się przejściowo w trudnej sytuacji materialnej z powodu zdarzenia losowego. Świadczenie przysługuje, w sytuacji zaistnienia zdarzenia losowego, tj. zdarzenie nagłe, nieprzewidywalne, niezależne od wnioskodawcy, które wywoła przynajmniej przejściową trudną sytuację materialną rodziny ucznia.

Pomoc w formie zasiłku szkolnego w 2016 roku otrzymało 88 uczniów, a w roku 2017 – 78 uczniów.

Szczegółowe dane w podziale na rodzaje szkół, do których uczęszczały osoby objęte pomocą w formie zasiłku szkolnego przedstawia poniższa tabela oraz poniższy wykres.

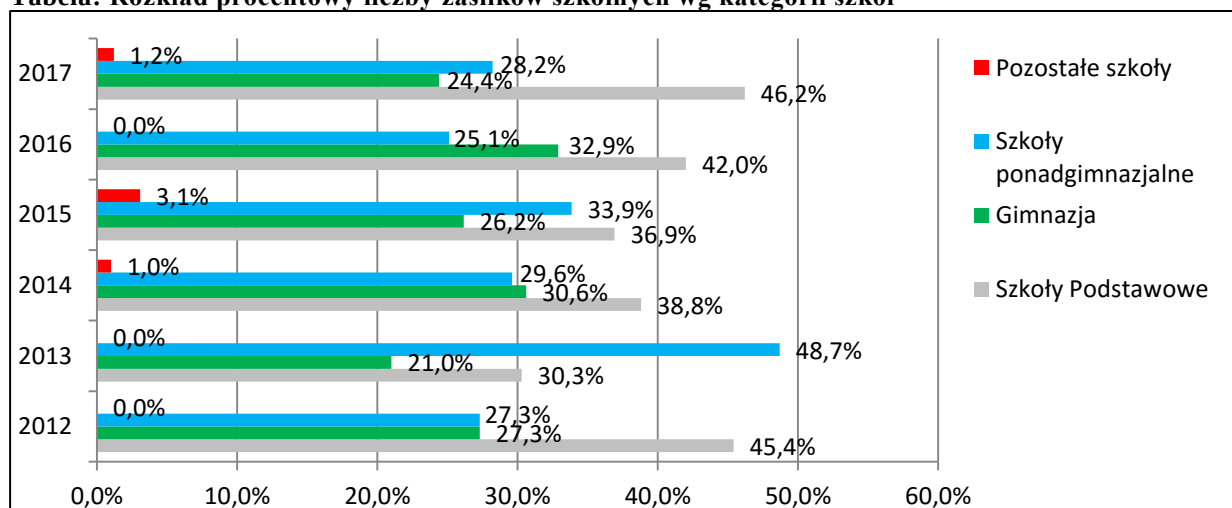
Tabela: Liczba uczniów, którym udzielono zasiłki szkolne w latach 2012 – 2017

Rok	Szkoły Podstawowe	Gimnazja	Szkoły ponadgimnazjalne	Pozostałe szkoły	Suma
2011	46	32	37	1	116
2012	45	27	27	0	99
2013	23	16	37	0	76
2014	38	30	29	1	98
2015	24	17	22	2	65
2016	37	29	22	0	88
2017	36	19	22	0	78

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 r. w stosunku do 2016 r. liczba osób objętych pomocą zmalała o ponad 11%. Szczegółowy podział przyznanych zasiłków w podziale na poszczególne rodzaje szkół znajduje się na poniższym wykresie.

Tabela: Rozkład procentowy liczby zasiłków szkolnych wg kategorii szkół

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.10.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.10.4.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.10.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- 2012 r. – 2 043 413,97 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 412 813,21 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa: 1 630 600,76 zł;
- 2013 r. – 3 127 345,37 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 629 469 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 497 876,37 zł;
- 2014 r. – 2 870 203 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 579 781 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 290 422 zł;
- 2015 r. – 2 644 034 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 550 328,47 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 2 093 705, 53 zł;
- 2016 r. – 2 379 212,22 zł; w tym ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 531 697,73 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 847 514,49 zł;
- 2017 r. – 2 079 141,21 zł; w tym w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków: 424 510, 21 zł, w ramach dotacji z budżetu państwa 1 654 631 zł.

8.10.4.4 Wnioski

Analiza dostępnych danych wskazuje, że w najbliższych latach liczba osób objętych pomocą w formie stypendium szkolnego będzie zbliżona do poziomu z roku szkolnego 2016/2017. Pomimo zwiększenia kryterium dochodowego na osobę w rodzinie, nie nastąpił wzrost liczby uczniów korzystających z tej formy wsparcia. W związku z tym, że zasiłek szkolny przyznawany jest z tytułu wystąpienia zdarzenia losowego, trudno przewidywać zakres udzielanej pomocy w kolejnych latach.

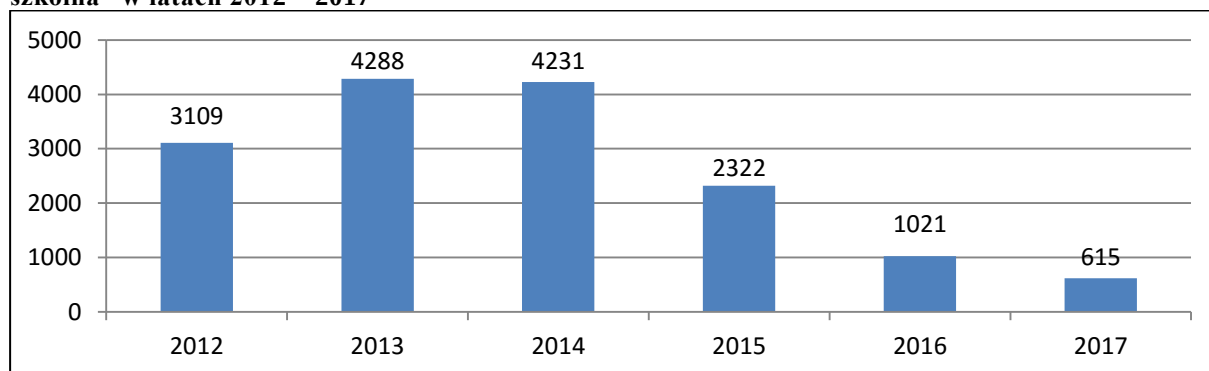
8.10.5 Realizacja rządowego programu pomocy uczniom w 2017 roku – „Wyprawka szkolna”

W ramach Rządowego programu pomocy uczniom w 2017 r. – „Wyprawka szkolna” udzielano pomocy w formie dofinansowania zakupu podręczników do kształcenia ogólnego, w tym do kształcenia specjalnego lub do kształcenia w zawodach wyłącznie dla uczniów niepełnosprawnych, którzy posiadali orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego i uczęszczali w roku szkolnym 2017/2018 do szkół ponadgimnazjalnych. Ponadto z dofinansowania do zakupu materiałów edukacyjnych mogli skorzystać uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, uczęszczający do szkół ponadgimnazjalnych, a także do klas II– III szkoły podstawowej.

Wnioski o przyznanie pomocy na zakup podręczników składane były w szkołach przez rodziców lub opiekunów prawnych ucznia. Po weryfikacji wniosków, Dyrektorzy szkół przekazali do MOPS listy uczniów zakwalifikowanych do objęcia pomocą w ramach programu. Na podstawie w/w list MOPS przekazał środki finansowe szkołom z przeznaczeniem na wypłatę świadczeń. W przypadku szkół prowadzonych przez inne podmioty niż GMK wypłaty pomocy dokonywał, na podstawie posiadanego pełnomocnictwa PMK, bezpośrednio MOPS. Wyprawkę szkolną wypłacano do wysokości przedstawionych faktur, rachunków, paragonów oraz oświadczeń o zakupie podręczników z uwzględnieniem kwoty pomocy dla poszczególnych grup uczniów. Kwota wyprawki szkolnej wahała się od 175 zł do 445 zł i była uzależniona od typu niepełnosprawności występującej u ucznia oraz rodzaju szkoły, do której uczęszczał.

Pomoc w ramach programu przyznano łącznie dla 615 uczniów uczęszczających do 48 szkół.

Tabela: Liczba uczniów, którzy otrzymali pomoc w ramach programu rządowego „Wyprawka szkolna” w latach 2012 – 2017

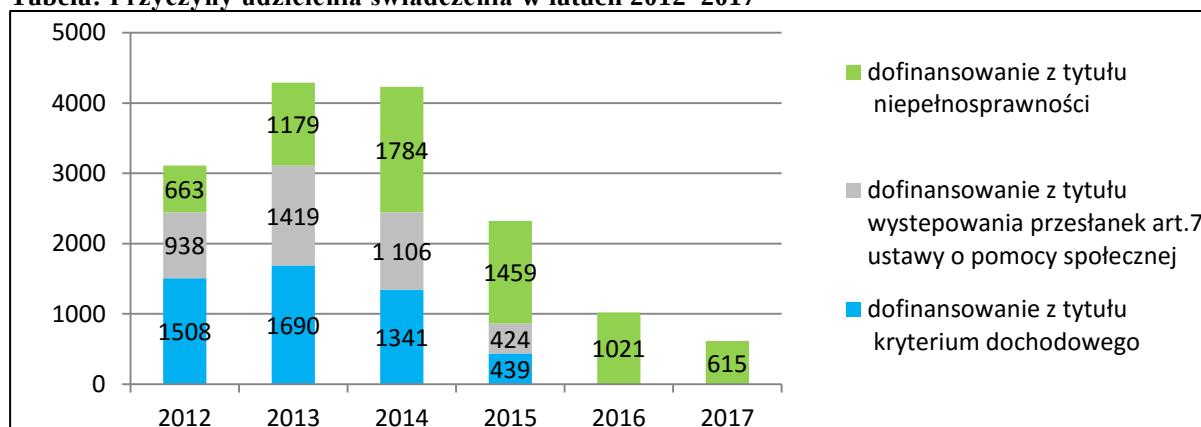

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Zaobserwowano spadek liczby świadczeń w stosunku do roku ubiegłego o prawie 40%, który jest związany ze zmianą grupy uprawnionych uczniów do ubiegania się o pomoc w ramach Wyprawki szkolnej na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z 26 lipca 2017 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych (Dz. U z 2017 r., poz. 1457). Jednocześnie wzrosła liczba uczniów otrzymujących bezpłatne podręczniki.

W 2017 r., podobnie jak w roku ubiegłym, udzielana pomoc w ramach Wyprawki szkolnej dotyczyła wyłącznie uczniów posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Tabela: Przyczyny udzielenia świadczenia w latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

8.10.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

8.10.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

8.10.5.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację programu przeznaczono w ramach środków z budżetu państwa:

- w 2012 r. kwotę – 687 328 zł;
- w 2013 r. kwotę – 1 149 064 zł;
- w 2014 r. kwotę – 1 130 061 zł;
- w 2015 r. kwotę – 552 835 zł;
- w 2016 r. kwotę – 262 483 zł;
- w 2017 r. kwotę – 149 517 zł.

8.10.5.4 Wnioski

Pomoc na zakup podręczników dla uczniów realizowana jest w oparciu o programy rządowe, które uchwalane są na konkretny rok. W 2017 r. możliwość otrzymania pomocy na dofinansowanie podręczników mieli wyłącznie uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, uczęszczający do szkół ponadgimnazjalnych. Dodatkowo dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, które uczęszczały do szkoły podstawowej klasy II i III, a dodatkowo nie korzystały z podręczników bezpłatnych, mogły otrzymać dofinansowanie do materiałów edukacyjnych. W przypadku utrzymania się tendencji przekazywania przez ministerstwo bezpłatnych podręczników dla kolejnych klas, w następnych latach pomoc w zakresie Rządowego programu pomocy uczniom – „Wyprawka szkolna” będzie dotyczyła nadal dzieci, które posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na określoną niepełnosprawność z uwzględnieniem wybranych poziomów nauczania. Można przypuszczać, że w kolejnych latach dofinansowanie będzie dotyczyło wyłącznie zakupu materiałów edukacyjnych dla dzieci z niepełnosprawnością umysłową umiarkowaną lub znaczną. Grupa ta szczególnie wymaga indywidualnego dostosowania pomocy edukacyjnych w procesie nauczania i kształcenia umiejętności.

9 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie przeciwdziałania przemocy

9.1 Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie podejmują działania w oparciu o ustawę z dnia 29 lipca 1995 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”. Zadania określone w powyższych aktach prawnych są realizowane wobec wszystkich członków w rodzinach uwikłanych w przemoc, zarówno wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie, jak i wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Od 2014 r. realizowany jest Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków na lata 2014 – 2020, przyjęty uchwałą nr CXII/1732/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 9 lipca 2014 r. W realizację Programu zaangażowani zostali członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie (Zespół) oraz przedstawiciele instytucji reprezentowanych w Zespole.

Zarządzeniem nr 1593/2016 z dnia 17 czerwca 2016 roku w sprawie powołania Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Prezydent Miasta Krakowa powołał Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na kolejną 3-letnią kadencję.

Funkcjonujący Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie składa się z Zespołu Strategicznego oraz 9 Zespołów ds. działań lokalnych. Ich członkowie realizują działania związane z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie zarówno na poziomie ogólnomiejskim – Zespół Strategiczny, jak i na poziomie dzielnic – Zespoły ds. działań lokalnych, których obszar działania pokrywa się z rejonami dzielnic obejmowanych przez Filie MOPS.

Zespół Strategiczny tworzy 18 przedstawicieli instytucji określonych w art. 9a ust. 3 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie tj. jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, Policji, oświaty, ochrony zdrowia, organizacji pozarządowych oraz kuratorzy sądowi, przedstawiciele instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, kierujący jednostkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Krakowa, a także przedstawiciel Okręgowej Służby Więziennej, Żandarmerii Wojskowej. Ponadto w skład Zespołów ds. działań lokalnych weszło 110 przedstawicieli instytucji np.: oświaty, ochrony zdrowia, Policji.

Osoby dotknięte przemocą otrzymują pomoc z zakresu wsparcia psychologicznego, prawnego, rodzinnego oraz socjalnego, a także w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa z uwagi na przemoc w rodzinie możliwość skorzystania ze schronienia w specjalistycznej placówce dla osób dotkniętych przemocą. Osoby potrzebujące poradnictwa prawnego lub psychologicznego związanego z wystąpieniem przemocy w rodzinie, mogą skorzystać z powyższych form pomocy w filiach MOPS, gdzie świadczone jest bezpłatne poradnictwo dla mieszkańców Krakowa. Ponadto pomoc oferują działające całodobowo Ośrodek Interwencji Kryzysowej oraz realizujący zadanie interwencji kryzysowej wyłącznie dla osób dotkniętych przemocą – Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą.

W pracy z osobami, wobec których istnieje podejrzenie, że stosują przemoc w rodzinie, kierowane są oddziaływania mające na celu zmotywowanie ich do zmiany postaw oraz skierowanie do uczestnictwa w grupie korekcyjno– edukacyjnej prowadzonej przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej. Ponadto osoby te mogą korzystać z bezpłatnych indywidualnych konsultacji psychologicznych.

W sytuacji wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” grupa robocza powołana dla rodziny, której dotyczy sprawa, złożona z pracowników Ośrodka oraz przedstawicieli innych instytucji wskazanych w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, podejmuje działania mające na celu udzielenie stosownej pomocy oraz przerwanie przemocy.

Działania związane z procedurą „Niebieskie Karty” są włączone w zakres działań realizowanych w oparciu o przywołaną wyżej uchwałę Rady Miasta Krakowa w sprawie przyjęcia Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków. Realizacja Programu odbywała się w 2017 roku m.in. poprzez:

- zapewnienie wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, w tym zapewnić schronienia osobom doświadczającym przemocy w rodzinie i prowadzenie grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie,
- udzielanie poradnictwa psychologicznego i prawnego dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie,
- podejmowanie działań informacyjno– edukacyjnych z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań mających na celu zmianę postaw i zachowań osób stosujących przemoc w rodzinie,
- prowadzenie oddziaływań korekcyjno– edukacyjnych,
- realizację procedury „Niebieskie Karty”,
- działanie Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz funkcjonujących w jego ramach Zespołu Strategicznego oraz Zespołów ds. działań lokalnych.

9.1.1 Infrastruktura

Realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków w zakresie realizacji przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej odbywa się we własnych zasobach lokalowych Ośrodka.

9.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane we współpracy z instytucjami działającymi na terenie Krakowa oraz z organizacjami pozarządowymi w zakresie przewidzianym ustawą o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty”.

9.1.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz instytucji i organizacji pozarządowych działających na terenie Krakowa.

9.1.4 Osoby i rodziny objęte pomocą w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

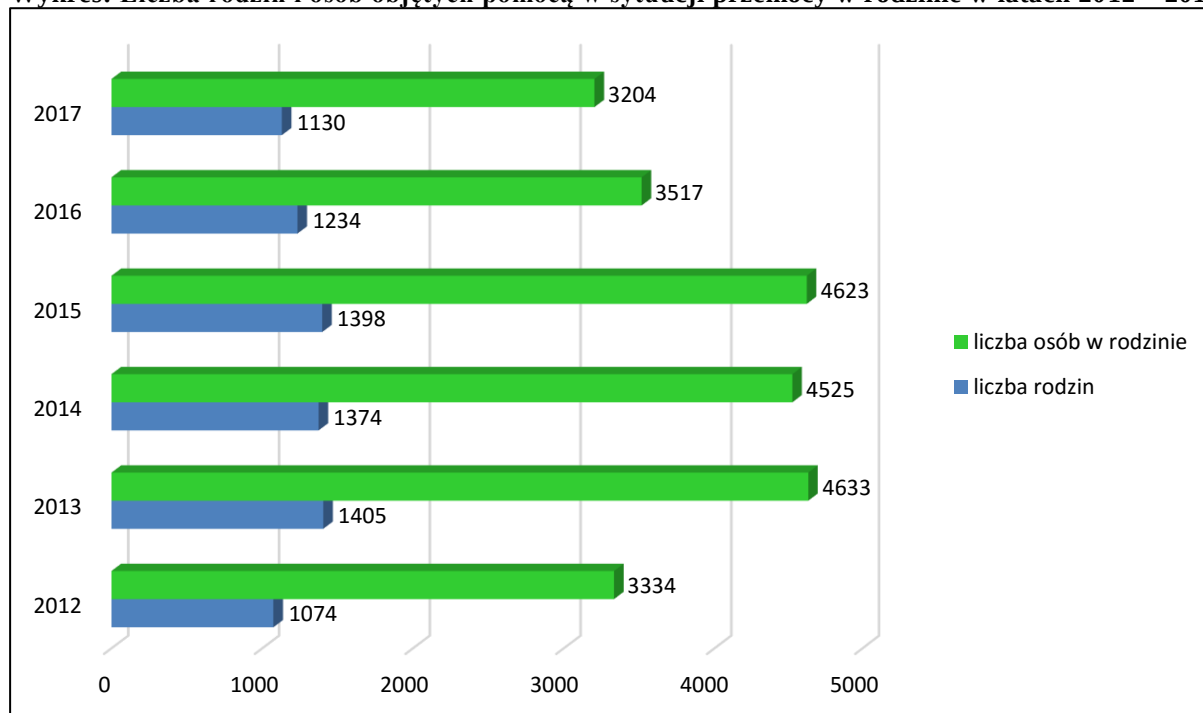
Formularze Niebieska Karta – A po wszczęciu procedury przez uprawnione do tego instytucje (policja, jednostki pomocy społecznej, oświata, ochrona zdrowia, komisja rozwiązywania problemów alkoholowych) są przekazywane do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W Gminie Miejskiej Kraków osobami upoważnionymi przez Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w zakresie przyjmowania formularzy Niebieska Karta– A są Przewodniczący Zespołów ds. działań lokalnych. Procedurę wszczyna się już w sytuacji

powzięcia podejrzenia o zaistnieniu przemocy w rodzinie, a następnie działania realizują członkowie grup roboczych powoływanych w przypadku poszczególnych sytuacji przemocy w rodzinie. W pierwszych latach od wejścia w życie Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieskie Karty” (2013 – 2015) skala wszczynanych procedur corocznie zwiększała się. W ostatnich latach (2016 – 2017) zauważamy spadek liczby wszczynanych procedur, co obrazują poniższe dane: 2013 r. – 697 wszczętych procedur Niebieska Karta, 2014 r. – 883, 2015 r. – 940, 2016 r. – 880, 2017 r. – 850 Niebieskich Kart.

W związku z zaistnieniem podejrzenia przemocy w rodzinie oraz realizacją procedury Niebieskie Karty, w 2017 r. pomocą objęto 1 130 rodzin, w tym 3 204 osób.

Część z rodzin, w których doszło do zaistnienia przemocy, oprócz pomocy prawnej i psychologicznej otrzymuje również pomoc finansową. W 2017 r. Ośrodek przyznał pomoc finansową dla 94 rodzin objętych procedurą „Niebieskie Karty”.

Wykres: Liczba rodzin i osób objętych pomocą w sytuacji przemocy w rodzinie w latach 2012 – 2017

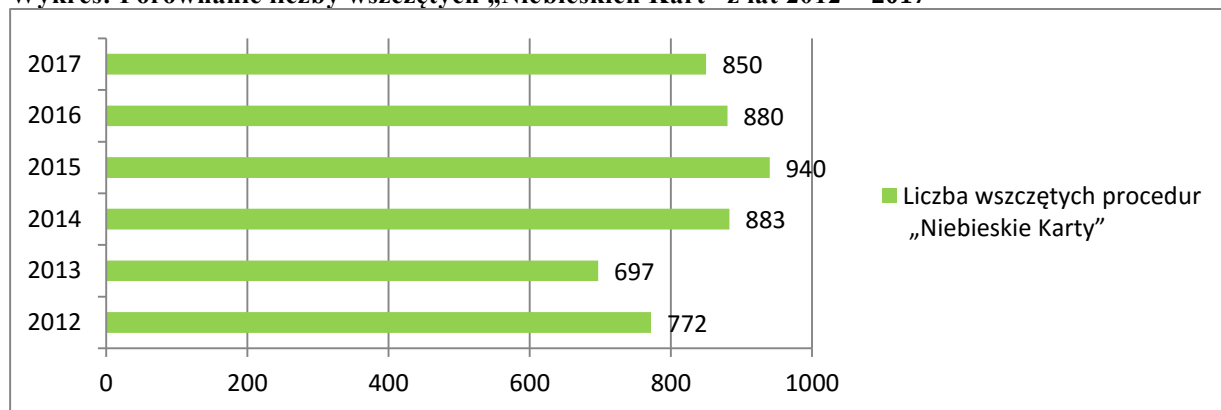
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 roku pracownicy socjalni wszczęli 249 procedur „Niebieskie Karty”, a z innych instytucji zobowiązanych do wszczęcia procedury wpłynęło 601 „Niebieskich Kart”: 556 – Policja, 32 – oświata, 9 – ochrona zdrowia, 4 – Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, co w łącznej liczbie stanowi 850 „Niebieskich Kart”.

W 2017 r. realizowanych było 1 212 procedur „Niebieskie Karty” obejmujących procedury wszczęte w 2017 r. oraz kontynuowane z lat poprzednich. Zakończono realizację 804 „Niebieskich Kart”.

Poniższy wykres obrazuje liczbę wszczętych „Niebieskich Kart”, w oparciu o które udzielana była pomoc rodzinom dotkniętym przemocą w 2017 roku i w latach ubiegłych

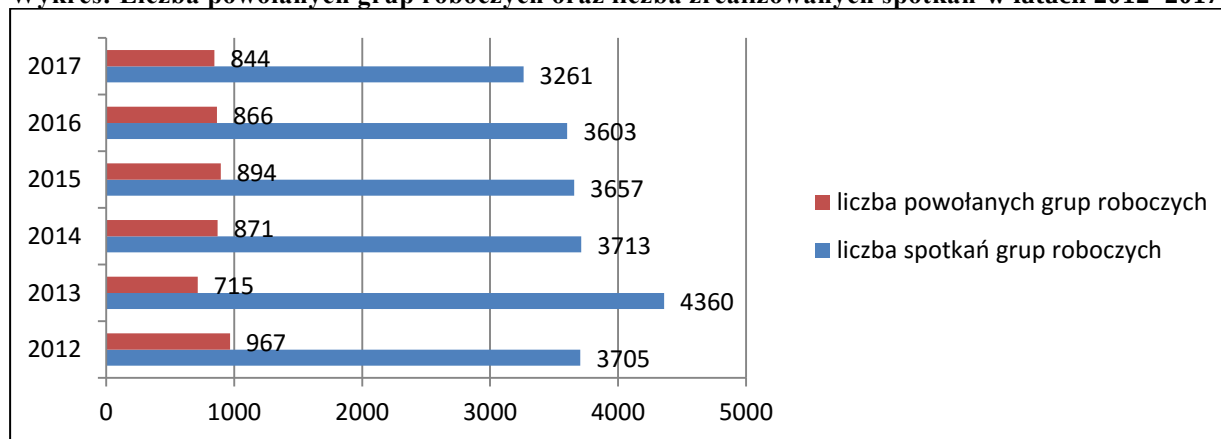
Wykres: Porównanie liczby wszczętych „Niebieskich Kart” z lat 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 roku w odniesieniu do rodzin, w których doszło do przemocy powołanych zostało 844 grup roboczych, które spotykały się 3 261 razy.

Wykres: Liczba powołanych grup roboczych oraz liczba zrealizowanych spotkań w latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

– W 2012 roku łączny koszt na realizację zadania wyniósł 316 006,20 zł, w tym z dotacji z MUW 153 079 zł. (Na prowadzenie oddziaływań korekcyjno–edukacyjnych przyznano kwotę 9 827,20 zł).

Od 2013 roku koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przez MOPS jest obliczony na podstawie liczby godzin pracy pracowników realizujących działania w ramach Programu przy uwzględnieniu kosztu osobogodziny. Zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie finansowane były:

– W 2013 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana była dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w wys. 14 400 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2013 r. wyniósł 1 196 500 zł (koszt realizacji Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie), w tym: 1 182 100 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 14 400 zł – dotacja MUW.

– W 2014 z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno– edukacyjnych w wys. 14 392 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2014 roku wyniósł 1 391 608 zł (koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków), w tym: 1 377 216 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 14 392 zł dotacja MUW.

– W 2015 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w wys. 12 678 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2015 roku wyniósł 1 278 805zł (koszt realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie dla Gminy Miejskiej Kraków), w tym: 1 266 127 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 12 678 zł – dotacja MUW.

– W 2016 roku z Małopolskiego Urzędu Wojewódzkiego przyznana została dotacja na prowadzenie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w wys. 20 975,58 zł. Łączny koszt realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w 2016 roku wyniósł 1 224 658,52 zł w tym: 1 136 682,94 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków, 20 975,58 zł – dotacja z budżetu Wojewody na realizację programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie (od 1 stycznia 2016 r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie), dotacja Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej na realizację projektu „Aktywnie przeciw przemocy II” w wys. 37 000 zł, środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w wys. 30 000 zł;

– W 2017 roku koszt realizacji zadań w zakresie Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie przez MOPS wyniósł 1 232 017,41 zł, które stanowią: 1 210 964,91 zł – środki Gminy Miejskiej Kraków obejmujące środki przekazane w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii w wys. 73 747,20 zł.

Ponadto z budżetu Wojewody na zadanie realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie, będącego elementem PPPwR została przyznana dotacja w wys. 21 052,50 zł (od 1 stycznia 2016r. program korekcyjno – edukacyjny jest realizowany przez Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Krakowie).

9.1.6 Wnioski

Na podstawie realizacji Programu i danych zbieranych w latach 2010 – 2012 w ramach Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, obserwowaliśmy coroczny wzrost liczby rodzin objętych pomocą w ramach realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. W latach 2013– 2015 obserwowaliśmy podobny poziom liczbowy w zakresie osób objętych pomocą w ramach procedury „Niebieskie Karty” (wszystkie rodziny, w których wszczęta jest procedura „Niebieskie Karty” stają się uczestnikami Programu).

2017 rok jest kolejnym, kiedy obserwujemy spadek liczby wszczętych procedur w stosunku do roku poprzedniego, a w 2017 roku liczba wszczynanych Niebieskich Kart była mniejsza niż w 2014 roku.

Skala ujawnianych sytuacji przemocy w rodzinie oraz zakres realizowanych działań w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wymaga zaangażowania instytucji przeciwdziałających przemocy w rodzinie, w tym MOPS, który pełni rolę organizacyjno – techniczną w odniesieniu do prac Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w rodzinie oraz prac grup roboczych. W zakresie bezpośredniej pomocy rodzinom dotkniętym przemocą swoje zadania realizują pracownicy MOPS powołani do grup roboczych. Infrastrukturę służącą zapewnieniu specjalistycznej pomocy oraz schronienia dla osób doświadczających przemocy i pomocy udzielanej w toku realizacji procedury „Niebieskie Karty” należy ocenić jako wystarczającą wobec istniejącego w środowisku zapotrzebowania, a zakres udzielanej pomocy jest sukcesywnie rozszerzany w odniesieniu do diagnozowanego poziomu potrzeb.

9.2 Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą

Na podstawie zapisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego i socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
- interwencji kryzysowej i wsparcia;
- ochrony przed dalszym krzywdzeniem, poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania do osoby pokrzywdzonej;
- zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie.

Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą realizuje zadania z zakresu interwencji kryzysowej wobec osób dotkniętych przemocą w rodzinie. Działalność Ośrodka koncentruje się na udzieleniu specjalistycznej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, zarówno osobom dorosłym jak i dzieciom. W sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa tych osób zapewnia schronienie w celu oddzielenia i ochrony przed osobami stosującymi przemoc w rodzinie. W Ośrodku udzielane jest wsparcie psychologiczne, pedagogiczne, praca socjalna oraz pomoc prawna. Ośrodek funkcjonuje całodobowo, od 2017 roku Ośrodek dysponuje 25 miejscami schronienia.

9.2.1 Infrastruktura

W Gminie Miejskiej Kraków funkcjonuje jedna placówka udzielająca schronienia osobom doświadczającym przemocy prowadzona na zlecenie gminy przez organizację pozarządową.

Tabela: Liczba miejsc w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą 2012–2017*

Nazwa i adres jednostki	liczba miejsc 2012	liczba miejsc 2013	liczba miejsc 2014	liczba miejsc 2015	liczba miejsc 2016	liczba miejsc 2017
Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą os. Krakowiaków 46	50	50	40	40	40	25

*wg danych na 31 grudnia danego roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań MOPS

Od 2014 r. Caritas Archidiecezji Krakowskiej na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków w ramach umowy na powierzenie realizacji zadania prowadzi mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi. Mieszkanie jest przeznaczone w szczególności dla osób opuszczających Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą, które po wykorzystaniu trzymiesięcznego okresu schronienia w ramach interwencji kryzysowej potrzebują dalszego wsparcia, pomocy i wzmocnienia w powrocie do funkcjonowania w środowisku bez przemocy. W mieszkaniu od 2017 roku utworzonych jest 30 miejsc, z których w 2017 r. skorzystało 24 osoby.

W ramach zadań z zakresu interwencji kryzysowej w lokalizacji os. Krakowiaków 46, na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków prowadzonych jest 10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet na czas niskich temperatur. W 2017 roku w okresie styczeń – marzec oraz listopad – grudzień, z tej formy pomocy skorzystało 25 osób.

9.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą jest prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

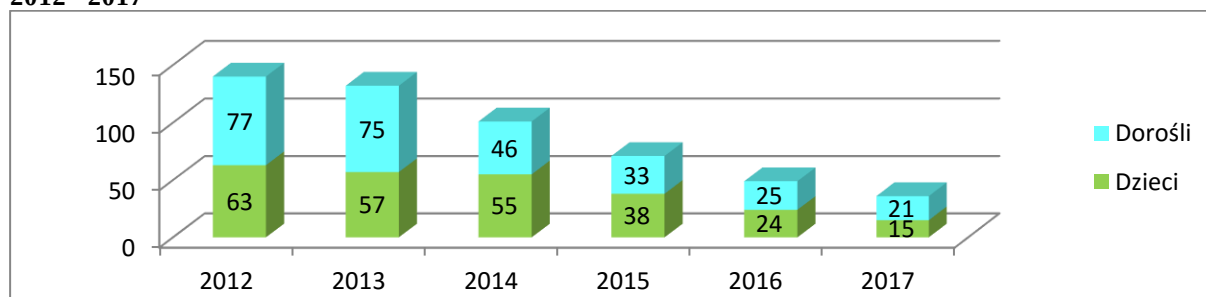
9.2.3 Kadra

W realizację zadania w 2017 roku zaangażowanych było 8 osób w organizacjach pozarządowych (5 etatów + 3 umowy zlecenie).

9.2.4 Osoby i rodziny korzystające ze wsparcia udzielanego przez Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą

W roku 2017 Ośrodek udzielił schronienia 36 osobom, w tym 21 kobietom i 15 dzieciom. Udzielonych zostało również 100 porad w formie konsultacji psychologicznych dla mieszkańców Krakowa, nie korzystających ze schronienia w Ośrodku.

Wykres: Liczba osób objętych schronieniem w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą w latach 2012– 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

9.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji w ramach środków GMK przekazanych na realizację zadania prowadzenia Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą wynosiła:

w 2012 r. – 425 100 zł;

w 2013 r. – 425 100 zł;

w 2014 r. – 465 000 zł (łącznie z zadaniem prowadzenia mieszkania chronionego oraz miejsc interwencyjnego schronienia);

w 2015 r. – 470 580 zł (łącznie z zadaniem prowadzenia mieszkania chronionego oraz miejsc interwencyjnego schronienia);

w 2016 r. – 470 580 zł (łącznie z zadaniem prowadzenia mieszkania chronionego oraz miejsc interwencyjnego schronienia),

w 2017 r – 330 000 zł. Dodatkowo wysokość dotacji w ramach środków GMK przekazanej na realizację zadania miejsca interwencyjnego schronienia dla kobiet w okresach niskich temperatur wynosiła. – 15 000 zł, a na realizację zadania prowadzenia mieszkania chronionego dla kobiet i kobiet z dziećmi wynosiła. – 180 000 zł.

9.2.6 Wnioski

Ośrodek dla Osób Dotkniętych Przemocą w sposób wystarczający zapewnia pomoc mieszkańcom Krakowa w formie schronienia dla osób dotkniętych przemocą.

Ponadto prowadzone mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi, umożliwia osobom uprzednio korzystającym ze schronienia w ramach interwencji kryzysowej podjęcie próby usamodzielnienia w wychodzeniu z sytuacji przemocy.

Z uwagi na zmniejszającą się liczbę osób korzystających z pomocy w formie schronienia z Ośrodka, w ramach nowej umowy z podmiotem prowadzącym zadanie w okresie 2017– 2019, zmniejszono liczbę miejsc schronienia do 25, natomiast liczba miejsc w mieszkaniu chronionym została zwiększona do 30.

Zasadna jest dalsza realizacja zadania w zakresie form udzielanej pomocy, lecz w zmienionym wymiarze uwzględniającym obserwowane potrzeby w omawianym zakresie.

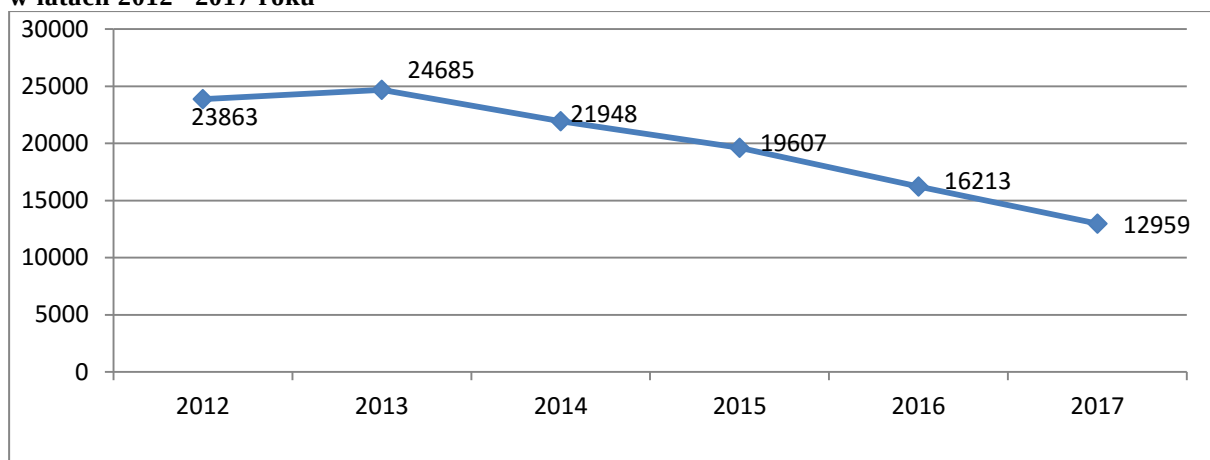
10 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezrobotnym

10.1 Bezrobocie w Krakowie

W 2017 roku liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wyniosła 12 959 osób. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Krakowie wynosiła na dzień 31.12.2017 r. 2,8%, dla Małopolski – 5,4%, dla Polski – 6,6%.

W stosunku do roku poprzedniego ilość osób bezrobotnych w Krakowie spadła o 3 254 osoby. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych zmniejszyła się o 20%. Wśród zarejestrowanych bezrobotnych pod względem płci nie obserwuje się znaczących różnic. Bezrobotni z terenu Krakowa stanowili 16,3% ogółu osób pozostających bez pracy zarejestrowanych w województwie małopolskim (w 2016 – 16,7%).

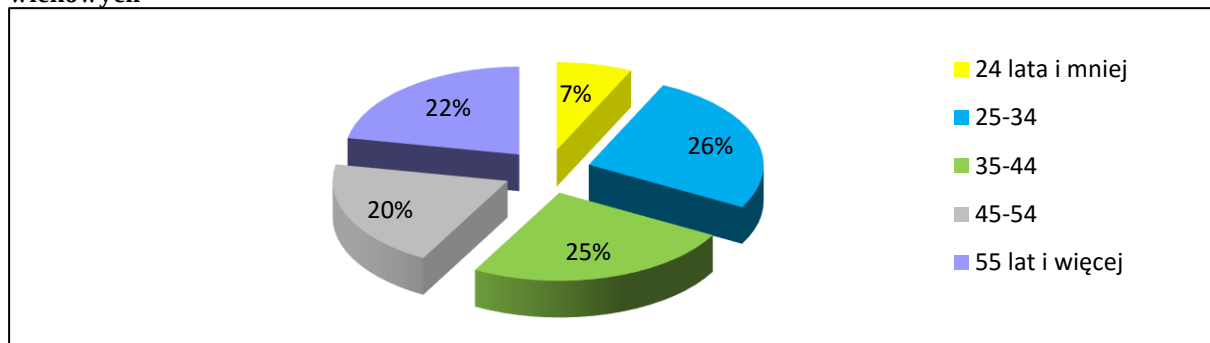
Wykres: Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w Grodzkim Urzędzie Pracy wg danych na koniec w latach 2012– 2017 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

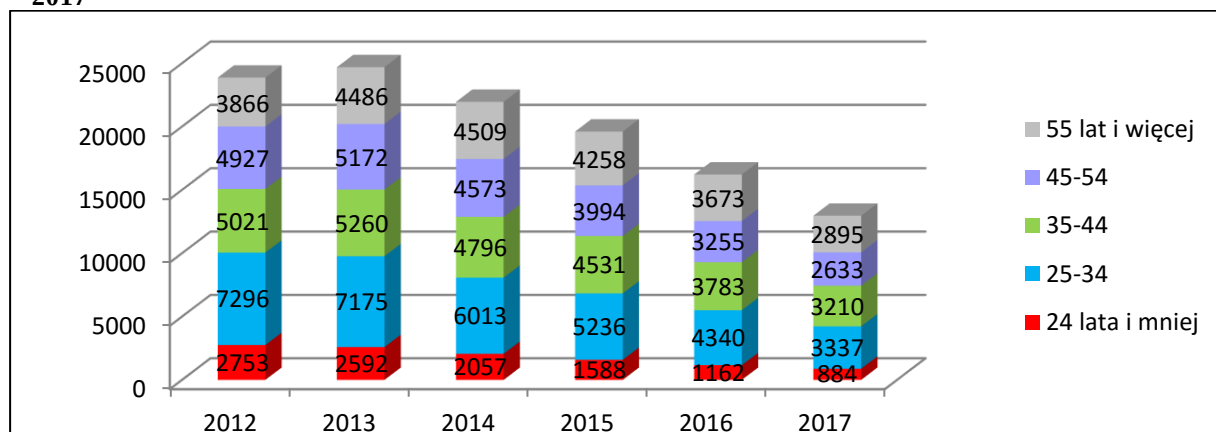
Biorąc pod uwagę strukturę osób bezrobotnych wg wieku należy stwierdzić, że w ostatnich kilkunastu latach zaznacza się wyraźny wzrost odsetka osób bezrobotnych w wieku 55 i więcej lat, a więc szczególnie narażonych na bezrobocie długotrwałe. W roku 2000 krakowscy bezrobotni w tej grupie wiekowej stanowili 1,7% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, w roku 2010 już 13%, a w roku 2017 – 22%. Największy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby w wieku 25–34 lat, w stosunku do ogółu bezrobotnych to ponad 26%. W ujęciu rocznym nie odnotowano wyraźnych zmian w strukturze wieku bezrobotnych w porównaniu do roku 2016.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie w roku 2017 – procentowy udział kategorii wiekowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

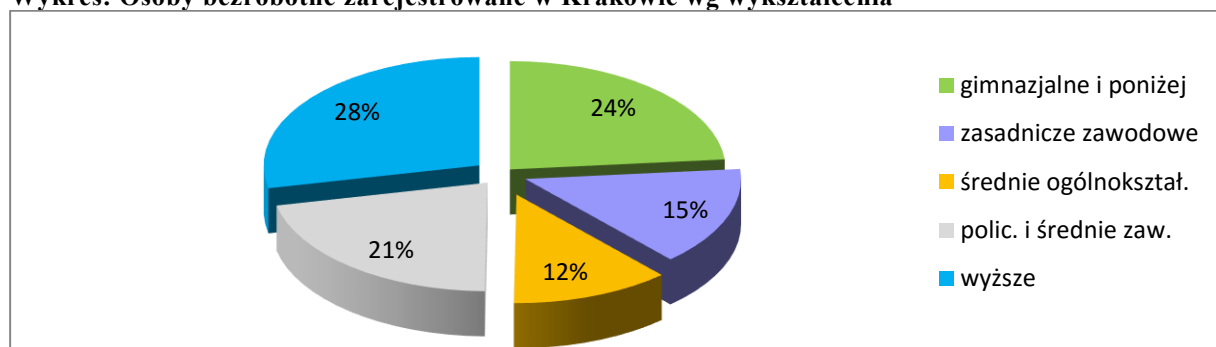
Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg kategorii wiekowych w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Znaczącym zmianom podlega struktura osób bezrobotnych wg wykształcenia. W roku 2000 największy odsetek bezrobotnych legitymował się wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym (łącznie 56,7%). Bezrobotni z wykształceniem wyższym stanowili jedynie 9,1% ogółu. Jednak już dziesięć lat później wśród krakowskich bezrobotnych dominowały osoby najlepiej wykształcone – z wykształceniem wyższym (23,7%) i policealnym oraz średnim zawodowym (23,8%). W 2017 roku osoby z wykształceniem wyższym i policealnym oraz średnim zawodowym stanowiły w sumie 49% bezrobotnych. Najmniej zarejestrowanych osób bezrobotnych niezmiennie posiada wykształcenie średnie ogólnokształcące. Powodem tego jest prawdopodobnie fakt, iż młodzież po ukończeniu nauki w szkołach ogólnokształcących kontynuuje w trybie zaocznym edukację na poziomie wyższym. W porównaniu do roku 2016 nie odnotowuje się znaczących różnic wśród osób bezrobotnych wg wykształcenia.

Wykres: Osoby bezrobotne zarejestrowane w Krakowie wg wykształcenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

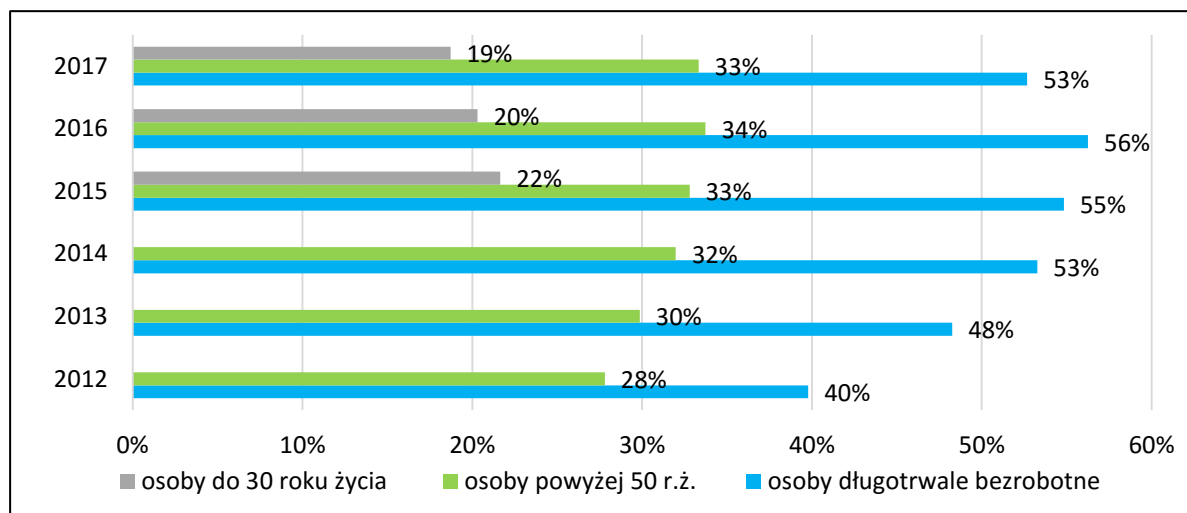
Z uwagi na długość pozostawania bez pracy, najliczniejszą grupę w 2017 roku stanowili bezrobotni pozostający bez pracy przez okres powyżej 24 miesięcy – 3 486 osób, tj. prawie 27% wszystkich bezrobotnych.

Dla zobrazowania struktury osób bezrobotnych należy także dodać charakterystykę osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, do których zaliczają

się⁸⁴: osoby do 30 roku życia⁸⁵, osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia, osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej, osoby posiadające co najmniej jedno dziecko do 6 roku życia lub co najmniej jedno dziecko niepełnosprawne do 18 roku życia oraz osoby niepełnosprawne. Niska aktywność zawodowa tych osób rodzi szereg negatywnych konsekwencji, zarówno dla nich samych, jak i dla społeczeństwa.

Wśród osób znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy największy odsetek stanowią: osoby do 30 roku życia osoby długotrwale bezrobotne, osoby powyżej 50 roku życia.

Wykres: Bezrobotni w szczególnej sytuacji na rynku pracy w ogólnej liczbie bezrobotnych w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUP

Jak wskazuje powyższy wykres, poza osobami długotrwale bezrobotnymi, duży odsetek bezrobotnych stanowią osoby powyżej 50 roku życia. Osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, szczególnie te będące już w wieku produkcyjnym niemobilnym, mają najmniejsze szanse na znalezienie zatrudnienia. Jedną z przyczyn przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwale bezrobotnych jest także brak kwalifikacji zawodowych, doświadczenia zawodowego lub wykształcenia średniego. To właśnie te osoby często korzystają ze świadczeń pomocy społecznej. Z danych GUP wynika, że osoby długotrwale bezrobotne stanowiły w 2017 r. 53% wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych, natomiast osoby powyżej 50 roku życia – 33%.

Wśród osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy należy zwrócić uwagę na grupę osób z niepełnosprawnością. Kategorię bezrobotnych niepełnosprawnych opisano w rozdziale 7: *Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom niepełnosprawnym*, podrozdział 7.1: *Osoby niepełnosprawne w społeczności Miasta Krakowa*. Grupa ta wymaga szczególnej uwagi

⁸⁴ Katalog osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy zmieniony został Ustawą z dnia 14 marca 2014 r. o zmianie ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz niektórych innych ustaw. Poprzednio katalog obejmował osoby do 25 roku życia, osoby długotrwale bezrobotne, kobiety które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, osoby powyżej 50 roku życia, osoby bez kwalifikacji zawodowych, osoby bez doświadczenia zawodowego, osoby bez wykształcenia średniego, osoby samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, osoby które po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęły zatrudnienia, osoby niepełnosprawne.

⁸⁵ Należy zwrócić uwagę, że mimo, iż osoby do 25 roku życia nie stanowią już odrębnej kategorii bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, to w znowelizowanych przepisach znalazł się zapis, który zobowiązuje urząd pracy do przedstawienia im propozycji zatrudnienia, bądź innej formy aktywizacji lub pomocy w okresie do 4 miesięcy od dnia rejestracji. Ma to ogromne znaczenie w kontekście wspierania osób młodych wchodzących dopiero na rynek pracy.

– bezrobotni z niepełnosprawnością bardzo silnie odczuwają trudności związane z pozyskaniem, wykonywaniem i utrzymaniem pracy.

10.2 Świadczenia na rzecz osób bezrobotnych

10.2.1 Praca socjalna z osobami bezrobotnymi

Pracownicy socjalni w ramach pracy socjalnej podejmują działania w tych obszarach funkcjonowania, w których osoba/rodzina napotyka trudności, których nie jest w stanie samodzielnie pokonać i wymaga wsparcia. Jednym z takich obszarów jest praca, przy czym obejmuje on także działania związane z faktem pozostawania bez zatrudnienia.

Informacje na temat pracy socjalnej zawiera rozdział 3: „Zasoby Pomocy Społecznej Gminy Miejskiej Kraków – praca socjalna”.

10.2.2 Zatrudnienie socjalne

W odniesieniu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie, poza zadaniami wynikającymi z przepisów zawartych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej realizuje również zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej wynikające z ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Zadania określone w ustawie realizowane są poprzez zatrudnienie socjalne przez co należy rozumieć zapewnienie osobom wymienionym poniżej możliwości uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej oraz zatrudnieniu wspieranym. Zadania te adresowane są w szczególności do osób:

- 1) bezdomnych realizujących indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 2) uzależnionych od alkoholu;
- 3) uzależnionych od narkotyków lub innych środków odurzających,
- 4) chorych psychicznie, w rozumieniu przepisów o ochronie zdrowia psychicznego;
- 5) długotrwale bezrobotnych w rozumieniu przepisów o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- 6) zwalnianych z zakładów karnych, mających trudności w integracji ze środowiskiem, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 7) uchodźców realizujących indywidualny program integracji, w rozumieniu przepisów o pomocy społecznej;
- 8) niepełnosprawnych, w rozumieniu przepisów o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, którzy podlegają wykluczeniu społecznemu i ze względu na swoją sytuację życiową nie są w stanie własnym staraniem zaspokoić swoich podstawowych potrzeb życiowych i znajdują się w sytuacji powodującej ubóstwo oraz uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym, społecznym i rodzinnym.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie realizuje zadania z zakresu integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w oparciu o ustawę o zatrudnieniu socjalnym, w ramach klubów integracji społecznej oraz centrów integracji społecznej.

10.2.2.1 Kluby Integracji Społecznej

Klub Integracji Społecznej może być prowadzony przez gminę lub organizację pozarządową. W ramach klubu można organizować w szczególności:

- 1) indywidualne działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mające na celu nabycie przez uczestnika wiedzy i umiejętności niezbędnych do rozwoju osobowego oraz do rozwiązywania problemów osobistych, społecznych i zawodowych, w szczególności

- poprzez wsparcie i poradnictwo pracownika socjalnego, poradnictwo psychologiczne, prawne oraz doradztwo zawodowe;
- 2) grupowe działania na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej mające na celu nabycie przez uczestnika wiedzy i umiejętności niezbędnych do pełnienia funkcji społecznych i zawodowych, w szczególności poprzez udział w grupach wsparcia, grupach samopomocowych oraz warsztatach;
 - 3) roboty publiczne – oznaczają zatrudnienie bezrobotnego w okresie nie dłuższym niż 12 miesięcy przy wykonywaniu prac finansowanych lub dofinansowanych ze środków samorządu terytorialnego, budżetu państwa, funduszy celowych, organizacji pozarządowych, spółek wodnych i ich związków. Skierowanie do podjęcia zatrudnienia w ramach robót publicznych może otrzymać każda osoba bezrobotna z ustalonym II profilem i zgodnie z indywidualnym planem działania. Organizator robót publicznych lub upoważniony przez niego pracodawca zawiera z bezrobotnym umowę o pracę;
 - 4) prace społecznie użyteczne – są to prace wykonywane przez osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku korzystające z pomocy społecznej. Prace są organizowane przez Gminę Miejską Kraków w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej, organizacjach lub instytucjach statutowo zajmujących się pomocą charytatywną lub na rzecz społeczności lokalnej. Czas pracy w ciągu tygodnia nie może przekroczyć 10 godzin. Świadczenie dla osób wykonujących prace społecznie użyteczne wypłacane jest ze środków Gminy Miejskiej Kraków w 2017 r. w kwocie 8,10 zł za godzinę, z czego 60% świadczenia refundowane jest z Funduszu Pracy. MOPS proponuje osoby, które mogłyby być skierowane do poszczególnych rodzajów prac oraz wypłaca im świadczenia.

10.2.2.1.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2017 roku funkcjonował:

- Klub Integracji Społecznej będący w strukturze organizacyjnej MOPS,
- Klub Integracji Społecznej „Leonardo” prowadzony na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków,
- Klub Integracji Społecznej dla osób niepracujących niepełnosprawnych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”. Klub rozpoczął działalność od 1 września 2016 roku.

10.2.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym Klub Integracji Społecznej była Fundacja Wspierania Rozwoju Społecznego „Leonardo”, Klub Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych był prowadzony przez Fundację Sustinae.

10.2.2.1.3 Kadra

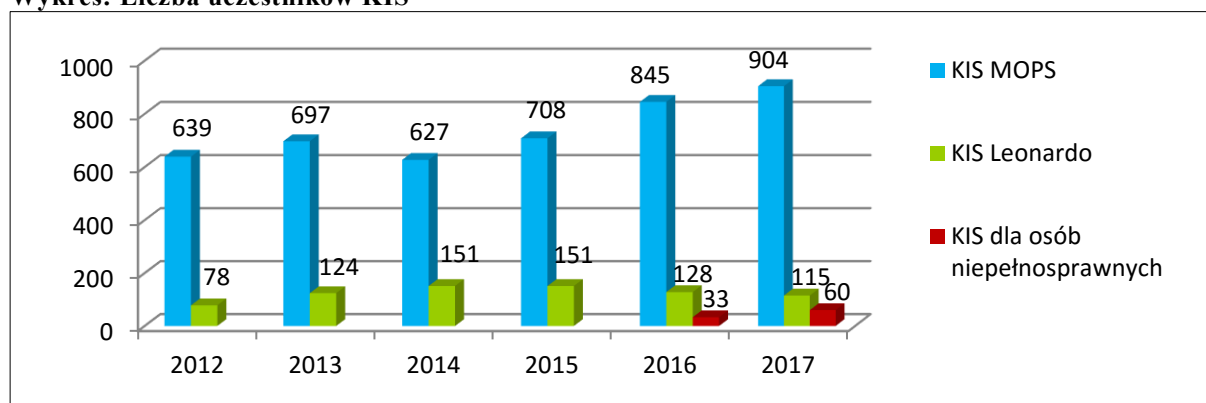
W Klubie Integracji Społecznej działającym w strukturze MOPS zadania realizowało 36 pracowników. W Klubie Integracji Społecznej „Leonardo” zadanie realizowały 4 osoby (4 etaty). Przy organizacji zajęć Klub Integracji Społecznej podejmował współpracę z wolontariuszami. W Klubie Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych zadania realizowało średniomiesięcznie 5 pracowników w wymiarze 3,25 etatu.

10.2.2.1.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W przypadku Klubu Integracji Społecznej działającego w strukturze MOPS liczba uczestników korzystających ze wsparcia w 2017 roku zwiększyła się w stosunku do 2016 roku o prawie 7%. Natomiast liczba uczestników KIS „Leonardo” zmniejszyła się w stosunku do

2016 roku o ponad 10% i wynosiła 115 osób. W zajęciach w Klubie Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych uczestniczyło 60 osób.

Wykres: Liczba uczestników KIS

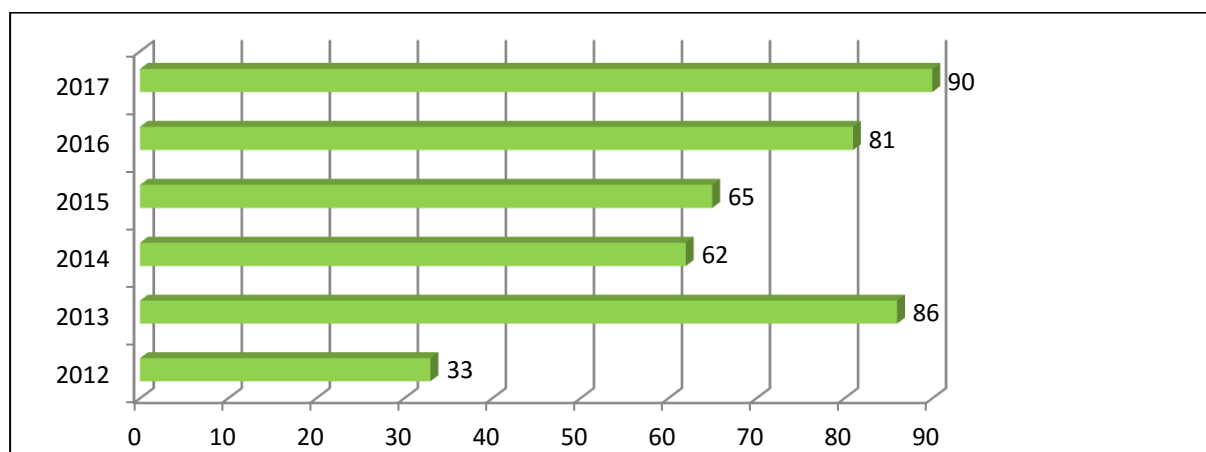
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ze wsparcia Klubu Integracji Społecznej funkcjonującego w strukturze Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej skorzystało 904 uczestników. Wśród nich 434 osoby rozpoczęły uczestnictwo w 2016 roku i kontynuowały je w 2017 roku. Spośród uczestników 565 osób zakończyło udział w KIS. W wyniku udzielonego wsparcia w roku 2017 pracę podjęło 28,5% ogółu uczestników KIS (259 osób).

W 2017 r. 61% uczestników KIS MOPS stanowili mężczyźni. Tendencja rosnącej liczby mężczyzn korzystających ze wsparcia KIS MOPS utrzymuje się od lat: w roku 2014 – 53%, w roku 2015 – 57%, 2016 – 58%. W latach 2011, 2012 większość uczestników stanowiły kobiety. Mieszkańcy z terenu Nowej Huty stanowili 34% uczestników KIS MOPS. Pozostali uczestnicy to mieszkańcy pozostałych dzielnic Krakowa.

W ramach robót publicznych w KIS MOPS w 2016 roku pracę wykonywało 90 osób.

Wykres: Liczba osób wykonujących roboty publiczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2012–2017

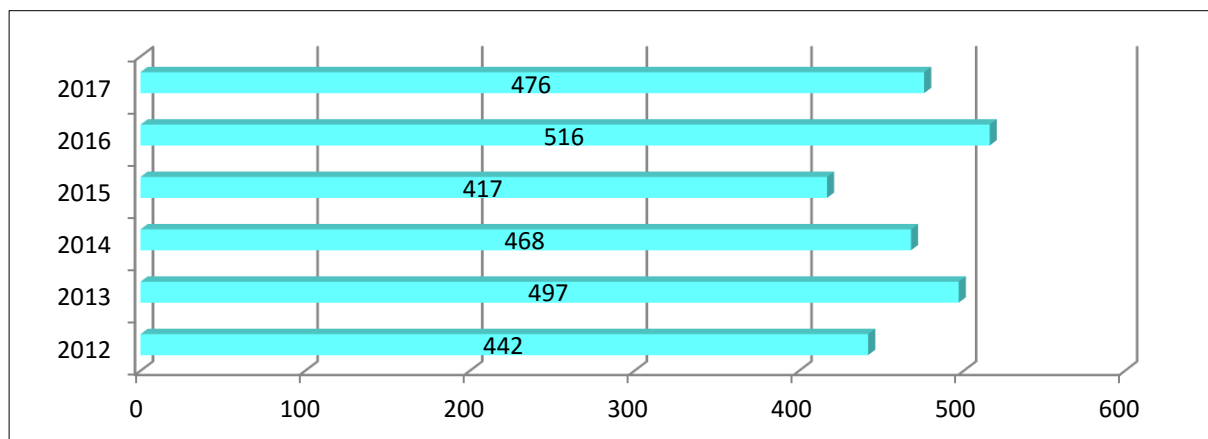

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Celem organizowanych robót było nabycie kwalifikacji zawodowych i przygotowanie do samodzielnego funkcjonowania na otwartym rynku pracy. Zakres realizowanych prac obejmował: sprzątanie lokali MOPS (36 osób), prace gospodarcze (8 osób), prace biurowe (2 osoby), prace porządkowe na fortach (32 osoby), na cmentarzu, przy grobach osób NN (8 osób), prace remontowe (4 osoby).

W ramach prac społecznie użytecznych w KIS MOPS w 2017 roku pracę wykonywało 476 osób.

Wykres: Liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne w Klubie Integracji Społecznej funkcjonującym w strukturze MOPS, w latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 r. prace społecznie użyteczne realizowane były łącznie w 62 podmiotach, w tym m.in. w Urzędzie Miasta Krakowa, domach pomocy społecznej, szkołach, przedszkolach oraz organizacjach pozarządowych (m.in.: Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej, Bank Żywności, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych Ich Rodzin i Przyjaciół „Ognisko”, Gaudium et Spes, Katolickie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i Ich Przyjaciół Klika, Stowarzyszenie Siemacha).

W 2017 r. łącznie w ramach prac społecznie użytecznych przepracowano 79 483 godzin. Średniomiesięcznie prace m.in. biurowe, gospodarcze wykonywały 188 osób. Spośród wykonujących prace społecznie użyteczne 38 osób podjęło zatrudnienie na otwartym rynku pracy – tj. 8% ogółu osób wykonujących prace społecznie użyteczne (w roku 2016 – 19%).

Wszyscy uczestnicy KIS MOPS objęci byli indywidualnymi i grupowymi działaniami na rzecz reintegracji społecznej i zawodowej. W ramach realizowanych działań w Klubie Integracji Społecznej uczestnicy mieli możliwość udziału w następujących programach i projektach:

1. Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mających na celu pomoc w spłacie zadłużenia. Począwszy od roku 2013, w oparciu o porozumienie zawarte pomiędzy Zarządem Budynków Komunalnych w Krakowie, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Krakowie oraz Grodzkim Urzędem Pracy w Krakowie, realizowany jest „Program reintegracji społecznej i zawodowej osób posiadających zadłużenie z tytułu korzystania z mieszkań komunalnych, mający na celu pomoc w spłacie zadłużenia”. W roku 2017 przeprowadzono działania, obejmujące:

- wsparcie indywidualne i grupowe ukierunkowane na reintegrację społeczną i zawodową;
- zatrudnienie w formie umów o pracę, w tym w ramach robót publicznych.

W 2017 roku w cotygodniowych spotkaniach informacyjnych wzięło udział 97 osób, spośród których łącznie w programie uczestniczyło 9 osób zadłużonych. Kwota spłaconego na rzecz gminy zadłużenia wyniosła 36 268,79 zł w tym spłacona przez: osoby zatrudnione w ramach robót publicznych – 28 446,38 zł, wykonujących prace społecznie użyteczne – 2 891,70 zł, osoby podejmujące zatrudnienie subsydiowane – 4 930,71 zł.

Realizacja Programu, poza efektami ekonomicznymi, przynosi także efekty społeczne w postaci zmian postaw osób zadłużonych, które stają się aktywne w dążeniu do poprawy swojej sytuacji. Osobom kończącym udział w Programie przekazywane są informacje na temat ofert na otwartym rynku pracy.

2. Program Aktywizacja i Integracja „PAI”

Program jest realizowany w Krakowie w oparciu o porozumienie z dnia 11.02.2015 zawarte pomiędzy Grodzkim Urzędem Pracy w Krakowie oraz Miejskim Ośrodkiem Pomocy w Krakowie. Celem „PAI” jest poprawa sytuacji osób bezrobotnych na rynku pracy poprzez kształtowanie u uczestników aktywnej postawy w życiu społecznym i zawodowym, tak aby mogli oni przezwyciężyć istniejące deficyty i nabyć zdolność do poruszania się na rynku pracy w celu podjęcia zatrudnienia. W 2017 r. w Programie Aktywizacja i Integracja uczestniczyło 80 osób.

3. Kontrakt socjalny typu B

W 2017 r. kontrakt socjalny typu B realizowały 24 osoby. W ramach kontraktu „B” uczestnicy zobowiązali się do realizacji zajęć z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej; wykonywania prac społecznie użytecznych; poszukiwania pracy na otwartym rynku pracy.

4. Usługa „Pomoc w domu”

Usługa realizowana w 2017 roku w ramach Programu kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem”. W 2017 r. w ramach rozpoczętej realizacji w/w programu w ramach prac społecznie użytecznych skierowano trzech uczestników KIS do trzech rodzin. Realizowali oni usługę „Pomoc w domu” do 31 grudnia 2017 r. Szczegółowe informacje w podrozdziale 8.3 „Usługa „Pomoc w domu”.

5. Projekt „Bariery zamieniamy na szanse”

KIS MOPS od 1 maja 2016 r. realizuje zadania w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”. W ramach Usługi Aktywnej Integracji stworzono 70 dodatkowych miejsc dla uczestników projektu. W 2017 r. w projekcie wzięło udział 277 uczestników KIS MOPS. (szerzej o projekcie zob. rozdział 13)

W 2017 r. w zajęciach KIS Leonardo uczestniczyło 115 osób, dzięki uzyskanemu wsparciu 26 osób podjęło pracę. Uczestnicy KIS „Leonardo” brali udział w zajęciach grupowych i indywidualnych. W ramach zajęć indywidualnych mieli zapewniony stały dostęp do poradnictwa indywidualnego udzielanego przez psychologa, pracownika socjalnego oraz doradcę zawodowego. Zajęcia grupowe realizowano poprzez kursy edukacyjne oraz warsztaty. Uczestnicy poprzez udział w zajęciach organizowanych w Klubie Integracji Społecznej „Leonardo” dążyli m.in. do: podniesienia poziomu motywacji, do podejmowania aktywności społecznej i zawodowej, podnoszenia poziomu samodzielności i samoakceptacji, nabywania wiedzy i umiejętności związanych z poszukiwaniem pracy na wolnym rynku.

Tabela: Liczba porad udzielonych w roku 2017 uczestnikom KIS „Leonardo”

Poradnictwo indywidualne, w tym:	Liczba porad
poradnictwo psychologiczne	122
poradnictwo socjalne	88
doradztwo zawodowe	121
suma	331

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 r. z pomocy w Klubie Integracji Społecznej dla osób niepracujących niepełnosprawnych skorzystało 60 osób (29 nowych oraz 31 kontynuujących uczestnictwo). spośród których, dzięki uzyskanemu wsparciu, 14 osób podjęło zatrudnienie.

W ramach uczestnictwa w Klubie Integracji Społecznej uczestnicy mogli skorzystać z pomocy pracownika socjalnego, doradcy zawodowego, trenera zatrudnienia, konsultacji prawnika, treningu umiejętności psychospołecznych, szkoleń zawodowych i budujących kompetencje zawodowe, staży i praktyk zawodowych. W ramach staży osoba ma zapewnione pokrycie kosztów dojazdów, kosztów ubezpieczenia i badań lekarskich oraz stypendium stażowe.

10.2.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na działalność Klubu Integracji „Leonardo” przekazano:

- w roku 2012: 325 984,98 zł, w tym środki Gminy Miejskiej Kraków: 36 991,83 zł;
- w roku 2013: 330 000 zł w ramach środków z UE;
- w roku 2014: 471 428,57 zł, natomiast ostatecznie rozliczono 399 781,68 zł. Dotacja była przekazywana w ramach projektu „Pora na aktywność”;
- w roku 2015: 362 301,58 zł, w tym ze środków Gminy Miejskiej Kraków: 161 478,58 zł oraz ze środków unijnych kwotę 200 823 zł;
- w roku 2016: 328 434,56 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 325 237,42 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków.

Na działalność Klubu Integracji Społecznej dla osób niepełnosprawnych prowadzonego w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z dotacji wydatkowano:

- w 2016 roku 129 291,56 zł;
- w 2017 roku 352 393,11 zł.

10.2.2.2 Zadania realizowane przez Centra Integracji Społecznej

Centra Integracji Społecznej realizują zadania związane z reintegracją zawodową i społeczną przez następujące usługi:

- kształcenie umiejętności pozwalających na pełnienie ról społecznych i osiągnięcie pozycji społecznych dostępnych osobom niepodlegającym wykluczeniu społecznemu;
- nabywanie umiejętności zawodowych oraz przyuczenie do zawodu, przekwalifikowanie lub podwyższanie kwalifikacji zawodowych;
- naukę planowania życia i zaspokajania potrzeb własnym staraniem, zwłaszcza przez możliwość osiągnięcia własnych dochodów przez zatrudnienie lub działalność gospodarczą;
- uczenie umiejętności racjonalnego gospodarowania posiadanymi środkami pieniężnymi.

10.2.2.2.1 Infrastruktura

Na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2017 roku funkcjonowało:

- Centrum Integracji Społecznej,
- Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych działające od 16 sierpnia 2016 roku w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”.

10.2.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Podmiotem prowadzącym Centrum Integracji Społecznej w 2017 roku była Galicyjska Fundacja „Wsparcie, Integracja, Rozwój”, a Centrum Integracji Społecznej dla bezdomnych było prowadzone przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

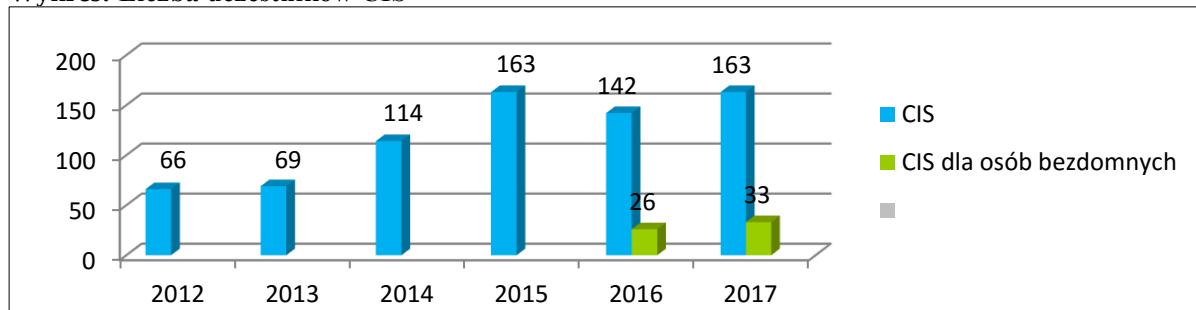
10.2.2.2.3 Kadra

W realizację zadania związanego z prowadzeniem Centrum Integracji Społecznej zaangażowanych było 27 osób (ok. 15 etatów), w Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych zadanie realizowało 8 osób (4 etaty) oraz współpracujący wolontariusze.

10.2.2.2.4 Osoby objęte pomocą w ramach reintegracji zawodowej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2017 r. w zajęciach Centrum Integracji Społecznej uczestniczyło 163 osoby, z których 22 zrezygnowało z uczestnictwa w związku z podjęciem zatrudnienia. W zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych w 2017 r. uczestniczyły 33 osoby

Wykres: Liczba uczestników CIS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Podczas uczestnictwa w CIS beneficjenci korzystali z usług pracownika socjalnego, psychologa oraz doradcy zawodowego.

Tabela: Liczba porad udzielonych uczestnikom CIS w roku 2017

Konsultacje, w tym:	Liczba godzin konsultacji
psychologiczne	754
socjalne	680
zawodowe	462
suma	1896

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W ramach reintegracji zawodowej uczestnicy CIS odbywali zajęcia u pracodawców współpracujących z CIS w ramach następujących warsztatów: remontowo – porządkowego, gastronomicznego, pielęgnacji terenów zielonych, opiekuńczo – porządkowego oraz pomocy biurowej, realizując praktyki zawodowe m. in. w domach pomocy społecznej, hotelach, MPO, MOPS i innych podmiotach, które zadeklarowały chęć współpracy z Centrum.

W zajęciach Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych w 2017 r. uczestniczyły 33 osoby (23 nowe osoby oraz 10 kontynuujących wsparcie uczestników projektu), w tym osoby z problemem uzależnienia od alkoholu, 7 osób podjęło zatrudnienie. Celem podejmowanych działań było odbudowanie i podtrzymanie u uczestników Centrum zdolności do samodzielnego funkcjonowania na rynku pracy m.in. poprzez przyuczenie do wykonywania zawodu, podwyższanie kwalifikacji oraz prowadzenie zajęć praktycznych u pracodawców. Uczestnicy realizujący Indywidualny Program Zatrudnienia Socjalnego 4 razy w tygodniu brali udział w zajęciach reintegracji zawodowej realizowanych w zakładach pracy współpracujących z CIS oraz raz w tygodniu w zajęciach reintegracji społecznej realizowanych bezpośrednio w siedzibie CIS.

W ramach uczestnictwa w CIS dla osób bezdomnych beneficjenci uczestniczyli również w spotkaniach indywidualnych m.in. z doradcą zawodowym, z instruktorem/trenerem zatrudnienia wspieranego, pracownikiem socjalnym, psychoterapeutą i psychiatrą. W ramach zajęć reintegracji społecznej uczestniczyli w spotkaniach grupowych.

10.2.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków przeznaczonych na sfinansowanie zadania polegającego na prowadzeniu Centrum Integracji Społecznej wyniosła:

- w roku 2012: 312 000 zł w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2013: 95 963,68 zł w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2014: 374 000 zł, w tym 196 773 zł stanowiły środki Gminy Miejskiej Kraków, a 177 227 zł to środki projektu „Pora na aktywność”;
- w roku 2015: 616 000 zł, w tym 291 217,07 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2016: 748 400 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017 r.: 721 195,26 zł w ramach środków własnych Gminy Miejskiej Kraków.

Na realizację zadania na prowadzenie Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych prowadzonego w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z dotacji wydatkowano:

- w 2016 r. – 61 845,87 zł,
- w 2017 r. – 187 143,96 zł.

10.2.2.3 Wnioski

Biorąc pod uwagę dane GUP stwierdzono, że poziom bezrobocia w 2017 r. w Polsce był niższy niż w latach poprzednich. Ponadto stopa bezrobocia w województwie małopolskim była jedną z najniższych w porównaniu z innymi województwami. W związku z powyższym, przy utrzymaniu się tej tendencji, wsparcie przez podmioty prowadzące kluby integracji społecznej oraz centra integracji społecznej będą dotyczyły mniejszej grupy osób. Jednocześnie proponowane przez podmioty warsztaty powinny uwzględniać możliwość zdobycia przez uczestników umiejętności, które są wymagane przez potencjalnych pracodawców.

W przypadku osób bezdomnych aktualna analiza wskazuje, że mając na uwadze niskie bezrobocie, łatwość znalezienia zatrudnienia, pojawiające się problemy zdrowotne osób bezdomnych powyżej 45 roku życia, zmniejsza się liczba chętnych do udziału w takim rodzaju wsparcia.

11 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom i rodzinom o niskich dochodach

11.1 Ubóstwo

Ubóstwem określamy sytuację, w której gospodarstwo domowe nie dysponuje wystarczającymi środkami pieniężnymi pozwalającymi na zaspokojenie swoich podstawowych potrzeb. Ubóstwo jest złożonym zjawiskiem społecznym, uwarunkowanym przez czynniki społeczno – ekonomiczne i demograficzne, a w szczególności przez problem bezrobocia, liczbę rodzin wielodzietnych i niepełnych, wskaźnik rodzin żyjących z osobą niepełnosprawną lub długotrwale chorą, podeszły wiek oraz bezdomność. Ubóstwo jest więc wspólnym problemem, który w całej swej rozciągłości dotyka praktycznie wszystkie grupy społeczne oraz większość kategorii osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej.

Więcej informacji na temat problematyki ubóstwa można znaleźć w rozdziale 2: „*Analiza lokalnej sytuacji społeczno–demograficznej Gminy Miejskiej Kraków*”, podrozdział 2.4: „*Sytuacja ekonomiczna krakowskich rodzin i gospodarstw domowych*”.

Uchwałą Rady Miasta Krakowa Nr XLIII/768/16 z dnia 11 maja 2016 r. został ustanowiony Program Aktywnego Ograniczania Ubóstwa w Gminie Miejskiej Kraków na lata 2016–2020. Celem programu jest skuteczne aktywne zmniejszenie zakresu i skali ubóstwa przez:

- włączenie społeczne osób, rodzin i środowisk doświadczających ubóstwa;
- ograniczenie zasięgu i głębokości ubóstwa.

Działania realizowane w ramach Programu to m.in.:

- utrzymanie zróżnicowanych form wsparcia pozamaterialnego o charakterze aktywizacji wspieranej, podnoszących kompetencje pełnionych ról;
- kształtowanie wzorców współpracy obywatelskiej przez umożliwienie włączenia się w udzielanie pomocy przez osoby prywatne (wolontariat) i organizacje (akcje socjalne);
- wprowadzenie nowych usług aktywizacji wspieranej w dziedzinie wspieranie rodziny oraz w dziedzinie reintegracji społeczna i zawodowa;
- podnoszenie skuteczności wsparcia przez pracę socjalną, ukierunkowaną na wzmacnianie potencjału osób i rodzin w przezwyciężaniu trudnej sytuacji życiowej z wykorzystaniem ich uprawnień, zasobów i możliwości.
- zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego rozumianego jako dostęp do świadczeń pomocy społecznej w celu umożliwienia zaspokojenia przez osoby i rodziny podstawowych potrzeb bytowych z uwzględnieniem współpracy w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej;
- poszerzanie zakresu udzielanego wsparcia przez zlecanie w trybie konkursów ofert realizacji zadań organizacjom pozarządowym, w tym zadań nakierowanych na zmniejszenie problemu niedożywienia przez dystrybucję żywności w ramach Europejskiego Programu Pomocy Żywnościowej FEAD;
- zwiększenie skali pomocy w zakresie dożywiania – zwiększenie wymiaru udzielanej pomocy w formie zasiłków na zakup żywności (urealnienie stawki dziennej);
- zwiększenie skuteczności pomocy materialnej w formie świadczeń o charakterze wyrównującym dochód do kryteriów ustawowych – zwiększenie nakładów finansowych na realizację zasiłku okresowego w części finansowanej przez Gminę.

Dla potrzeb niniejszego opracowania w części tej omówiono wyłącznie pomoc w formie świadczeń finansowych i w naturze.

11.2 Świadczenia dla osób i rodzin o niskich dochodach

11.2.1 Zasiłek okresowy

Wypłacanie zasiłków okresowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego:

- osobie samotnie gospodarującej, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- rodzinie, której dochód jest niższy od kryterium dochodowego rodziny.

Zasiłek okresowy jest świadczeniem obligatoryjnym i podstawowym narzędziem pomocy społecznej ograniczającym zakres i głębokość ubóstwa.

11.2.1.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.1.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

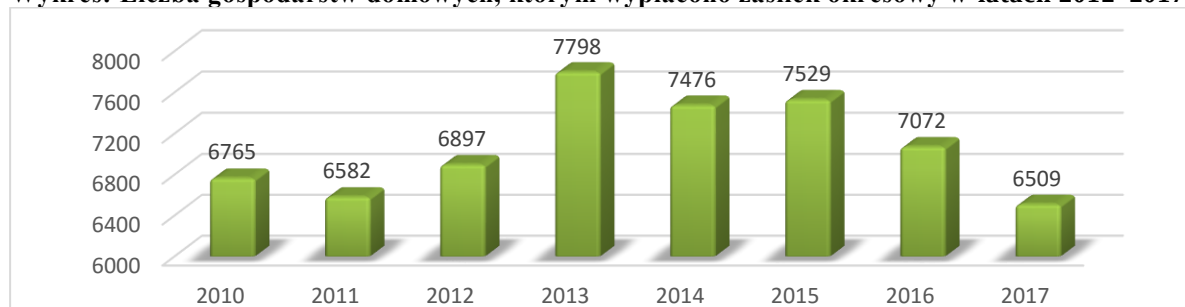
11.2.1.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku okresowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Na liczbę gospodarstw domowych (rozumianych jako osoby samotnie gospodarujące oraz rodziny) otrzymujących pomoc w formie zasiłku okresowego wpływa przede wszystkim wysokość kryteriów dochodowych obowiązujących w danym roku kalendarzowym, a następnie pozostałe czynniki wpływu jak np. sytuacja na rynku pracy. W roku następującym po roku zmiany kryteriów dochodowych (zmiana następuje od 1 października⁸⁶) liczba gospodarstw domowych objętych tą formą pomocy znacznie wzrasta, by następnie w kolejnych latach ulegać spadkowi.

W roku 2017 liczba gospodarstw domowych wymagających wsparcia z powodu ubóstwa zgodnie z oczekiwaniami spadła o 7,9% w stosunku do roku 2016 i osiągnęła najniższą wartość w okresie 8 letnim (lata 2010– 2017). Szacuje się, że miały na to wpływ następujące czynniki:

- dobra sytuacja na rynku pracy i niska stopa bezrobocia rejestrowanego;
- poprawa sytuacji rodzin z dziećmi w związku z wprowadzeniem w 2016 r. świadczenia wychowawczego⁸⁷.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono zasiłek okresowy w latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

⁸⁶ Kryteria dochodowe były waloryzowane w roku 2012 oraz 2015.

⁸⁷ Ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U. 2016 poz. 195).

Analiza powodów przyznawania pomocy w formie zasiłku okresowego do roku 2013 wskazywała tendencję wzrostową liczby gospodarstw domowych, które otrzymały pomoc w związku z występowaniem bezrobocia (z 2 819 w 2009 r. do 4 320 w 2013 r.).

Od roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy i zmniejszenia stopy bezrobocia, liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z tego tytułu spadła o 35% (z 4 320 w 2013 r. do 2 820 w 2017 r.).

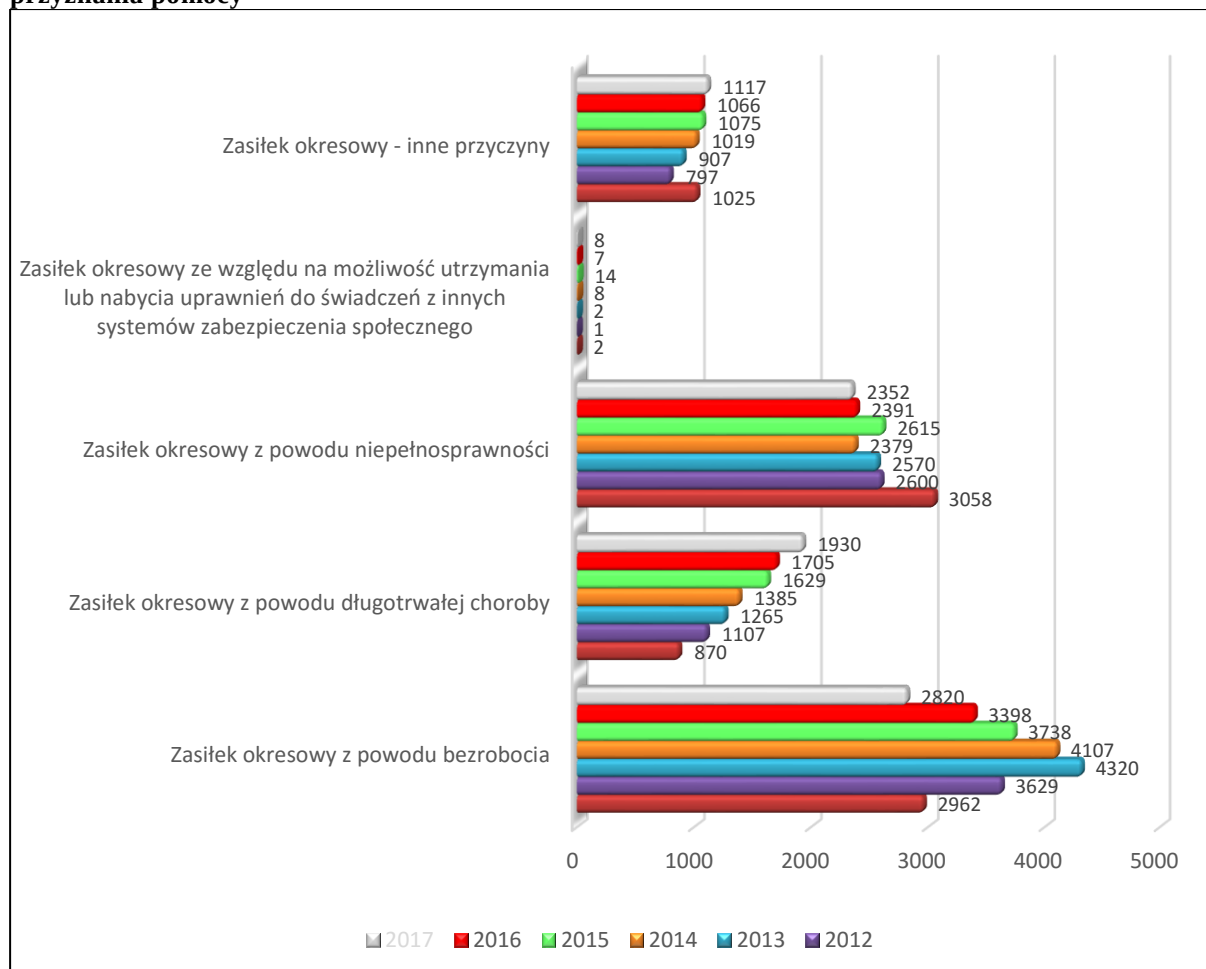
Analiza wykazuje również 29% spadek liczby gospodarstw otrzymujących zasiłek z powodu niepełnosprawności – z 3 322 w 2009 r. do 2 352 w roku 2017 przy jednoczesnym stałym wzroście liczby gospodarstw, którym przyznano pomoc z powodu długotrwałej choroby z 901 w roku 2009 do 1 930 w roku 2017 (przyrost o 114%).

Znikoma jest liczba gospodarstw, które kwalifikują się do zasiłku okresowego z uwagi na możliwość utrzymania lub nabycia uprawnień do świadczeń z innych systemów zabezpieczenia społecznego (w latach 2009–2017 od 1 do 14 osób rocznie).

Liczba gospodarstw domowych objętych zasiłkiem okresowym z innych powodów utrzymuje się na zbliżonym poziomie (w latach 2009–2017 wynosiła od 1 141 do 1 117).

Należy mieć na uwadze, że prezentowane dane liczbowe nie są rozłączne tzn. w trakcie roku jedno gospodarstwo domowe mogło otrzymać zasiłek okresowy z każdego, z wyżej wymienionych powodów.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek okresowy z uwzględnieniem powodu przyznania pomocy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W 2017 roku spośród podmiotów decyzji (6 604 osób), którym przyznano zasiłek okresowy 53% stanowili mężczyźni.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków okresowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
Wiek			
0–24	4,9%	1,1%	2,9%
25–34	21,7%	6,5%	13,7%
35–44	26,0%	14,8%	20,1%
45–59	33,3%	43,0%	38,4%
60–64	9,5%	22,7%	16,5%
65 i więcej	4,5%	11,8%	8,4%
Wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	8,8%	8,3%	8,5%
gimnazjalne i poniżej	27,4%	27,5%	27,5%
zasadnicze zawodowe	26,4%	38,1%	32,6%
średnie ogólne i zawodowe	28,8%	20,6%	24,5%
policealne	2,0%	0,5%	1,2%
wyższe	6,6%	5,0%	5,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	34,4%	42,8%	38,8%
konkubina/konkubent	1,1%	0,4%	0,7%
rozwiedziona/rozwiedziony	22,5%	34,0%	28,6%
separowana/separowany	2,4%	3,0%	2,7%
wdowa/wdowiec	6,7%	3,4%	5,0%
zamężna/zonaty	33,0%	16,4%	24,2%

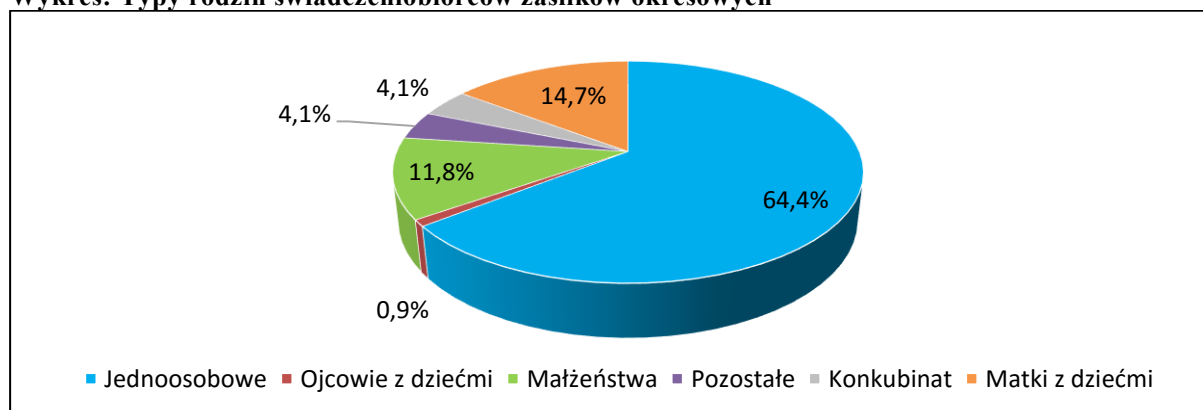
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców tj. 38,4%, zarówno wśród kobiet, jak i wśród mężczyzn, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 lat. Kobiety w tym wieku stanowią 33,3%, natomiast mężczyźni 43%.

Wśród ogółu świadczeniobiorców 32,6% świadczeniobiorców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, a 27,5% posiada wykształcenie gimnazjalne lub niższe. Odsetek osób z wykształceniem średnim wynosi 24,5%.

Pod względem stanu cywilnego zarówno wśród kobiet i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego, kobiet 34,4%, a mężczyzn 42,8%.

Wykres: Typy rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

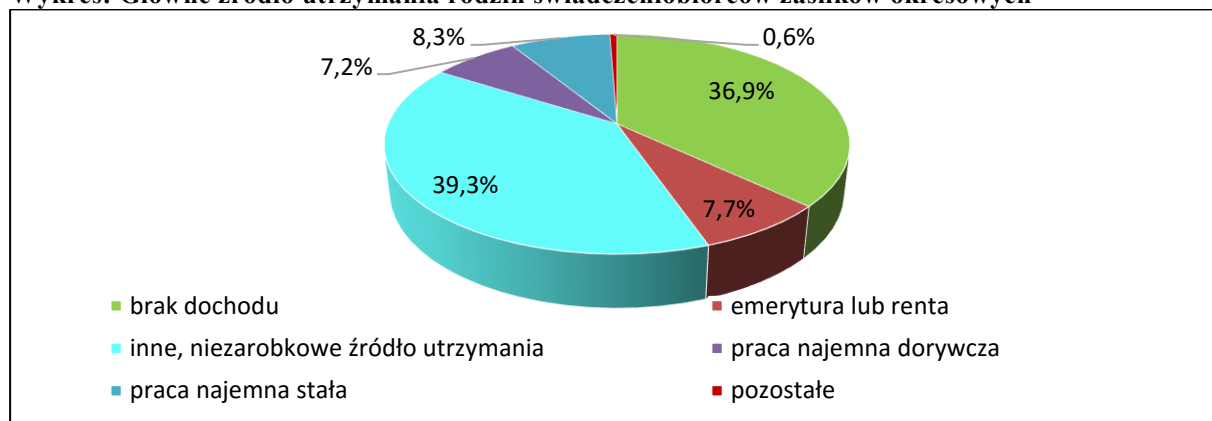

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków okresowych to w przeważającej części gospodarstwa jednoosobowe – 64,4%. Wśród rodzin korzystających

z tych zasiłków małżeństwa stanowią 11,8%, a rodziny matek i ojców samotnie wychowujących dzieci odpowiednio 14,7% i 0,9%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków okresowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Świadczeniobiorcy zasiłków okresowych należą przede wszystkim do rodzin nie posiadających własnego dochodu – 36,9% oraz rodzin, których dochody pochodzą z niezarobkowych źródeł utrzymania – 39,3%. Świadczenia emerytalno – rentowe to główne źródło utrzymania w przypadku 7,7% rodzin świadczeniobiorców.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków okresowych	
bez dochodu	37,8%
1–499	18,6%
500 i powyżej	43,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 64% gospodarstw domowych nie wykazuje żadnych dochodów lub ich dochód nie przekracza 499 zł. 43,6% osiąga dochód powyżej 500 i powyżej.

Poza ubóstwem głównymi problemami występującymi w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków okresowych są kolejno: długotrwała lub ciężka choroba bezrobocie niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych, bezdomność, alkoholizm. Zaznaczyć należy, że w jednej rodzinie występuje zwykle kilka powodów trudnej sytuacji.

11.2.1.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Zgodnie z art. 147 pkt. 7 ustawy o pomocy społecznej, gminy otrzymują dotację celową na pokrycie wydatków na zasiłki okresowe w części określonej w art. 38 ust. 3 ustawy, to jest w wysokości 50% różnicy między kryterium dochodowym osoby samotnie gospodarującej a dochodem tej osoby, a w przypadku rodziny – między kryterium dochodowym rodziny a dochodem tej rodziny. Ponieważ finansowanie pozostałej części zasiłku leży w gestii gminy, w celu zapewnienia pełnej skuteczności udzielania pomocy w tej formie, która zgodnie z celem ustawodawcy ma wyrównywać dochody do kryterium dochodowego, konieczne jest współfinansowanie pozostałej części zasiłku.

Na realizację zadania wydatkowano środki finansowe w następującej wysokości:

- 2012 r. – 8 985 615 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 7 879 880 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 164 zł.

- 2013 r. – 12 148 497 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 11 625 712 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 200 zł.
- 2014 r. – 11 369 943 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 656 621 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 191 zł.
- 2015 r. – 11 861 261 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 763 957 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 198 zł.
- 2016 r. – 13 877 353 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 10 715 342 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 200 zł.
- 2017 r. – 12 906 811 zł, w tym w części finansowanej z budżetu państwa 9 321 855 zł. Średnia wartość świadczenia w części obligatoryjnej wynosiła 188 zł.

11.2.1.5 Wnioski

Liczba rodzin objętych świadczeniem w formie zasiłku okresowego w danym roku jest w głównej mierze wypadkową:

- obowiązujących wysokości kryteriów dochodowych (art. 8 ustawy o pomocy społecznej),
- dynamiki zmian stopy bezrobocia (w tym okresowych przyływów i odpływów osób bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy),
- dynamiki zmian uprawnień do świadczenia z powodów innych niż bezrobocie (głównie spadku liczby osób legitymujących się orzeczeniem o niepełnosprawności oraz wzrostu liczby osób długotrwale lub ciężko chorych),
- dynamiki zmian dochodów gospodarstw domowych związanej ze zmianami przepisów prawa np. wprowadzeniem nowych świadczeń (np. świadczenie wychowawcze) i regulacji (np. podniesienie wysokości minimalnego wynagrodzenia, obniżenie wieku emerytalnego).

Szacuje się, że na ogólną liczbę świadczeniobiorców zasiłków okresowych w kolejnych latach będą wpływać:

- stopa bezrobocia i warunki na rynku pracy. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Gminie Miejskiej Kraków od lat utrzymuje się na znacznie niższym poziomie niż stopa bezrobocia w województwie małopolskim. W Krakowie na przestrzeni lat 2009 – 2013 notowano stały wzrost wskazań bezrobocia jako powodu udzielania pomocy w formie zasiłków okresowych. Od roku 2014 w wyniku poprawy sytuacji na rynku pracy notowany jest spadek;
- zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Zgodnie z prognozami GUS Kraków za kilka lat osiągnie jeden z najwyższych udziałów mieszkańców powyżej 65 roku życia w województwie. W ostatnich latach systematycznie wzrasta liczba zasiłków przyznawanych z powodu długotrwałej i ciężkiej choroby.

Tendencje dotyczące kosztów zasiłków okresowych:

- spadek nakładów finansowych w części finansowanej z budżetu państwa na realizację zadania do czasu kolejnej waloryzacji kryteriów dochodowych, w przypadku braku występowania innych znaczących czynników wpływu
- największy jednostkowy koszt świadczenia w części obligatoryjnej dotyczy zasiłków przyznanych z powodu bezrobocia – w 2017 r. średnia wysokość świadczenia z tego tytułu wynosiła ok. 297 zł (średnio 2,1 osoby w 1 rodzinie). Kolejną średnią wysokość zasiłku, którego powodem przyznania były:
- inne problemy określone w art. 7 ustawy o pomocy społecznej w tym bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych, przemoc w rodzinie, alkoholizm i bezdomność wynosiła ok. 260 zł (średnio 2,6 os./rodzinę), długotrwała lub ciężka choroba wynosiła ok. 216 zł (średnio 1,6 os./rodzinę), niepełnosprawność wynosiła ok. 62 zł (średnio 1,3 os./rodzinę).

Z uwagi na skalę udzielanej pomocy, przede wszystkim dynamiczne zmiany w zakresie liczby gospodarstw domowych z problemem bezrobocia, znacząco wpływają na ogólną roczną kwotę przyznanych świadczeń.

Ponieważ łączny udział kosztów Gminy w całkowitym koszcie zasiłków okresowych w poprzednich latach ulegał marginalizacji, a tym samym spadała skuteczność pomocy, aby zapewnić osobom i rodzinom objętym tym świadczeniem skuteczniejsze wsparcie polegające na wyrównywaniu wysokości dochodu do kryterium dochodowego pomocy społecznej, zwiększono poziom nakładów finansowych (z 522 785 zł w 2015 r. do 3 481 078 zł w 2017 r.).

11.2.2 Zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy

Wypłacanie zasiłków celowych należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Zasiłek celowy przyznawany jest w celu zaspokojenia niezbędnej potrzeby bytowej, m.in. na pokrycie części lub całości kosztów zakupu żywności, leków i leczenia, opału, odzieży, niezbędnych przedmiotów użytku domowego, drobnych remontów i napraw w mieszkaniu. Zasiłek przyznawany jest osobie lub rodzinie, której dochód nie przekracza kryterium dochodowego. Kryterium dochodowe dla osoby samotnie gospodarującej wynosi 634 zł, natomiast dla osoby w rodzinie wynosi 514 zł (kryterium dochodowe rodziny to iloczyn liczby osób we wspólnym gospodarstwie domowym i kwoty kryterium dochodowego na osobę w rodzinie).

W szczególnie uzasadnionych przypadkach, osobie albo rodzinie o dochodach przekraczających kryterium dochodowe może być przyznany specjalny zasiłek celowy w wysokości nieprzekraczającej odpowiednio kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej lub rodziny, który nie podlega zwrotowi⁸⁸.

11.2.2.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie może być realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi⁸⁹.

11.2.2.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.2.3 Osoby i rodziny korzystające ze świadczenia w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy⁹⁰

W ciągu ostatnich 8 lat najwięcej gospodarstw domowych otrzymało zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy w roku 2010. Od tego czasu przez 3 kolejne lata liczba gospodarstw utrzymywała się na nieco niższym ale podobnym poziomie, by następnie spadać rok do roku.

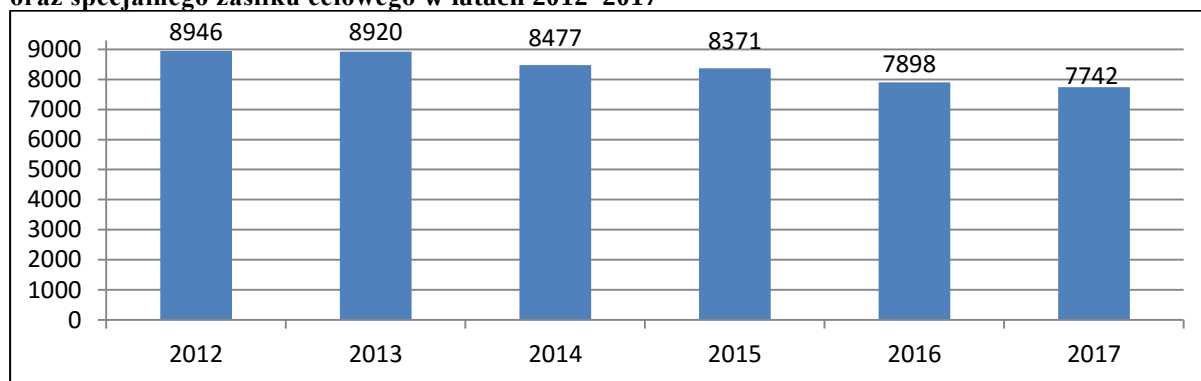
Spadek liczby gospodarstw domowych w roku 2017 w stosunku do roku 2016 o 2,0% wynika między innymi ze spadku liczby gospodarstw domowych korzystających z dopłat do ogrzewania o 21% rok do roku.

⁸⁸ Art. 17 ust. 1 pkt 5, art. 39 ust. 1-2, art. 41 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

⁸⁹ Art. 25 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

⁹⁰ Prezentowane dane nie obejmują informacji o Lokalnym Programie Osłonowym dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych, który został opisany w podrozdziale. 11.2.5.

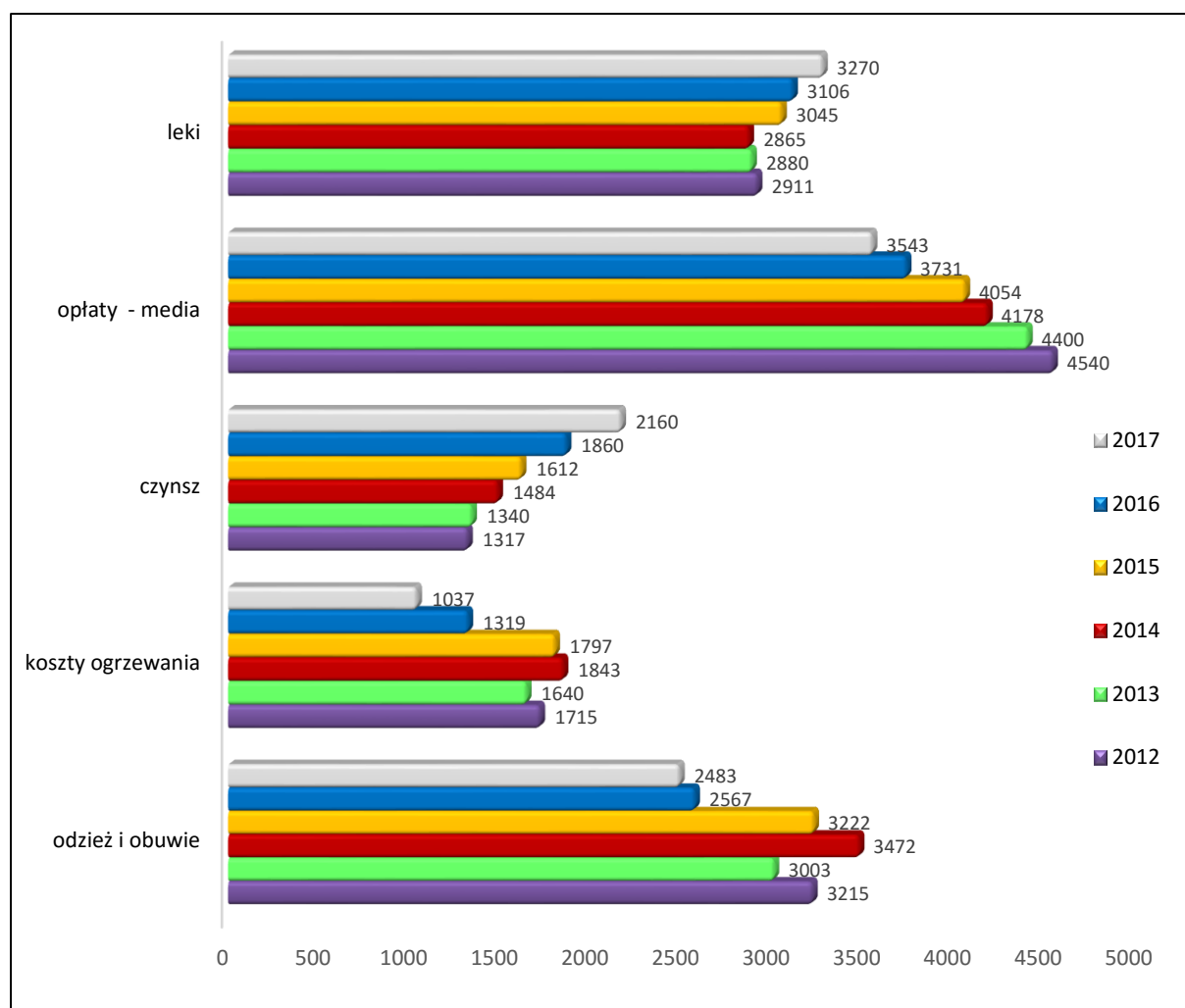
Wykres: Liczba gospodarstw domowych, którym wypłacono świadczenie w formie zasiłku celowego oraz specjalnego zasiłku celowego w latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Analizując cele, na jakie przyznawane są zasiłki celowe i specjalne zasiłki celowe stwierdzić można, że w latach 2012– 2017 najczęściej osób otrzymywało zasiłki z przeznaczeniem na opłaty mieszkaniowe – media. Znaczna część osób korzystała również z pomocy finansowej na czynsz, leki, koszty ogrzewania, odzież i obuwie. Należy zaznaczyć, że jedna osoba mogła w ciągu roku otrzymać każdy rodzaj zasiłku.

Wykres: Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy z uwzględnieniem przeznaczenia pomocy w latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 r. spośród podmiotów decyzji, którym przyznano pomoc w formie zasiłku celowego i specjalnego zasiłku celowego kobiety i mężczyźni stanowili odpowiednio po 50%.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
0–24	3,8%	0,9%	2,3%
25–34	13,8%	5,2%	9,5%
35–44	19,3%	11,4%	15,4%
45–59	32,8%	42,1%	37,4%
60–64	13,3%	24,1%	18,7%
65 i więcej	17,0%	16,3%	16,7%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	10,4%	8,1%	9,2%
gimnazjalne i poniżej	25,9%	26,3%	26,1%
zasadnicze zawodowe	25,0%	37,1%	31,1%
średnie ogólne i zawodowe	30,9%	22,7%	26,8%
policealne	1,6%	0,4%	1,0%
wyższe	6,2%	5,4%	5,8%
stan cywilny			
panna/kawaler	32,5%	43,6%	38,1%
konkubina/konkubent	0,6%	0,3%	0,4%
rozwidziona/rozwidziony	24,5%	34,3%	29,4%
separowana/separowany	3,1%	2,5%	2,8%
wdowa/wdowiec	12,6%	4,0%	8,3%
zamężna/zonaty	26,7%	15,4%	21,1%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	28,0%	29,9%	29,0%
bierny zawodowo	59,0%	65,9%	62,5%
pracujący	13,0%	4,2%	8,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największą grupę odbiorców 37,4%, reprezentują osoby w wieku między 45 a 59 rokiem życia. Kobiety wieku 45–59 lat stanowią 32,8%, natomiast mężczyźni 42,1%.

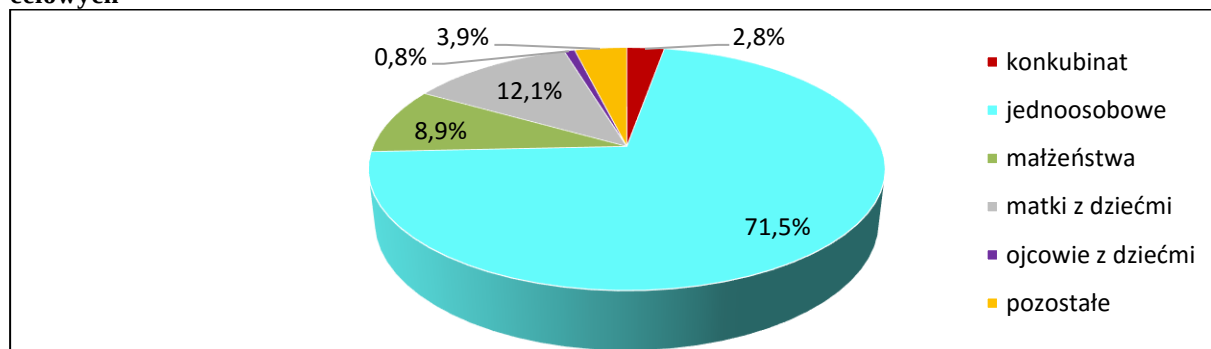
Wśród ogółu świadczeniobiorców najwięcej jest osób z wykształceniem: zasadniczym zawodowym – 31,1%, średnim ogólnym lub zawodowym – 26,8% gimnazjalnym lub niższym – 26,1%.

Pod względem stanu cywilnego, zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn najwięcej jest osób stanu wolnego: panien – 32,5%, kawalerów – 43,6%.

Wśród świadczeniobiorców zasiłków celowych i celowych specjalnych blisko 91,5% to osoby nieaktywne na rynku pracy: bierne zawodowo – 62,5% lub bezrobotne – 29%. Najmniejszą grupę stanowią osoby pracujące, co pozostaje w ścisłym związku z sytuacją bytową i dochodami świadczeniobiorców. Przy czym wśród kobiet osób pracujących jest prawie trzykrotnie więcej niż wśród mężczyzn.

W porównaniu z rokiem 2016 cechy demograficzno–społeczne świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych pozostają na podobnym poziomie.

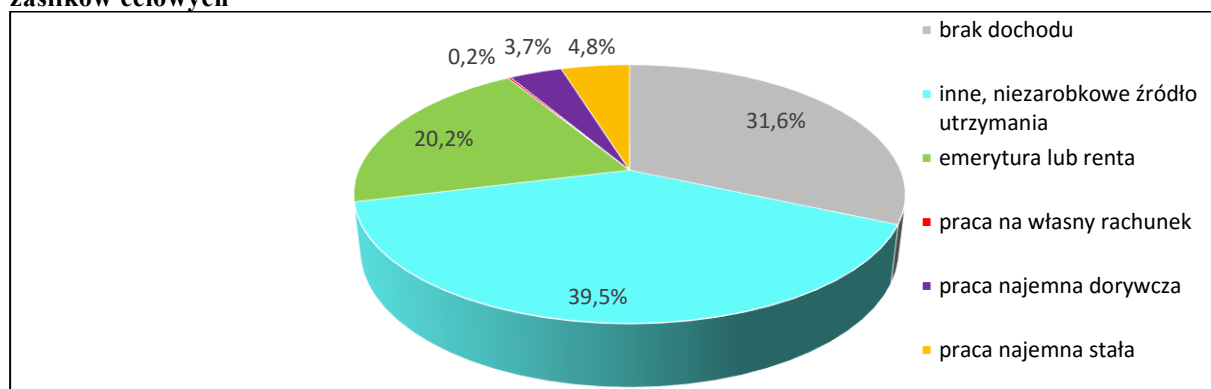
Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród gospodarstw domowych korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych 71,5% stanowią gospodarstwa jednoosobowe. Wśród rodzin największą grupę reprezentują rodziny niepełne (matki i ojcowie samotnie wychowujący dzieci) – 12,9% oraz małżeństwa – 8,9%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych najczęściej osiągają dochody z niezarobkowych źródeł utrzymania – 39,5% lub świadczeń emerytalno-rentowych – 20,2%. Natomiast 31,6% nie posiada własnego dochodu.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
bez dochodu	29,9%
1–499	27,9%
500 i powyżej	42,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Ponad 42% gospodarstw domowych korzystających z pomocy w formie zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych osiąga dochód na osobę w rodzinie przekraczający kwotę 500 zł. Prawie 30% to gospodarstwa bez własnego dochodu.

Do najistotniejszych problemów występujących w gospodarstwach domowych świadczeniobiorców zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych należą: ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, oraz bezrobocie. Należy zaznaczyć, że w jednej rodzinie może równocześnie występować kilka problemów.

11.2.2.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na wypłatę zasiłków celowych i specjalnych zasiłków celowych w ramach środków Gminy Miejskiej Kraków wydatkowano kwotę:

- w 2012 r. – 5 192 528 zł;
- w 2013 r. – 4 895 258 zł;
- w 2014 r. – 5 898 206 zł;
- w 2015 r. – 6 440 182 zł;
- w 2016 r. – 6 414 364 zł;
- w 2017 r. – 7 229 341 zł.

11.2.2.5 Wnioski

W roku 2017 wypłacono około 14,8 tys. świadczeń z przeznaczeniem na dofinansowanie do uregulowania opłat mieszkaniowych (mediów), około 11,6 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu leków i leczenia, około 9,7 tys. świadczeń na dofinansowanie do czynszu, 8,3 tys. świadczeń na zaspokojenie innych potrzeb (np. zakup środków czystości), około 4,0 tys. świadczeń na dofinansowanie do zakupu odzieży i obuwia oraz około 1,6 tys. świadczeń na dofinansowanie do ogrzewania.

Szacuje się, że w 2018 roku w ogólnej skali udzielanej pomocy największy udział będą miały, jak dotychczas, wydatki związane z utrzymaniem mieszkania, to jest opłatami za czynsz i media.

Zauważyć należy, że ponad połowa gospodarstw domowych korzystających z tej formy pomocy jest nią objęta z powodu ubóstwa, a więc są to rodziny o szczególnie trudnej sytuacji bytowej. Udzielanie świadczeń w formie zasiłków celowych specjalnych umożliwia natomiast pomoc finansową tej grupie odbiorców, która pomimo przekroczenia kryteriów dochodowych znajduje się w trudnej sytuacji życiowej wynikającej z braku możliwości samodzielnego zaspokojenia potrzeb z powodu ograniczeń związanych najczęściej z niepełnosprawnością, długotrwałą chorobą i bezrobociem w rodzinie.

11.2.3 Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku

Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy zapewnienie posiłku⁹¹. Zadanie to jest realizowane na podstawie Uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania (t.j. Uchwała Nr XCI/2393/17 z dn. 20.12.2017). Uchwała Rady Miasta Krakowa powstała z uwzględnieniem Uchwały Nr 221 Rady Ministrów z 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020. Zakres pomocy przewidziany w krakowskim programie osłonowym, który został uchwalony jako jeden z pierwszych w Polsce, jest szerszy, niż przewiduje to program rządowy.

Uchwała Rady Ministrów dopuszcza udzielenie pomocy w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, jeżeli dochód na osobę nie przekracza

⁹¹Art. 17 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

kwoty 150% kryterium dochodowego tj. dla osoby samotnie gospodarującej 951 zł, a w przypadku rodzin kwoty 771 zł.

Gmina Miejska Kraków, na podstawie Uchwały Rady Miasta Krakowa, zwiększyła dostępność do pomocy w formie posiłków poprzez podniesienie odpowiednio górnej granicy kryterium dochodowego uprawniającego do otrzymania wsparcia. Osoby i rodziny, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie przekraczał 150%, a jednocześnie nie przekraczał 200% kryterium dochodowego, tj. odpowiednio kwoty 1 268 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 1 028 zł dla osoby w rodzinie, otrzymywały pomoc w formie posiłku za odpłatnością w wysokości 25% kosztu posiłku. W przypadku uczniów, korzystających ze zbiorowego żywienia w szkole, kryterium dochodowe uprawniające do nieodpłatnych posiłków zostało podniesione do 200% (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 268 zł, a dla osoby w rodzinie 1 028 zł). Natomiast uczniowie, których dochód lub dochód na osobę w rodzinie był wyższy niż 200%, lecz nie przekraczał 250% kryterium, (tj. dla osoby samotnie gospodarującej 1 585 zł, a dla osoby w rodzinie 1 285 zł), mogli zostać objęci pomocą w formie posiłku pod warunkiem zwrotu 50% kosztów świadczenia.

Ponadto na podstawie § 8 uchwały RMK, w szczególnie uzasadnionych przypadkach, gdy uczeń albo dziecko korzystające z zajęć w ramach rocznego przygotowania przedszkolnego w szkole lub przedszkolu, wyrażało chęć zjedzenia posiłku, dyrektor szkoły lub przedszkola mógł udzielić pomocy w formie posiłku, informując jednocześnie ośrodek pomocy społecznej właściwy ze względu na miejsce zamieszkania ucznia lub dziecka o udzieleniu pomocy. Pomoc przyznawana była bez konieczności ustalania sytuacji materialnej rodziny ucznia.

Program osłonowy dotyczący udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania, z uwagi na skalę realizacji, jest ważnym elementem wsparcia finansowego osób i rodzin w środowisku lokalnym.

Gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem a wymagającym dodatkowego wsparcia, MOPS udzielał pomocy finansowej w formie zasiłku na zakup żywności lub posiłku poza programem osłonowym. Pomocą objęto 207 gospodarstw domowych na łączną kwotę 81 502 zł, średnia roczna wartość pomocy na gospodarstwo wyniosła 394 zł.

11.2.3.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

11.2.3.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.3.3 Osoby i rodziny korzystające z posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

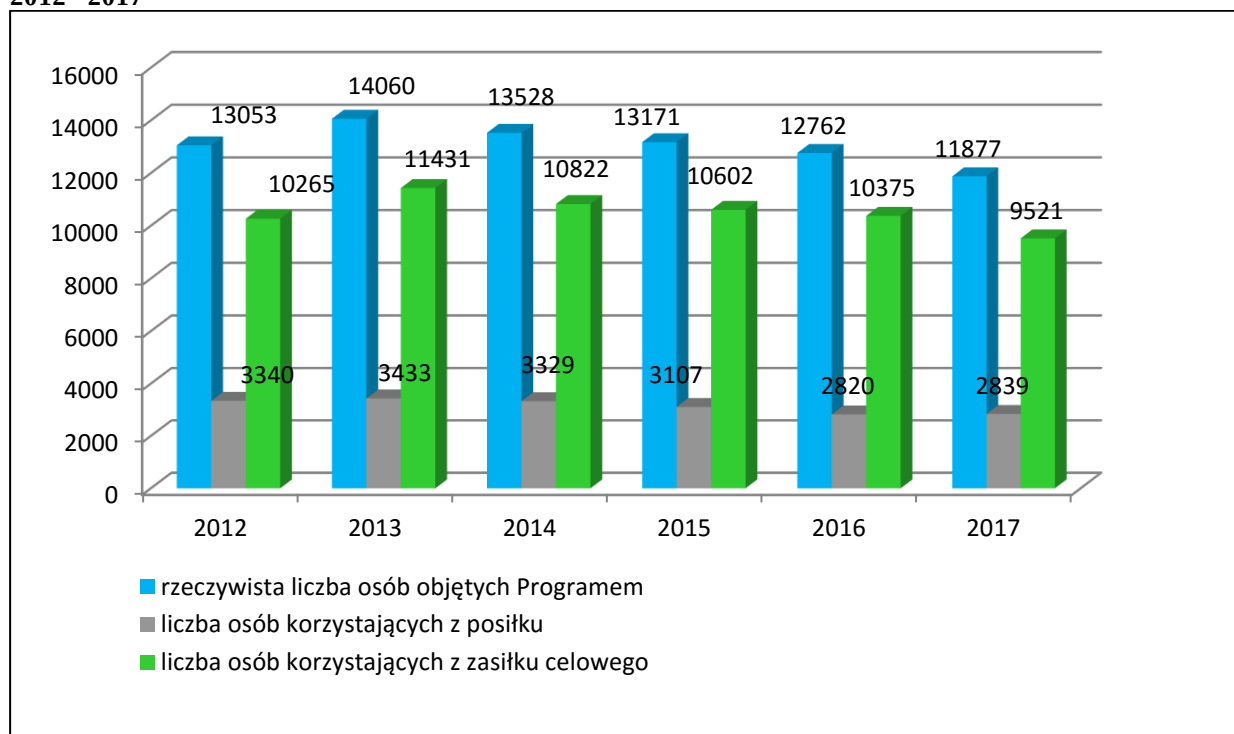
W roku 2017 w stosunku do 2016 liczba osób objętych pomocą w ramach Programu (z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów, którą scharakteryzowano w podrozdziale 8.9.1 *Pomoc w formie posiłków oraz zasiłków celowych na zakup żywności lub posiłku*) spadła o 6,9%⁹². Spadek ten dotyczy osób otrzymujących pomoc finansową w formie zasiłku celowego na żywność. W przypadku osób objętych pomocą w formie posiłku obserwowany był nieznaczny wzrost (o 0,7%).

Obserwując tendencje w zakresie liczby osób objętych pomocą w postaci dożywiania można zauważyć, że od 2014 r. ma miejsce cykliczny spadek beneficjentów programu. Spadek liczebności osób objętych pomocą można powiązać z poprawą sytuacji mieszkańców Gminy

⁹² Osoby objęte pomocą w ramach Programu z wyłączeniem grupy dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej stanowią 69% wszystkich osób korzystających z Programu.

Miejskiej Kraków m. in. zmniejszeniem stopy bezrobocia, wzrostem uzyskiwanych dochodów, a także od 2016 r. wprowadzeniem Programu Rodzina 500 plus.

Wykres: Liczba osób korzystających z pomocy w ramach Programu z wyłączeniem dzieci do 7 roku życia oraz uczniów do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej⁹³ (liczby nie sumują się) w latach 2012– 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 r. struktura populacji ze względu na płeć wykazuje na przewagę mężczyzn – 51,4% w stosunku do kobiet – 48,6% objętych pomocą w formie dożywiania.

Tabela: Cechy demograficzno–społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu

Cechy demograficzno–społeczne pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu	kobieta	mężczyzna	ogółem
wiek			
18–24	9,1%	7,7%	8,4%
25–34	16,5%	9,5%	12,9%
35–44	22,0%	17,2%	19,5%
45–59	27,1%	34,5%	30,9%
60–64	11,4%	18,1%	14,8%
65 i więcej	13,8%	13,0%	13,4%
stan cywilny			
panna/kawaler	34,9%	44,0%	39,6%
konkubina/konkubent	1,0%	1,5%	1,3%
rozwidziona/rozwidziony	19,9%	24,0%	22,0%
separowana/separowany	2,0%	2,1%	2,1%

⁹³ Źródło: Pomost Std.

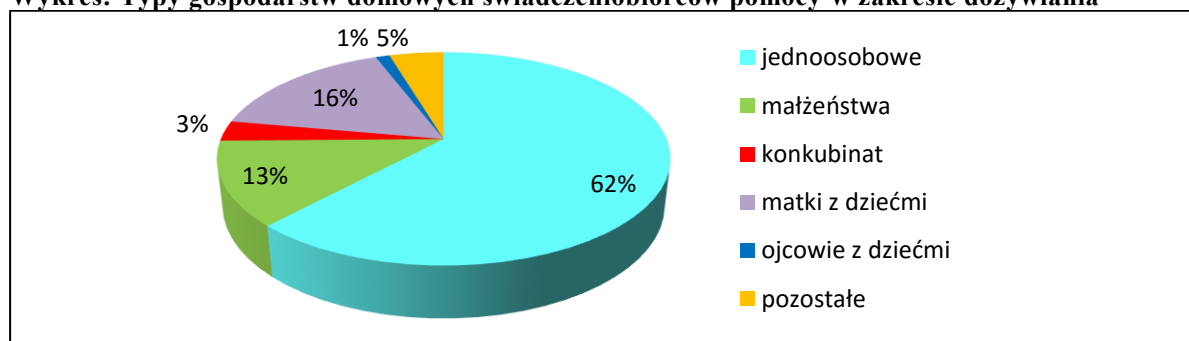
wdowa/wdowiec	10,9%	3,2%	7,0%
zamężna/zonaty	31,3%	25,2%	28,2%
wykształcenie			
nieustalony poziom wykształcenia	9,2%	10,6%	9,9%
gimnazjalne i poniżej	28,7%	29,8%	29,2%
zasadnicze zawodowe	24,2%	34,5%	29,5%
średnie ogólne i zawodowe	29,8%	20,2%	24,9%
policealne	1,6%	0,4%	1,0%
wyższe	6,5%	4,5%	5,5%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotny	32,0%	32,8%	32,4%
bierny zawodowo	51,0%	54,0%	52,6%
pracujący	17,0%	13,1%	15,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Wśród pełnoletnich świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania największą grupę odbiorców, tj. blisko 31% stanowią osoby w wieku między 45 a 59 lat. W przedziale wiekowym 45–59 lat kobiety stanowią 27,1%, natomiast mężczyźni 34,5%. Wysoki jest również odsetek osób w przedziale wiekowym 18 – 44 lat, które stanowią blisko 41% ogółu. Prawie 30% badanej populacji posiada wykształcenie zasadnicze zawodowe. Wykształceniem gimnazjalnym lub niższym legitymuje się 27,2% świadczeniobiorców. Uwzględniając stan cywilny, wśród kobiet panny stanowią 34,9%, natomiast osoby pozostające w związku małżeńskim 31,3%. Z kolei w przypadku mężczyzn największą grupą otrzymującą pomoc w ramach Programu są kawalerowie – 39,6% oraz osoby pozostające w związku małżeńskim – 28,2%. Wśród świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu 52,6% to osoby bierne zawodowo. Jest to dominująca pozycja na rynku pracy zarówno w odniesieniu do kobiet (51%) jak i do mężczyzn (54%). Kolejną grupą świadczeniobiorców są osoby bezrobotne. Odsetek osób bezrobotnych utrzymuje się na zbliżonym poziomie tj. około 32% wśród mężczyzn i wśród kobiet. Najmniej liczną grupę stanowią osoby pracujące.

W przypadku świadczeniobiorców pomocy udzielanej w zakresie dożywiania, osoby prowadzące samodzielne, jednoosobowe gospodarstwa domowe stanowią 62% ogółu świadczeniobiorców. Wśród rodzin korzystających z pomocy w ramach Programu dominują rodziny niepełne, które stanowią 17% oraz małżeństwa z dziećmi stanowiące 13% ogółu. Rodziny niepełne to najczęściej matki samotnie wychowujące jedno dziecko, natomiast w przypadku małżeństw z dziećmi najwięcej jest rodziców z dwojgiem dzieci.

Wykres: Typy gospodarstw domowych świadczeniobiorców pomocy w zakresie dożywiania

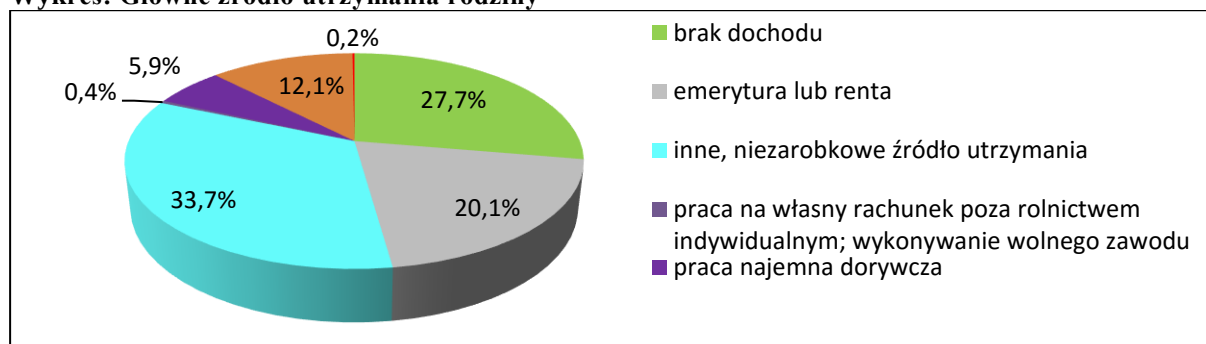

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

W omawianej zbiorowości największy odsetek świadczeniobiorców pochodzi z rodzin, w których głównym źródłem utrzymania są dochody z niezarobkowych źródeł

utrzymania – 33,7%. Osoby bez dochodu stanowią 27,7%. Rodziny utrzymujące się przede wszystkim z renty lub emerytury stanowią 20,1% ogółu. Dla 12,1% rodzin głównym źródłem utrzymania jest praca najemna stała.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodziny

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Największy odsetek świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu rekrutuje się z rodzin wykazujących dochód w przedziale 501 zł – 1 000 zł – blisko 35% oraz z rodzin z dochodem z przedziału od 1 zł – 500 zł – 31,6%, osoby bez dochodu stanowią 28,4% ogólnej liczby świadczeniobiorców tej formy pomocy. W stosunku do roku 2016 nastąpił wzrost liczby rodzin z dochodem powyżej 500 zł, a spadek liczby rodzin bez dochodu.

Tabela: Wysokość dochodu w rodzinach świadczeniobiorców pomocy udzielanej w ramach Programu (w zł)

Wysokość dochodu w rodzinie	% z ogólnej liczby świadczeniobiorców
brak dochodu	28,4%
1 – 500	31,6%
501 – 1 000	34,8%
1 001 i więcej	5,2%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Do najistotniejszych problemów występujących w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu należą długotrwała lub ciężka choroba (65%), ubóstwo (61%), niepełnosprawność (49%) oraz bezrobocie (37%). Należy mieć na uwadze, że w jednej rodzinie może występować jednocześnie kilka problemów.

Tabela: Główne problemy występujące w rodzinach świadczeniobiorców pomocy w ramach Programu

Główne problemy występujące w rodzinach	
Ubóstwo	61%
Długotrwała lub ciężka choroba	65%
Niepełnosprawność	49%
Bezrobocie	37%
Bezradność w sprawach opiekuńczo– wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	19%
Alkoholizm	7%
Bezdomność	8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

11.2.3.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Nakłady poniesione na realizację Programu dożywiania w latach 2012–2017 przedstawia poniższa tabela:

Rok	Pomoc w formie zasiłku celowego na zakup żywności lub posiłku	Pomoc w formie posiłku		Łączna wartość udzielonej pomocy	
	Razem	Razem	Środki własne gminy	Dotacja budżetu państwa	Razem
2012	8 404 809 zł	5 902 164 zł	6 672 809 zł	7 634 164 zł	14 306 973 zł
2013	9 215 497 zł	7 357 707 zł	6 855 015 zł	9 718 189 zł	16 573 204 zł
2014	10 084 336 zł	8 233 930 zł	8 021 014 zł	10 297 252 zł	18 318 266 zł
2015	13 647 794 zł	8 607 918 zł	10 479 022 zł	11 776 690 zł	22 255 712 zł
2016	14 318 663 zł	8 428 348 zł	10 295 011 zł	12 452 000 zł	22 747 011 zł
2017	15 482 108 zł	8 109 885 zł	10 842 993 zł	12 749 000 zł	23 591 993 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ponadto w 2017 r. wydatkowano kwotę 81 502 zł na pomoc poza programem osłonowym. Pomoc ta realizowana była w postaci zasiłków celowych przyznawanych gospodarstwom domowym nieobjętym programem osłonowym w ramach dożywiania z powodu przekroczenia kryterium dochodowego oraz gospodarstwom objętym programem, a wymagającym dodatkowego wsparcia.

11.2.3.5 Wnioski

Dokonując analizy zasobów pomocy społecznej w kontekście realizacji pomocy w formie dożywiania należy mieć na względzie specyfikę realizacji zadania. Możliwość stosowania tej formy pomocy uzależniona jest w znacznej mierze od wysokości środków pozyskiwanych z budżetu państwa.

Od 2014 roku zmianie uległy zasady realizacji pomocy. Pomoc jest udzielana na podstawie uchwały nr XCV/1425/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 15 stycznia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu osłonowego dotyczącego udzielania mieszkańcom Gminy Miejskiej Kraków pomocy w zakresie dożywiania powstałej z uwzględnieniem uchwały nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 – 2020.

Rok 2017 był kolejnym, w którym zaobserwowano spadek liczby osób objętych pomocą w postaci dożywiania. Pomimo spadku liczby osób zwiększył się koszt realizacji programu z uwagi na wzrost kosztów posiłków, oraz urealniania od grudnia 2014 r. wysokości zasiłków celowych, tak aby w większym stopniu ta forma pomocy była zbliżona do wysokości pomocy przyznawanej w formie posiłków.

11.2.4 Współpraca z organizacjami dystrybuującymi żywność w ramach Programu Żywnościowego dla osób najbardziej potrzebujących w Unii Europejskiej

W 2017 r. MOPS kontynuował współpracę z organizacjami pozarządowymi dystrybuującymi żywność w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014 – 2020 współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) tj. Bankiem Żywności, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej i Caritas Archidiecezji Krakowskiej. MOPS, zgodnie z wytycznymi, kwalifikował osoby i rodziny do uzyskania

pomocy biorąc pod uwagę posiadany dochód oraz ich sytuację osobistą. Pomoc żywnościowa w ramach FEAD w znaczący sposób przyczynia się do poszerzenia zakresu pomocy dla osób i rodzin znajdujących w trudnej sytuacji finansowej. Rodziny otrzymywały paczki żywnościowe, ponadto uczestniczyły w warsztatach kulinarno – żywieniowych oraz warsztatach dotyczących edukacji ekonomicznej.

W 2017 r. w okresie od stycznia do czerwca realizowany był Podprogram 2016 a następnie od 1 sierpnia do grudnia – Podprogram 2017. Łącznie w 2017 r. podmioty przekazały osobom potrzebującym – 1 453 866,15 kg żywności. Gmina Miejskiej Kraków na dofinansowanie realizacji zadania polegającego na redystrybucji żywności w 2017 r. przekazała kwotę 160 500 zł.

11.2.4.1 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na dystrybucji żywności dla potrzebujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków w 2017 r. było realizowane przez: Bank Żywności w Krakowie wraz z organizacjami partnerskimi, a także Polski Komitet Pomocy Społecznej i Caritas Archidiecezji Krakowskiej

11.2.4.2 Kadra

Łącznie w realizację zadania było zaangażowanych 38 osób (14,5 etatu). Podmioty podejmowały także współpracę z wolontariuszami, szczególnie podczas przeprowadzania zbiórek żywności oraz w związku z dostarczaniem żywności do miejsca zamieszkania osób korzystających z pomocy.

11.2.4.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

- W roku 2015: 120 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- W roku 2016: 150 000 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków;
- w roku 2017: 160 500 zł ze środków Gminy Miejskiej Kraków.

11.2.5 Lokalny Program Ośłonowy dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych

W 2017 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej we współpracy z Wydziałem Kształtowania Środowiska Urzędu Miasta Krakowa kontynuował realizację Lokalnego Programu Ośłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych. Pomoc w ramach Programu przyznawana jest począwszy od 1 stycznia 2014 r., początkowo w oparciu o przepisy uchwały NR XC/1354/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 20 listopada 2013 r., następnie od dnia 14 sierpnia 2015 r. na podstawie uchwały NR XVIII/317/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 czerwca 2015 r. (z późn.zm.), przyjmującej Lokalny Program Ośłonowy w nowym brzmieniu. Realizacja Programu stanowi także wypełnienie zadań wynikających z uchwały w sprawie kierunków działania dla Prezydenta Miasta Krakowa w celu poprawy stanu jakości powietrza (uchwała Nr LXXXIII/1274/13 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 września 2013 r., z późn. zm., która przewiduje m.in. przygotowanie i realizację socjalnego pakietu ośłonowego dla osób, które zakaz palenia węglem może dotknąć finansowo).

W ramach lokalnego programu ośłonowego decyzją administracyjną przyznaje się świadczenie pieniężne w postaci zasiłku celowego, określające wysokość pomocy i sposób jej realizacji. Pomoc realizowana jest jednorazowo na dany rok kalendarzowy i wypłacana (wobec

braku szczegółowych regulacji w tym zakresie w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej) niezwłocznie po uprawomocnieniu się decyzji administracyjnej, bądź niezwłocznie po jej doręczeniu – w przypadku gdy decyzji zostanie nadany rygor natychmiastowej wykonalności. W trakcie postępowania administracyjnego ustala się sytuację osoby i rodziny na podstawie wniosków i dokumentów. Nie przeprowadza się rodzinnego wywiadu środowiskowego. Dopuszczalna jest jednak kontrola w lokalu dokonywana przez Wydział Kształtowania Środowiska, celem ustalenia braku czynnych kotłowni i palenisk węglowych.

Jedną z przesłanek do uzyskania pomocy w ramach powyższego programu jest kryterium dochodowe, które w przypadku osoby samotnie gospodarującej nie może przekroczyć 500% kryterium dochodowego (o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. ustawy o pomocy społecznej), a w przypadku rodziny 450% kryterium dochodowego (o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt. 3 ustawy o pomocy społecznej). Ponadto o pomoc ubiegać się mogą osoby i rodziny, które nie wcześniej niż przed 14 września 2011 roku dokonały trwałej zmiany systemu ogrzewania, z ogrzewania opartego na paliwie stałym na ogrzewanie: gazowe, elektryczne, olejowe (lekki olej opałowy), bądź polegające na podłączeniu do miejskiej sieci ciepłowniczej. Beneficjenci programu muszą być zobowiązani do regulowania opłat na rzecz dostawcy energii cieplnej służącej ogrzaniu lokalu oraz faktycznie zamieszkiwać w lokalu przed i po dokonaniu trwałej zmiany systemu ogrzewania.

W dniu 14 stycznia 2017 r. weszła w życie zmiana przepisów uchwały w sprawie Lokalnego Programu Ośłonowego (uchwała NR LXI/1338/16 Rady Miasta Krakowa z dnia 21 grudnia 2016 r.) – usunięto regulację określającą jako termin realizacji świadczenia, miesiąc następujący po miesiącu wydania decyzji administracyjnej w sprawie przyznania pomocy, przy czym pozostawiono dotychczasowe przepisy wskazujące na jednorazowy sposób wypłaty świadczenia w danym roku kalendarzowym. Powyższa zmiana oznacza, iż świadczenie przyznawane w ramach Lokalnego Programu Ośłonowego, jest wypłacane niezwłocznie po uprawomocnieniu się decyzji administracyjnej, bądź niezwłocznie po jej doręczeniu – w przypadku gdy decyzji zostanie nadany rygor natychmiastowej wykonalności.

Mając na uwadze innowacyjność i specyfikę obszaru, którego Lokalny Program Ośłonowy dotyczy, jego realizacja poddawana jest bieżącej analizie mającej na celu w szczególności zapewnienie, iż osiągane są jego podstawowe założenia w zakresie wsparcia finansowego osób, które zmieniły system ogrzewania na proekologiczny. Prowadzona jest także weryfikacja procedury przyznawania i wypłaty świadczenia. Dlatego też, w drugiej połowie 2017 r. przygotowano projekt kolejnej zmiany uchwały w sprawie Lokalnego Programu Ośłonowego. Zmianą tą zaproponowano modyfikację w sposobie obliczania wysokości pomocy dla osób, których dochód na osobę bądź dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty 200 % kryterium dochodowego, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, polegającą na uwzględnianiu w procesie ustalania wysokości pomocy powierzchni faktycznej lokalu (jednak nie większej niż 100 m²) bez ograniczeń wynikających z określonej uchwałą wielkości powierzchni normatywnej. Zmiana ta, miała na celu urealnienie otrzymywanego wsparcia w przypadku najuboższych mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. Ponadto propozycja nowelizacji zakładała zmiany we wzorze wniosku o przyznanie świadczenia, mające w szczególności wpływ na szybkość prowadzenia postępowania administracyjnego. Powyższy projekt uzyskał akceptację Rady Miasta Krakowa i w dniu 10 stycznia 2018 r. podjęta została uchwała NR XCII/2406/18 zmieniająca uchwałę Nr XVIII/317/15 w sprawie lokalnego programu pomocy społecznej w postaci Lokalnego Programu Ośłonowego dla osób, które ponoszą zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych. Uchwała ta została ogłoszona w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego w dniu 21 stycznia 2018 r. (Dz. Urz. Woj. Małop. z 2018 r. poz. 708) i obowiązuje od dnia 1 stycznia 2018 r.

W 2017 roku Ośrodek kontynuował także działalność informacyjną na temat możliwości skorzystania z Programu i zasad przyznawania pomocy. Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej brali m. in. udział w Dożynkach w Pleszowie i Dniach Otwartych Dzielnicy VIII Dębni, gdzie było przygotowane stanowiska informacyjne, na którym rozpowszechniano wśród mieszkańców wnioski o wymianę ogrzewania na proekologiczne, rozdawano również ulotki informacyjne. W 2017r. realizowano projekt socjalny pn. „Bez barier”, w ramach którego odbyły się spotkania informacyjno – edukacyjne z osobami niepełnosprawnymi, podczas których dodatkowo rozdawano materiały informacyjne dotyczące Lokalnego Programu Osłonowego. Podejmowano także działania edukacyjne w ramach projektu „Czas wolny”, gdzie propagowano dbałość o jakość powietrza oraz udzielano informacji na temat programu PONE i LPO, rozpowszechniano ulotki informacyjne. Ponadto w ramach spotkania wigilijnego w ramach projektu socjalnego „Siła tradycji” uczestnicy otrzymali zestawy materiałów promocyjnych upowszechniających wiedzę o PONE i LPO w celu wykorzystania ich przez uczestników. Pracownicy filii MOPS uczestniczyli także w spotkaniach z mieszkańcami Dzielnicy I i II, gdzie w ramach akcji „NIE dla smogu” wyjaśniali zasady przyznawania pomocy w ramach Programu. MOPS zapewniał również merytoryczne wsparcie dla osób udzielając informacji w ramach dyżuru w siedzibie PAL „Stworzyć miejsce do życia”. Dodatkowo, w 2017 roku odbywały się zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży o tematyce ekologicznej. Prowadzona była również kampania promocyjna BUS TV. We współpracy z Wydziałem Kształtowania Środowiska UMK przeprowadzano także wspólne wejścia w środowisko pracowników socjalnych z pracownikami Wydziału, mające na celu pomoc w dopełnieniu formalności związanych ze złożeniem wniosku w ramach programu PONE.

11.2.5.1 Organizacje pozarządowe realizujące projekt

Zadanie nie było realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

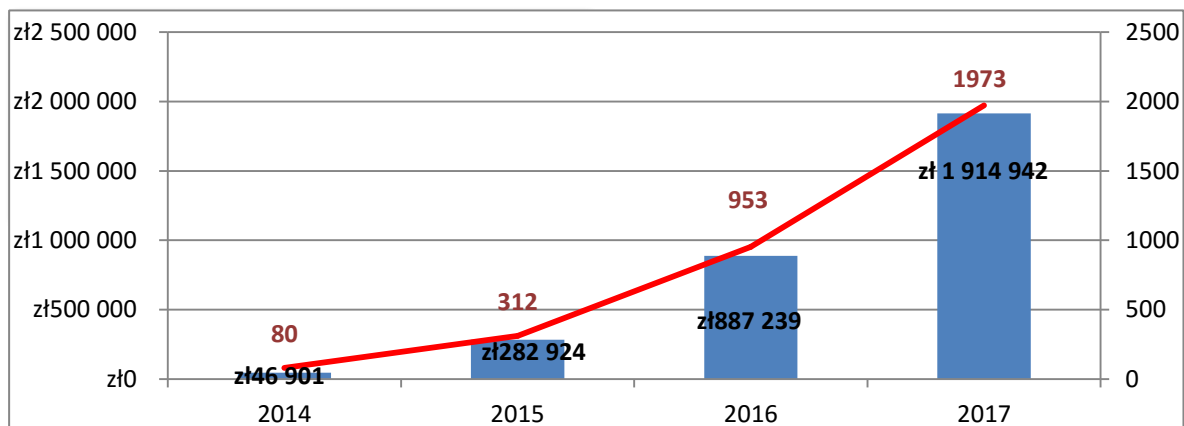
11.2.5.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej.

11.2.5.3 Osoby i rodziny korzystające z lokalnego programu osłonowego rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W 2017 roku do MOPS wpłynęły 2 272 wnioski o przyznanie pomocy w ramach Programu. Świadczenie wypłacono 1 973 rodzinom na łączną kwotę 1 914 942 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy dla jednego gospodarstwa domowego wyniosła 971 zł.

Wykres: Liczba rodzin oraz łączna kwota wypłaconych świadczeń w latach 2014–2017

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Do opisu charakterystyki osób korzystających ze świadczeń w ramach lokalnego programu osłonowego wykorzystano próbę 638 osób⁹⁴, które były podmiotami decyzji, a ich świadczenie zostało zrealizowane w 2017 roku. Osoby te należą do klientów pomocy społecznej. U pozostałych świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego nie były przeprowadzane wywiady środowiskowe, stąd brak szczegółowych informacji o ich cechach demograficzno-społecznych.

Wśród świadczeniobiorców będących klientami Ośrodka 68% stanowiły kobiety.

Tabela: Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

Cechy demograficzno-społeczne świadczeniobiorców programu osłonowego	kobiety	mężczyźni	ogółem
wiek			
19–34	7,1%	11,3%	8,5%
35–44	15,7%	13,2%	14,9%
45–59	39,4%	32,8%	37,3%
60–64	12,0%	17,2%	13,6%
65 i więcej	25,8%	25,5%	25,7%
wykształcenie			
gimnazjalne i niższe	15,0%	15,7%	15,2%
zasadnicze zawodowe	24,9%	32,4%	27,3%
średnie ogólne i zawodowe	27,4%	21,6%	25,5%
policealne	1,8%	0,5%	1,4%
wyższe	6,5%	4,9%	6,0%
nieustalony poziom wykształcenia	24,4%	25,0%	24,6%
stan cywilny			
panna/kawaler	16,6%	27,9%	20,2%
rozwidziona/rozwidziony	13,6%	11,8%	13,0%
separowana/separowany	1,2%	2,0%	1,4%
wdowiec/wdowa	19,8%	6,4%	15,5%
zamężna/żonaty	48,2%	52,0%	49,4%
konkubinat	0,2%	0,0%	0,2%
brak danych	0,5%	0,0%	0,3%
pozycja na rynku pracy			
bezrobotni	14,1%	18,1%	15,4%
bierni zawodowo	55,3%	55,4%	55,3%
pracujący	30,0%	26,0%	28,7%
brak danych	0,7%	0,5%	0,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Do najliczniejszej grupy świadczeniobiorców należą osoby w wieku 45–59 lat – 37,3%. Do kolejnej grupy należą osoby powyżej 65 roku życia – 25,7%. Osoby korzystające ze świadczenia w ramach lokalnego programu osłonowego to przede wszystkim osoby będące w związkach małżeńskich – 49,4%. W populacji świadczeniobiorców największą grupę tworzą osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym 27,3% oraz osoby z wykształceniem średnim ogólnym i zawodowym – 25,5%. Ponad 55% świadczeniobiorców to osoby biernie zawodowo. Większość osób korzystających z pomocy w ramach programu to osoby

⁹⁴ Źródło: Pomost Std.

prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe – 35% oraz pozostające w związkach małżeńskich – 34,2%.

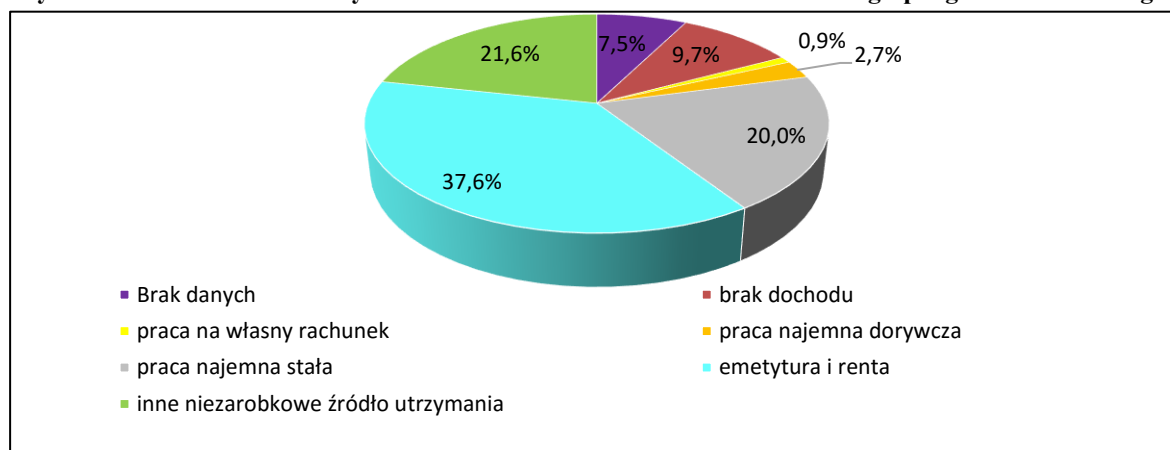
Tabela: Typy rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

Jednoosobowe	35,0%
Małżeństwa	34,2%
Pozostałe	16,7%
Matki z dziećmi	12,4%
Ojcowie z dziećmi	0,9%
Konkubinat	0,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Głównym źródłem utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego jest emerytura lub renta – 37,6%.

Wykres: Główne źródło utrzymania rodzin świadczeniobiorców lokalnego programu osłonowego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

Ponad 62% osób korzystających z programu osiąga dochód w przedziale pomiędzy 500 – 1 499 zł miesięcznie. Do najczęstszych problemów występujących wśród świadczeniobiorców LPO należała długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Tabela: Wysokość dochodu osób (w zł)

0	9,7%
1–499	22,3%
500–999	40,4%
1000–1499	21,9%
1500 i więcej	5,6%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Pomost Std.

11.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

W ramach lokalnego programu osłonowego dla osób, które poniosły zwiększone koszty grzewcze lokalu związane z trwałą zmianą systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na jeden z systemów proekologicznych wypłacono świadczenie rodzinom na łączną kwotę:

- w roku 2014: 46 901 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 586 zł;
- w roku 2015: 282 924 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 907 zł;
- w roku 2016: 887 239 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 930 zł;

- w roku 2017: 1 914 941 zł. Średnia wysokość rocznej pomocy wyniosła 971 zł.

11.2.5.5 Wnioski

Realizacja Lokalnego Programu Osłonowego będzie kontynuowana w kolejnych latach (zgodnie z treścią obowiązującej uchwały Rady Miasta Krakowa realizacja Programu została przewidziana do 2022 r.).

Zapewnianie możliwości otrzymania wsparcia finansowego w ponoszeniu zwiększonych kosztów grzewczych związanych z trwałą zmianą systemu ogrzewania, wpisuje się w działania mające na celu poprawę stanu jakości powietrza na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

W 2018 roku zostanie wprowadzony również Program osłonowy dla osób, które przeprowadzają trwałą zmianę systemu ogrzewania opartego na paliwie stałym na system proekologiczny. Nowy program wraz z uchwałą podnoszącą kryteria dochodowe do przyznania zasiłku celowego ma na celu wsparcie mieszkańców Krakowa znajdujących się w trudnej sytuacji w pokryciu kosztów przeprowadzenia zmiany systemu ogrzewania, których nie są oni w stanie ponieść we własnym zakresie bez uszczerbku dla niezbędnego utrzymania siebie i rodziny.

12 Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom bezdomnym

12.1 Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa

Osobą bezdomną, zgodnie z definicją sformułowaną na gruncie ustawy o pomocy społecznej, jest osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowana na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osoba niezamieszkująca w lokalu mieszkalnym i zameldowana na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania⁹⁵.

Stan bezdomności to proces, na który składają się zarówno czynniki obiektywne tj. niezależne od woli człowieka, jak czynniki subiektywne – tj. akceptowane, a nawet współtworzone przez daną osobę. Proces ten rozłożony jest w czasie, a jego dynamika jest uzależniona od indywidualnych cech osoby i jej losów. Trzeba jednak zauważyć, że rzadko jedna przyczyna wyjaśnia sytuację osoby bezdomnej. Najczęściej przyczyny przeplatają się i wzajemnie warunkują⁹⁶.

Według raportu opracowanego przez Zespół Małopolskiego Obserwatorium Polityki Społecznej pt. „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategię przeciwdziałania. Osoby bezdomne” na bezdomność mają wpływ „...takie czynniki jak: trudna sytuacja mieszkaniowa, utrudniony dostęp do rynku pracy, w tym długotrwałe bezrobocie, ubóstwo, pozbawienie mieszkania (eksmisja), brak miejsca do mieszkania po opuszczeniu różnego typu instytucji (np. po powrocie z zakładu karnego, opuszczeniu domu dziecka, po powrocie ze szpitala psychiatrycznego) połączony z brakiem lub niewystarczającą integracją społeczną. Do krytycznych sytuacji życiowych, które mogą wpływać na sytuację zagrożenia bezdomnością, zaliczyć należy również rozpad rodziny i patologie życia rodzinnego (często związane z przemocą domową)”⁹⁷.

Zgodnie z wynikami Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011, do najczęściej wymienianych przyczyn bezdomności należało: „wypędzenie” z mieszkania przez rodzinę lub współlokatorów (19,3%), wymeldowanie decyzją administracyjną (15%), pozostawienie mieszkania rodzinie z własnej inicjatywy (11,5%), eksmisja (11%) i bezrobocie (9%)⁹⁸. Analizując przyczyny bezdomności należy zwrócić uwagę, że badanie NSP objęło wyłącznie osoby zaliczone do bezdomnych „bez dachu nad głową”⁹⁹. Spośród ankietowanych 31% nie udzieliło odpowiedzi na pytanie o przyczynę bezdomności. Może to świadczyć o niechęci udzielania na to pytanie odpowiedzi lub niemożności uzyskania przez ankietera tej informacji od respondentów, niż o braku występowania takich przesłanek.

O randze bezdomności wśród problemów społecznych decydują nie tylko trudne do uchwycenia parametry ilościowe, ale również dynamika zjawiska i zmiany w strukturze populacji. Jest to grupa bardzo mobilna, częściej niż inne grupy przemieszczająca się po kraju, bądź nie korzystająca z oferowanych oficjalnie form pomocy, co dodatkowo utrudnia ewidencję osób bezdomnych.

⁹⁵ Art. 6 pkt 8 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.).

⁹⁶ *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

⁹⁷ „Wykluczenie społeczne w Małopolsce – strategię przeciwdziałania. Osoby bezdomne”, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Krakowie, Małopolskie Obserwatorium Polityki Społecznej, Kraków 2013 r.

⁹⁸ *Ludność. Stan i struktura demograficzno-społeczna. NSP Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2013 r.

⁹⁹ Kategoria ta obejmuje osoby żyjące na ulicy, w przestrzeni publicznej bez schronienia, które mogłyby zostać uznane za pomieszczenie mieszkalne. Do kategorii tej należą przede wszystkim osoby, które wieczór i noc w krytycznym momencie spisu spędzają poza jakąkolwiek instytucją funkcjonującą całodobowo. Miejsca przebywania tych osób to: dworce kolejowe i autobusowe oraz ich okolice, kanały i węzły ciepłownicze, ulice, plaże, bunkry, lasy i parki, miejsca na cmentarzach, centra handlowe, parkingi, opuszczone samochody, przyczepy kempingowe, klatki schodowe, zsypy, piwnice, strychy, śmietniki, ziemianki, wagony i bocznice kolejowe, ogrzewalnie, itd.

W nocy z 8 na 9 lutego 2017 r. przeprowadzono po raz czwarty ogólnopolskie badanie liczby osób bezdomnych, którego realizacja koordynowana była przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Badania liczby osób bezdomnych odbywają się co dwa lata. Informacje zbierane podczas badań są danymi szacunkowymi. Na podstawie opublikowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej „Sprawozdania z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w roku 2016 oraz wyników Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (8/9 luty 2017)”, w momencie realizacji badania – zdiagnozowano 33 408 osób bezdomnych, w tym 24 194 osoby przebywały w placówkach instytucjonalnych, a 9 214 osób przebywało poza nimi. Spośród wszystkich bezdomnych osób aż 82% stanowili mężczyźni, 14% kobiety oraz 4% dzieci. W porównaniu do danych z Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych przeprowadzonego w nocy z 21 na 22 stycznia 2015 r., liczba osób bezdomnych spadła o 7,6% (2 753 osoby mniej), tj. z 36 161 osób w 2015 r. do 33 408 osób w 2017 r.

W województwie małopolskim natomiast wzrosła liczba osób bezdomnych o 112 osób tj. do 2 054 osób. Z badań w 2017 roku wynika, że najwięcej osób bezdomnych przebywa w województwie mazowieckim (4 785 osób), śląskim (4 782 osoby) i pomorskim (3 319 osób). Najmniej w województwie podlaskim (693 osoby), świętokrzyskim (762 osoby) oraz lubuskim (886 osób). Główną przyczyną bezdomności, którą wskazały osoby bezdomne jest: eksmisja, wymeldowanie – 45% oraz konflikt rodzinny – 36,39%. W dalszej kolejności znalazły się: uzależnienie i bezrobocie.

Z przeprowadzonego w lutym 2017 roku badania liczby osób bezdomnych wynika, że w Krakowie w ciągu jednej nocy przebywało 1 196 osób bezdomnych. Wśród krakowskich bezdomnych 913 osób przebywało w placówkach instytucjonalnych, natomiast 283 osoby znajdowały się poza placówkami instytucjonalnymi, z czego 117 w miejscach niemieszkalnych (klatki schodowe, dworce PKP i PKS, altany śmietnikowe, piwnice itp.) Z przeprowadzonego badania wynika, że w porównaniu z rokiem 2015 nastąpił wzrost ogólnej liczby osób bezdomnych na terenie Krakowa o 13%. Pomiedzy rokiem 2013 i 2015 odnotowano wzrost ogólnej liczby osób bezdomnych na terenie Krakowa o 16%.

W 2015 roku w porównaniu z 2013 rokiem nastąpił spadek liczby osób przebywających poza placówkami instytucjonalnymi o 23%. Osoby te w zdecydowanej większości znalazły schronienie w ogrzewalniach i noclegowniach. Natomiast w 2017 roku przy wzroście ogólnej liczby osób bezdomnych na terenie Krakowa o 140 osób, nastąpił wzrost o 109 liczby osób przebywających poza placówkami instytucjonalnymi.

Na tej podstawie szacuje się, że w ciągu roku w Krakowie liczba osób bezdomnych oscyluje wokół ok. 2,3 tysięcy osób w skali roku (narastająco), a jednorazowo (w danym dniu) przebywa w Krakowie ok. 1,3 tys. osób bezdomnych, w tym ok. 700–800 osób zamieszkuje w różnego rodzaju placówkach dla osób bezdomnych.

W roku 2017 działaniami pracowników socjalnych Działu Pomocy Bezdomnym MOPS objętych było 1 919 gospodarstw domowych. Natomiast świadczeniami objęto 1 253 rodziny (1 348 osób w rodzinach), w tym z pomocy wyłącznie w formie pracy socjalnej skorzystało 205 rodzin (209 osób w rodzinach). Pozostałe osoby zostały objęte pomocą w formie uzyskania prawa do świadczeń z opieki zdrowotnej lub przekazano ich wnioski do gmin celem załatwienia spraw zgodnie z właściwością.

Głównymi miejscami pobytu osób bezdomnych są miejsca zakwaterowania przeznaczone dla osób bezdomnych tj. schroniska, noclegownie, ogrzewalnie, mieszkania chronione. Natomiast w przestrzeni publicznej osoby bezdomne zazwyczaj przebywają na klatkach schodowych, w altanach działkowych i śmietnikowych, barakach, pustostanach, węzłach ciepłowniczych i aktualnie bardzo rzadko na dworcach. Ze względu na zmienne warunki atmosferyczne oraz prowizoryczność schronienia „w terenie”, osoby bezdomne często zmieniają swoje miejsca pobytu. Z drugiej strony istnieje grupa osób bezdomnych zamieszkująca altany działkowe, które mają charakter domów i nie jest zainteresowana zmianą miejsca zamieszkania. Ponadto ustalono, że osoby bezdomne nie skupiają się w jednej części

miasta lub dzielnicy Krakowa, choć zauważono, że osoby bezdomne funkcjonujące w przestrzeni publicznej, w ciągu dnia przebywają w centrum Krakowa. Z tego względu placówki pomocowe, w szczególności zakwaterowanie niskoprogowe¹⁰⁰, punkty konsultacyjne, pomoc streetworkerów – powinny być zlokalizowane w centrum miasta.

Jak wynika z definicji bezdomności, głównym problemem jest brak odpowiedniego miejsca noclegowego. Poza tym, z powodu braku dostępu do lokalu mieszkalnego osoby bezdomne mają niezaspokojone potrzeby higieniczne, nie mają możliwości przygotowania i spożywania posiłków, przechowywania rzeczy osobistych i odzieży. Ponadto ich funkcjonowanie w przestrzeni publicznej, nadużywanie alkoholu lub innych środków psychoaktywnych, nieodpowiednie odżywianie powodują, że osoby te często zapadają na różnego rodzaju choroby: infekcje, choroby skórne i zakaźne.

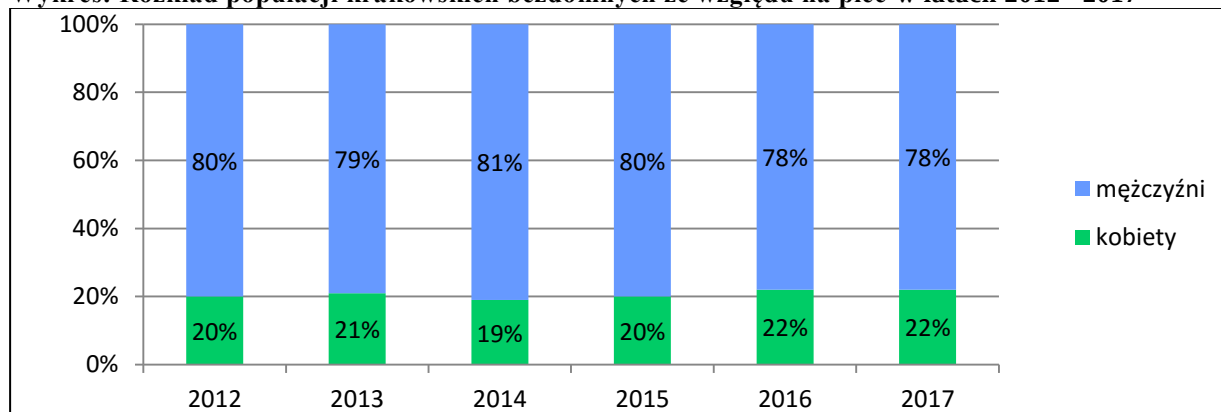
Zgodnie z danymi Wydziału Mieszkalnictwa UMK (stan na dzień 31 grudnia 2017 r.) na pomoc mieszkaniową w związku ze spełnieniem kryteriów niezaspokojonych potrzeb mieszkaniowych i niskich dochodów, określonych w uchwale Nr XXI/340/15 Rady Miasta Krakowa z dnia 8 lipca 2015 r., oczekują 162 rodziny. Są to wnioski, które zostały wstępnie zakwalifikowane w 2017 roku do ubiegania się o pomoc mieszkaniową Gminy Miejskiej Kraków i oczekują na weryfikację pod kątem objęcia ostateczną listą mieszkaniową.

Na propozycję zawarcia umowy najmu gminnego lokalu mieszkalnego w związku z objęciem ostateczną listą mieszkaniową oczekuje 250 rodzin.

Listy mieszkaniowe uprawniające do otrzymania gminnego lokalu mieszkalnego opracowywane są co dwa lata. Ostatnia lista mieszkaniowa opracowana została w 2016 roku i wówczas z tytułu „względów społecznych” objęto 146 rodzin, w tym m.in. z tytułu: bezdomności – 62, eksmisji bez prawa do lokalu socjalnego z zasobu GKM – 32, eksmisji bez prawa do lokalu socjalnego z zasobu prywatnego – 23, upływu okresu najmu lokalu lub wypowiedzenia – 14, utraty prawa własności do lokalu na podstawie wyroku sądu – 9, przemocy w rodzinie – 6.

Spośród próby 1 117 osób bezdomnych¹⁰¹ objętych pomocą społeczną w 2017 r., pod względem płci dominują mężczyźni, których jest prawie czterokrotnie więcej niż kobiet (78%). Ze względu na zmienną niezależną jaką jest płeć nie zaobserwowano żadnych znaczących różnic w zbiorowości osób bezdomnych w latach 2012 – 2017. Osoby bezdomne to przede wszystkim osoby prowadzące jednoosobowe gospodarstwa domowe (85%).

Wykres: Rozkład populacji krakowskich bezdomnych ze względu na płeć w latach 2012– 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

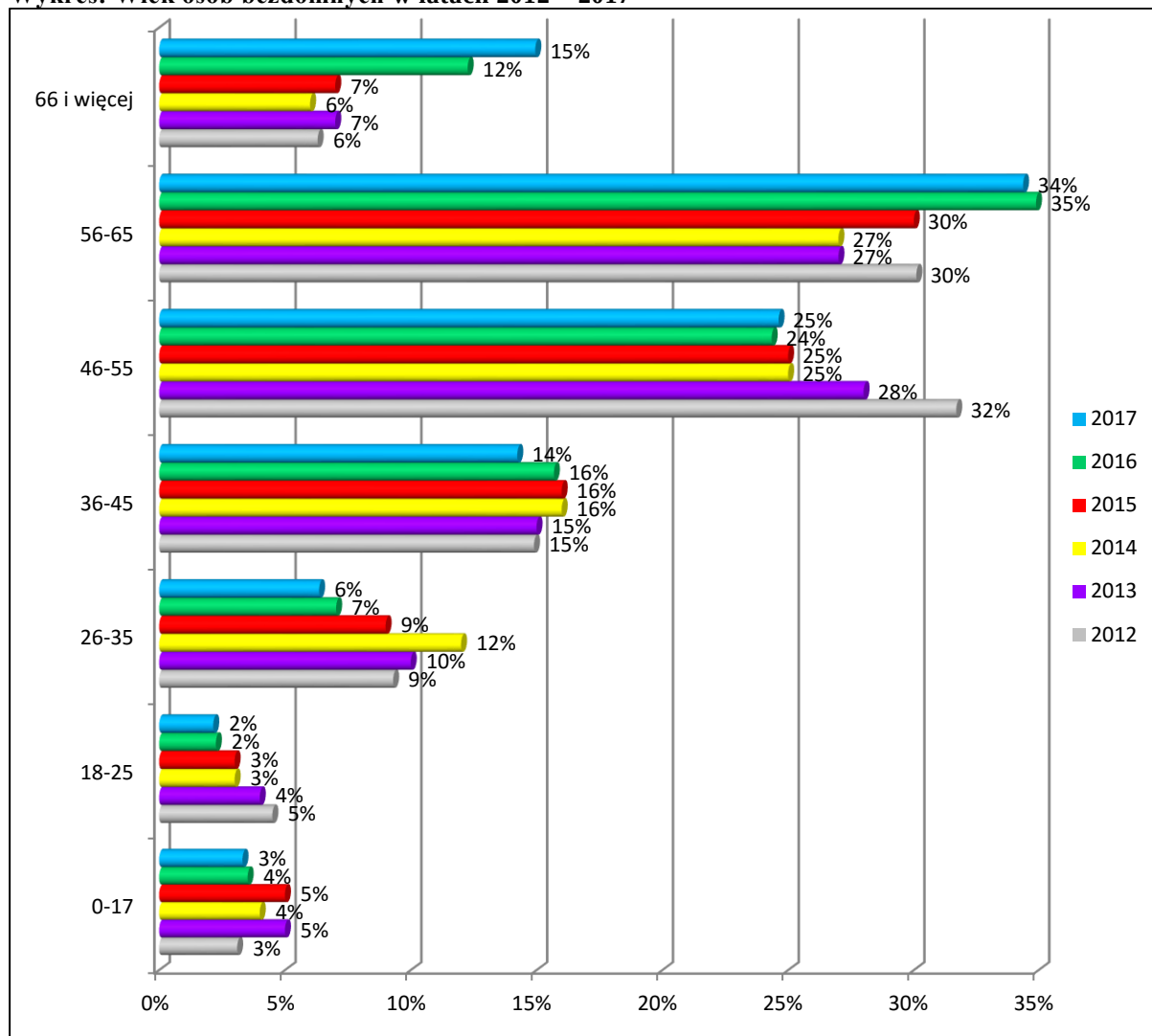
Procesem zachodzącym w zbiorowości osób bezdomnych jest jej starzenie się. Ponad 74% to osoby w wieku powyżej 45 lat. W porównaniu do roku 2016 grupa ta zwiększyła swoją liczebność o 3%. Fakty te są o tyle istotne, że wraz z upływem kolejnych lat w Krakowie

¹⁰⁰ Zakwaterowanie niskoprogowe – ogrzewalnie, noclegownie czyli placówki zapewniające podstawowe usługi związane z zapewnieniem miejsca do spania; w ogrzewalniach nie jest wymagane zachowanie trzeźwości.

¹⁰¹ Źródło: Pomost Std.

będziemy mieli do czynienia prawdopodobnie z pogarszaniem się stanu zdrowia osób bezdomnych, a w konsekwencji ich mniejszą aktywnością zawodową. Oznacza to, że w najbliższym czasie należy się spodziewać, że odbiorcą pomocy kierowanej przez ośrodki pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe do osób bezdomnych w dużej mierze staną się osoby w podeszłym wieku oraz w pogarszającym się stanie zdrowia.

Wykres: Wiek osób bezdomnych w latach 2012 – 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Bezdomne kobiety to przede wszystkim panny – stanowią 43% ogółu bezdomnych kobiet, rozwiedzione 27%, zamężne 17%. W odniesieniu do mężczyzn sytuacja kształtuje się następująco: najwięcej jest osób po rozwodzie 45% oraz kawalerów 38%. Analizując stan cywilny osób bezdomnych na przestrzeni na lat 2012 – 2017 wartości te są podobne.

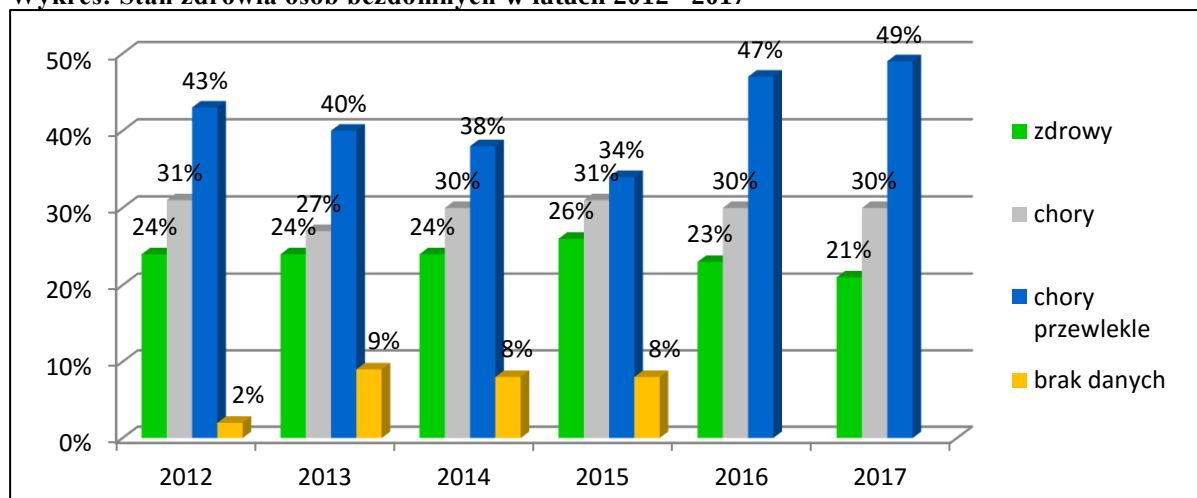
Jednorodność populacji osób bezdomnych przejawia się również w poziomie wykształcenia. Jest to zbiorowość osób posiadających niski poziom wykształcenia. Wykształcenie osób bezdomnych to przede wszystkim wykształcenie zasadnicze zawodowe oraz gimnazjalne i niższe reprezentowane przez 73% populacji. W 2017 roku największą zbiorowość pod względem wykształcenia stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Tabela: Poziom wykształcenia osób bezdomnych w latach 2012– 2017

wykształcenie	2012	2013	2014	2015	2016	2017
nieustalony poziom wykształcenia	2,9%	2,1%	3,0%	3,5%	3%	4%
gimnazjalne i poniżej	35,5%	33,7%	31,7%	28,5%	34%	35%
zasadnicze zawodowe	37,6%	35,7%	36,4%	34,8%	39%	38%
średnie ogólne i zawodowe	19,2%	16,2%	17,2%	16,8%	20%	19%
policealne	0,5%	0,0%	0,4%	0,3%	0%	0%
wyższe	3,0%	3,2%	3,7%	4,3%	4%	3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Analizując stan zdrowia osób bezdomnych w Krakowie można zauważyć wzrost w 2017 roku o 2% osób bezdomnych chorych przewlekle. Osoby chore i przewlekle chore w 2017 roku stanowiły 79% osób bezdomnych.

Wykres: Stan zdrowia osób bezdomnych w latach 2012– 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Prezentując stan zdrowia osób bezdomnych warto zwrócić uwagę, na utrzymujący się od kilku lat wysoki procent osób niepełnosprawnych posiadających orzeczoną niepełnosprawność (wśród bezdomnych niepełnosprawnych) bądź przez lekarza orzecznika ZUS bądź przez inny organ. Widoczne są w tym obszarze funkcjonowania osób bezdomnych pozytywne efekty prowadzonej pracy socjalnej – motywowania do zmiany własnej sytuacji życiowej, poprzez coraz pełniejsze korzystanie przez osoby bezdomne z przysługujących im uprawnień i dążenie do uregulowania swojej sytuacji zdrowotnej. Tym samym w przyszłości może zwiększać się liczba osób bezdomnych uprawnionych do świadczeń finansowych z pomocy społecznej.

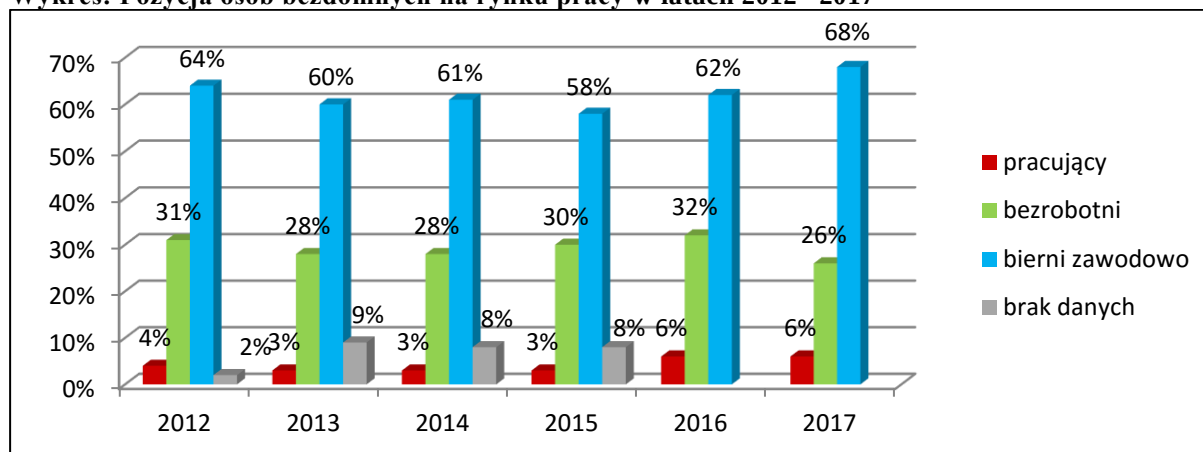
Tabela: Niepełnosprawność osób bezdomnych w latach 2012– 2017

Osoby niepełnosprawne wśród bezdomnych	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	41,37%	33,16 %	34,08%	34,10%	45,63%	43,42%
w tym osoby posiadające orzeczenie o stopniu niepełnosprawności	94,01%	94,71%	93,63%	92,02%	84,39%	80,82%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

Zły stan zdrowia osób bezdomnych coraz bardziej utrudnia im również podejmowanie pracy. Odsetek osób pracujących w ogólnej populacji osób bezdomnych w Krakowie jest generalnie bardzo mały, w 2017 roku wyniósł 6%. Najliczniejszą grupą osób bezdomnych są osoby bierne zawodowo, stanowili oni w latach 2012 – 2017 średnio 62% ogółu.

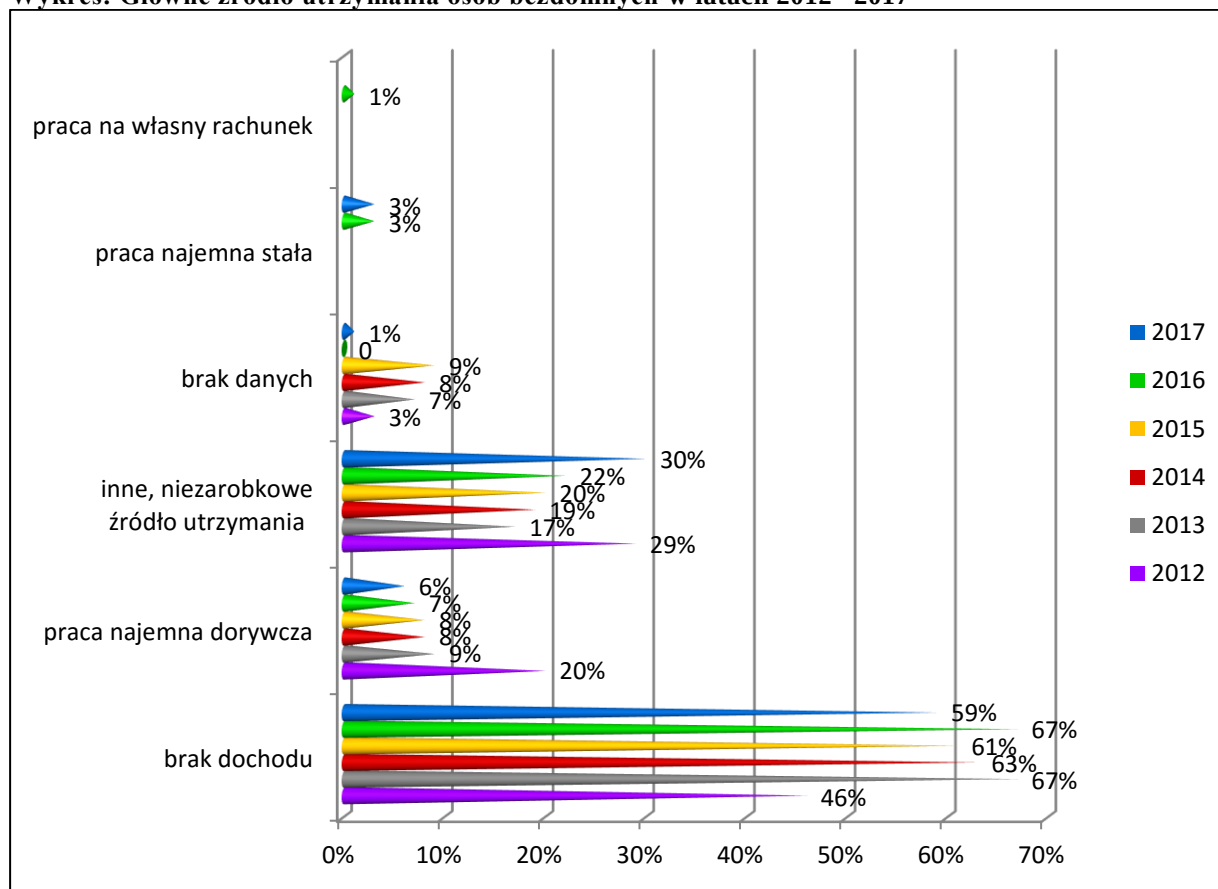
Wykres: Pozycja osób bezdomnych na rynku pracy w latach 2012– 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Odnosząc się do głównego źródła utrzymania osób bezdomnych można stwierdzić, że osoby bezdomne to przede wszystkim osoby pozostające bez własnego źródła dochodu. Dotyczy to 59% osób bezdomnych. Drugą pod względem liczebności jest grupa osób bezdomnych utrzymująca się z innych, niezarobkowych źródeł utrzymania – 30%, w tym osoby utrzymujące się z renty lub emerytury w 2017 r. stanowiły 10% osób. W stosunku do roku 2016 dane dotyczące głównego źródła utrzymania pozostały na zbliżonym poziomie.

Wykres: Główne źródło utrzymania osób bezdomnych w latach 2012– 2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Pomost Std.

12.2 Świadczenia na rzecz osób bezdomnych

12.2.1 Schronienie

Udzielenie schronienia należy do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym. Osoba lub rodzina ma prawo do schronienia, jeżeli jest tego pozbawiona. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca w noclegowniach, schroniskach i ogrzewalniach¹⁰².

12.2.1.1 Infrastruktura

Gmina Miejska Kraków w roku 2017 powierzała podmiotom niepublicznym prowadzenie 4 placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych:

1. Schronisko dla Bezdomnych Kobiet w Krakowie przy ul. Sołtysowskiej 13c
Schronisko prowadzone jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej i zapewnia wsparcie kobietom i kobietom z dziećmi powyżej 7 roku życia, pozbawionym schronienia, przebywającym na terenie Krakowa. Schronisko zapewnia osobom, które podpisały kontrakt socjalny, tymczasowe całodobowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu i zapewnia 55 miejsc noclegowych, wsparcie pracowników socjalnych oraz pomoc specjalistyczną – psychologiczną i pedagogiczną, a w zależności od potrzeb również jest dostępny kontakt z terapeutą ds. uzależnień. W 2017 roku w budynku Schroniska przeprowadzono prace wykończeniowe będące kontynuacją prac modernizacyjnych i remontowych z 2016 roku.

2. Dom Matki i Dziecka – Schronisko dla kobiet z dziećmi w Krakowie przy ul. Żywieckiej 16 w Krakowie
Dom prowadzony jest przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej jako schronisko dla kobiet z dziećmi. Placówka zapewnia wsparcie dla matek z dziećmi do lat 10 oraz kobiet w ciąży, pozbawionym schronienia, które podpisały kontrakt socjalny – jest to całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu, oferuje wsparcie psychologiczne, pedagogiczne, pomoc pracownika socjalnego, a w zależności od potrzeb również jest dostępny kontakt z terapeutą ds. uzależnień. Pomoc skierowana jest zarówno do kobiet bezdomnych jak i posiadających stałe miejsce pobytu, lecz nie mogących w nim przebywać z różnych przyczyn losowych. Placówka zapewnia miejsca dla 60 matek z dziećmi, w tym 40 miejsc jest w dyspozycji MOPS w Krakowie.

3. Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie przy ul. Makuszyńskiego 19a
Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn w Krakowie prowadzona jest na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Polski Komitet Pomocy Społecznej Małopolski Zarząd Wojewódzki. Do 30 czerwca 2017 roku placówka zapewniała 200 miejsc noclegowych (w tym: 100 miejsc w części noclegowej i 100 miejsc w części schroniskowej, z czego dla 50 osób świadczone są usługi opiekuńcze). Od 1 lipca 2017 r. w związku z koniecznością dostosowania placówki do standardów określonych Rozporządzeniem MRPiPS z dnia 28 kwietnia 2017 r. (Dz. U. z dnia 16.05.2017 r., poz. 953) ws. standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych i ogrzewalni nastąpiła konieczność zmniejszenia liczby miejsc w schronisku i aktualnie placówka zapewnia 180 miejsc (w tym: 100 miejsc w części noclegowej i 80 miejsc w części schroniskowej, z czego dla 50 osób świadczone są usługi opiekuńcze). Noclegownia i Schronisko przeznaczone są wyłącznie dla mężczyzn pełnoletnich,

¹⁰² Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 3, art. 48a ust. 1 i 4 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769 ze zm.).

bezdomnych lub czasowo pozbawionych schronienia, zdolnych do samoobsługi, których stan zdrowia nie zagraża zdrowiu i życiu innych osób przebywających w placówce, dla których Gmina Miejska Kraków jest właściwa do udzielenia pomocy.

Noclegownia gwarantuje tymczasową pomoc w postaci miejsca noclegowego, w ramach którego umożliwia się spędzenie nocy w warunkach gwarantujących ochronę życia i zdrowia. Noclegownia funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu, w godzinach od 16.00 do 8.00.

Schronisko zapewnia osobom, które podpisały kontrakt socjalny całodobowe, tymczasowe schronienie oraz usługi ukierunkowane na wyjście z bezdomności i uzyskanie samodzielności życiowej. Schronisko funkcjonuje całorocznie, 7 dni w tygodniu. Ponadto w placówkach zapewniona jest pomoc pracowników socjalnych, pomoc specjalistyczna: psychologów, terapeutów ds. uzależnień, prawnika oraz wsparcie asystenta osoby bezdomnej. W placówce zapewnia się również usługi opiekuńcze. W sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc.

Od 1.03.2017 r. w Noclegowni i Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn, ul. Makuszyńskiego 19a w ramach Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii jest realizowany Program wspierania osób uzależnionych. Program koncentruje się na udzieleniu wsparcia osobom bezdomnym mającym problem alkoholowy i zdecydowały się na skorzystanie ze schronienia w Noclegowni i Schronisku dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a. Celami programu jest zmniejszenie negatywnych skutków funkcjonowania osób bezdomnych nadużywających alkoholu oraz wspomaganie osób bezdomnych uzależnionych w procesie readaptacji społecznej.

4. Schronisko dla osób bezdomnych, starszych i niepełnosprawnych w Krakowie przy ul. Koprowej 4

Placówka prowadzona przez Stowarzyszenie Dobroczynne Betlejem zapewnia 12 miejsc noclegowych dla osób starszych i niepełnosprawnych objętych usługami opiekuńczymi oraz 4 miejsca dla opiekunów – wolontariuszy, wyżywienie w formie 3 posiłków dziennie, a w sytuacjach interwencyjnych leki i materiały farmaceutyczne oraz niezbędną odzież. Schronisko zapewnia również pomoc pracownika socjalnego.

Tabela: Placówki udzielające pomocy w formie schronienia prowadzone na zlecenie GMK (powierzenie realizacji zadania)

Placówka	Liczba miejsc w placówce w poszczególnych latach					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dom Matki i Dziecka – Schronisko dla kobiet z dziećmi ul. Żywiecka 16	45	45	45	45	45	40
Noclegownia i Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Makuszyńskiego 19 a	200	200	200	200	200	180
Schronisko dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c	53	53	53	53	53	55
Schronisko dla osób bezdomnych – starszych i niepełnosprawnych przy ul. Koprowej 4	12	12	12	12	12	16
suma	310	310	310	310	310	291

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W Krakowie pomoc w formie schronienia realizowana jest również w ramach wspierania działalności charytatywnej w zakresie pomocy osobom bezdomnym. W 2017 roku w ramach wspierania działalności charytatywnej Gmina współfinansowała 4 następujące placówki:

1. Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza”, ul. Nowogródzka 8

Placówka prowadzona jest przez Stowarzyszenie Dobroczynne Betlejem. Jest to ośrodek całodobowego pobytu, zapewniający 35 miejsc noclegowych, w tym 5 miejsc dla kobiet, wyżywienie w formie 3 posiłków dziennie, podstawową pomoc medyczną (lekarz internista) oraz możliwość otrzymania podstawowych leków, środków opatrunkowych, środków higieny osobistej.

2. Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet, ul. Malborska 64 b

Przytulisko prowadzone jest przez Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługującym Ubogim – Dom Zakonny. Przytulisko zapewnia 62 miejsca noclegowe i całodzienną wyżywienie oraz wsparcie prawne, socjalne, medyczne, psychologiczne dla kobiet bezdomnych, w sytuacjach wyjątkowych również kobiet w ciąży i kobiet z dziećmi.

3. Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Skawińskiej 6

Placówka funkcjonuje od lipca 2011 r. i była realizowana jako jedno zadanie razem z łaznią przy ul. Kościuszki 23. Od 1 lipca 2012 roku przytulisko i łazienka funkcjonowały jako odrębne zadania publiczne. Łazienka zakończyła działalność 30 czerwca 2013 roku.

Od stycznia 2015 r. część przytuliska została przeniesiona do budynku po byłym DPS przy ul. Skawińskiej 4, natomiast zwolniona powierzchnia w budynku przy ul. Skawińskiej 6 została przeznaczona na placówkę czasowego schronienia w okresie zimowym (15.01 – 7.04.2015 r.). Od 1 lipca 2015 roku na potrzeby Przytuliska zostały zaadaptowane pomieszczenia obu budynków przy ul. Skawińskiej 4 i 6 i od 1 lipca 2015 w ramach nowego zadania placówka zapewnia 80 miejsc noclegowych, w tym 4 miejsca dla osób potrzebujących czasu na rekonwalescencję po hospitalizacji, 9 miejsc dla osób niepełnosprawnych z dysfunkcjami narządu ruchu i wymagających sprzętu rehabilitacyjnego oraz 8 miejsc dla przyjęć prewencyjnych do dyspozycji dyżuru nocnego, policji, straży miejskiej i pogotowia ratunkowego. Mieszkańcy mogą korzystać ze stałej opieki duszpasterskiej, pomocy medycznej w gabinecie lekarskim prowadzonym przez lekarzy wolontariuszy oraz opieki pielęgniarskiej i opiekuńczej. Placówka zapewnia pomoc ukierunkowaną na wyjście mieszkańców z bezdomności, skupiającą się na pobudzeniu aktywności, uczeniu odpowiedzialności i zaradności życiowej, motywowaniu i przygotowaniu do podjęcia pracy zarobkowej oraz wsparciu w zakresie rozwiązywania problemu uzależnienia. Podejmowane są także działania mające na celu skierowanie osób niepełnosprawnych do DPS.

4. Dom Św. Brata Alberta, ul. Saska 9 a

Dom prowadzony jest przez Zgromadzenie Braci Albertynów. Zapewnia całodobowe schronienie dla 47 bezdomnych mężczyzn wychodzących z bezdomności. Jest formą mieszkania wspieranego, w którym stworzono warunki do trzeźwego, samodzielnego i odpowiedzialnego życia przygotowującego osoby bezdomne do pełnej samodzielności.

Tabela: Placówki wspierane w ramach działalności charytatywnej udzielające schronienia osobom bezdomnym w latach 2012 – 2017

Placówka	Liczba miejsc w 2012 r.	Liczba miejsc w 2013 r.	Liczba miejsc w 2014 r.	Liczba miejsc w 2015 r.	Liczba miejsc w 2016 r.	Liczba miejsc w 2017 r.
Chrześcijański Ośrodek Pomocy Bezdomnym „Dom Łazarza” ul. Nowogródzka 8	30	30	30	30	35	35
Dom Św. Brata Alberta ul. Saska 9a	50	48	48	48	47	47
Noclegownia dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6 (w 2015 roku działająca w okresie 15.01 – 7.04.2015 r.)	0	0	0	40	0	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, łazienka ul. Kościuszki 23, do 30 czerwca 2012 r.	50	0	0	0	0	0

Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 6, od 1 lipca 2012 r. do 30 czerwca 2015 r.	58	58	58	58	0	0
Przytulisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Skawińska 4 i 6, od 1 lipca 2015 r.	0	0	0	80	80	80
Przytulisko Św. Brata Alberta dla Bezdomnych Kobiet ul. Malborska 64 b	60	55	55	55	62	62
Przytulisko św. Brata Alberta dla Bezdomnych Mężczyzn oraz łazienka dla osób bezdomnych ul. Kościuszki 23	60	0	0	0	0	0
Schronisko dla Bezdomnych Mężczyzn ul. Wielicka 44 b	30	30	0	0	0	0
Ogrzewalnia dla Osób Bezdomnych ul. Koprowa 4, działała od 1 lutego do 31 marca 2012 r.	40	0	0	0	0	0
Schronisko dla 20 bezdomnych mężczyzn, ul. Nad Fosą 32 (zadanie realizowane od dnia 1 lutego do 31 marca 2016 r.)	0	0	0	0	20	0
suma	228*	221	191	253**	244	224

*Ogólna liczba miejsc noclegowych wg. stanu na 31 grudnia danego roku.

**Ogólna liczba miejsc noclegowych nie stanowi sumy miejsc we wszystkich placówkach, ponieważ w niektórych placówkach następowało przekształcenie i zmiana liczby miejsc w ciągu roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

W 2017 r. na terenie GMK funkcjonowało 12 placówek, zapewniających blisko 640 miejsc całorocznych, w tym 8 placówek (515 miejsc) współfinansowanych przez Gminę Miejską Kraków.

W okresie zimowym funkcjonowały dodatkowo 3 ogrzewalnie:

1. Ogrzewalnia przy Miejskim Centrum Profilaktyki Uzależnień, ul. Rozrywki 1 (ok. 10 miejsc);
2. Ogrzewalnia dla osób Bezdomnych przy ul. Wielickiej 44b prowadzona przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, od 4.09.2016 r. jako placówka całoroczna.
Placówka zapewnia schronienie bezdomnym mężczyznom, bez względu na ostatnie miejsce stałego zameldowania, niewymagającym pomocy medycznej, zdolnym do samoobsługi. W okresie zimowym tj. do 31 marca oraz od 15 listopada placówka przyjmowała także osoby znajdujące się pod wpływem alkoholu. Ogrzewalnia zapewnia 60 miejsc leżących oraz 25 miejsc siedzących, a w okresie od 14 stycznia do 20 marca 2017 roku uruchomiono 15 dodatkowych miejsc noclegowych. W roku 2017 ogrzewalnia udzieliła schronienia 735 osobom bezdomnym.
3. Miejsca Interwencyjnego Schronienia dla Kobiet w okresach niskich temperatur przy Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą os. Krakowiaków 46 (10 miejsc interwencyjnego schronienia dla kobiet).

12.2.1.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie polegające na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnym realizowane jest przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej, Polski Komitet Pomocy Społecznej – Małopolski Zarząd Wojewódzki oraz Stowarzyszenie Dobroczynne „Betlejem”.

W ramach wspierania działalności charytatywnej polegającej na prowadzeniu placówek zapewniających schronienie osobom bezdomnych podmiotami prowadzącymi placówki są:

Stowarzyszenie Dobroczynne „Betlejem”, Zgromadzenie Braci Albertynów, Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim – Dom Zakonny w Krakowie.

Ogrzewalnia dla osób bezdomnych przy ul. Wielickiej 44b prowadzona jest przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie. Ogrzewalnia przy ul. Rozrywki 1 prowadzona jest przez Miejskie Centrum Profilaktyki Uzależnień, a Miejsca Interwencyjnego Schronienia dla Kobiet na os. Krakowiaków 46 przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.1.3 Kadra

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK placówek zapewniających schronienie dla osób bezdomnych w 2017 roku zaangażowane były 53 osoby (ok. 46 etatów) oraz wolontariusze. W realizację zadania związanego z udzielaniem schronienia osobom bezdomnych w ramach wspierania działalności charytatywnej zaangażowanych było 57 osób (32 etaty).

Do pracy w Ogrzewalni przy ul. Wielickiej zaangażowanych było 10 osób w wymiarze 6 etatów.

Pracę socjalną wobec osób przebywających w placówkach prowadzonych w ramach wspierania działalności charytatywnej świadczyli pracownicy socjalni Działu Pomocy Bezdomnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, natomiast w placówkach dla osób bezdomnych funkcjonujących w ramach zlecenia zadań z zakresu pomocy społecznej praca socjalna i wsparcie było prowadzone głównie przez pracowników socjalnych zatrudnionych w placówkach przy współudziale innych specjalistów (np. pedagog, psycholog, terapeuta ds. uzależnień, prawnik). Pracownicy socjalni Działu Pomocy Bezdomnym Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej odpowiadali za przyznanie świadczeń i skierowanie do osób/rodzin bezdomnych odpowiednich usług z zakresu reintegracji społecznej i zawodowej.

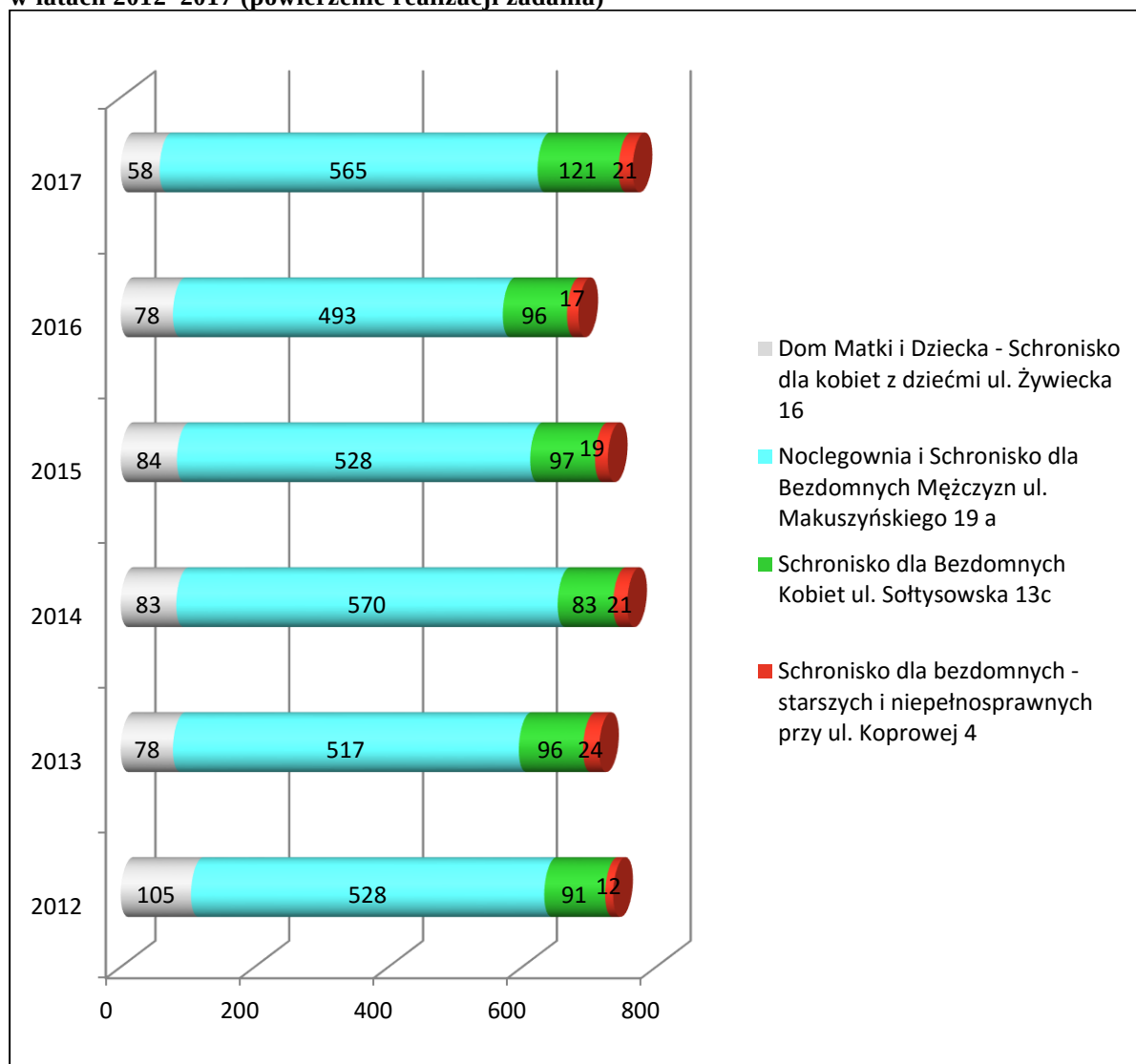
12.2.1.4 Osoby objęte pomocą w formie schronienia, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

W roku 2017 pomocą w formie schronienia ogółem objętych było 1 245 osób (należy mieć jednak na względzie, że rzeczywista liczba osób objętych pomocą jest mniejsza z uwagi na fakt, że ta sama osoba bezdomna mogła w ciągu roku korzystać ze schronienia w kilku różnych placówkach), w tym z pomocy udzielanej przez placówki z zakresu pomocy społecznej skorzystało 765 osób. Z placówek prowadzonych w ramach działalności charytatywnej skorzystało w ciągu roku łącznie 480 osób. Dodatkowo z ogrzewalni przy ul. Wielickiej w ciągu roku skorzystało 735 osób.

W przypadku Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a w sytuacjach kryzysowych, w szczególności w okresie występowania niskich temperatur lub całorocznie w sytuacjach zagrożenia zdrowia i życia osoby bezdomnej placówka przyjmuje osoby bezdomne ponad ustalony limit miejsc. W miesiącach styczeń – marzec 2017 r. placówka udzieliła 2 421 dodatkowych osobonoclegów, a w miesiącach lipiec – grudzień 2017 r. 2 218 dodatkowych osobonoclegów.

Analiza liczby osób korzystających ze wsparcia w placówkach prowadzonych z zakresu pomocy społecznej wskazuje na ogólny wzrost liczby osób korzystających ze schronień w tych placówkach, ale jednocześnie zauważa się znaczący spadek liczby osób w schroniskach dla kobiet z dziećmi. Świadczenie wychowawcze (Rodzina 500+) spowodował, że kobiety z dziećmi częściej korzystają z możliwości wynajmu lokali mieszkalnych. W placówkach dla mężczyzn liczba osób zależy w dużej mierze od warunków atmosferycznych. Ponadto osoby starsze (mężczyźni i kobiety), mające problemy zdrowotne częściej korzystają z pomocy w formie schronienia i mają dłuższe okresy pobytu.

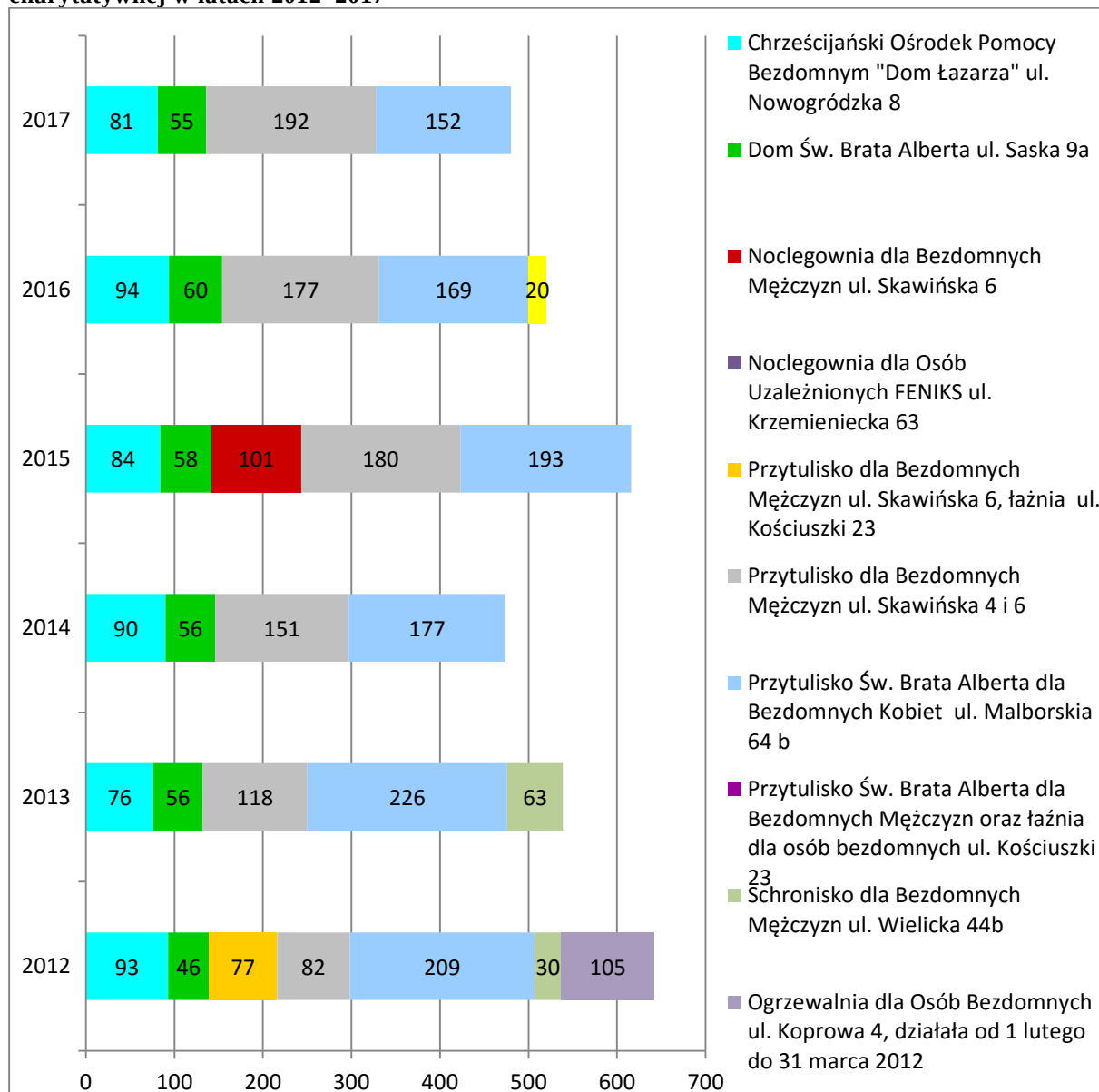
Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach prowadzonych na zlecenie GMK w latach 2012–2017 (powierzenie realizacji zadania)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Biorąc pod uwagę schronienie udzielane w ramach wspierania działalności charytatywnej, w roku 2015 liczba osób, którym udzielono schronienia w placówkach działających w ramach wspierania działalności charytatywnej uległa znaczącemu zwiększeniu (o 142 osób, tj. 30% w stosunku do roku 2014) i miało to bezpośredni związek ze zwiększeniem liczby miejsc w dotowanych placówkach (o 62 miejsca, tj. 32% w stosunku do roku 2014). W kolejnych latach obserwuje się spadek liczby osób korzystających ze schronienia w ramach działalności charytatywnej.

Wykres: Liczba osób korzystających ze schronienia w placówkach wspieranych w ramach działalności charytatywnej w latach 2012–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Ustawą z dnia 31 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 2011 r. Nr 224 poz. 1342), która weszła w życie z dniem 16 listopada 2011 r., ustawodawca znowelizował ustawę o ochronie praw lokatorów. Zgodnie z treścią art. 4 ust. 2a ustawy o ochronie praw lokatorów, w przypadku wykonywania przez komornika obowiązku opróżnienia lokalu, o którym mowa w art. 1046 k.p.c., gmina wskazuje dłużnikowi tymczasowe pomieszczenie albo noclegownię, schronisko lub inną placówkę zapewniającą miejsca noclegowe, chyba że pomieszczenie odpowiadające wymogom tymczasowego pomieszczenia wskazał wierzyciel lub dłużnik albo osoba trzecia. Jednocześnie ustawodawca określił, że w postępowaniu egzekucyjnym dotyczącym dłużnika, któremu nie przysługuje tytuł prawny do innego lokalu lub pomieszczenia, w którym może zamieszkać, komornik wstrzyma się z wykonaniem eksmisji do czasu, gdy gmina właściwa ze względu na miejsce położenia lokalu podlegającego opróżnieniu na wniosek komornika, wskaże dłużnikowi tymczasowe pomieszczenie, nie dłużej jednak niż przez 6 miesięcy. Po upływie tego terminu komornik powinien usunąć dłużnika do wskazanej przez gminę noclegowni, schroniska lub innej placówki zapewniającej miejsca noclegowe. W 2017 roku do Działu

Pomocy Bezdomnym wpłynęło 169 wniosków (dotyczących łącznie 307 osób) w sprawie wskazania noclegowni, schroniska lub innej placówki, zapewniającej miejsce noclegowe dla dłużników, wobec których została orzeczona eksmisja bez prawa do lokalu socjalnego. Spośród eksmitowanych 11 osób skorzystało z miejsca w proponowanych placówkach, tj. 4 mężczyzn z Noclegowni i Schroniska dla Bezdomnych Mężczyzn przy ul. Makuszyńskiego 19a oraz 7 kobiet ze Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13c. W 2017 roku z pomocy Ośrodka korzystało 19 osób eksmitowanych w roku poprzednim.

Populacja osób bezdomnych w Krakowie została szczegółowo scharakteryzowana w podrozdziale „*Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa*” na podstawie bazy danych osób bezdomnych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, w tym również schronienia w placówkach prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków. W związku z powyższym w niniejszym podrozdziale zostały omówione tylko najbardziej istotne cechy świadczeniobiorców. Z analizy 675¹⁰³ osób, które otrzymały świadczenie w formie schronienia decyzją administracyjną wynika, że 77% to mężczyźni. Najliczniejszą grupę stanowią osoby w przedziale wiekowym powyżej 60 lat (35%) oraz 50 – 59 lat (26%). Osoby bezdomne korzystające z tej formy pomocy to przede wszystkim kawalerowie i panny – 44% oraz osoby po rozwodach 36%. 86% prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe. Najwięcej osób posiada wykształcenie gimnazjalne i poniżej – 39%.

12.2.1.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania z zakresu prowadzenia placówek (powierzenie realizacji zadania) udzielających schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

w 2012 r. – 1 661 774,11 zł;
w 2013 r. – 1 719 534,04 zł;
w 2014 r. – 1 736 426,20 zł;
w 2015 r. – 1 774 281,30 zł;
w 2016 r. – 1 980 337,12 zł;
w 2017 r. – 2 660 174,10 zł.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację zadania dotyczącego wspierania działalności charytatywnej polegającej na zapewnieniu schronienia osobom bezdomnym wynosiła:

w 2012 r. – 404 100 zł;
w 2013 r. – 348 400 zł;
w 2014 r. – 312 400 zł;
w 2015 r. – 372 900 zł;
w 2016 r. – 468 700 zł.
w 2017 r. – 460 200 zł.

12.2.1.6 Wnioski

Analiza danych dotyczących populacji osób bezdomnych w Krakowie oraz zakresu świadczonej przez Gminę pomocy w formie schronienia, wraz z liczbą osób korzystających, wskazuje na deficyty w zakresie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc noclegowych.

Zauważono (już od 2013 r.), że większość osób bezdomnych przebywa w placówkach dłużej i systematycznie (we wszystkie dni tygodnia) oraz że występuje mniejsza rotacja w placówkach. Przyczyną takiej sytuacji jest to, że z pomocy korzysta więcej osób starszych, chorych, które mają trudności ze znalezieniem własnego mieszkania na wolnym rynku. Sytuacja ta powoduje, że okresowo, nawet w okresie letnim, są problemy z zabezpieczeniem schronienia, w szczególności dla mężczyzn w formie całodobowego pobytu.

¹⁰³ Źródło: Pomost Std

Aktualnie baza placówek zapewniających schronienie nie zmienia się. Przeprowadzone przekształcenia placówek oraz wykonane remonty poprawiają jakość miejsc noclegowych. W 2016 roku zakończono w budynku Noclegowni i Schroniska przy ul. Makuszyńskiego 19a prace modernizacyjne i remontowe, obejmujące pomieszczenia mieszkalne, sanitarne, gospodarcze i usługowe na wszystkich piętrach budynku. Ponadto przeprowadzono remont w budynku Schroniska dla Bezdomnych Kobiet ul. Sołtysowska 13c. Planowane jest dostosowanie placówek działających w zakresie pomocy społecznej do standardów, które zostaną określone w drodze rozporządzenia i dotyczą:

- 1) standardu podstawowych usług świadczonych w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych i ogrzewalniach,
- 2) standardu kwalifikacji osób świadczących usługi w noclegowniach, schroniskach dla osób bezdomnych i ogrzewalniach,
- 3) standardu obiektów, w których mieszcza się noclegownie, schroniska dla osób bezdomnych i ogrzewalnie kierując się potrzebą zapewnienia osobom bezdomnym kierowanym do tych placówek właściwego wsparcia.

Aktualnie istotne jest kontynuowanie zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc w ogrzewalniach i noclegowniach dla osób bezdomnych oraz zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc i pomocy dla osób starszych i chorych w placówkach dla osób bezdomnych placówkach dla osób bezdomnych – schroniskach zapewniających usługi opiekuńcze. Ze wzg. na trudności w znalezieniu odpowiedniego lokalu na schronisko, zasadne jest uruchamianie mieszkań chronionych i wspieranych.

System placówek dla osób bezdomnych uzupełniają mieszkania chronione, o czym mowa w podrozdziale 12.2.2 „*Mieszkania chronione dla osób bezdomnych*”.

Należy jednocześnie podkreślić, że na terenie Krakowa funkcjonują dodatkowo miejsca pomocy dla osób bezdomnych, finansowane ze źródeł innych niż budżet Gminy. Stanowią one istotne uzupełnienie oferty wsparcia dla osób bezdomnych, zagrożonych bezdomnością i ubóstwem oraz znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.

12.2.2 Mieszkania chronione dla osób bezdomnych

Ogólne zasady przyznawania i charakterystykę pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym przedstawiono w rozdziale 6: *Zasoby pomocy społecznej Gminy Miejskiej Kraków w zakresie pomocy osobom cierpiącym na zaburzenia psychiczne* w podrozdziale 6.2.2: *Mieszkania chronione dla osób z zaburzeniami psychicznymi*. W przypadku osób bezdomnych adresatami tej formy wsparcia są osoby bezdomne lub zagrożone bezdomnością, zameldowane ostatnio na pobyt stały na terenie Krakowa, posiadający stałe źródło dochodu i podejmujący działania w kierunku wyjścia z bezdomności i uzależnień oraz uzyskania samodzielnego mieszkania. Grupie osób bezdomnych przebywających w mieszkaniach chronionych, w celu usamodzielnienia, zapewnia się pomoc w poszukiwaniu pracy, rozwiązywaniu problemów mieszkaniowych, odbudowie relacji rodzinnych. Oddziaływania służą wypracowaniu odpowiedzialności i zaradności życiowej oraz integracji ze środowiskiem lokalnym. Istotną charakterystyką tej formy pomocy jest fakt, że pobyt w mieszkaniu chronionym przyznawany jest wyłącznie na czas określony.

12.2.2.1 Infrastruktura

W 2017 roku w Krakowie funkcjonowało 6 mieszkań chronionych dla bezdomnych, w tym 3 mieszkania chronione w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” (szerzej o projekcie zob. rozdział 13).

Tabela: Mieszkania chronione dla osób bezdomnych w latach 2012– 2017

Nazwa jednostki	Liczba miejsc w poszczególnych latach wg stanu na 31 grudnia danego roku					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Mieszkania chronione dla bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością mężczyzn	11	11	11	11	16	16
Mieszkania chronione dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”	–	–	–	–	16	16

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Dodatkowo na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków, w ramach umowy na powierzenie realizacji zadania, Caritas Archidiecezji Krakowskiej prowadzi od 2014 roku mieszkanie chronione dla kobiet i kobiet z dziećmi. Mieszkanie przeznaczone jest w szczególności dla osób, które przebywały w Ośrodku dla Osób Dotkniętych Przemocą. Szczegółowe informacje na temat działalności mieszkania znajdują się w podrozdziale 9.2 *Działalność Ośrodka dla Osób Dotkniętych Przemocą*.

12.2.2.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

3 mieszkania chronione dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio.

3 mieszkania chronione dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” prowadzone były na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.2.3 Kadra

Do 31 lipca w 2017 r. w realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK 3 mieszkań chronionych dla bezdomnych lub zagrożonych bezdomnością mężczyzn zaangażowane były 2 osoby (1,75 etatu), następnie od 1 sierpnia 2017 r. zaangażowane były 3 osoby (0,5 etatu).

W realizację zadania polegającego na prowadzeniu na zlecenie GMK 3 mieszkań chronionych dla bezdomnych kobiet i mężczyzn w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” zaangażowana była 1 osoba (0,75 etatu).

12.2.2.4 Osoby korzystające ze świadczeń w formie pobytu w mieszkaniu chronionym dla bezdomnych mężczyzn, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy

Szczegółowe informacje dotyczące osób bezdomnych zostały zamieszczone w podrozdziale „Osoby bezdomne w społeczności Miasta Krakowa”, gdzie na ich podstawie została scharakteryzowana populacja osób bezdomnych w Krakowie. Zostały one przygotowane na podstawie bazy danych osób korzystających z pomocy społecznej, tym samym są one reprezentatywne również dla osób bezdomnych korzystających z pomocy w formie pobytu w mieszkaniu chronionym.

W latach 2010 – 2015 z jedenastu miejsc w mieszkaniach chronionych korzystało średniorocznie 15 bezdomnych mężczyzn. W roku 2016 z 16 miejsc w ramach mieszkań chronionych skorzystało 25 osób, natomiast w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” z 16 miejsc skorzystało 15 osób. W 2017 roku z miejsc w mieszkaniach chronionych skorzystało łącznie 40 osób (34 bezdomnych mężczyzn oraz 6 kobiet), w tym ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 20 osób (6 nowych oraz 14 kontynuujących uczestników projektu), w tym 6 kobiet.

12.2.2.5 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność mieszkań chronionych dla bezdomnych osób, prowadzonych przez podmioty niepubliczne na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków wynosiła:

- w roku 2012 – 41 245,47 zł;
- w roku 2013 – 48 400 zł;
- w roku 2014 – 48 400 zł;
- w roku 2015 – 74 400 zł, w tym 26 000 zł na uruchomienie i wyposażenie nowego mieszkania chronionego.
- w roku 2016 – 92 277 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 24 975 zł.
- w roku 2017 – 81 040 zł oraz na realizację zadania z dotacji w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” 86 400 zł.

W latach 2012 – 2015 miesięczny koszt utrzymania jednego miejsca wynosił około 370 zł. W 2016 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł około 413 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 430 zł (nie uwzględniając kosztów wyposażenia mieszkań).

W 2017 roku miesięczny koszt utrzymania wyniósł 422 zł, natomiast w ramach projektu wyniósł około 450 zł.

12.2.2.6 Wnioski

Analiza potrzeb osób bezdomnych w Krakowie wskazuje na konieczność uruchamiania i prowadzenia usługi wspierającej ich w wychodzeniu z bezdomności. Do 2013 r. funkcjonowały na terenie Gminy Miejskiej Kraków 2 mieszkania chronione dla bezdomnych mężczyzn. Systematycznie zwiększa się liczba miejsc w mieszkaniach chronionych. Planuje się uruchamianie kolejnych mieszkań chronionych oraz współpracę z organizacjami, które prowadzą mieszkania wspierane, readaptacyjne.

Mieszkanie chronione to forma wsparcia, która stwarza osobom bezdomnym najlepsze warunki do zwiększania własnej aktywności w zakresie zmiany sytuacji życiowej oraz usamodzielnienia się.

12.2.3 Praca socjalna z osobami bezdomnymi metodą streetworkingu

W ramach pracy metoda streetwork pracownicy socjalni pomagali osobom bezdomnym przebywającym w przestrzeni publicznej, niekorzystającym ze wsparcia instytucjonalnego z uwagi na swoje wykluczenie społeczne lub brak motywacji do zmiany swojej sytuacji życiowej.

W 2017 roku streetworkerzy nawiązali 1 012 kontaktów z 189 osobami bezdomnymi. Streetworkerzy przeprowadzili 251 godzin dyżurów monitorujących, 43 towarzyszenia do urzędów, placówek służby zdrowia oraz innych instytucji i podjęli 161 interwencji w sprawach osób bezdomnych.

W okresie zimowym w ramach dyżurów terenowych prowadzony jest monitoring miejsc pobytu osób bezdomnych przy współpracy ze Strażą Miejską, Policją, Strażą Ochrony Kolei. Osoby bezdomne otrzymują propozycję pomocy w zorganizowaniu czasowego schronienia w placówkach. W 2017 roku odbyło się 201 godzin dyżurów monitorujących, nawiązano 577 kontaktów.

Streetworkerzy realizują również projekty socjalne mające na celu reintegrację społeczną osób bezdomnych przebywających w miejscach niemieszkalnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków oraz naukę radzenia sobie z rozwiązywaniem problemów i trudności

życiowych. W 2017 roku, w różnych okresach realizowano 3 projekty socjalne pn. „Czas Na Relaks”, „Warsztaty kulinarne” oraz „Biblioteka”.

12.2.3.1 Organizacje pozarządowe

Zadanie nie jest realizowane we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

12.2.3.2 Kadra

W Dziale Pomocy Bezdomnym MOPS zatrudnionych jest 3 pracowników socjalnych – streetworkerów.

12.2.3.3 Wnioski

Realizowanie pracy socjalnej metodą streetworkingu pozwala na dotarcie i udzielenie odpowiedniej pomocy osobom najbardziej wykluczonych społecznie, które odmawiają lub nie potrafią skorzystać z pomocy. Ważnym elementem pracy streetworkerów jest również współpraca ze Strażą Miejską i Policją oraz Służbą Ochrony Kolei. Zatem zasadne jest kontynuowanie tego typu wsparcia dla osób bezdomnych.

12.2.4 Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej

Asystent Osoby Bezdomnej to usługa oparta na indywidualnym towarzyszeniu i wspieraniu osoby do osiągnięcia samodzielności życiowej. Asystent towarzyszy klientowi w rozwiązywaniu problemów dnia codziennego, motywuje i dopinguje go do podejmowania działań mających na celu poprawę i zmianę sytuacji życiowej.

12.2.4.1 Infrastruktura

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej realizowana jest w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”. (szerzej o projekcie zob. rozdział 13)

W trakcie realizacji projektu założono, że usługą objętych zostanie 45 osób w okresie trwania projektu (tj. średnio 15 osób rocznie), wymiar wsparcia wynosi: 450 godzin kwartalnie i 150 godzin średniomiesięcznie. W 2017 roku z pomocy AOB skorzystało łącznie 26 bezdomnych osób. Wśród osób bezdomnych korzystających ze wsparcia asystenta 9 osób podjęło zatrudnienie. W ramach pracy socjalnej opracowano 10 indywidualnych planów pracy oraz dokonano 10 ocen sytuacji/funkcjonowania osoby, sporządzono 3 programy usamodzielnienia wraz z pracownikiem socjalnym mieszkań chronionych prowadzonych w ramach projektu.

12.2.4.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Usługa Asystenta Osoby Bezdomnej była realizowana na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.4.3 Kadra

W 2017 r. Usługę Asystenta Osoby Bezdomnej realizowała 1 osoba w wymiarze 150 godz. średniomiesięcznie.

12.2.4.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Na realizację zadania:

- w 2016 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 20 250 zł;
- w 2017 roku z dotacji w ramach projektu wydatkowano 57 600 zł.

12.2.4.5 Wnioski

W celu poszerzenia usług wspierających osoby bezdomne w 2016 roku Ośrodek zlecił realizację nowych zadań publicznych w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szansę” (szerzej o projekcie zob. rozdział 13): świadczenie usługi asystenta osoby bezdomnej oraz centrum integracji społecznej dla osób bezdomnych. (szerzej o CIS dla osób bezdomnych zob. podrozdział 10.2.2.2) Oba zadania uzupełniają ofertę pomocową dla osób bezdomnych w Krakowie.

12.2.5 Pomoc w formie gorącego posiłku

Osobom bezdomnym, ubogim, samotnym i w podeszłym wieku, udzielana jest pomoc w formie gorących posiłków. W ramach wsparcia realizacji zadania z zakresu działalności charytatywnej, polegającego na prowadzeniu kuchni w zasobach lokalowych Oferenta na terenie Gminy Miejskiej Kraków, w 2017 r. Gmina dofinansowywała 5 kuchni, wydających około 1 000 posiłków dziennie.

Tabela: Liczba posiłków wydawanych w kuchniach w latach 2013–2017

Dane liczbowe z podziałem na lata	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017
Liczba osób korzystających z posiłków	4 542	3 523	3 835	4 344	4 445
Liczba wydanych posiłków	337 397	358 311	354 500	328 443	334 359

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.5.1 Infrastruktura

W roku 2017 realizacja zadania odbywała się w ramach wspierania działalności charytatywnej i obejmowała 5 kuchni:

Nazwa placówki	Liczba osób korzystających
Kuchnia św. Brata Alberta – Caritas ul. Dietla 48	ok. 500 osób dziennie
Kuchnia dla Ubogich Zgromadzenie Braci Albertynów ul. Skawińska 6	ok. 260 osób dziennie
Kuchnia im. Św. Brata Alberta Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta ul. Reformacka 3	ok. 100 osób dziennie
Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego Pl. Prezydenta Edwarda Raczyńskiego 1	ok. 40 osób dziennie
Kuchnia – Fundacja Po Pierwsze Człowiek ul. Woronicza 3B	ok. 140 osób dziennie

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pomoc w formie ciepłego posiłku jest realizowana również przez inne podmioty i organizacje, które nie były dofinansowane przez GMK:

Nazwa placówki	Liczba osób korzystających	Adresaci pomocy
Kuchnia przyparafialna, ul. Łokietka 60	150 osób dziennie	Ubodzy parafianie, inni ubodzy i bezdomni na podstawie sporządzonej listy
Kuchnia św. Jana Kantego, Parafia św. Jana Kantego ul. Jabłonkowska 18	W zależności od potrzeb, około 20 osób dziennie	Każda osoba potrzebująca (osoby bezdomne i ubogie)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Pomoc w formie ciepłego posiłku jest też realizowana również przez inne podmioty i organizacje, które nie były dofinansowane przez GMK: kuchnia przyparafialna, ul. Łokietka 60, kuchnia św. Jana Kantego, parafia św. Jana Kantego ul. Jabłonkowska 18.

12.2.5.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez następujące podmioty: Fundacja Po Pierwsze Człowiek, Parafia Rzymskokatolicka pw. Miłosierdzia Bożego, Zgromadzenie Braci Albertynów, Stowarzyszenie Przyjaciół im. Św. Brata Alberta, Caritas Archidiecezji Krakowskiej.

12.2.5.3 Kadra

Za zasoby kadrowe odpowiedzialne są podmioty prowadzące kuchnie. Do działań w zakresie prowadzenia kuchni są również angażowani wolontariusze. Zgodnie z wymaganiami kadra ma obowiązek posiadać odpowiednie kwalifikacje oraz badania wymagane przepisami. W realizację zadania zaangażowanych było 35 osób (34 etaty).

12.2.5.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Łącznie Gmina Miejska Kraków przekazała na realizację zadania:

- w 2013 r. – 150 000 zł;
- w 2014 r. – 150 000 zł;
- w 2015 r. – 150 000 zł;
- w 2016 r. – 150 000 zł;
- w 2017 r. – 150 000 zł.

12.2.5.5 Wnioski

Z posiłków w kuchniach społecznych prowadzonych przez ww. organizacje korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również rodziny, osoby bezrobotne oraz inne, które wymagają takiej formy pomocy. Rodzaje wydawanych posiłków są zróżnicowane w zależności od podmiotu prowadzącego kuchnię. Posiłki wydawane przez kuchnie stanowią uzupełnienie świadczeń przyznawanych na podstawie ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. w formie jednego gorącego posiłku.

12.2.6 Łaźnia dla osób bezdomnych

W ramach zadania pn. „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” do 30 czerwca 2013 roku funkcjonowała Łaźnia dla osób bezdomnych przy ul. Kościuszki 23, prowadzona przez Zgromadzenie Braci Albertynów. Od 1 marca 2014 r. zadanie „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” jest realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4.

W ramach zadania funkcjonuje łaźnia, pralnia oraz magazyn odzieży. Działania obejmują możliwość wykąpania się, wyprania ubrań lub zmiany odzieży, a także strzyżenie, golenie, opatrywanie drobnych ran jak również w razie konieczności odwszawianie i wspomaganie leczenia przeciw świerzbowego.

Tabela: Liczba zabiegów w łaźni w latach 2013–2017

Dane liczbowe z podziałem na lata	2013 r. (do 30.06.2013 r.) Łaźnia przy ul. Kościuszki 23	2014 r. (od 01.03.2014 r.) Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4	2015 r. Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4	2016 r. Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4	2016 r. Łaźnia przy ul. Smoleńsk 4
Liczba zabiegów higienicznych	4 194	5 910	6 555	6 525	7 400
Liczba usług w formie pralni	brak usługi	2 638	3 486	3 300	3 448
Liczba usług wymiany odzieży	brak usługi	6 395	6 548	6 112	8 641

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.6.1 Infrastruktura

Od 1 marca 2014 r. funkcjonuje łaźnia dla osób bezdomnych w Centrum Pomocy przy ul. Smoleńsk 4.

12.2.6.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

12.2.6.3 Kadra

W 2017 r. w realizację powyższego zadania zaangażowane były 4 osoby (2 etaty).

12.2.6.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania pn. „Zapewnienie możliwości dokonywania zabiegów higienicznych dla osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej” wynosiła:

- w roku 2012 – 10 000 zł;
- w roku 2013 – 10 000 zł;
- w roku 2014 – 33 500 zł;
- w roku 2015 – 36 000 zł;
- w roku 2016 – 40 000 zł;
- w roku 2017 – 40 000 zł.

12.2.6.5 Wnioski

W ramach działalności łaźni osoby bezdomne przebywające w przestrzeni publicznej mają możliwość dokonania zabiegów higienicznych, wyprania lub wymiany odzieży. Z usług samej łaźni prowadzonej przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio korzystało średnio 37 osób dziennie, średniomiesięcznie liczba udzielanych zabiegów higienicznych wyniosła 616. Osoby bezdomne chętnie korzystają również z pralni i magazynu odzieżowego. Realizacja tego typu działalności daje możliwość podniesienia higieny osób bezdomnych i obniżenia zagrożenia schorzeniami wynikającymi z niskiego poziomu higieny.

12.2.7 Przychodnia dla Osób Bezdomnych

Gmina dofinansowywała działalność charytatywną w formie Przychodni dla Osób Bezdomnych oraz Punktu Wydawania Leków, w ramach której udzielana jest doraźna pomoc przedmedyczna, pomoc lekarska i wydawanie leków. Lekarze w przychodni przyjmowali pacjentów z objawami chorób ostrych, przewlekłych, w tym również zakaźnych. Poprzez udzielenie pomocy przedmedycznej i lekarskiej udało się również zapobiec niebezpiecznym powikłaniom, szczególnie w przypadku przewlekłych schorzeń dermatologicznych. Wszystkie te działania przyczyniły się także do uświadomienia zasad profilaktyki i higieny osobistej.

Tabela: Liczba konsultacji lekarskich, opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarских oraz wydanych leków i materiałów opatrunkowych w latach 2012–2017

Dane liczbowe z podziałem na lata	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2016 r.	2017 r.
Liczba konsultacji lekarskich	2 712	2 647	2 613	2 034	2694	2 126
Liczba opatrunków i drobnych zabiegów pielęgniarских	1 666	1 916	1 644	1 733	2196	2 124
Liczba wydanych leków i materiałów opatrunkowych	7 199	brak danych	8 132	7 492	11 066	7 585

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

12.2.7.1 Infrastruktura

Przychodnia dla Osób Bezdomnych prowadzona jest przez Stowarzyszenie Lekarzy Nadziei i znajduje się przy ul. Smoleńsk 4. Apteka Darów znajduje się na os. Dywizjonu 303, paw. 1.

12.2.7.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie było realizowane przez Stowarzyszenie Lekarze Nadziei w ramach wsparcia działalności charytatywnej na zlecenie GMK.

12.2.7.3 Kadra

W 2017 r. w realizację powyższego zadania zaangażowanych było 6 osób (3 etaty) oraz wolontariusze.

12.2.7.4 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na działalność charytatywną polegającą na świadczeniu pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków wynosiła:

- w roku 2012 – 100 000 zł;
- w roku 2013 – 100 000 zł;
- w roku 2014 – 150 000 zł;
- w roku 2015 – 150 000 zł;
- w roku 2016 – 160 000 zł;
- w roku 2017 – 170 000 zł.

12.2.7.5 Wnioski

Realizacja zadania publicznego obejmującego świadczenie pomocy przedmedycznej, lekarskiej i wydawaniu leków zabezpiecza potrzeby osób bezdomnych i ubogich w zakresie uzyskania doraźnej pomocy i poprawy zdrowia, a także jest formą profilaktyki przenoszenia

chorób zakaźnych. Pozwala również zaopatrzyć osoby bezdomne w niezbędne leki oraz materiały medyczne. Z pomocy w tej formie korzystają nie tylko osoby bezdomne, ale również inne osoby, które z różnych przyczyn nie mają możliwości skorzystania z publicznej służby zdrowia. Przychodnia współpracuje z łaźnią prowadzoną w tym samym budynku.

Realizacja zadania na dotychczasowym poziomie jest wystarczająca, ponieważ zgodnie z przepisami, w tym ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, większość osób jest objęta ubezpieczeniem zdrowotnym i ma prawo do korzystania z publicznej służby zdrowia.

12.2.8 Wigilia dla bezdomnych i samotnych

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w roku 2017 ponownie zlecił organizacji pozarządowej realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych w dniu 24 grudnia na terenie Gminy Miejskiej Kraków. W zorganizowanej 24 grudnia 2017 roku wieczery wzięło udział około 700 osób. Wszyscy uczestnicy otrzymali dodatkowo paczki żywnościowe.

12.2.8.1 Infrastruktura i organizacje pozarządowe realizujące zadanie

Zadanie jest realizowane cyklicznie przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej. W 2017 roku uroczystość odbyła się w siedzibie Starej Zajezdni Kraków by DeSilva przy ul. św. Wawrzyńca 12 w Krakowie.

12.2.8.2 Kadra

W realizację powyższego zadania zaangażowanych było 7 osób (ok. 5 etatów) oraz ok. 130 wolontariuszy (ze względu na charakter zadania nie ma możliwości dokładnego określenia wymiaru etatów).

12.2.8.3 Nakłady finansowe na realizację zadania

Wysokość dotacji przeznaczonej na realizację zadania publicznego z zakresu integracji społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, polegającego na zorganizowaniu Wigilii Świąt Bożego Narodzenia dla osób bezdomnych i samotnych na terenie Gminy Miejskiej Kraków wyniosła:

- w 2014 roku – 10 000 zł;
- w 2015 roku – 10 000 zł ;
- w 2016 roku – 10 000 zł;
- w 2017 roku – 30 000 zł.

12.2.8.4 Wnioski

Celem zadania jest reintegracja społeczna osób bezdomnych i samotnych poprzez uczestnictwo w Wigilii Świąt Bożego Narodzenia w dniu 24 grudnia oraz zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych – pożywienia. Uczestnikami zadania były osoby bezdomne, samotne przebywające i mieszkające na terenie Krakowa. Realizacja zadania przyczynia się do odbudowywania oraz wzmocnienia umiejętności uczestniczenia w życiu społecznym oraz pełnienia ról społecznych, dlatego zasadne jest jego kontynuowanie.

13 Działania w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”

Projekt został zatwierdzony do realizacji w dniu 19 kwietnia 2016 roku Uchwałą Nr 572/16 Zarządu Województwa Małopolskiego w sprawie zatwierdzenia listy ocenionych projektów oraz wyboru projektów do dofinansowania w ramach konkursu nr RPMP.09.01.01 – IP.01–12–007/15 dla naboru wniosków o dofinansowanie projektów ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020 w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie. Wartość dotacji ze środków UE w latach 2016 – 2019 wyniesie 14 252 631,47 zł. Całkowita wartość projektu to 16 767 801,73 zł.

Projekt skierowany jest do osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym lub ubóstwem zamieszkujących, pracujących, uczących się w Krakowie. Założono objęcie uczestników projektu pracą socjalną i działaniami pomocowymi, o których mowa w art. 119 ust. 1 pkt 3, 4, 5, i 7 ustawy o pomocy społecznej, realizowanymi przez pracowników socjalnych. Realizacja projektu przewidziana jest od maja 2016 r. do kwietnia 2019 r. Celem projektu jest wzrost samodzielności osób z grup docelowych poprzez wzmocnienie ich indywidualnego potencjału i zwiększenie szans na podjęcie zatrudnienia, zwiększenie aktywności społecznej, poprawę pełnienia ról społecznych. Projekt odpowiada na problemy uczestników m.in. takie jak: niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne, brak pracy, bezdomność, ubóstwo, zagrożenie wykluczeniem. Wsparcie w ramach projektu będzie udzielane na podstawie zindywidualizowanej diagnozy także w przypadku uczestników, których sytuacja wskazuje na bardzo ograniczone szanse na powrót na otwarty rynek pracy i uzyskanie zatrudnienia.

W ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” zlecono w 2016 r. w trybie konkursu ofert realizację następujących zadań publicznych, których realizacja kontynuowana była w roku 2017:

- Prowadzenie Klubu Integracji Społecznej dla niepełnosprawnych niepracujących mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków – zadanie kontynuowane przez Fundację Sustinae w 2017 r. W ramach realizacji zadania w 2017 r. pomocą objęto 29 nowych oraz 31 kontynuujących osób. Na realizację zadania wydatkowano 352 393,11 zł.
- Świadczenie usługi asystenta w rodzinie z dzieckiem niepełnosprawnym – zadanie kontynuowane przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego w 2017 r. W ramach realizacji zadania w 2017 r. pomocą objęto 7 nowych oraz 26 kontynuujących rodzin. Na realizację zadania wydatkowano 190 437,18 zł.
- Świadczenie kompleksowego wsparcia społeczno – zawodowego dla osób pozostających bez pracy w wieku do 30 r. ż. – zadanie kontynuowane przez Fundację Sustinae w 2017 r. W ramach realizacji zadania w 2017 r. pomocą objęto 55 nowych oraz 5 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 397 541 zł.
- Świadczenie usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym („agencja zatrudnienia”) – zadanie kontynuowane przez Fundację Sustinae w 2017 r. W ramach realizacji zadania w 2017 r. pomocą objęto 68 nowych oraz 11 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 319 178,66 zł.
- Świadczenie usługi asystenta osoby bezdomnej – zadanie kontynuowane przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej w 2017 r. W ramach realizacji zadania w 2017 r. pomocą objęto 11 nowych oraz 15 kontynuujących wsparcie uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 57 600 zł.
- Prowadzenie Centrum integracji społecznej dla osób bezdomnych – zadanie kontynuowane przez Dzieło Pomocy św. Ojca Pio w 2017 r. W ramach realizacji zadania w 2017 r. pomocą objęto 23 nowych oraz 10 kontynuujących wsparcie uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 187 143,96 zł.
- Prowadzenie 3 mieszkań chronionych dla osób bezdomnych. Zadanie kontynuowane przez Caritas Archidiecezji Krakowskiej w 2017 r. W ramach realizacji zadania w 2017 r. pomocą

objęto 6 nowych oraz 14 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania wydatkowano 86 400 zł.

Ponadto w ramach projektu realizowano następujące zadania:

- Asystent rodziny dla 16 nowych oraz 34 kontynuujących uczestników projektu. Na realizację zadania przeznaczono 236 239,49 zł;
- Program aktywności lokalnej dla 35 nowych oraz 59 kontynuujących uczestników projektu z zaburzeniami psychicznymi i ich otoczenia. Na realizację zadania przeznaczono 497 915,12 zł;
- Klub integracji społecznej – w 2017r. udział w projekcie wzięło dla 184 nowych oraz 93 kontynuujących uczestników po 30 r.ż. Na realizację zadania przeznaczono 1 005 819,01 zł.

13.1 Organizacje partnerskie wspólnie realizujące projekt

Część usług oferowanych w projekcie została zlecona organizacjom pozarządowym w trybie konkursowym. Zgodnie z zapisami Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie: zlecono prowadzenie 3 mieszkań chronionych – dla os. bezdomnych (Caritas Archidiecezji Krakowskiej), realizację usługi asystenta osoby bezdomnej (Caritas Archidiecezji Krakowskiej) oraz asystenta rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym (Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego), prowadzenie klubu integracji społecznej dla osób niepełnosprawnych (Fundacja Sustinae), Centrum Integracji Społecznej dla osób bezdomnych uczestników projektu (Dzieło Pomocy św. Ojca Pio), świadczenie kompleksowego wsparcia społeczno-zawodowego w formie centrum animacji kariery osób młodych (Fundacja Sustinae) oraz świadczenie usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym dla mieszkańców Krakowa (Fundacja Sustinae).

13.2 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie oraz organizacji pozarządowych realizujących zadania w projekcie.

13.3 Beneficjenci projektu

Wsparcie zostało przewidziane dla osób zamieszkujących, pracujących, uczących się w Krakowie: bezrobotnych, doświadczonych niepełnosprawnością, bezdomnością, chorobą psychiczną oraz do rodzin wieloproblemowych. Jest planowane na podstawie zindywidualizowanej diagnozy również dla uczestników, których sytuacja wskazuje na bardzo ograniczone szanse na powrót na otwarty rynek pracy i uzyskanie zatrudnienia.

W okresie od 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2017 r. wsparciem zostało objętych łącznie 759 uczestników (w tym 395 osób po raz pierwszy w roku 2017) w ramach 8 grup:

- 1) osoby bez pracy po 30 roku życia – 278 osób (w tym 184 nowych uczestników),
- 2) osoby niepełnosprawne bez pracy – 62 osoby (w tym 31 nowych uczestników),
- 3) osoby bezdomne bez pracy – 79 osób (w tym 33 nowych uczestników),
- 4) osoby /młodzież do 30 roku życia pozostające bez pracy – 64 osoby (w tym 48 nowych uczestników),
- 5) rodziny wieloproblemowe korzystające z Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014– 2020 – 98 osób (w tym 48 nowych uczestników),
- 6) osoby z zaburzeniami psychicznymi i wspólnie z nimi zamieszkujące oraz osoby spokrewnione zamieszkujące osobno spełniające kryteria zagrożenia wykluczeniem społecznym – 94 osoby (w tym 35 nowych uczestników),
- 7) rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym – 36 osób (w tym 3 nowych uczestników),

- 8) rodziny z problemami opiekuńczo– wychowawczymi – 48 osób (w tym 14 nowych uczestników).

Projekt zakłada ustalenie Indywidualnej Ścieżki Reintegracji dla każdego uczestnika projektu po przeprowadzeniu indywidualnej diagnozy potencjałów, barier i potrzeb. W konsekwencji uczestnik otrzymuje wsparcie dostosowane do jego indywidualnej sytuacji życiowej, zgodne z potrzebami i możliwościami. Uzyskanie wsparcia następuje po podpisaniu umowy, której wzór odpowiada uwarunkowaniom grupy docelowej, do której zakwalifikował się uczestnik.

Dzięki wsparciu realizowanemu w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse” w 2017 roku 121 uczestników uzyskało zatrudnienie, 30 uczestników uzyskało kwalifikacje po opuszczeniu projektu oraz 163 ukończyło udział w projekcie zgodnie z zaplanowaną ścieżką reintegracji.

W ramach projektu realizowano także zatrudnienie subsydiowane – to etap pracy trwający od 3 do 6 miesięcy, który zwiększa szanse uczestników projektu na utrzymanie w przyszłości pracy na wolnym rynku i trwałe opuszczenie systemu pomocy społecznej. W roku 2017 z zatrudnienia subsydiowanego na pełny etat skorzystało 71 osób, które były wykluczone z rynku pracy. Do tej formy zatrudnienia kierowane były osoby, które wymagały wsparcia trenera zatrudnienia monitorującego wykonywanie przez nich czynności zawodowych. Dzięki temu podnosili oni również swoje kompetencje społeczne, poprzez:

- kształcenie w praktyce nawyków i podejścia do obowiązków niezbędnych dla właściwego wykonywania czynności pracowniczych (punktualność, obowiązkowość, odpowiedzialność za wykonywane zadania, dokładność, rzetelność itp.),
- pracę nad rozwijaniem praktycznych kompetencji komunikacyjnych w kontaktach zawodowych, budowaniem relacji pracowniczych i relacji służbowych.

13.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Bariery zamieniamy na szanse”

- łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2016 r. wyniosła 2 643 256,73 zł, z czego na zadania realizowane przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie wydatkowano 2 167 945,73 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym wydatkowano 399 388,87 zł;
- łączna kwota środków przeznaczonych na realizację projektu w 2017 r. wyniosła 5 837 560,62 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS wydatkowano 4 246 866,71 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym 1 590 693,91 zł.

13.5 Wnioski

Projekt realizowany jest od 1 maja 2016 r. a do jego zakończenia pozostało 16 miesięcy niemniej jednak już na tym etapie można stwierdzić, iż w znacznym stopniu odpowiada on na specyficzne potrzeby uczestników, poszerzając zakres oraz sposób świadczenia wsparcia udzielanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Usługa asystenta rodziny z dzieckiem niepełnosprawnym jest pozytywnie oceniana przez odbiorców tej usługi. Zapotrzebowanie na tego rodzaju wsparcie wykracza poza zaplanowaną w projekcie liczbę uczestników, co może być podstawą do dalszych analiz i rozwijania w przyszłości tego rodzaju usług.

14 Działania w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”

Gmina Miejska Kraków w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014– 2020, oś priorytetowa IV Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, działanie 4.3 Współpraca ponadnarodowa realizuje projekt pn.: „Rodzicu, nie jesteś sam!”.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej jako lider projektu wraz z Biurem ds. Ochrony Zdrowia Urzędu Miasta Krakowa rozpoczął realizację projektu 1.10.2017 r.

Celem projektu jest zaadaptowanie i wdrożenie rozwiązań w zakresie wsparcia młodych rodzin do prawidłowego wypełniania roli opiekunów – wychowawczej po urodzeniu dziecka.

Realizacja projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!” zaplanowana jest w terminie od 1.10.2017 r. do 31.03.2020 r. w ramach 6 etapów:

- Etap I czas trwania: 1.10.2017 r. – 31.01.2018 r.: jest okresem przygotowawczym.
- W II etapie opracowane zostaną przez Zespół Ekspertki rozwiązania w zakresie świadczenia usług w ramach testowania modelu. Istotą prac na tym etapie jest zoptymalizowanie sposobu udzielania wsparcia rodzinom, w celu rozwoju działań prewencyjnych przy wykorzystaniu międzysektorowego połączenia zasobów. Czas trwania: 1.02.2018 r. – 30.11.2018 r.
- Etap III obejmuje analizę efektów testowanego rozwiązania. Wynikiem uzyskanym na tym etapie jest pozyskanie opinii ekspertów merytorycznych oraz partnera ponadnarodowego. Czas trwania: 1.12.2018 r. – 28.02.2019 r.
- Etap IV związany jest z działaniami edukacyjnymi i szkoleniowymi, w których specjaliści realizujący ofertę pomocową, a także przedstawiciele administracji publicznej i organizacji pozarządowej, zostaną przygotowani do pilotażowego wdrażania opracowanych rozwiązań modelowych z zakresu udzielania wsparcia rodzinom małych dzieci. Czas trwania: 1.03.2019 r. – 31.03.2019 r.
- W V etapie opracowane rozwiązania modelowe zostaną wdrożone do realizacji na terenie pięciu szpitali, przy wsparciu organizacji pozarządowej (FIRR) oraz ośrodka pomocy społecznej (MOPS w Krakowie). Testowanie modelu ma na celu praktyczną weryfikację wypracowanej procedury udzielania wsparcia oraz standardu jego udzielania. Czas trwania: 1.11.2019 r. – 31.12.2019 r.
- VI etap będzie dotyczył opracowania rekomendacji do wdrożenia modelu na terenie kraju, uwzględniając wyniki okresu jego testowania. Czas trwania: 1.01.2020 r. – 31.03.2020 r.

Projekt obejmuje wdrożenie modelu wczesnej, kompleksowej i interdyscyplinarnej opieki nad rodzicami z dzieckiem oraz edukację w kierunku propagowania właściwych postaw zdrowotnych, zmiany postawy wobec badań profilaktycznych z biernej na czynną, kontroli stanu zdrowia matki po porodzie i zdrowia dziecka w okresie niemowlęcym, pozyskiwania wiedzy na temat dostępności do świadczeń zdrowotnych przysługujących dziecku w przypadku niepełnosprawności wrodzonej lub nabytej, a także pomocy w realizacji wymaganych procedur prawnych czy organizacyjnych.

Finalnym efektem wdrożenia będzie uzyskanie przez rodziny dostępu do usług umożliwiających uzyskanie kompleksowej wiedzy i wsparcia pozwalających na dostosowanie życia codziennego do potrzeb małych dzieci (ze szczególnym uwzględnieniem dzieci z niepełnosprawnością) przy równoczesnym utrzymaniu aktywności społecznej i zawodowej rodziców.

14.1 Organizacje współrealizujące projekt

Projekt realizowany jest w partnerstwie z Fundacją Instytut Rozwoju Regionalnego – (partner krajowym) oraz Urzędem ds. Socjalnych i Młodzieży we Frankfurcie nad Menem (partner ponadnarodowy).

W ramach projektu w proces wsparcia zaangażowane zostały niżej wymienione krakowskie szpitale, w których funkcjonują oddziały ginekologiczno–położnicze, tj.:

- 1) Szpital Specjalistyczny im. Stefana Żeromskiego SPZOZ w Krakowie,
- 2) Szpital Miejski Specjalistyczny im. Gabriela Narutowicza w Krakowie,
- 3) Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie sp. z o.o.,
- 4) Szpital Uniwersytecki w Krakowie,
- 5) Centrum Medyczne UJASTEK Sp. z o.o.

14.2 Kadra

W ramach kosztów bezpośrednich do projektu „Rodzicu, nie jesteś sam” zaangażowani zostali następujący pracownicy:

- z ramienia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej: pracownik socjalny, asystent rodziny, doradca zawodowy, psycholog;
- z ramienia Centrum Medycznego UJASTEK Sp. z o.o.: dietetyk, pielęgniarka pediatryczna;
- z ramienia Fundacji Instytut Rozwoju Regionalnego: „przewodniczka”, pracownik Punktu Konsultacyjnego – specjalista ds. wsparcia rodzin, pracownika infolinii;
- z ramienia szpitali: konsultanci ds. wczesnej pomocy rodzinie.

14.3 Beneficjenci projektu

Adresatami wsparcia są kobiety w ciąży, rodzice dzieci w wieku 0– 3 lat, a w szczególności rodziny, w których występują dysfunkcje wpływające na prawidłowe funkcjonowanie rodziny w podziale na trzy następujące grupy docelowe:

- rodzice dziecka w wieku 0– 3 lat,
- rodzice dziecka z niepełnosprawnością w wieku 0– 3 lat,
- kobiety w ciąży fizjologicznej i powikłanej przebywające na oddziałach ginekologiczno–położniczych.

14.4 Nakłady finansowe w ramach projektu „Rodzicu, nie jesteś sam!”

Łączna wartość projektu wynosi: 1 113 999,60 zł, w tym 1 045 660,60 zł to wartość dofinansowania ze środków Unii Europejskiej.

14.5 Wnioski

Oferowane dotychczas wsparcie dla rodzin z małym dzieckiem na terenie Gminy Miejskiej Kraków jest w znacznej mierze łączone z działaniami podejmowanymi w sytuacjach wystąpienia trudności wpływających na funkcjonowanie rodziny lub zaburzeniami w zakresie realizacji jej funkcji, ma charakter naprawczy czy wręcz interwencyjny. Wykonana analiza funkcjonującego systemu wsparcia wykazała konieczność podjęcia działań o charakterze zapobiegawczym w ramach wczesnej pomocy z wykorzystaniem struktury sieciowej instytucji funkcjonujących na terenie Gminy Miejskiej Kraków. Z tego powodu wypracowywany w ramach projektu model wsparcia oparty jest na zasadach wczesnej pomocy, a w szczególności ma charakter profilaktyczny.

15 Działania w ramach projektu „W sile wieku”

W związku rozstrzygnięciem konkursu ogłoszonego przez Zarząd Województwa Małopolskiego za pośrednictwem Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości w dniu 30 listopada 2016 r. została zawarta umowa nr: RPMP.09.02.02– 12.0194/16 na realizację projektu pod nazwą: „W sile wieku” w ramach 9 Osi Priorytetowej Region spójny społecznie, Działanie 9.2 Usługi społeczne i zdrowotne, Poddziałanie 9.2.2 Usługi opiekuńcze oraz interwencja kryzysowa – ZIT, Typ projektu: B. wsparcie dla tworzenia i/lub działalności placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób niesamodzielnych w okresie od 1 marca 2017 r. do 28 lutego 2020 r. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014 – 2020. Wartość dotacji ze środków UE w latach 2017 – 2020 wyniesie 8 760 604,42 zł, natomiast całkowita wartość projektu wynosi 9 450 490, 21 zł.

Beneficjentami projektu są niesamodzielni mieszkańcy Krakowa, wymagający wsparcia w co najmniej jednej czynności dnia codziennego. Udział w Klubie ma służyć utrzymaniu optymalnego stanu psychofizycznego, podtrzymania samodzielności i aktywności w celu przeciwdziałania pogłębianiu się dysfunkcji związanych z procesem starzenia się oraz niepełnosprawnością. Projekt zakładał uruchomienie 5 placówek – Klubów Samopomocy – zapewniających dzienną opiekę i aktywizację dla osób niesamodzielnych, zlokalizowanych w Dzielnicach Krakowa, na terenie których zdiagnozowano konieczność podniesienia jakości i dostępności usług opiekuńczych. Funkcjonowanie tego typu jednostek ma na celu przeciwdziałanie procesowi izolacji osób starszych w środowisku lokalnym oraz poprawę jakości i poziomu ich życia. Ponadto wsparcie udzielane rodzinom seniorów przyczyni się do zwiększenia ich wydolności opiekuńczych i pozwoli na dalsze prawidłowe wypełnianie funkcji opiekuńczej nad osobą niesamodzielną.

W wyniku podjętych działań uruchomiono 4 Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne – w tym 1 prowadzony przez organizację pozarządową oraz 1 Klub Samopomocy – Specjalistyczny.

Uczestnicy klubów objęci są trzema rodzajami usług. Pierwszy rodzaj to usługi opiekuńcze – pielęgnacyjne, w tym dwa posiłki dziennie (obiad i podwieczorek), pomoc zatrudnionych w Klubach opiekunów w podstawowych czynnościach życiowych, opiekę higieniczną. Najbardziej potrzebującym został zapewniony dowóz z miejsca zamieszkania do i z klubu. W tym celu ze środków projektu zostały zakupione wyposażone w windy 2 specjalistyczne samochody, które przeznaczone są do transportu uczestników wymagających tego typu wsparcia. Kolejną grupą usług są usługi aktywizacyjno – usprawniające, w tym udział w zajęciach terapii zajęciowej – arteterapii, ergoterapii, muzykoterapii, choreoterapii, rozrywkowej, ruchowej czy kulinarnej. Ponadto zapewniona jest organizacja czasu wolnego, udział w imprezach integracyjnych i wyjściach rekreacyjno – turystycznych. Ostatnią grupą usług są usługi wspomagające, w tym między innymi uzyskanie wsparcia w postaci poradnictwa udzielonego przez zatrudnionych w placówkach specjalistów (logopeda, psycholog, pracownik socjalny), edukacji i informacji.

Wszystkie kluby otwarte są od poniedziałku do piątku w godzinach od 7:00 do 17:00. Udział w projekcie jest całkowicie bezpłatny. W celu wyłonienia uczestników projektu prowadzono działania rekrutacyjne. W okresie od 1 marca do 31 grudnia 2017 r. złożone zostały 233 wnioski o przyznanie prawa do uczestniczenia w Klubie. Na ich podstawie wydane zostały 152 skierowania do klubów.

15.1 Infrastruktura

W ramach projektu „W sile wieku” uruchomiono:

1. Klub Samopomocy – Specjalistyczny, os. Krakowiaków 2 – przeznaczony dla osób po przebytym udarze mózgu, cierpiących na Alzheimera lub inne choroby otępienne – zapewniający 20 miejsc,
2. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Okulickiego 51/279 – zapewniający 20 miejsc,
3. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Gdańska 5 – zapewniający 20 miejsc,
4. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Grzegórzecka 19/1 – 2 – zapewniający 20 miejsc,
5. Klub Samopomocy – Aktywizacyjny, ul. Bronowicka 19/5 – zapewniający 20 miejsc.

Każdy z lokali, w których funkcjonują Kluby, spełnia standardy określone w *„Rekomendacjach do prowadzenia placówek zapewniających dzienną opiekę i aktywizację osób starszych na terenie Małopolski”* stanowiącymi załącznik Nr 13 do Regulaminu konkursu nr RPMP.09.02.02– IP.01– 12– 011/16, w ramach którego realizowany jest projekt. Lokale zostały wyposażone w sprzęt niezbędny do funkcjonowania oraz prowadzenia zajęć z uczestnikami.

15.2 Organizacje pozarządowe realizujące zadanie

W związku z faktem, iż projekt zakładał, że prowadzenie jednego z Klubów zostanie powierzone organizacji pozarządowej, przeprowadzono dwie procedury konkursowe w celu wyłonienia podmiotu. Prowadzenie jednego z Klubów Samopomocy – Aktywizacyjnych powierzono Stowarzyszeniu Pomocy Ludziom Starszym i Niepełnosprawnym im. Papieża Jana Pawła II z siedzibą w Krakowie, ul. Jana Sas – Zubrzyckiego 10.

15.3 Kadra

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie – 34 osoby w wymiarze 29,85 etatu oraz organizacji pozarządowej realizującej zadania w ramach projektu – 9 osób w ramach 5,75 etatu.

15.4 Beneficjenci projektu

Projekt skierowany jest do 3 grup docelowych. Pierwszą grupę adresatów projektu stanowią mieszkańcy Krakowa, którzy ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają opieki lub wsparcia w związku z trudnościami w wykonywaniu podstawowych czynności dnia codziennego, w tym osoby, w przypadku których osiągnięcie wieku emerytalnego skutkowało wycofaniem się z życia i ograniczeniem dotychczasowej aktywności.

Drugą grupę stanowią osoby niesamodzielne po przebytym udarze, cierpiące na chorobę Alzheimera oraz zespoły otępienne, które ze względu na podeszły wiek (60+), stan zdrowia lub niepełnosprawność wymagają specjalistycznej opieki, terapii lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego.

Ostatnią grupą beneficjentów są opiekunowie faktyczni osób niesamodzielnych – osoby pełnoletnie opiekujące się osobą niesamodzielną, które nie są opiekunami zawodowymi i nie pobierają wynagrodzenia z tytułu opieki nad osobą niesamodzielną, najczęściej członkowie rodziny.

W okresie od 1 marca 2017 r. do 31 grudnia 2017 r. wsparciem zostało objętych łącznie 133 uczestników – w tym 28 w ramach Klubu Specjalistycznego i 105 w ramach Klubów

Aktywizacyjnych. Ponadto z usług świadczonych w ramach projektu skorzystało 27 opiekunów faktycznych.

Projekt zakładał opracowanie Indywidualnego Planu Działania dla każdej osoby z pierwszej i drugiej grupy beneficjentów. W powyższym dokumencie – opracowywanym wspólnie z uczestnikiem, określone zostają działania krótkoterminowe i długoterminowe, modyfikowane w zależności od zmieniającej się sytuacji. W okresie od 1 marca 2017 r. do 31 grudnia 2017 r. opracowanych zostało 133 Indywidualnych Planów Działania. Zgodnie z założeniami projektu, działania określone w planach podlegają ocenie nie rzadziej niż co pół roku. W roku 2017 opracowano 68 ocen Indywidualnych Planów Działania. Liczba osób, które osiągnęły i utrzymały optymalny poziom samodzielności i aktywności w roku 2017 wyniosła 16.

15.5 Nakłady finansowe w ramach projektu „W sile wieku”

Łączna kwota środków wydatkowanych na realizację projektu w 2017 r. wyniosła 2 847 667,28 zł, z czego na zadania realizowane przez MOPS – 2 450 999,78 zł w tym ze środków własnych – 170 209,12 zł oraz na zadania zlecone podmiotom niepublicznym – 396 667,50 zł. Wydatki inwestycyjne poniesione w ramach Projektu wyniosły łącznie 609 514,19 zł – z czego w zakresie zadań inwestycyjnych MOPS – 550 618,19 zł, natomiast w zakresie zadań inwestycyjnych realizowanych przez podmiot w ramach zadania zleconego – 58 896 zł. W ramach wydatków inwestycyjnych zostały zakupione samochody oraz wyposażenie Klubów w tym m. in.: sprzęt komputerowy, sprzęt RTV i AGD, meble, piec do obróbki szkła i krzemionki ceramicznej oraz rowery poziome.

15.6 Wnioski

Analiza 10 miesięcy realizacji Projektu pozwala wysnuć wniosek, iż przedsięwzięcie odpowiada na specyficzne potrzeby mieszkańców Gminy Miejskiej Kraków. W Krakowie daje się zauważyć wzrastający odsetek osób w wieku poprodukcyjnym w tym osób, których stan zdrowia pogarsza się z uwagi na postępujący proces starzenia się. Prowadzony w ramach projektu proces rekrutacji wykazał duże zapotrzebowanie na ośrodki, które mogą zapewnić opiekę i wsparcie osobom po przebytych udarach, cierpiącym na chorobę Alzheimera lub zespoły otępienne. Uruchomiony w ramach projektu Klub Specjalistyczny, zapewniający 20 miejsc nie zaspokaja w całości potrzeb krakowskich seniorów cierpiących na wymienione powyżej schorzenia. Zatem zasadnym wydaje się dalsze podejmowanie działań mających na celu tworzenie kolejnych ośrodków, które obejmą wsparciem większą liczbę osób starszych, wymagających specjalistycznej opieki, przy jednoczesnym utrzymaniu ich w dotychczasowym środowisku.

Jednocześnie daje się zauważyć stopniowy wzrost świadomości osób starszych, iż osiągnięcie wieku emerytalnego nie musi być równoznaczne ze znacznym ograniczeniem aktywności społecznej. W związku z powyższym, Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne, jako nowe miejsca do samorealizacji mogą stanowić istotny element w systemie wsparcia osób starszych.

16 Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Krakowie działa na podstawie Statutu przyjętego Uchwałą NR CX/1682/14 Rady Miasta Krakowa z dnia 25 czerwca 2014 r. oraz Regulaminu Organizacyjnego zatwierdzonego Zarządzeniem nr 2966/2016 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 8 listopada 2016 roku *(tekst wraz ze zmianami dostępny na stronie www.mops.krakow.pl)*.

MOPS w Krakowie realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o pomocy społecznej;
- ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych;
- ustawy o zatrudnieniu socjalnym;
- ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
- ustawy o systemie oświaty.

Ponadto MOPS w Krakowie realizuje zadania wynikające z:

- ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- ustawy o ochronie zdrowia psychicznego;
- ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
- ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
- ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci;
- ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

W 2017 r. wsparciem MOPS zostało objętych około 5% mieszkańców Krakowa. Z pomocy MOPS skorzystało 37 914¹⁰⁴ osób, w tym: 33 921¹⁰⁵ to osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej, 2 568 to uczniowie objęci pomocą materialną o charakterze socjalnym (stypendia szkolne, zasiłki szkolne, wyprawka szkolna) oraz 3 559¹⁰⁶ to osoby, które skorzystały z indywidualnego dofinansowania w ramach zadań z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych, finansowanych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

MOPS w Krakowie w 2017 r., w ramach prowadzonych postępowań administracyjnych w sprawie świadczeń, wydał 147 788 decyzji administracyjnych¹⁰⁷.

MOPS realizuje zadania w ramach działań własnych oraz koordynacji i nadzoru nad 43 placówkami publicznymi i 143 niepublicznymi (wg stanu na dzień 31 grudnia 2017 r.). Placówki te to: domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia dla osób starszych, środowiskowe domy samopomocy, mieszkania chronione, placówki opiekuńczo – wychowawcze, placówki wsparcia dziennego, placówki specjalistycznego poradnictwa, ośrodek interwencji kryzysowej, ośrodek dla osób dotkniętych przemocą, kluby integracji społecznej, warsztaty terapii zajęciowej, centra integracji społecznej, schroniska, noclegownie i ogrzewalnie dla osób bezdomnych.

Zadania publiczne Gminy Miejskiej Kraków w sferach:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem;
- działalności charytatywnej

¹⁰⁴ Liczby nie sumują się, gdyż dana osoba mogła być objęta wsparciem w więcej niż jednej z wymienionych grup.

¹⁰⁵ Źródło: POMOST Std.

¹⁰⁶ Źródło: TYLDA

¹⁰⁷ Źródło: SWP MOPS. Liczba nie zawiera świadczeń finansowanych ze środków PFRON.

mogą być zlecane do realizacji podmiotom niepublicznym (organizacjom pozarządowym i innym podmiotom określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie). Formy zlecenia to: powierzenie realizacji zadania wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie jego realizacji oraz wspieranie realizacji zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Zgodnie z ustawą o finansach publicznych, środki finansowe ujęte mogą być wyłącznie w planie finansowym Urzędu Miasta i w związku z tym to Wydział Spraw Społecznych UMK, przekazuje je wykonawcom zleceń (podmiotom niepublicznym). Natomiast Dyrektor MOPS, na podstawie pełnomocnictwa Prezydenta Miasta Krakowa, ogłasza i rozstrzyga konkursy na realizację zadań. Do zadań MOPS należy realizacja umów zawartych przez Dyrektora Wydziału Spraw Społecznych UMK, w tym kontrola realizowanych przez podmioty niepubliczne zadań oraz ich rozliczanie.

16.1 Kadra Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie

Według stanu na 31 grudnia 2017 r. w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej było zatrudnionych 796 osób w wymiarze 779,5 etatu, w tym w realizowanych projektach:

- 38 osób na 35 etatach (w tym 4 asystentów rodziny zatrudnionych na 4 etatach) to personel projektu „Bariery zamieniamy na szanse” (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich);
- 35 osób na 30,6 etatu to personel projektu „W sile wieku” (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich);
- 3 osoby na 0,5 etatu to personel projektu pn. „Rodzicu, nie jesteś sam!” (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich).

Wśród osób zatrudnionych w MOPS w Krakowie 50,5% stanowią pracownicy socjalni (bez uwzględnienia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych). Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych. Spośród 402 pracowników socjalnych, 90,5% świadczy pracę w środowisku.

Pozostałe osoby to przede wszystkim pracownicy działów merytorycznych oraz osoby zatrudnione w ramach:

- robót publicznych – 34 osoby na 28,76 etatu;
- zatrudnienia subsydiowanego (wynagrodzenie współfinansowane ze środków europejskich) – 22 osoby (uczestnicy projektu) na 22 etatach: *(szerzej o projekcie zob. rozdział 13)*
- resortowego „Programu asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej” (wynagrodzenie współfinansowane) – 30 asystentów rodziny na 28,63 etatu oraz 20 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej na 19,88 etatu.

Tabela: Zatrudnienie w MOPS wg stanowisk – stan na 31 grudnia danego roku

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓŁEM*					
	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ogółem:	658	691	684	693	755	796
z tego: dyrektor	1	1	1	1	1	1
zastępcy dyrektora	2	2	2	2	3	3
pracownicy socjalni ogółem	410	402	400	410	405	402
z tego: starszy specjalista pracy socjalnej	7	7	8	8	7	9
specjalista pracy socjalnej	99	83	88	93	102	99
starszy pracownik socjalny	134	146	143	145	146	135
pracownik socjalny	170	166	160	161	149	159
w tym: będący głównym specjalistą	3	4	1	3	1	

pracownicy socjalni świadczący pracę w środowisku w tym koordynatorzy rpz** oraz AR**	304	326	306	290	359	364 (314+20+30)
pozostali pracownicy	245	286	281	280	346	340

*wykaz nie uwzględnia pracowników przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych

**koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej

** Asystenci Rodzin

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS

Około 72% pracowników MOPS (w tym tych przebywających na urloпах wychowawczych i bezpłatnych) to osoby legitymujące się wyższym wykształceniem, w tym 11% stanowią pracownicy, którzy mają ukończone także studia podyplomowe. Wykształceniem policealnym legitymuje się 16,5% ogółu pracowników (stan na 31.12.2017 r.). W Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie stale obserwuje się proces doskonalenia zawodowego i tym samym stale wzrasta poziom wykształcenia pracowników Ośrodka. W stosunku do roku 2016 wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem wyższym zwiększył się o prawie 2%.

W MOPS zatrudnione były 53 osoby z orzeczoną stopniem niepełnosprawności. Przez cały rok wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynosił ponad 6% w stosunku do ogółu zatrudnienia, co zwalnia MOPS z ponoszenia obowiązku wpłat na rzecz PFRON.

W roku 2017 w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Krakowie 105 studentów krakowskich uczelni odbyło łącznie 4 235 godzin praktyk studenckich.

W 2017 r. pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Krakowie brali udział łącznie w ponad 120 szkoleniach, warsztatach i konferencjach. Środki finansowe z przeznaczeniem na realizację szkoleń wyniosły 125 948 zł.

16.2 Plan wydatków Sytemu Pomocy Społecznej w latach 2016 – 2017

2016 rok

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31.12.2016 r.
wydatki bieżące	266 622 079,25 zł
środki własne	193 666 555,50 zł
dotacja z budżetu państwa	71 040 603,06 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 914 920,69 zł
wydatki inwestycyjne	16 910 652,00 zł
środki własne	16 894 169,00 zł
dotacja z budżetu państwa	16 483,00 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	– zł
Suma	283 532 731,25 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2016 r.
wydatki bieżące, w tym:	124 792 873 zł
środki własne	106 757 742 zł
dotacja z budżetu państwa	17 882 115 zł

dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	153 016,00 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	13 321 517 zł
środki własne	13 321 517 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	– zł
Suma	138 114 390,00 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2016 r.
wydatki bieżące, w tym:	141 829 206,25 zł
środki własne	86 908 813,50 zł
dotacja z budżetu państwa	53 158 488,06 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 761 904,69 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	3 589 135,00 zł
środki własne	3 572 652,00 zł
dotacja z budżetu państwa	16 483,00 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	– zł
Suma	145 418 341,25 zł

Zadania GMK realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Spraw Społecznych)

	Wykonanie 31.12.2016 r.
środki własne	51 980 077,93 zł
dotacja z budżetu państwa	9 367 841,60 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	462 311,00 zł
Łącznie, w tym:	61 810 230,53 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31.12.2016 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		681 395 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		15 850 423 zł
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	8 936 804 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	2 096 482 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	196 853 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	2 799 994 zł

5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	1 798 295 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	21 995 zł
Suma		16 531 818 zł

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

2017 rok

Zadania GMK realizowane przez MOPS i jednostki publiczne	Wykonanie 31.12.2017 r.
wydatki bieżące	285 545 310,00 zł
środki własne	208 505 822,00 zł
dotacja z budżetu państwa	71 716 554,00 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 322 934,00 zł
wydatki inwestycyjne	25 436 969,00 zł
środki własne	23 656 665,00 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 780 304,00 zł
Suma	310 982 279,00 zł

Zadania GMK realizowane przez publiczne jednostki pomocy społecznej	Wykonanie 31.12.2017 r.
wydatki bieżące, w tym:	136 169 328 zł
środki własne	116 272 874 zł
dotacja z budżetu państwa	19 711 755 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	184 699,00 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	15 942 650 zł
środki własne	15 909 564 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	33 086,00
Suma	152 111 978,00 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS	Wykonanie 31.12.2017 r.
wydatki bieżące, w tym:	149 375 982 zł
środki własne	92 232 948 zł
dotacja z budżetu państwa	52 004 799 zł
dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	5 138 235 zł
wydatki inwestycyjne, w tym:	9 494 319 zł
środki własne	7 747 101 zł
dotacja z budżetu państwa	– zł

dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE	1 747 218 zł
Suma	158 870 301 zł

Zadania GMK realizowane przez organizacje pozarządowe w ramach dotacji ujętych w planie finansowym UMK (Wydział Spraw Społecznych)

	Wykonanie 31.12.2017 r.
wydatki bieżące	68 245 385,26 zł
środki własne	56 087 801,41 zł
dotacja z budżetu państwa	9 958 358,91 zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	2 199 224,94 zł
wydatki inwestycyjne	58 896,00 zł
środki własne	0,00 zł
dotacja z budżetu państwa	0,00 zł
<i>dotacja na realizację projektów współfinansowanych z UE</i>	58 896,00 zł
Łącznie:	68 304 281,26 zł

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON (środki PFRON nie są ujmowane w budżecie Miasta ani w planach finansowych jednostek budżetowych)

Zadania GMK realizowane przez MOPS ze środków PFRON		Wykonanie na 31.12.2017 r.
Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej*		637 386 zł
Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej, w tym:		15 810 244 zł
1	dofinansowanie kosztów działania warsztatów terapii zajęciowej	8 961 695 zł
2	dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych	1 799 116 zł
3	dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych	173 581 zł
4	dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów	2 856 827 zł
5	dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych	2 006 366 zł
6	dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika	12 659 zł
Suma		16 447 630 zł

*zadanie realizowane przez Grodzki Urząd Pracy

W 2017 r. MOPS aplikował o środki w ramach 3 konkursów zewnętrznych:

1. Program Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Program asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej na rok 2017” – uzyskano dofinansowanie na realizację projektu w kwocie 900 193 zł;
2. „Aktywnie przeciw przemocy III” w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania

Przemocy w Rodzinie” Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej – projekt nie został zakwalifikowany do realizacji i finansowania;

3. Program Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej pn. „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi” – projekt nie uzyskał dofinansowania.

16.3 Infrastruktura lokalowa w zarządzie MOPS oraz zadania inwestycyjne

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozyskuje lokale i nieruchomości w celu realizacji własnych zadań oraz zadań powierzanych innym podmiotom do realizacji.

Na koniec 2017 r. MOPS posiadał tytuł prawny do 78 lokali, budynków i nieruchomości o łącznej powierzchni 24 665,33 m², w tym:

- 1) Środowiskowy Dom Samopomocy: 1 lokal o łącznej powierzchni 189,85 m²,
- 2) Mieszkania chronione: część budynku, w którym realizowane są również dwa inne zadania oraz 11 lokali o łącznej powierzchni 1 273,96 m², w tym: 6 dla osób bezdomnych, 3 dla usamodzielniających się wychowanków, 1 dla kobiet z dziećmi oraz 2 dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 3) Placówka wsparcia dziennego: 1 lokal o powierzchni 114,99 m²,
- 4) Placówki opiekuńczo– wychowawcze: 5 budynków (w jednym są dwie placówki) i 4 lokale, łączna powierzchnia lokali i budynków wynosi 2 160,03 m²,
- 5) Warsztaty Terapii Zajęciowej: część budynku użytkowanego wspólnie przez komórkę organizacyjną MOPS i WTZ, powierzchnia 655,55 m²,
- 6) Ośrodek dla Ofiar Dotkniętych Przemocą: 1 budynek, w którym realizowane są też dwa inne zadania pomocy społecznej, powierzchnia 731,19 m²,
- 7) Ośrodek terapii i poradnictwa: 210,03 m² – 1 lokal, wspólny z pomieszczeniami przeznaczonymi na inne zadania,
- 8) Domy Pomocy Społecznej: 2 nieruchomości, powierzchnia użytkowa budynków 2 404,70 m²,
- 9) Ośrodki, schroniska i noclegownie dla osób bezdomnych: 3 budynki w całości oraz części dwóch kolejnych obiektów (w jednym realizowane są dwa zadania pomocy społecznej, w drugim znajduje się warsztat KIS), łączna powierzchnia wynosi 3 124,88 m²,
- 10) Kluby Samopomocy, skierowane do osób powyżej 60 roku życia, w tym: Klub Samopomocy – Specjalistyczny dla osób po przebytych udarze mózgu, lub chorobą Alzheimera lub z innymi zespołami otępiennymi (lokal wspólny z pomieszczeniami przeznaczonymi na inne zadania) oraz 3 Kluby Samopomocy – Aktywizacyjne (lokalne pozyskane w 2017 r.) zapewniające dzienną opiekę i aktywizację w celu podtrzymania optymalnego stanu psychofizycznego, o łącznej powierzchni 606,26 m²,
- 11) Nieruchomość przeznaczona na inwestycję dotyczącą budowy placówki opiekuńczo– wychowawczej dla dzieci i młodzieży o powierzchni 2 918,00 m².
- 12) Lokale, w których mieszczą się programy aktywności lokalnej: 14 lokali o łącznej powierzchni 1 259,86 m²,
- 13) Komórki organizacyjne MOPS: 29 lokali o łącznej powierzchni użytkowej 9 016,03 m², w tym powierzchnia bez piwnic, składnic akt i magazynów 7 063,87 m² (powierzchnia magazynów/składnic akt/piwnic: 1 952,16 m²) – w dwóch budynkach oprócz komórek organizacyjnych MOPS i składnicy akt realizowane są jeszcze cztery zadania pomocy społecznej oraz w dwóch lokalach oprócz składnicy akt realizowane są dwa zadania pomocy społecznej.

W ramach zadań inwestycyjnych podjęto następujące działania:

- 1) Modernizacja budynku Domu Pomocy Społecznej przy ul. Sołtysowskiej 13D. W ramach inwestycji przystosowano budynek DPS do wymogów ochrony przeciwpożarowej, wymieniono część stolarki drzwiowej (p.poż) zmodernizowano łazienki dla osób niepełnosprawnych, wymieniono kotły grzewcze oraz wykonano wentylację mechaniczną w zmodernizowanej kuchni budynku. Koszt modernizacji budynku wyniósł 839 933,81 zł.
- 2) Modernizacja budynku Schroniska dla Bezdomnych Kobiet przy ul. Sołtysowskiej 13C w Krakowie. W ramach inwestycji wykonano w części komunikacyjnej budynku sufity podwieszane w systemie kasetonowym. Koszt prac wyniósł 42 398,01zł.
- 3) Modernizacja budynku na os. Górali 19 obejmująca remont instalacji drenażowej i opadowej, izolację przeciwwilgociową i termiczną ścian fundamentowych oraz budowę wentylacji mechanicznej pomieszczeń piwnicznych. Łączny koszt inwestycji wyniósł 887 999,98 zł.
- 4) Przebudowa i zmiana sposobu użytkowania lokalu przy ul. Józefińskiej 14/1 na potrzeby Ośrodka. Dokonano kompleksowej przebudowy i remontu lokalu wraz z instalacjami oraz dokonano wymiany pokrycia dachowego nad przedmiotowym lokalem wraz z przebudową klatki schodowej prowadzącej do wyremontowanych pomieszczeń. Łączny koszt zadania wyniósł 244 482,14 zł.
- 5) Termomodernizacja w ramach realizowanego przez MOPS projektu pn. „Termomodernizacja budynków, w których realizowane są zadania pomocy społecznej”, dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej. W 2017 roku rozpoczęto i realizowano prace w następujących budynkach:

Tabela: Budynki, w których realizowana jest termomodernizacja

Budynek	Rok zakończenia robót	Koszt robót w 2017 roku	Koszt robót – środki własne	Koszt robót – środki ze źródeł zagranicznych UE
Warsztaty Terapii Zajęciowej ul. Cechowa 142*	2017	324 665,43 zł	324 665,43 zł	0,00 zł
Interwencyjna Placówka Opiekuńczo – Wychowawcza os. Willowe 19*	2017	447 288,92 zł	414 939,49 zł	32 349,43 zł
Placówka Opiekuńczo–Wychowawcza al. Pod Kopcem 10A*	2017	545 435,61 zł	540 213,96 zł	5 221,65 zł
Dom Pomocy Społecznej os. Szkolne 28	2017	1 146 209,42 zł	846 927,48 zł	299 281,94 zł
Dom Pomocy Społecznej os. Sportowe 9*	2017	1 051 358,86 zł	847 966,79 zł	203 392,07 zł
Dom Pomocy Społecznej os. Hutnicze 5*	2017	642 178,14 zł	642 178,14 zł	0,00 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Krakowska 53*	2017	810 135,29 zł	645 197,66 zł	164 937,63 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Krakowska 47	2018	918 548,24 zł	427 130,96 zł	491 417,28 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Babińskiego 25	2018	356 220,70 zł	356 220,70 zł	0,00 zł
Dom Pomocy Społecznej ul. Nowaczyńskiego 1 (3 budynki)	2018	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł
Ośrodek Interwencji Kryzysowej ul. Radziwiłłowska 8b	2018	0,00 zł	0,00 zł	0,00 zł
Całkowity koszt		6 242 040,61 zł	5 045 440,61 zł	1 196 600 zł

* Budynki, w których roboty budowlane zakończyły się w 2017 roku, ale ostatnie płatności były wykonane w 2018 roku.

Całkowity koszt zadania w 2017 roku wyniósł 6 242 040,61 zł (w tym 5 045 440,61 zł to środki własne Gminy Miejskiej Kraków oraz 1 196 600,00 zł to środki pochodzące ze źródeł zagranicznych – UE). Zgodnie z Uchwałą Nr XCI/2400/17 RMK z dnia 20 grudnia 2017 roku w sprawie wydatków, które nie wygasają z upływem roku budżetowego 2017, na przedmiotowe zadanie została zagwarantowana kwota 1 661 000,00 zł. Ostateczny termin dokonania ww. wydatków upływa z dniem 30 czerwca 2018 roku.

W ramach remontów bieżących wykonano remonty pomieszczeń biurowych w Filii nr 9 MOPS os. Teatralne 24, Filii nr 7 MOPS al. Słowackiego 46, Filii nr 2 MOPS ul. Radzikowskiego 39, ogrzewalni dla osób bezdomnych przy ul. Wielickiej 44b, pomieszczeniu archiwum zakładowego na os. Szkolnym 15 oraz Punktu Aktywności Lokalnej przy ul. Sikorki 15. Łączny koszt przeprowadzonych remontów wyniósł 961 263,14 zł.

Dokonano również zakupów inwestycyjnych na kwotę 994 831,03 zł w tym w ramach projektu pn. „W sile wieku” dofinansowanego ze środków europejskich na kwotę 609 514,19 zł. *(szerzej zob. rozdział 15)*